

iletişim

DOSTOYEVSKI

T O P L U E S E R L E R İ 4

EZİLMİŞ VE AŞAĞILANMIŞLAR

ÇEVİREN ERGİN ALTAY

ORHAN PAMUK'UN ÖNSÖZÜYLE

DOSTOYEVSKI • Ezilmiş ve Aşağılanmışlar

Униженные и Оскорблённые

İletişim Yayınları 655 • Dünya Klasikleri 8

ISBN-13: 978-975-470-833-2

© 2000 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1-9. BASKI 2000-2010, İstanbul

10. BASKI 2012, İstanbul

DİZİ EDITÖRÜ Orhan Pamuk

KAPAK UYGULAMA Suat Aysu

KAPAKTAKI RESİM Anselm Kiefer, "Winterlandschaft, 1970"

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Serap Yeğen

BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

DOSTOYEVSKI

Ezilmiş ve Aşağılanmışlar

Униженные и Оскорблённые

RUSÇA'DAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

ORHAN PAMUK'UN ÖNSÖZÜYLE

DOSTOYEVSKI (Fyodor Mihailoviç). Bir doktorun oğlu olan Dostoyevski 1821'de Moskova'da doğdu. Çocukluğunu Moskova'daki Marya Hastanesi'nin bir lojmanında, zorba ve çoğu zaman sarhoş bir babayla hasta bir anne arasında geçirdi. Çok geçmeden annesi ölünce, katı disiplinli Petersburg Mü. İndis Okulu'na gönderildi. Sinirli, aşırı duyarlı bir yaratılışı olan Dostoyevski (o sıralar kendisine takılan adla, "Ateş Fedya"), Petersburg'da kitap okuyarak, bir köşeye çekilip düşlere dalarak ya da kardeşi Mihail ile söyleşerek günlük gerçeklerden kaçmaya çalıştı. Babasının 1829'da aniden öldüğünü burada öğrendi. Kuşkulu bir ölümdü bu; onu yarında çalıştırdığı köylülerin öldürdüğü söylenir. Babasının ölümünü istediği düşüncesi, yakasını hiç bırakmadı ve Dostoyevski'yi bunalıma düşürdü. Bazılarına göre ilk sara nöbetine de bu suçluluk duygusu neden oldu. Freud ve birçok psikanalizci, babaya duyulan bu nefrete ve bunu izleyen suçluluk kompleksine dayanarak, Dostoyevski'nin hastalığının sinirsel kökenli olduğu sonucunu çıkardılar ve dehasıyla hastalığı arasında doğrudan bir bağlantı kurdular. Oysa bu yorum, yazarın nöbetler sırasında gösterdiği o zihin açıklığını, o "dokuz canlılığı" göz ardı etmek demektir. Sara, Dostoyevski için, gerçekte, "istenç dışı, ama ayrıcalıklı bir deneyim", büyüten bir ayna olmuştur.

Dostoyevski zayıf sinirli, duygusal, bir anda coşkudan çökkünlüğe geçen bir kimseydi. Gogol etkileri taşıyan ilk romanı *İnsancıklar*, Belinski'nin övgülerini kazanıp yazana ün sağladığında coşkuya kapılan Dostoyevski, daha sonraki yapıtları *Öteki* (1846) ve *Ev Sahibi* (1847) aynı eleştirmenin alaylarına hedef olunca ruhsal çökkünlüğe düştü, derdinden hasta oldu. Kendisini dengesizliğe kadar sürükleyen gerilimlerden kurtulmayı bilen ve dış dünyadan kopan benliğinin parçalanışını kendisi çözümlen yazarın yapıtındaki en zengin ruhbilimsel temalardan biri de bu çift kişiliklik, ikizler-benzerler temasıdır.

Dostoyevski 1848'de *Beyaz Geceler ile Bir Yufka Yüreklifi* yayımladı. Bu yapıtların da beğenilmemesi gururunu incitti. Petraşevski'nin çevresinde toplanan genç suikastçılara kauldı, onlarla birlikte tutuklandı ve ölüm cezasına çarptırıldı (Aralık 1849). Cezasının bağışlandığı, cezanın infazına birkaç dakika kala bildirildi. Dostoyevski'nin cezası, hafifletilerek Sibiry'a da dört yıl kürek cezasına çevrildi. Tüm maddi ve manevi yoksunluklara ve sara nöbetlerine karşın bu korkunç yıllar, Dostoyevski'nin incil'i ve mahkûmlardaki gönül zenginliğini, yani "sert kabuğun içindeki altın"ı keşfetmesini sağladı. Dört yıllık kürek cezasından sonra Semipalatinsk'te zorunlu ikamete mahkûm edilen Dostoyevski, yoksul ve veremli genç dul Marya Dmitriyevna İsayeva'ya acıyarak evlendi. 1859'da Petersburg'a dönüşüne izin verildi, *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar* (1861) ve *Ölü Bir Evden Hatıralar* (1862) ile kendini yeniden kabul ettirdi. Kardeşi ve N.N. Strahov ile birlikte önce *Vremja* (Zaman), sonra da *Epoha* (Dönem) adlı dergileri kurdu ve yönetti. Bu dergilerde, Batı karşıtı Slavcı düşüncelerini savunduğu tartışma yazılarını yayınladı.

Büyük "metafizik" romanlarının ilki ve tüm yapıtlarının anahtarı olan *Yeraltından Notlar* 1864'te yayımlandı. *Suç ve Ceza* (1866), *Kumarbaz* (1867), *Budala* (1868), *Ebedi Koca* (1870), *Cinler* (1872) gibi başyapıtlar birbirini izledi. Alacaklıları tarafından sıkıştırılan yazar, daha tamamlamadan yapıtlarını yayıncılara satıyordu. Daha hızlı çalışabilmek için sekreter olarak tuttuğu 20 yaşındaki Anna Grigoriyevna Snitkina ile ilk karısının ölümünden üç yıl sonra, 1867'de evlendi. Para peşinden koşması bitmek bilmedi. Kumar tutkusuyla Dostoyevski, borç aldı, ödedi; sonunda karısıyla ülkesinden ayrılarak Avrupa'nın kumarhanelerini dolaşmaya başladı. Bir kızı oldu, ama öldü. Bu ölüm, Dostoyevski'yi delligin eşigine kadar sürükledi. 1875'te *Delikanlı*, 1876'da *Bir Yazarın Günlüğü* ve 1879-80'de *Karamazov Kardeşler* yayımlandı. Bu son romanının, bir bölümünü oluşturacağı *Bir Büyük Günahkârın Yaşamı* adlı büyük çaplı tasarısını gerçekleştiremeden 1881'de Petersburg'da öldü. Dostoyevski gelmiş geçmiş en büyük romancılarından birisi, belki de birincisidir.

ÖNSÖZ
SAF VE DUYGUSAL GENÇ YAZAR:
ORHAN PAMUK

Dostoyevski, *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar*'ı Sibiryaya sürgününden Petersburg'a döndükten sonra 1861'de, kırk yaşındayken yazıp yayınladı. Roman Türkçe'de bilinen *Ezilenler* adıyla değil, *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar* adıyla ve "Başarısız Bir Yazarın Notları" alt başlığıyla dönemin ünlü *Zaman* dergisinde yayınlandı ilk. Aynı yıl Dostoyevski sürükleyicilik, duygusallık gibi özellikleri öne alarak yazdığı bu tefrika romanı kitaplaştırdı. O dönemin ilerici, Batılılaşmacı ünlü eleştirmeni Dobrulyubov ölümünden hemen önce Dostoyevski üzerine yazdığı bir makalede bu kitabı övmesine, Petersburg'da herkesin onu okuduğunu, çok tutulduğunu söylemesine rağmen, kitabın "estetik düzeyi"ni çok yüksek bulmaz. Ben de Dostoyevski'nin sürgünden döndükten sonra yazdığı ve bütün manevi dünyamızı etkileyen altı büyük roman içinde, bu romanını en zayıfı olarak görüyorum.

Ama Dostoyevski seven okur için *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar*'da tadı çıkarılacak, dikkat edilecek çok şey var. Melodram denen inanabilme gücü, duygusallık ve saflık karışımını Dostoyevski *Beyaz Geceler*'den sonra bu romanda ilk defa bütün imkânlarını sonuna kadar kullanarak bir kere daha dener. Hepimiz hayattan ve hikâyelerden şu durumu biliriz:

A, B'yi sever. B de C'yi.

A'nın B'ye sevgisi, bir süre sonra B'nin C'ye sevgisine yardımcı dönüşür.

A, B'yi öylesine sever ki, mutlu olsun diye C'yi elde etmesini ister.

Hayatta karşılaştığım vakit hiç de inandırıcı bulmadığım bu durumlar, tefrika romanlarda A erkek ve B kadın ise bir süre yürüyebilir. Gene de, A sevgilisi için ne derece fedakârlık yapsa da, bir noktadan sonra bütün büyük "fedakârlıklarda" olduğu gibi kendini budalalığın ve ikiyüzlülüğün eşiğinde bulacaktır. Dostoyevski fedakâr aşık kahramanını samimiyetsizlikten korumak için, onu (Vanya) sevgilisi Nataşa'yı bir başkasıyla (Alyoşa) evlenmesi konusunda fazla fazla gönüllü yapar. Bu da A'yı (Vanya) budala romantik durumuna düşürecektir. Ölümünden sonra Dostoyevski hakkında *Zalim Bir Yetenek* adlı zalim ve anlayışsız bir kitap yazan Rus eleştirmen Mihaylovski, aşırı anlayış ve kendini yok sayışı yüzünden, Vanya'nın sevgilisinin "pezevenği" durumuna düşüğünü yazar acımasızlıkla.

Ezilmiş ve Aşağılanmışlar'ı diğer melodramatik-duygusal-tefrika romanlardan bambaşka bir yere yerleştiren şey ise, anlatıcı kahramanı Vanya'nın Dostoyevski'nin kendisine çok benzeyen bir romancı olmasıdır. Dostoyevski kendi gençliğinden çıkardığı pek çok ayrıntıyı zekice ve anlayışlı bir dil ile başkahramanı Vanya'nın hayatına döker. Tıpkı Dostoyevski'nin başına geldiği gibi, günün ünlü eleştirmeni Belinski, Ivan Petroviç'in ilk romanını coşkuyla över. Bu romanın içeriği Dostoyevski'nin ilk romanı *İnsancıklar*'a benzer. Bu övgüler üzerine akli başından giden genç yazarın kitapta içtenlikle anlatılan mutluluğu da Dostoyevski'nin gençliğindeki mutluluğuna benzer diye düşünür okur. Bu noktada yazarın kendi hayat hikâyesinin nerede bitip hayalgücünün nerede başladığını çıkaramamak okuru daha da kışkırtacaktır.

Tıpkı kahramanı Ivan Petroviç'e olduğu gibi, bu ilk gençlik başarısından sonra Dostoyevski'nin başarısızlığa uğradığını, sonraki kitaplarının "tutulmadığını" o zamanki okurları biliyorlardı. *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar*'ın zamanında o kadar il-

giyle okunmasının nedenlerinden biri de, o dönem Rusya'da sevilen itirafçı, kişisel bir hatıra havasını da taşımasıdır. Vanya, kitapta aynı günlerde Tolstoy'un yayınladığı *Çocukluk* romanından bahseder. Genç bir yazarın hayalleri, yayın dünyasında tutunma mücadelesi, kitabı dönemin Rus okuru için çekici yapıyordu.

Bizim için ilginç olan ise, yazarın çevresindeki kişilerin yazmak, okumak, roman kahramanları konusunda besledikleri iyi niyetli, saf ve hafif küçümseyici anlayıştır. Bir yandan yazarı küçümseyerek tıpkı bu romandaki gibi, "yazara kız vermeyi" reddeden, öte yandan da onu fazlasıyla önemseyerek ondan mucizeler bekleyen bir anlayış. Yazarlar hakkındaki bu çocuksu görüşü yüz elli yıl sonra bizlerin hâlâ biraz koruyor olmamız, saflığımızı bütünüyle kaybetmediğimiz anlamına geliyor.

Agustos 2000

Birinci Bölüm

I

Geçen yılın 22 Mart akşamı garip bir olay geçti başımdan. Bütün gün dolaşmış, kendime bir daire aramıştım. Oturduğum yer pek rutubetliydi, bu yüzden kötü kötü öksürmeye başlamıştım. Daha sonbaharda koymuştum aklıma oradan çıkmayı, ama ilkbahara kadar oyalanmıştım.

Sabahtan beri dolaşmıştım ama istediğim gibi bir yer bulamamıştım. Tek oda bile olsa, ayrı bir daire olsun istiyordum. Sonra, geniş –elbette kirası da az– olmalıydı. Dar yerde kişinin düşüncelerinin de daraldığını anlamıştım. Yazacağım öyküleri düşünürken odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmayı severim. Sırası gelmişken söyleyeyim: Öykülerimi yazmaktan çok, onlar üzerinde düşünmek, hayal kurmak hoşuma gitmiştir her zaman. Doğrusu, tembelliğimden değildir bu. Peki ama nedendir öyleyse?

Sabahtan beri iyi hissetmiyordum kendimi. Akşamüzeri ise oldukça fenalaşmıştım, titriyordum. Üstelik, bütün gün ayaktaydım, yorulmuştum. Hava kararmaya başladığında Voznesenski Caddesi'nden geçiyordum. Petersburg'un mart güneşine, özellikle gurubuna –kuşkusuz açık, dondurucu soğuk ak-

şamlar- bayılırım. Her yanı kızıl bir ışık kaplar birden. Evler alev alev yanmaya başlar sanki. Boz, kirli yeşil renklerinin kasvetli görünümünü bir anda kaybolur. İnsanın içi aydınlanır sanki. Ürperirsin ya da biri dirseğiyle dürtmüş gibi irkilirsin. Yepyeni duygular doldurur içini... Bir güneş ışınının insanın ruhunda yaratabileceği değişiklik öyle büyüktür ki!..

Gelgelelim, çok geçmeden yok olmuştu bu güneş ışını. Dondurucu soğuk burnumun ucunu sızlatıyordu. Hava iyice kararmıştı. Dükkanların pencerelerinden gaz lambalarının ölgün ışığı sızıyordu. Miller'in pastanesinin bulunduğu yana bakıyordum. İçimde, olağanüstü bir şey olacakmış gibi bir duygu vardı. Tam o anda karşı kaldırımında yanında köpeğiyle yaşlı bir adam ilişti gözüme. Anlayamadığım, tuhaf bir duygunun yüreğimi hızlı hızlı çarptırmaya başladığını bugünmüş gibi anımsıyorum.

Mistik bir insan değilimdir. Batıl inançlarım yoktur. Fala inanmam. Bununla birlikte, herkes gibi benim başımdan da garip birkaç olay geçmiştir. Sözgelimi, bu ihtiyarı alalım: Onunla karşılaştığımda o akşam tuhaf bir şeyin olacağı niçin doğmuştu içime?.. Üstelik hastaydım da. İnsan hastayken duyguları genellikle yanıltıcı olur.

Yaşlı adam bitkin adımlarla, -bacaklarını hiç bükmeden, değnek gibi öne atıyordu- iki büküm, elindeki bastonunu yere hafifçe vurarak pastaneye doğru yavaş yavaş yürüyordu. Ömrümde böylesine garip biçimli bir insan görmemiştim. Daha önceleri de Miller'in pastanesinde onunla her karşılaşmamda tuhaf bir duyguya kapılırdım. Uzun boyu, kambur sırtı, seksenlik ölgün yüzü, lime lime paltosu; ancak ense kısmında aktan çok sarı-beyaz bir tutam saç kalan çıplak başındaki, kullanılacak yeri kalmamış, yirmi yıllık, yuvarlak kenarlı şapkası; sanki düşünülmeden yapılan, kurulmuş bir zemberek yardımıyla sürdürülüyormuşa benzeyen hareketleri... Bütün bunlar ilk bakışta şaşırtıyordu insanı. Doğrusu, yaşı böylesine geçkin bir ihtiyarı yapayalnız, yardımcısız görmek pek tuhaftı. Üstelik, bakıcılarından kaçmış bir deliyi de andırmıyor değildi hani. Aşırı sıskalığı da garibime gidiyordu: Beden diye bir şey

yoktu onda sanki, iskeletinin üzerine yalnızca bir deri geçirilmiş gibiydi.. Çevresi mosmor, iri, ama fersiz gözleri hiçbir şey görmüyordu ama –bunu kesinlikle biliyorum– hep karşıya bakardı. Yüzünüze baka baka önünde kimse yokmuş gibi üzerinize üzerinize yürürdü. Birkaç kez tanık oldum buna. Miller'in pastanesinde son zamanlarda gözükmeye başlamıştı. Nereden geldiğini kimse bilmiyordu. Köpeği hep yanındaydı. Pastane müşterilerinden konuşan yoktu onunla. Zaten o da konuşmuyordu kimseyle. Kaldırımında durmuş, meraklı gözlerle onu izliyordum, “Niçin Miller'in pastanesine dadandı bu adam? diye düşünüyordum. “Ne işi olabilir orada?” Hastalığının, yorgunluğumun sonucu, anlaşılmaz bir can sıkıntısı sarmıştı içimi. Kendi kendime sormayı sürdürüyordum: “Niyeti ne acaba? Ne düşünüyor? Bakalım düşünüyor mu hem? Yüzü bir şey anlatmaktan çok uzak.. Öylesine ölgün ki! Ondan bir parçaymış gibi yanından hiç ayırmadığı o köpeği de nereden bulmuş? Ne çok benziyorlar birbirine!..”

Zavallı köpek de seksen yaşında olmalıydı. Evet evet, kesinlikle o da seksen yaşındaydı. Bir kere, bir köpeğin gösteremeyeceği kadar yaşlı gösteriyordu. Sonra niçin onu ilk gördüğüm an, bu köpeğin öteki köpeklerle benzemeyen, olağanüstü bir köpek olduğunu geçirmiştim aklımdan? Yüzde yüz büyüklü, esrarlı bir yanı vardı? Belki de köpek kılığında bir Mefisto olduğunu, kaderinin birtakım bilinmez, gizli bağlarla sahibinin kaderine bağlandığını düşünmüştüm?.. Onu görseniz, son kez yirmi yıl önce birşeyler yemiş olabileceğini siz de düşünürdünüz. Sahibi gibi bir deri bir kemikti. Hemen hiç tüyü kalmamıştı üzerinde. Arkasında bir sopa gibi sarkan, hep bacaklarının arasına sıkıştırdığı kuyruğu da çıplaktı. Koca kulaklı başını hiç kaldırmaz, dalgın dalgın önüne bakardı. Ömrümde onun kadar iğrenç bir köpek görmedim. Adam önde, köpek arkada yürürlerdi. Hayvanın burnu, yapışık gibi sahibinin palatosunun eteğinden ayrılmazdı. Yürüyüşleri de, görünüşleri de her adımda şöyle söylerdi sanki:

“Yaşlıyız Tanrım, yaşlıyız, öyle yaşlıyız ki!”

Anımsıyorum, bir gün “sakın ihtiyarla köpeği, Gavarni'nin

resimlediği Hoffman'ın masalları kitabının sayfalarından sıyrı-
lıp yeryüzünde dolaşmaya başlamış varlıklar olmasınlar?" diye
geçirmiştım içimden. Karşıya geçip ihtiyarın arkasından ben
de girdim pastaneye.

Ihtiyarı herkes gariptiyordu pastanede. Bu istenmeyen ko-
nuk kapıdan girince, tezgâhın arkasında ayakta duran Miller
bile surat asmaya başlamıştı son zamanlarda. Bir kere, bu aca-
yip ihtiyar ne bir şey yiyor, ne içiyordu. İçeri girince doğru kö-
şedeki sobanın yanına gidiyor, her zaman aynı sandalyeye çö-
küyordu. Sobanın yanındaki yerinde başka biri oturuyorsa,
adamın karşısında bir süre şaşkın şaşkın ayakta durduktan
sonra canı sıkılmış gibi öteki köşeye, pencerenin dibine geçi-
yordu. Orada kendine bir sandalye buluyor, usulca sandalyeye
ilişiyor, şapkasını çıkarıp hemen yanına yere koyuyor, basto-
nunu da şapkasının yanına bıraktıktan sonra sandalyenin ar-
kalığına yaslanıp üç dört saat öyle hareketsiz kalıyordu. Eline
gazete falan almazdı. Ağzından tek sözcük çıktığı da yoktu.
Gözlerini iyice açmış, donuk bakışlarla önüne bakıyordu. Öy-
le ki, o anda hiçbir şey görmediğine, işitmediğine bahse girebi-
lirdi insan. Köpek de olduğu yerde iki üç kez döndükten son-
ra, usulca sahibinin bacaklarının dibinde boylu boyunca yere
uzanıyor, başını çizmelerinin arasına sokup derin bir göğüs
geçirdikten sonra öyle kalıyor, ölmüş gibi hiç kıpırdamıyordu.
Sanki bu iki yaratık sabahtan beri bir yerde ölü olarak yatmış-
lardı da, güneş batar batmaz, sırf Miller'in pastanesine gelmek,
orada hiç kimsenin bilmediği, esrarlı bir görevi yerine getir-
mek için canlanıvermişlerdi. Ihtiyar, üç dört saat oturduktan
sonra nihayet kalkıyor, şapkasıyla bastonunu alıp evine yolla-
nıyordu. Onunla birlikte köpek de doğruluyor, her zamanki
gibi kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırıyor, başını önüne
sarkıtıyor, ağır adımlarla sahibini peşi sıra yürüyordu. Pasta-
neye gelenler zamanla uzaklaşmaya başlamışlardı, ondan iğre-
niyorlarmış gibi yakınında bile oturmuyorlardı. Oysa ihtiyar
hiçbir şeyin farkında değildi.

Bu pastanenin müşterileri daha çok Almandı. Voznesenski
Caddesi'nde oturan ne kadar çilingir, fırıncı, boyacı, şapkası,

koşumcu –kısacası, saygıdeğer– Alman varsa hepsi buraya gelirdi. Miller'in pastanesinde içten bir hava esirdi çoğunlukla. Patron sık sık tanıdık müşterilerinin masasına oturur, onlarla birlikte birkaç kadeh punç yuvarlardı. Dükkan sahibinin çocukları, köpekleri de giderlerdi bazen müşterilerin masalarına. Müşteriler onları sever, okşarlardı. Herkes birbirini tanır, yardıyordu burada. Müşteriler Alman gazetelerini okumaya daldıklarında, salondan bir kapıyla ayrılan patronun dairesinden, Miller'in tıpkı beyaz fareye benzeyen, saçları bukleli, sarışın büyük kızının akortsuz bir piyanoda çaldığı Augustin'im* duyulurdu. Bu vals seve seve dinlerdi herkes. Ben de her ayın ilk günleri Miller'in pastanesine gider, oraya gelen Rus dergilerini okurdum.

İçeri girdiğimde ihtiyar pencerenin dibinde oturuyordu. Köpeği de ayaklarının dibindeki yerini almıştı. Geçip köşeye oturdum. "İşim falan yokken, böylesine hastayken, bir an önce eve gidip çayımı içtikten sonra yatmam gerekiyorken niçin girdim buraya?" diye soruyordum kendi kendime. Gerçekten, şu ihtiyarı izlemek için mi geldim acaba?" Canım sıkılmaya başlamıştı. Dışarıda onu gördüğüm zaman ruhuma dolan o tuhaf duyguyu anımsayınca, "Bana ne ondan?" diye geçirdim içimden. Bütün bu soğuk Almanlardan bana ne? Bu tuhaf duygum nereden geliyor? Son zamanlarda benliğimi saran; yaşamama, –son öykümü okuyan usta eleştirmenin söylediği gibi– yaşamı açık seçik görmeme engel olan bu ucuz, incir çekirdeğini dolduramaz şeylerden duyduğum endişenin nedeni nedir?" Böyle düşünmeme, kendi kendime sitem etmeme karşın, kalkıp gitmiyordum. Bu arada iyice fenalaşmıştım. Sıcacık yerden dışarı çıkmayı hiç istemiyordu canım. Bir Frankfurt gazetesi aldım elime, iki satır okuyunca daldım. Almanların engel olduğu yoktu bana. Onlar gazetelerini okuyorlardı. Yalnızca arada alçak sesle yeni haberler üzerine, ünlü Alman mizahçısı Safir'in nükteleri üzerine birkaç sözcük ediyorlar; sonra, bir kat daha artmış ulusal gururlarıyla gene okumaya daldıyorlardı.

(*) O sıralar Alman küçük esnafı arasında pek sevilen bir şarkı: "Mein lieber Augustin" "Benim sevgili Augustin'im." – ç.n.

Yarım saat sonra uyandıgımda zangır zangır titriyordum. Artık eve gitmek zorundaydım. Tam o anda salonda geçen sessiz bir olay bir kez daha gitmekten alıkoydu beni. İhtiyarın oturduktan sonra gözlerini karşısındaki bir şeye dikip, kalkana dek bakışlarını oradan bir daha ayırmadığını söylemiştim. Anlamsız bir ısrarla bir yere dikilen bu donuk bakışın bana yöneldiği akşamlar da olmuştu: İçimi tatsız, hatta dayanılmaz bir duygu kaplardı. Elden geldiğince çabuk yerimi değiştirdim. Bugün ihtiyarın kurbanı kentimize yeni gelmiş Adam İvaniç Şultz adında, Miller'in yakın dostu –bunu sonra öğrendim– ama ihtiyarı da müşterilerin çoğunu da tanımayan, dış görünüşü pek hoş, sert kolalı yakaları kalkık, yüzü kıpkırmızı, şişmanca, Riga tüccarlarından ufak tefek bir Alman oldu. *Dorfbarbier*'i* büyük bir hazla okurken, bir yandan da puncunu yudumluyordu. Bir ara başını kaldırıp ihtiyarın durgun bakışlarının üzerine dikili olduğunu fark etti. Bu şaşırttı onu. “Soylu” bütün Almanlar gibi Adam İvaniç de utangaç, duygulu bir insandı. Yüzüne böyle saygısızca, dik dik bakılması tuhafına gitmişti, sıkılmıştı. Öfkesini tutup, saygısız adamdan gözlerini kaçırdı. Kendi kendine birşeyler mırıldandı. Yüzünü gazeteyle kapadı. Ne var ki sabredemedi, iki dakika sonra başını uzatıp gazetesinin üstünden merakla baktı: İhtiyarın anlamsız bakışı hâlâ onun üzerindeydi. Adam İvaniç gene bir şey söylemedi. Başını üçüncü kez uzattığında yüzü birden kıpkırmızı oldu. Kendini, gururunu savunmaya, soylu kişilerin yanında güzel kenti Riga'nın adının lekelenmesine engel olmaya –kendisini Riga'nın temsilcisi sayıyordu besbelli– karar vermişti. Elindeki gazetenin raptiyeyle tutturulduğu çita gürültüyle indi masaya. Puncıtan, gururundan yüzü kıpkırmızı, içi alev alev yanan küçük gözlerini zavallı ihtiyara dikti. Sanki Alman'la rakibi, bakışlarının manyetik gücüyle birbirini yenmeye çalışıyorlardı. Çıtanın masaya çarpmasından çıkan sesle Adam İvaniç'in tuhaf duruşu bütün müşterilerin dikkatini çekmişti. Hepsi ellerindeki gazeteleri bırakmış, mağrur, sessiz bir merakla iki raki-

(*) *Köy berberi*, o zamanlar çıkan bir Alman gazetesi – ç.n.

be bakıyorlardı. Pek gülünç bir sahneydi bu. Gelgelelim, Adam İvaniç'in bakışlarındaki manyetik gücün hiçbir etkisi olmamıştı. İhtiyar, öfkeden kudurmuş Bay Şultz'a gene öyle dalgın bakıyordu. Akli başka yerlerdeymiş gibi, herkesin onunla ilgilendiğinin bile farkında değildi. Sonunda Adam İvaniç'in sabrı tükendi. Sert, çın çın öten bir sesle, Almanca:

– Niçin öyle dikkatli bakıyorsunuz bana bayım? diye bağırdı.

Ama rakibi onun ne söylediğini anlamıyormuş, sesini duymuyormuş gibi susmayı sürdürüyordu. Adam İvaniç bu kez Rusça sormaya karar vermişti. Bir kat daha öfkeli,

– Size sormak niçin böyle dik bakıyor bana? diye haykırdı.

Ayağa fırlayıp ekledi:

– Beni tanırılar sarayda, sizi tanımazlar!.

Ama ihtiyarın kıpıradadığı bile yoktu. Almanlar nefretle homurdanmaya başlamışlardı. Miller de gelmişti gürültüye. Durumu öğrenince ihtiyarın sağır olduğunu düşünmüş olacak, kulağına iyice eğildi. Müşterisinin yüzüne dik dik bakarak yüksek sesle:

– Bay Şultz ona bakmamanızı rica ediyor, diye bağırdı.

İhtiyar birden başını çevirip Miller'e baktı, durgun yüzünde endişeli bir düşünce, bir heyecan anlatımı belirdi. Telaşlandı, inleyerek eğildi, aceleyle şapkasını, bastonunu aldı. Acı bir gülümsemeyle –yanlışlıkla oturduğu yerden kovulan bir zavallının sinik gülümsemesiydi bu– ayağa kalktı. Çıkmaya hazırlandı. Zavallı, çökmüş ihtiyarın bu uslu, ezik aceleciliğinde öylesine acıklı, insanın içini burkan bir şey vardı ki, başta Adam İvaniç olmak üzere bütün müşterilerin düşüncesi bir anda değişmişti. İhtiyarın, birisine hakaret etmek şöyle dursun, bir dilenci gibi her yerden kovulabileceğini bildiği belliydi.

Miller iyi yürekli, duygulu bir insandı, ihtiyarın sırtını okşayarak:

– Hayır, hayır, dedi, oturun! Aber* herr** Şultz yalnızca ona dikkatli bakmamanızı rica etmişti. Sarayda tanırılar onu.

Gelgelelim, zavallı ihtiyar gene anlamadı. Bu kez daha da

(*) Ama (Almanca).

(**) Bay (Almanca).

telaşlandı. Şapkasının içinden düşen eski, delik deşik, açık mavi mendilini eğilip aldı yerden. Başı ön ayakları arasında, hiç kıpırdamadan yerde yatan köpeğine –hayvan besbelli derin bir uykuya dalmıştı– seslenmeye başladı. Titrek, bitik bir sesi vardı.

– Azorka, Azorka!.. dedi. Azorka!..

Azorka'nın kıpırdadığı yoktu. İhtiyar, canı sıkkın.

– Azorka, Azorka, diye yineledi.

Bastonuyla dürttü köpeği. Ama Azorka kıpırdamıyordu. Elinden bastonu düştü ihtiyarın. Çömelip yere diz çöktü, Azorka'nın başını ellerinin arasına aldı. Zavallı Azorka! Ölmüştü zavallı hayvan, sahibinin ayakları dibinde belki yaşlılıktan, belki açlıktan, sessizce ölmüştü. İhtiyar şaşkın, Azorka'nın öldüğünü anlamıyormuş gibi bir dakika kadar öyle baktı yüzüne, sonra yavaşça eğildi emektar dostunun üzerine. Soluk yüzünü hayvanın soğumuş başına dayadı. Bir dakika çıt çıkmadı salonda. Herkes duygulanmıştı... Sonunda doğruldu ihtiyar. Yüzü bembeyazdı, sıtma nöbeti gelmiş gibi titriyordu.

Yufka yürekli Miller, onu teselli etmek isteğiyle:

– Doldurmak saman bu köpeğin içini, dedi. İyice saman doldurmak. Fyodor Karloviç Kriger ustasıdır bu işin.

Bastonu yerden alıp ihtiyara verirken ekledi:

– Fyodor Karloviç Kriger çok iyi hayvan doldurmak.

Öne çıkan Bay Kriger alçakgönüllü bir tavırla.

– Evet, ben çok iyi doldurmak hayvan.

Bay Kriger tepesinde tutam tutam kızıl saçlı, gaga burnunun üzerinde gözlüğüyle, zayıf, uzun boylu, görünüşte iyi yürekli bir Alman'dı. Bu düşünce Miller'i heyecanlandırmıştı.

– Her çeşit hayvanı doldurmakta çok ustadır Fyodor Karloviç Kriger, diye ekledi.

Bay Kriger atıldı gene:

– Evet, her çeşit hayvanı doldurmakta çok ustayımdır.

Coşkulu bir cömertlik içinde sürdürdü konuşmasını:

– Hem köpeğinizi parasız dolduracağım.

Adam İvaniç Şultz'un yüzü bir kat daha kızarmıştı. İhtiyarın uğradığı felakete kendisinin neden olduğunu düşünüyordu.

– Hayır, hayır! diye haykırdı, emeğinizin karşılığını ben verecek size.

İhtiyar bütün bu konuşmaları dinliyordu ama, bir şey anlamadığı belliydi. Zangır zangır titriyordu Miller. Garip müşterisinin gitmeye hazırlandığını görünce,

– Bir dakika! diye bağırdı. Bir kadeh nefis konyamızı için!

Konyağı getirdiler. İhtiyar, çabuk bir hareketle aldı kadehi. Ama elleri titriyordu (çalkantudan içkinin yarısı dökülmüştü), bir damla içmeden tepsiye geri koydu. Sonra Azorka'yı olduğu yerde bırakıp tuhaf, o anda pek yadırganan bir gülümsemeyle çabuk adımlarla kapıya yürüdü. Herkes şaşırmıştı. Almanlar birbirinin yüzüne bakarak,

– Schwenot! Was für eine Geschichte!* diye mırıldandılar.

Ben ihtiyarın arkasından koştum. Pastaneden birkaç adım ötede, sağda dar, iki yanında kocaman evler olan, karanlık bir ara sokak vardı. İçimden bir ses ihtiyarın o sokağa saptığını söylüyordu. Sokağa girince sağdan ikinci ev yeni yapıyordu. Dışı tahta perdeyle çevriliydi. Tahta perde sokağın neredeyse ortasına kadar çıkıyordu. Yayalar için tahta perde boyunca bir sıra kalas döşemişlerdi. Tahta perdeyle evin arasında kalan karanlık bir köşede buldum ihtiyarı. Kaldırma oturmuş, dirseklerini dizlerine dayayıp başını ellerinin arasına almıştı. Yanına oturdum. Nereden başlayacağımı bilemeden.

– Bakın, dedim, Azorka için üzülmeyin. Gelin evinize götürüyüm sizi. Üzülmeyin. Gidip bir araba çağırayım. Nerede oturuyorsunuz?

İhtiyar karşılık vermiyordu. Ne yapacağımı bilemiyordum. Gelip geçen yoktu. Birden koluma yapıştı. Kısık, işitilir işitilmez bir sesle.

– Soluk alamıyorum! dedi, soluk alamıyorum!

Ayağa kalktım. Zorla onu da kaldırırken,

– Evinize götürüyüm sizi! diye bağırdım. Birkaç bardak çay içip yatmalısınız... Şimdi bir araba getiriyorum. Doktor da çağıracağım... tanıdığım bir doktor var...

(*) Felaket! İşe bakın!

Daha neler söylediğimi anımsamıyorum. Ayağa kalkacak oldu, ama doğrulur doğrulmaz gene yere çöktü. Hep o kısık, boğuk sesiyle birşeyler mırıldanmaya başladı. Üzerine iyice eğilip dinledim.

– Vasilyevski Adası'nda, diyordu. Altıncı sokak... al-tın-cı so-kak...

Sesi kesildi.

– Vasilyevski'de mi oturuyorsunuz? Ama o yana gitmiyorsunuz. Pastaneden çıkınca sola dönmeniz gerekirdi Vasilyevski'ye gitmek için, oysa siz sağa saptınız. Şimdi bir arabayla götürürüm sizi...

Ihtiyar kıpırdamıyordu. Elini tutup kaldırdım. Bırakınca ölününki gibi düştü. Eğilip yüzüne bakum, parmağımın ucuyla dokundum... İhtiyar ölmüştü. Düş görüyordum sanki.

Bu serüven hayli uğraştırdı beni. O arada sıtmam da kendiliğinden geçmişti. İhtiyarın evini bulduk. Vasilyevski Adası'nda değil, öldüğü yerden birkaç adım ötede Klugen'in beş katlı evinin çatı katında küçük bir antreyle son derece basık, pencere diye duvarlarında üç deliği olan büyük odalı ayrı bir dairede oturuyormuş. Çok yoksul olduğu belliydi. Bir masa, iki sandalyeyle, taş gibi sert, her yanından pamukları fırlamış, eski mi eski bir kanepesinden –meğer o da ev sahibininmiş– başka eşyası yoktu. Sobanın uzun zamandır yanmadığı belliydi. Muma falan da rastlanılmadı. İhtiyarın pastaneye sırf sıcak, ışık yanan bir yerde oturmak için geldiği kanısındaydım. Masanın üzerinde boş bir toprak çanakla kupkuru bir ekmek kabuğu vardı. Bir kopek bile para yoktu. Zavallıyı gömmek için değişmelik fanilasını bile bulunamadı. Birisi kendi fanilasını verdi de onu giydirdik. İhtiyarın bu koşullar altında yalnız yaşayamayacağı, birisinin seyrek de olsa ona yardıma geldiği açıktı. Masanın gözünden kimlik cüzdanı çıktı. İhtiyar, Yermiya Smith adında, yetmiş sekiz yaşında Rus uyruklu bir yabancıydı. Makinist olduğu anlaşılıyordu. Masanın üzerinde iki kitap vardı: Kısa bir coğrafya kitabıyla, kurşun kalemle birçok yerine işaretler konmuş İncil'in Rusçası. Bu iki kitabı ben aldım. Kiracı Lara'ya, ev sahibine sorduk. Kimsenin bir

şey bildiği yoktu. Çok kalabalıktı evin içi. Fabrika ustaları, pansiyoner olarak oturan Alman kadınlar büyük odaları doldurmuşlardı. Evin kibar yöneticisi de eski kiracısı üzerine, çatı katında altı ruble kirayla oturduğundan, son iki aydır bir kopek vermediğinden, bu nedenle onu kapı dışarı etmeleri gerektiğinden başka bir bilgi veremedi. "İhtiyarın gelip gidene var mıydı?" diye sorduk. Bu konuda da kimse bir şey bilmiyordu. Koskocaman evmiş, böyle yerlere girip çıkan çok olduğu için bilinmezmiş. Birşeyler öğrenebileceğimiz evin beş yıllık kapıcısı da, yerine daha kiracıların yarısını tanımayan genç yeğenini bırakıp iki hafta önce izinli, köyüne gitmişti. Bütün bu soruşturmaların nereye vardığını kesin olarak bilmiyordum. Sonunda toprağa verdiler ihtiyarı. O günlerde öteki işlerim arasında bir gün de Vasilyevski Adası'na, altıncı sokağa gidip geldim. Oraya varınca kendi kendime güldüm. Olağanüstü hiçbir yanı olmayan sıra sıra evlerden başka ne görebilirdim altıncı sokakta? Peki ama, diye düşünüyordum, ihtiyar ölürken niçin Vasilyevski Adası altıncı sokaktan söz etti? Sayıklıyor muydu acaba?

Smith'ten boşalan daire hoşuma gitmişti. Başkasına kiralamamasını, daireyi benim tuttuğumu söyledim yöneticiye. Odanın tavanı gerçi pek basıktı —öyle ki, önceleri başım vuracak sanıyordum— ama istediğim kadar genişti ya! Zaten kısa zamanda alıştım. Ayda altı rubleye bundan iyisi bulunamazdı. Dairemin ayrı olması hoşuma gitmişti. Şimdi bir hizmetçi bulmaktaydı iş, yalnız başıma yapamazdım çünkü. Başlangıçta kapıcı, hiç olmazsa günde bir kez uğrayıp en gerekli işleri yapmaya söz vermişti. İhtiyar için birisinin geleceğini umuyordum. Oysa öleli beş gün olmuştu, gelen giden yoktu.

II

O sıralar dergilere ufak tefek yazılar yazıyordum. Günün birinde büyük bir yapıt vereceğimden kuşkum yoktu. Büyük bir roman üzerinde çalışıyordum. Ama sonunda hastaneye düş-

tüm... sanırım yakında ölürüm. Sonum yaklaştığına göre anılarımı yazmasam da pekâlâ olurdu ya...

Yaşamımın şu acı son yılı geliyor aklıma. Her şeyi yazmak istiyorum. Kendime bu uğraşı bulmasaydım sanırım can sıkıntısından ölürdüm. Bütün bu olaylar kimi zaman öylesine heyecanlandırıyor, öylesine üzüyor ki beni! Sözcükler kalemin ucundan kâğıda dökülürken daha bir huzur verici, daha bir olağan biçime girecek, hayale, kâbusa daha az benzeyecek sanıyorum. Yazmak beni avutacak, içindeki ateşi söndürecek, yazarlık damarımı kabartacak; anılarımı, acı hayallerimi bir işe, uğraşa dönüştürecek... Evet, çok iyi düşündüm bunu. Üstelik sağlık memuruna da bir miras bırakmış olurum. Hiç değilse kışın pencerelerini kâğıtlarımla kaplar.

Ama, nedense ortasından başladım öyküme... Her şeyi yazmaya karar verdiğime göre baştan başlamalıyım. Öyle olsun. Zaten uzun sürmeyecektir kendimi tanıtmam.

Buradan uzak ... skiy ilinde doğmuşum. Ben küçükken ölen annemle babam iyi birer insan olsa gerek. Acıdığı için beni evine alan şöyle böyle varlıklı toprak sahibi Nikolay Sergeyiç İhmenev'in yanında büyüdüm. Tek çocuğu Nataşa benden üç yaş küçüktü. Ağabey kardeş gibiydik onunla. Ah sevgili çocukluğum! Yirmi beş yaşında, son günlerimi yaşıyorken aklımda yalnızca senin olman; heyecanla, coşkuyla yalnızca seni anımsamam ne garip aslında! Oralarda ne maviydi gökyüzü! Petersburg güneşine hiç benzemezdi güneş! Yüreklerimiz ne hızlı çarpardı! Her yanda göz alabildiğine çayırlar, ormanlar vardı. Buradaki gibi soğuk taş yığınları karartmazdı insanın ruhunu. Nikolay Sergeyiç'in yönetmeni olduğu Vasilyevski'deki park ne hoştu! Nataşa'yla dolaşırdık orada. Parkın bitiminde büyük, loş bir koru vardı! Bir gün kaybolmuştuk içinde Nataşa'yla... Ne güzel, tatlı günlerdi! Yaşamı esrarengiz, çekici bir şey olarak görüyorduk. Onunla tanışmaktan hoşlanıyorduk. Her çalının, ağacın arkasında bizim için esrarlı, bilmediğimiz bir insan vardı sanki. Masal dünyası gerçeğe iç içe gibiydi. Akşam sisi koyulaştığı, büyük derenin çakıllı kıyısına yapışmış gibi duran çalılarının dallarında küme küme biriktiği

zamanlar Nataşa'yla sahilde el ele dururduk. Ürkek bir merakla uzaklara bakar, sisin içinden birisinin çıkıp yanımıza geleceğini ya da bize sesleneceğini, böylece dayımızın anlattığı masalların gerçekleşeceğini sanırdık. Aradan uzun zaman geçtikten sonra bir gün Nataşa'ya, "Çocuk öyküleri"nin elimize geçtiğini, kitabı kapıp doğru bahçedeki havuzun yanında yaşlı, sık yapraklı meşe ağacının altındaki yeşil kanepemize koşup oturduğumuzu, hemen "Alphonse ile Dalinde" öyküsünü okuduğumuzu anımsamıştım. Bu öyküyü anımsadıkça hâlâ tuhaf bir burkulma olur içimde. Geçen yıl ilk iki satırını Nataşa'ya ezbere okuduğum zaman da ağlamamak için güç tutmuştum kendimi: "Kahramanım Alphonse Portekiz'de doğmuştur. Don-Ramiro'dur babasının adı..." Belki budalaca bir şeydi bu. Kimbilir, Nataşa'nın heyecanına öyle tuhaf tuhaf gülümsemesinin nedeni buydu belki. Ama çabuk toparlamıştı kendini (çok iyi anımsıyorum bunu) beni avutmak için o da geçmiş günlerden açmıştı. Biraz sonra kendisi de duygulanmıştı... Çok güzel bir akşamdı. Eskiye yeni baştan yaşadık: Beni il merkezine, yatılı okula yolladıkları günü –Tanrım, ne çok ağlamıştı o gün!– Vasilyevski'den temelli ayrılışımı... Okulu bitirmiş, üniversiteye hazırlanmak için Petersburg'a gidiyordum. On yedi yaşımdaydım, o on beş. O zamanlar pek biçimsiz olduğumu söylüyor Nataşa. Öylesine uzun boylu, öylesine sıskaymışım ki, bana bakınca tutamazmış kendini, gülermiş. Ayrılırken çok önemli bir şey söylemek için bir kenara çekmiştim onu. Ama birden dilim tutulmuştu. O anda son derece heyecanlı olduğumu anımsıyor Nataşa. Konuşamadık kuşkusuz. Ne söyleyeceğimi bilmiyordum. Söylesem de anlayamazdı beni zaten. Birden ağlamaya başlamıştım. Bir şey söylemeden öyle gitmiştim. Çok sonra, bundan iki yıl önce görüştük. Yaşlı İhmenev bir dava için gelmişti Petersburg'a. Ben de edebiyat alanında yeni yeni duyurmaya başlamıştım adımları.

Nikolay Sergeyiç Ihmenev iyi, ama çok eskiden beri yoksul bir ailedendi. Gene de yüz elli kölelik, oldukça iyi durumda bir çiftlik kalmıştı ona babasından. Yirmi yaşında süvari subayı olmuş. İşleri iyi gidiyormuş. Gelgelelim, hizmetinin altıncı yılında bir akşam kumarda varını yogunu yitirmiş. O gece sabaha kadar uyku girmemiş gözüne. Devrisi akşam gene gitmiş oyun salonuna. Sahibi olduğu tek şeye, atına karşılık bir kart almış. Kazanmış. Arkasından bir daha, bir daha... Yarım saat sonra köylerinden birini, son sayıma göre elli kölelik Ihmenevka'yı geri almış. Oyuna paydos deyip, devrisi gün istifasını vermiş. Yüz kölesini kaybetmişti. İki ay sonra teğmen rütbesiyle ayrılmış ordudan, küçük köyüne çekilmiş. Bu kumar olayından söz edilmesini hiç sevmezdi. Öyle ki, o kadar iyi yürekli, babacan olmasına karşın, birisi kaybettiği yüz köleden açacak olsa, öfkelenir, bozuşurdu onunla. Köyde kendini çiftliğine verdi. Otuz beş yaşında soylu ama, yoksul bir ailenin kızı olan Anna Andreyevna Şumilova'yla evlendi. Drahoması bile yoktu Anna Andreyevna'nın. Göçmen Madam Mon-Reveş'in kentte soylu kızlar için açtığı yatılı okulda okumuştur. Her zaman övünürdü bununla. Oysa orada ne okuduğunu bilen de, anımsayan da yoktu. Nikolay Sergeyiç iyi bir toprak sahibi olmuştu. Komşu toprak sahipleri örnek alıyorlardı onu. Birkaç yıl sonra beş yüz kölelik komşu Besilyevski köyüne Petersburg'dan, sahibi Prens Pyotr Aleksandroviç Valkonski geldi. Prensın gelişi büyük bir olay olmuştu çevrede. Henüz genç sayılırdı. Büyük bir rütbesi, önemli ilişkileri vardı. Yakışıklıydı, varlıklıydı üstelik –çevrenin kızlarını, kadınlarını en çok bu yanı ilgilendiriyordu– duldu. Akrabası olan valinin il merkezinde onu yakın bir ilgiyle karşılamasını, kent bayanlarının “kibarlığına hayran kalmalarını” vb. anlata anlata bitiremiyorlardı. Sözün kısası, Petersburg yüksek sosyetesinin taşrada pek seyrek gözüken, gözüktüklerinde de büyük ilgi uyandıran üyelerinden biriydi. Ne var ki, gereksinimi olmadığı, kendisinden az da olsa aşağı bulduğu kimselere karşı kibar davranmı-

yordu Prens. Komşu toprak sahiplerini küçümseyip onlarla tanışmak istememesi birçok düşman kazandırmıştı ona. Durup dururken Nikolay Sergeyiç'i ziyaret etmesi de bu yüzden şaşırtmıştı herkesi. En yakın komşusu Nikolay Sergeyiç'di. İhmenevlerin evinde büyük bir heyecan yarattı bu ziyaret. Karı koca bayılmışlardı genç adama. Hele Anna Andreyevna coşmuştu. Kısa bir zaman sonra aileden biriymiş gibi haber falan vermeden her gün gelip gitmeye başlamıştı. Onları da kendi evine çağırıyor, nükteler savuruyor, gülünç öyküler anlatıyor, İhmenevlerin kötü piyanosunda hem çalıp hem söylüyordu. İhmenevler şaşırıyorlardı doğrusu: Böylesine candan, böylesine değerli bir insan için kendini beğenmiş, kibirli, bencil nasıl diyebiliyorlardı komşular? İçten, temiz yürekli, çıkarını düşünmeyen, dürüst Nikolay Sergeyiç'ten hoşlanmış olmalıydı Prens. Çok geçmeden anlaşıldı her şey. Prens madrabaz, gözü doymaz; ak saçlı, gözlüklü, gaga burunlu, utanmazcasına çalan, üstelik işkenceyle birkaç köylüyü öldüren çiftlik yöneticisi kâhyası Alman'ın işine son vermek için gelmişti Vasilyevski'ye. Sonunda yakayı ele vermişti Ivan Karloviç. Yerin dibine girmişti utancından. Alman dürüstlüğünden uzun uzun söz etti. Ama yüz kızartıcı bir biçimde kovulmasına engel olamadı çabası. Bir yönetmen gerekliydi Prens'e. Bulunmaz bir çiftçi, son derece dürüst –bundan kimsenin kuşkusu olamazdı– bir insan olan Nikolay Sergeyiç'i seçmişti. Prens, bu işi üzerine alması için Nikolay Sergeyiç'ten öneri bekliyordu galiba. Ama olmadı. Prens güneşli bir sabah dostça, son derece saygılı bir tavırla dileğini açtı ona. Önce kabul etmek istemedi İhmenev. Ne var ki, hayli dolgun ücret Anna Andreyevna'yı ayarttı. Genç adamın bir kat daha artan kibarlığı da geri kalan kararsızlıkları silip süpürdü... Prens'in istediği olmuştu. İnsanları iyi tanıdığı belliydi. Görüşmeye başlamalarından kısa bir zaman sonra İhmenev'in nasıl bir insan olduğunu, onu parayla değil, göstereceği içtenlikle, yakınlıkla kendine bağlayabileceğini, ona istediğini yaptırabileceğini anlamıştı. Gözü kapalı, her şeyini güvенеbileceği bir kâhyaya gereksinimi vardı. Bundan böyle Vasilyevski'ye bir daha gelmek istemiyordu. İhme-

nev'i öylesine büyülemişti ki, adamcağız yürekten inanıyordu dostluğuna. Nikolay Sergeyiç bizde çok rastlanan son derece temiz yürekli, içten, duygulu insanlardandı. Böyleleri (bazen Tanrı bilir niçin) birisini sevdiler mi bütün varlığıyla bağlanırlar ona. Bu bağlılıkları bazen gülünç bile olur.

Aradan uzun yıllar geçti. Prens'in çiftliği geliştikçe gelişmişti. Prens'le İhmenev arasındaki ilişki iyiydi. Resmi iş mektuplarıyla sürdürülüyordu bu ilişki. Prens, Nikolay Sergeyiç'in yönetimine hiç karışmıyordu. Yalnız arada İhmenev'i şaşırtan son derece pratik, uygun öğütler veriyordu ona. Parayı boş yere harcamayı, çar-çur etmeyi sevmediği, hatta elinin sıkı olduğu anlaşılıyordu. Vasilyevski'ye gelişinden beş yıl sonra aynı ilde dört yüz kölelik, pek iyi durumda başka bir köyü satın alması için Nikolay Sergeyiç'e vekâlet yolladı. Nikolay Sergeyiç mutluydu. Prens'in başarılarına, yükselişine, yükselen öz kardeşiymiş gibi yürekten seviniyordu. Hele Prens bir iş konusunda ona çok güvendiğini belli edince adamcağız iyice duygulanmıştı. Anlatayım nasıl olduğunu... Ama önce, öykümün bir bakıma en önemli kişilerinden olan Prens Valkonski üzerine kısa bir açıklama yapmam gerekiyor.

IV

Dul olduğunu söylemiştim. Çok gençken, para için evlenmişti. Moskova'da varını yığını kaybeden ailesinden hemen hiçbir şey kalmamıştı ona. Vasilyevski üst üste birkaç kez ipotek edilmişti. Borç içindeydi. Moskova'da devlet dairelerinden birinde çalışmak zorunda kalan yirmi iki yaşındaki Prens'e ailesinden bir kopek bile kalmamıştı. "Eski bir soyun baldırı çıplak evladı" olarak çıkmıştı yaşam yoluna. Bir tüccarın tohuma kaçmış kızıyla evlenmesi onu kurtardı. Kuşkusuz tüccar drahoma konusunda aldatı Prens'i. Ama gene de karısının parasıyla, ailesinden kalan çiftliği geri alıp kurtarabilmişti. Prens'in kısmetine çıkan tüccar kızının okuyup yazması yoktu. İki sözcüğü bir araya getirip konuşamazdı. Yüzü de pek çirkindi. Yalnız iyi bir

yanı vardı: İyî yürekli, sessizdi. Prens onun bu yanından yararlanmasını bildi: Evlenmelerinden bir yıl sonra o sıralar bir erkek çocuk doğuran karısını Moskova'da tüccar babasının yanına bırakıp, ...skiy iline gitti. Petersburg'daki soylu bir akrabasının yardımıyla orada oldukça yüksek bir memuriyet edinmişti. İçi yükselmek, parlamak ateşiyle yanıyordu. Karısıyla Petersburg'da da, Moskova'da da yapamayacağını anladığı için işe taşradan başlamaya karar vermişti. Evliliklerinin ilk yılında karısına etmediği işkencenin kalmadığını söylüyorlar. Bu söylenti şaşırtıyordu Nikolay Sergeyiç'i. Heyecanla savunuyordu Prens'i. Onun böylesine kaba hareket edebilecek bir insan olmadığını söylüyordu. Ama yedi yıl sonra nihayet ölmüştü Prens. Dul kalan Prens de hemen Petersburg'a atımıştı kapağı. Başkentte ilgi bile uyandırmıştı. Birçok meziyeti olan zeki, zevk sahibi, hâlâ yakışıklı, genç Prens sosyeteye mutluluk arayan, himaye peşinde koşan bir insan değil, başlı başına bir değer olarak girmişti. Onda gerçekten insanı çeken, bağlayan güçlü bir şeyin olduğunu söylüyorlardı. Kadınların pek hoşuna gidiyordu. Sosyete dilberlerinden biriyle ilişkisini duymayan kalmamıştı. Soydan gelme, cimrilik derecesine varan eli sıklığına karşın, parayı hiç acımadan harcıyor, her önüne gelene kumarda para veriyor, ne kadar çok kaybederse kaybetsin hiç zlmyordu. Ama Petersburg'a eğlenmek için gelmemişti. Yükselmek istiyordu. İstediği de oldu. Onun sosyetedeki başarılarına şaşan akrabası nl Kont Nainski –Prens karşısına bir dilekçeyle çıksaydı yüzüne bile bakmazdı belki– onunla ilgilenmiş, hatta yedi yaşındaki oğlunu yetiştirmesi için onu evine almıştı. Prens'in Vasilyevski'ye gelişi, İhmenev'le tanışması bu zamana rastlıyor. Sonunda, Kont'un aracılığıyla elçiliklerden birinde önemli bir göreve atandı, yurtdışına gitti. Onunla ilgili söylentiler biraz anlaşılmaz olmaya bile başlamıştı: Yurtdışında başından kötü bir olay geçtiğini söylüyorlardı. Ama bunun ne tür bir olay olduğunu bilen yoktu. Yalnız, yukarıda sözünü ettiğim dört yüz kölelik köyü satın aldığı biliniyor. Uzun zaman sonra önemli bir kişi olarak döndü yurda. Petersburg'da oldukça büyük bir devlet görevine atandı. İhmenevka'da onun

yeniden evlenmeye, varlıklı, tanınmış bir ailenin kızını almaya hazırlandığı söylentileri dolaşıyordu. Nikolay Sergeyiç sevinçten ellerini oğuşturarak, “Gördünüz mü, diyordu, kodamanlar sınıfına giriyor bizimki!” O sıralar ben Petersburg’da üniversitedeydim. Anımsıyorum, İhmenev bana bir mektup yazmış, Prens’in evleneceği haberinin doğru olup olmadığını araştırmamı istemişti. Prens’e de bir mektup yazmış, beni himayesine almasını dilemişti. Ne var ki yalnızca, yeterince yetiştirildikten sonra liseye giden Prens’in oğlunun, on dokuz yaşında öğrenimini bitirdiğini öğrenebildim. İhmenevlere bunu yazdım. Prens’in, oğlunu çok sevdiğini, bir dediğini iki etmediğini, şimdiden onun geleceği için uğraştığını da ekledim. Bütün bu bilgileri Prens’in oğlunun tanıdığı öğrenci arkadaşlarından almıştım. İşte tam o günlerde, güzel bir sabah Nikolay Sergeyiç Prens’ten, onu pek şaşırtan bir mektup aldı...

Yukarıda da söylediğim gibi, Nikolay Sergeyiç’le ilişkilerini o zamana dek resmi iş mektuplarıyla sürdüren Prens şimdi son derece içten, dostça, aile sırlarını açıyordu ona: Oğlundan yakınıyor, kötü davranışlarına üzüldüğünü yazıyordu. Oğlunu temize çıkarmak için de ekliyordu: “Bu yaşta bir çocuğun ufak tefek hataları pek önemli sayılmaz kuşkusuz.” Ceza olarak bir zaman için köye, İhmenev’in yanına yollamaya karar vermişti oğlunu. “Dünyanın en iyi yürekli, dürüst insanı Nikolay Sergeyiç’e, özellikle Anna Andreyevna’ya” güvendiğini yazıyor; onlardan, yaramaz oğlunu ailelerine kabul etmelerini, en önemlisi de onu uslandırmalarını, “insan yaşamında öylesine önemli yeri olan kurtarıcı kesin ilkeleri ona aşılamalarını” diyordu. Kuşkusuz, dört elle sarıldı işe yaşlı İhmenev. Genç Prens gelmişti sonunda. Öz çocukları gibi karşıladılar onu. Nikolay Sergeyiç canı gibi sevmeye başlamıştı onu. Hatta sonraları, Prens’le İhmenev bütünü ayrıldıklarında, ihtiyar bazen mutlu bir gülümsemeyle anardı Alyoşa’sını (Aleksey Petroviç Alyoşa’m derdi ona). Gerçekten tatlı bir çocuktur. Yakışıklı, kız gibi narin yapılı, sinirliydi. Öte yandan neşeli, temiz yürekli, duyguluydu da... İhmenevlerin evinde pek seviliyordu. On dokuz yaşında olmasına karşın, çocukluğu hâlâ atamamıştı üzerinden. Söylentilere bakılırsa

üzerine tıreyen babasının onu köye niçin sürdüğünü anlamak güçtü. Delikanlının Petersburg'da düzensiz bir yaşamı olduğunu, çalışmak istemediğini, babasının bunlara üzüldüğünü söylüyorlardı. Nikolay Sergeyiç, Alyoşa'ya bu konuda bir şey sormadı: Pyotr Aleksandroviç de mektubunda oğlunu köye sürmesinin asıl nedeninden söz etmemişti. Bununla birlikte birtakım söylentiler dolaşıyordu ortalıkta. Alyoşa'nın bağışlanamayacak kadar ağır bir yaramazlık yaptığından, sosyeteden bir bayanla gizli ilişkisinden, birisini düelloya çağırdığından, kumarda büyük bir para kaybettiğinden söz ediyorlardı. Başka birisinin parasını yediği bile söyleniyordu. Prens'in oğlunu, bir suçu olduğu için değil de, birtakım bencil düşünceleri yüzünden köye yolladığını söyleyenler de vardı. Nikolay Sergeyiç bu sonuncu söylentiye nefretle reddediyordu. Çocukluk çağında Prens'i hiç görmemiş olan Alyoşa da taparcasına seviyordu babasını. Ondan söz ederken coşuyor, heyecanlanıyordu. Babasının etkisi altında olduğu belliydi. Alyoşa arada bir, babasının da kendisinin de aynı anda kur yaptıkları bir kontesten, onun (Alyoşa'nın) kadını elde etmesine babasının çok sinirlendiğinden söz ediyordu. Bu öyküyü her zaman heyecanla, çocuksu bir içtenlikle, çın çın öten neşeli kahkahalar atarak anlatıyordu. Ama Nikolay Sergeyiç onu hemen susturuyordu. Alyoşa, babasının evlenmek niyetinde olduğunu da doğruluyordu.

Yaklaşık bir yıl olmuştu Alyoşa köye sürgün gelesi. Belirli zamanlarda saygılı, ağırbaşlı mektuplar yazıyordu babasına. Sonunda Vasilyevski'ye öylesine alıştı ki, Prens yazın köye geldiğinde (İhmenevleri daha önceden haberdar etmişti) sürgün, köyde kalmasına izin vermesi için yalvarıp yakarmaya başlamıştı babasına. Köy yaşamının tam ona göre bir yaşam olduğunu söylüyordu. Alyoşa'nın verdiği her karar, kapıldığı her heves aşırı duygululuğundan, heyecanlı yaradılışından, bazen saçmalığa varan havailiğinden, dış etkilere çabuk kapılmasından, iradesinin zayıflığından geliyordu. Ama Prens kuşkulu dinledi oğlunun bu dileğini... Nikolay Sergeyiç eski "dostu"nu güç tanıyabildi: Çok değişmişti Prens Pyotr Aleksandroviç. Nikolay Sergeyiç'e karşı pek bir tuhaf davranıyordu. Hesaplar

gözden geçirilirken iğrenç bir titizlik, cimrilik, anlaşılmaz bir kuşku gösterdi. Bütün bunlar çok üzdü İhmenev'i. Uzun süre inanmak istemedi. On dört yıl önce Vasilyevski'ye gelen Prens değildi bu sanki: Bu kez bütün komşularıyla –önemli olanlarıyla kuşkusuz– tanıştı. Nikolay Sergeyiç'e hiç gelmiyor, ona uşağıymış gibi davranıyordu. Birden acayip bir şey oldu. Durup dururken bütününüyle ayrıldılar Prens'le Nikolay Sergeyiç. Birbirlerine kötü sözler söylediler. İhmenev öfkeyle çıkıp gitti Vasilyevski'den. Ama olay bununla kapanmadı. Çevrede iğrenç dedikodular dolaşmaya başlamıştı. Genç Prens'in yaradılıştan zayıf olduğunu sezinleyen Nataşa'nın (o sıralar daha on yedisinde Nataşa'nın) yirmi yaşındaki delikanlıyı kendine zorla âşık ettiğini; anasıyla babasının –hiç farkında değillermiş gibi davranmalarına karşın– bu aşkı körüklediklerini söylüyorlardı. Sözde, kurnaz, “ahlaksız” Nataşa, komşu toprak sahiplerinin sayıları hayli kabarık kibar kızlardan hiçbirini (gene Nataşa'nın uğraşları sonucu) görmek fırsatını bulamayan delikanlıyı sonunda büyülemişti. Sevgililerin Vasilyevski'ye on beş versta uzaklıkta olan Grigoryev köyünde evlenmeye karar verdiklerini iddia edenler bile vardı. “Elbette Nataşa'nın anne babasından gizli,” diyorlardı. Ama İhmenev'le karısı her şeyi pekâlâ biliyorlar, kızlarını kışkırtıyorlardı. Sözün kısası, çevrenin kadınlı erkekli dedikodularının bu olayla uydurup uydurup söylediklerini sıralayacak olsak başlı başına bir kitap olur. İşin tuhafı, Prens bütün bunlara inanmış, hatta Vasilyevski'ye sırf Petersburg'dayken aldığı imzasız bir mektup üzerine gelmişti. Hiç kuşku yok ki Nikolay Sergeyiç'i birazcık olsun tanıyan bir insan bu iftiraların bir tekine bile inanmazdı. Gelgelelim herkese birşeyler olmuştu. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Herkes dudak bükerek başını sallıyor... zavallı ihtiyarı kesinlikle suçluyordu. İhmenev, kızını dedikodulara karşı savunmaya kalkışamayacak kadar gururluydu. Karısına da komşularına herhangi bir açıklamada bulunmamasını sıkı sıkı tembihlemişti. İftiraya uğrayan Nataşa'nınsa bir yıl sonra bile bir şeyden haberi yoktu: Olayları büyük bir titizlikle saklamışlardı ondan. On iki yaşında bir kız kadar neşeli, saftı.

Bu arada kavga da gittikçe kızışıyordu. Yaltakçılar boş durmuyorlardı. Birtakım fitneciler, tanıklar çıktı ortaya. Prens'i Nikolay Sergeyiç'in Vasilyevski'yi yıllardan beri hiç de dürüst yönetmediğine inandırmayı sonunda başardılar. Dahası var: Sözde üç yıl önceki kuru satışında Nikolay Sergeyiç on iki bin gümüş rubleyi iç etmiş. Bu konuda kesin deliller varmış. Üstelik, koruyu satarken Prens'ten izin falan da almamış. Kendi bildiği gibi hareket etmiş. Mal sahibi her iş olup bittikten sonra korunun satılmasına razı gelmiş. Satıştan aldığı paranın çoğunu cebeye indirmiş. Sonradan anlaşıldığı gibi, bütün bunlar iftiraydı kuşkusuz. Ama Prens söylenenlerin hepsine inandı, herkesin içinde Nikolay Sergeyiç'in yüzüne karşı "hırsız" diye haykırdı. İhmenev tutamadı kendini. Hakarete hakaretle karşılık verdi. Büyük bir rezalet çıktı. Dava hemen başladı. Nikolay Sergeyiç birtakım belgeleri saklamadığı; daha önemlisi, ne koruyucusu, ne de bu gibi durumlarda deneyimli olduğu için dava aleyhine gidiyordu. Çiftliğine haciz kondu. Sınırları fena bozulmuştu ihtiyarın. İl merkezindeki davayı avukatuna bırakıp, durumu yakından izlemek için Petersburg'a geldi. Sanıyorum bir zaman sonra Prens, İhmenev'i boş yere kırdığını anlamıştı. Ne var ki, birbirlerine çok ağır hakaret etmişlerdi, barışamazlardı. Prens davayı kendi lehine çevirmek, yani eski çiftlik kahyasının elinden son lokmasını almak için bütün gücüyle çalışıyordu.

V

Böylece Petersburg'a taşınmış oldu İhmenevler. Bunca uzun bir ayrılıktan sonra Nataşa'yla karşılaşmamı anlatmaya girişmeyeceğim. Aradan geçen dört yıl içinde bir gün bile unutmamıştım onu. Nataşa'yı anımsadıkça, içimi dolduran duygunun ne olduğunu o zamanlar bilmiyordum kuşkusuz. Ama bu ikinci buluşmamızdan kısa bir süre sonra, kaderimin onunki- ne bağlı olduğunu anlamıştım. Başta, gelişlerinin ilk günleri aradan geçen dört yılın onu az değiştirdiğini, ayrılmamızdan önceki küçük kız olarak kaldığını sanıyordum. Ama günler

geçtikçe onda yeni, o zamana dek bilmediğim, sanki benden bilerek saklanmış birşeyler sezinlemeye başlamıştım. Gerçek yanlarını benden gizler gibiydi... bunları bir bir sezinlemek ne hoştu! Petersburg'a geldiklerinde ihtiyar çok sinirli, huysuzdu. İşleri kötüydü. Durmadan söyleniyor, davayla ilgili belgelerle uğraşıyordu. Bize baktığı yoktu. Anna Andreyevna olanlardan habersizdi. Ihmenevka'nın özlemiyle ağlayıp sızlıyor, gelinlik çağa gelen Nataşa'nın geleceğini düşünecek kimse yok diye üzülüyor; içini dökebileceği başka kimsesi olmadığı için bana tuhaf itiraflarda bulunuyordu.

O sıralar, edebiyat alanında ilk romanımı yeni bitirmiş, işin acemisi olduğum için yapıtımı ne yapacağımı, kime vereceğimi bilmiyordum. Ihmenevlerin evinde hiç söz etmemiştim bundan. Avare dolaştığım, çalışmadığım, kendime bir iş aramadığım için neredeyse kavga edeceklerdi benimle. İhtiyar azarlıyordu beni –beni bir evlat bilerek kuşkusuz.– Roman yazdığımı onlara söylemekten düpedüz utanıyordum. Çalışmakta gönlümün olmadığını, roman yazmak istediğimi nasıl açabilirdim onlara? Bu yüzden sırası gelene dek yalan söyledim. Var gücümle iş aradığıma, ama bulamadığıma inandırdım onları. İhtiyarın yalan söyleyip söylemediğini araştırarak durumu yoktu. Hiç unutmam, bir gün Nataşa, babasıyla konuşmamızı sonuna dek dinledikten sonra esrarlı bir tavırla bir köşeye çekti beni. Nemli gözlerle, geleceğimi düşünmem için yalvardı. Sorular sordu bana, bir şey öğrenemeyince, işi avareliğe verip kendimi mahvetmeyeceğim üzerine yemin ettirdi beni. Gerçi ne yaptığımı, neyle uğraştığımı açmadım ona. Ama yapıtımı, ilk romanımı beğendiğini açığa vuran tek sözcüğünün o anda benim için, sonraları eleştirmenlerden, edebiyattan anlayanlardan duyduğum övgülerden çok çok değerli olduğunu anımsıyorum. Sonunda çıktı romanım. Daha basıldıktan çok önce edebiyat alanında bir hayli gürültü koparmıştı. Müsveddelerimi okuyan B.* bir çocuk gibi coşmuştu. Hayır! Mutlu olduğum anlar oldu ama bu, ilk başarımın verdiği sar-

(*) Dostoyevski'nin ilk romanı *İnsancıklar* ile devrin ünlü eleştirmeni Belinski'den söz ediliyor – ç.n.

hoşluk dakikalarında değil, romanımın müsveddelerini hiç kimseye okumadan, göstermeden önceki günlerdeydi. Coşkun umutlarla, hayallerle, çalışma tutkusuyla geçirdiğim uzun geceler mutluydum... yakınlarımmış gibi benimsediğim, gerçekten ayırt edilemeyen yarattığım kişilerle, hayallerimle geçirdiğim geceler... Kahramanlarımla güler, gene onlarla acı çekerdim. Zavallılar ağlarken benim de gözyaşı döktüğüm olurdu... İhtiyarların, ilk başarıma –önce şaşırıp, sonra– ne çok sevindiklerini anlatamam! Sözelimi, Anna Andreyevna, herkesin öve öve bitiremediği yazarın o küçücük Vanya olduğuna inanmıyordu. Başını sallıyordu. İhmenev uzun süre teslim olmadı. Romanımla ilgili ilk söylentiler çıkmaya başladığında korktu bile. Geleceğimi mahvettiğimi, yazarların çoğunlukla derbeder insanlar olduklarını söylüyordu. Ama ardı arkası kesilmeyen övgüler, dergilerde çıkan yazılar; nihayet, düşüncelerine gözünü kapalı inandığı bazı kimselerden duyduğu benimle ilgili iyi sözler görüşünü değiştirmek zorunda bıraktı onu. Birden elime çok para geçtiğini görünce, hele bir de insanın edebiyattan ne denli para kazanabileceğini öğrenince son kuşku-ları da kayboldu. İçindeki kuşkulardan kurtulduğu anda kendini tam, coşkun bir inanca kaptıran insanlardandı ihtiyar. Mutluluğuma çocuk gibi seviniyordu. Geleceğim üzerine sınır tanımayan, göz kamaştırıcı hayaller kurmaya, umutlar beslemeye başlamıştı. Her gün başka bir plan kuruyordu. Neler neler yoktu bu planlarda! Bana karşı davranışlarında, daha önce olmayan, bambaşka bir saygı vardı. Ama kimi zaman, birden gene kuşkuya kapıldığı, en heyecanlı anında ne söyleyeceğini şaşırıyor oluyordu.

“Yazar, ozan! Ne tuhaf... Ozanlardan adam olan, rütbe kazanan olmuş mu ki? Gevezedirler! Sapık insanlardır!”

Onun bu çeşit kuşkulara daha çok hava kararırken kapıldığı kaçmamıştı gözümde. (O mutlu günleri unutabilir miyim!) Bizim ihtiyar, ortalık kararmaya başladığında nedense daha bir karamsar, duygulu, vesveseli olurdu. Nataşa'yla ben bilirdik bunu, önemsemezdik. Anımsıyorum, General Sumarokov'un Derjavin'e içinde birkaç kapikle bir enfiye kutusu yollanması

olayından, Çariçe'nin Lomonosov'u ziyaret edişinden, Puşkin'den, Gogol'den söz ederek avutmaya çalışırdım onu.

Bunları belki ilk kez duyan ihtiyar,

– Biliyorum canım, hepsini biliyorum, derdi. Hım! Bak Van-ya, senin şu yazdığın şeyin manzum olmadığına sevindim. Şiir saçmalaktır bence. İtiraza kalkışma hemen. Bu ihtiyara güven. Kötülüğünü istemem senin. Evet saçmalık, düpedüz saçmalık-tır şiir. İşsiz güçsüzlerin uğraşacağı bir şey! Şiir yazmak lise öğrencilerine yakışır... Bu şiir belası var ya, sizin gençliği toptan çıldırtacak sonunda... Tatalım ki Puşkin büyük bir ozandır, ki-me ne bundan! Şiir değil mi yazdıkları... hava cıva yani... Yazdığı bazı şeyleri okudum okumasına... Düzyazı başkadır! Yazar okuyucularını eğitmek olanağına bile sahiptir düzyazıda... ulus sevgisini ya da erdemi insanların içine yerleştirebilir... öyle değil mi? Anlatmak istediğimi anlatamıyorum canım, ama anlıyorsun beni sanırım. Seni sevdiğim için söylüyorum bunları.

Romanımı getirdiğim gün, çaydan sonra hep birlikte yuvarlak masaya oturduğumuzda babacan bir tavırla,

– Hadi bakalım oku, dedi. Oku da görelim neler yazmışsın. Herkes senden söz ediyor! Görelim bakalım!

Kitabı açıp, okumaya hazırlandım. “Romanım baskıdan o akşam yeni çıkmıştı. Bir tanesini kaptığım gibi soluğu İhmenevlerde almıştım.”

Romanımı onlara daha önce, editördeki müsveddelerimden okuyamadığım için üzülüyordum. Nataşa üzüntüsünden ağlıyor, benimle çekişiyor, romanımı ondan önce başkaları okuyor diye sitem ediyordu bana... Ama sonunda masanın başındaydık işte. İhtiyar ciddi, eleştirmeye hazır bir tavır takınmıştı. İnce eleyip sık dokumak, “durumu anlamak” istiyordu. Karısının da pek mağrur bir duruşu vardı. Romanımın okunması onuruna handiyse yeni başörtüsünü takacaktı. Sevgili kızı Nataşa'ya ne zamandır sonsuz bir sevgiyle baktığımın; onunla konuşurken heyecanlandığımın, Nataşa'nın da bana eskisinden daha bir içten davrandığının farkındaydı. Evet, sonunda o an; başarı, mutluluk anı gelmişti! Yaşlı kadın, kocasının beni biraz fazla övmeye başladığının, kızıyla bana tuhaf tuhaf baktı-

ğının da farkındaydı... Birden ürküttü onu bu: Ne olursa olsun, bir kont, bir prens, hiç değilse dokuzuncu dereceden, kordonlu, genç, yakışıklı bir memur bile değildim! Anna Andreyevna yarım şeylerle yetinmeyi sevmezdi.

“Göklere çıkarıyorlar onu,” diye geçiriyordu içinden, “ama nedenini bilen yok. Yazarmış, ozanmış... Ne demekmiş yazar?”

VI

Bir oturuşta okudum onlara romanımı. Çaydan hemen sonra başlamıştık, kalktığımızda saat gecenin ikisiydi. İhtiyar başta biraz eksitmişti yüzünü. Yüce, belki kendisinin bile anlayamayacağı, ama gene de yüce birşeyler bekliyordu. Oysa çıka çıka günlük, bildiğimiz, çevremizde gördüğümüz basit şeyler çıkmıştı karşısına. Kahramanım büyük ya da ilginç, hiç değilse Roslavlev gibi, Yuri Miloslavski* gibi tarihe geçmiş bir kişi olsaydı bari. Oysa giysisinin düğmeleri bile kopuk, zavallı, kişiliği olmayan, hatta akılsız bir memurun öyküsüydü bu.** Hem öylesine sade, arı bir dille anlatılmıştı ki her şey... Çok tuhaftı! Anna Andreyevna soru dolu bakışlarını kocasının yüzünden ayırmıyordu. Bir şeye alınmış gibi surat asıyordu: “Böyle saçmaları basmaya, dinlemeye değer mi? Para verip bunu alanlar bile olacak ha!” demek istediği yüzünden belliydi. Nataşa dikkat kesilmişti. Dudaklarıma, her sözcüğü nasıl söylediğime bakarak dinliyor, kendi de o güzelim dudaklarını oynatıyordu. Sonra mı ne oldu? Daha yarıya gelmemiştim ki, dinleyicilerimin gözlerinden şıpır şıpır yaşlar akmaya başlamıştı. Anna Andreyevna ağlıyor, –mırıldanmalarından anladığıma göre– kahramanıma acıyor, uğradığı felaketlerde ona birazcık olsun yardımcı olabilmeyi yürekten istiyordu. İhtiyar ise büyüğü, yüceyi bir yana atmış, “Pek öyle ahım şahım bir şey olmadığı baştan belliydi zaten,” diyordu. “Basbayağı bir hikâye işte. Ama insanın yüreğine işliyor. Adam yerine koyma-

(*) M.N. Zagoskin'in (1789-1852) aynı adlı romanlarının iki kahramanı – ç.n.

(**) Dostoyevski'nin ilk romanı *İnsancıklar*'dan söz ediliyor – ç.n.

dığımız silik, ezik bir zavallının da insan olduğunu, kardeşimiz sayıldığını duyuyorsun içinde!” Nataşa hem ağlıyor, hem dinliyor, arada bir masanın altından kolumu gizlice var gücüyle sıkıyordu. Romanımın okunuşu bitti. Nataşa ayağa kalktı. Birden elimi yakaladı. Öptü, koşarak çıktı odadan. Annesiyle babası bakıştılar. Kızının hareketine şaşırılmıştı İhmenev,

– Böyle duyguludur işte bu kız! dedi, ama kötü bir şey değil bu, hatta iyi, çok iyi!

Nataşa’yı –aynı zamanda nedense beni de– temize çıkarmak istiyormuş gibi karısına kaçamak bir göz attı.

– İyi kızdır... diye mırıldandı.

Gelgelelim Anna Andreyevna, ben okurken heyecanlanmasına, duygulanmasına karşın, şöyle söylemek istiyormuş gibi bakıyordu:

“İyi yazmış, anladık. Ama ne diye kendimizi paralayalım?” vb.

Biraz sonra döndü Nataşa. Neşeli, mutluydu. Yanımdan geçerken gizlice bir çimdik attı bana. İhtiyar gene “ciddi” tavrını takınıp romanımı eleştirecek oldu, ama sevincinden tutamadı kendini, duygulandı:

– Enfes bir şey bu, Vanya, dedi, enfes! Yüreğim öyle rahatladı ki, sorma! Doğrusu bu kadarını beklemiyordum senden. Yüce, parlak bir şey değil, belki... Moskova’nın Kurtuluşu vardır bende. Moskova’da yazılmış. Nasıl söylesem, kitabın yüce, çok yüce bir şey olduğu daha ilk satırından belli... Ama biliyor musun Vanya, seninki çok daha basit, anlaşılır olmuş. En çok hoşuma giden yanı da, anlaşılması! İnsan kahramanları daha bir yakın hissediyor kendine. Sanki olaylar benim başımdan geçmiş. Ötekiler gibi yazmış olsaydın, kendin de bir şey anlamazdın yazdığından. Yalnız dilini biraz düzeltmen gerek: Gerçi övüyorum seni ya, ne dersin de, dilin biraz yavan kaçıyor, parlaklığı yok... Ama iş işten geçti artık. Basıldı bir kere. İkinci baskıda düzeltiriz. İkinci baskı yapar mı dersin romanın? O zaman gene para alırsın... Hım!

Anna Andreyevna,

– Gerçekten verdiler mi sana o kadar parayı Ivan Petroviç?

diye sordu. İnanamıyorum bir türlü. Aman Tanrım! Aruk ne-
lere para veriyorlar!

İhtiyar giderek duygulanıyordu.

– Sana bir şey söyleyeyim mi Vanya? diye atıldı, gerçi bir memuriyet falan değildir bu seninki, ama gene de bir meslek sayılır. Büyükler de okuyacak senin kitaplarını. Gogol'e bil-
mem ne kadar yıllık bağlandığını, Avrupa'ya gönderildiğini söylüyorsun. Sana niçin yapmasınlar aynı şeyi? Öyle değil mi? Daha erken midir dersin? Bir roman daha yazmalısın, değil mi? Öyleyse yaz sen de, bir an önce yaz! Başarıya ulaştım diye gevşeme hemen. Demir tavında dövülür!

Kendisinden öylesine emin, öylesine içten konuşuyordu ki, sözünü kesmeye, hayallerine set çekmeye kıyamadım.

– Bakarsın bir enfiye kutusu verirler sana... Ne diyeceksin? Gönülleri öyle isterse bir şey diyemezsin ki. Teşvik için olur mu olur.

Sol gözünü anlamlı anlamlı kırparak fısıldadı:

– Kimbilir, belki saraya bile kabul edilirsin. Olmaz mı yani? Henüz erken mi dersin?

Anna Andreyevna alınmış gibi atıldı:

– Saraya ha!

İçtenlikle gülümsedim.

– Biraz daha gayret ederseniz general yapacaksınız beni, dedim. İhtiyar da gülümsedi. Pek mutluydu. O aralık bize kahvaltı hazırlayan Nataşa neşeli,

– Ekselans yemeğe buyurmazlar mı acaba? diye seslendi.

Kahkahalarla gülmeye başladı. Koştı, babasının boynuna sıkı sıkı sarıldı.

– Sevgili babacığım, canım babacığım!

İhtiyar duygulanmıştı.

– Anladık, anladık, pekâlâ! Bilirsin, içimden geldiği gibi konuşurum ben. General olsun olmasın, şimdi kahvaltımızı yapalım.

Sevgili kızının pembeleşmiş yanağını okşayarak –her fırsatta okşardı Nataşa'nın yanağını,–

– Hani ya çok da duygulusun! diye ekledi.

Sonra bana döndü.

– Seni sevdiğim için söyledim bunları Vanya. Gerçi general değilsin (generallik çok uzak sana), ama ne olursa olsun, ta-nınmış bir kişisin, bir müellifsin!

– Şimdi yazar diyorlar babacığım.

– Müellif demiyorlar mı artık? Bilmiyordum. Varsın yazar desinler, asıl söylemek istediğim şeydu: Roman yazdı diye adamı saraya mabeynci yapmazlar elbette –böyle bir şeyi düşünmek saçmalık olur– ama gene de yükselirsin. Ataşe falan yaparlar belki. Bakarsın sağlığının düzelmesi ya da bilgini gör-günü artırman için Avrupa'ya, İtalya'ya yollarlar. Para yardımı yaparlar. Yeter ki dürüst ol. Parayı, saygıyı onun bunun yardı-mıyla değil, hak ederek kazan...

Anna Andreyevna gülümsedi.

– Burnun da büyümesin İvanç Petroviç.

– Oldu olacak bir de yıldız taksınlar göğsüne! Babacığım, ataşelik nedir ki!

Koluma bir çimdik daha attı Nataşa. İhtiyarın yanakları al al olmuştu. Gözleri neşeden birer yıldız gibi pırıldayan kızına heyecanla baktı.

– Bu kız da hep alay eder benimle! dedi. Galiba gene fazla ileri gittim çocuklar. Her zaman böyleyimdir zaten... ama sana bir şey söyleyeyim mi Vanya, pek sade bir görünüşün var...

– Aman Tanrım! Kime benzesin istiyorsun babacığım?

– Hayır canım, onu söylemek istemedim. Laf ola beri gele işte. Vanya, öyle bir yüzün var ki... Yani ozanlarınkine hiç benzemiyor demek istiyorum... Duyduğuma göre uçuk benizli olurmuş ozanlar. Saçlarını uzatmışlar. Gözlerinde anlaşılmaz bir parlaklık sezilirmiş... Goethe, daha başka ozanlar da öyleymiş... *Abaddonne*'de* okudum bunu... Gene saçmalamaya başladım galiba, ne dersiniz? Şu yaramaz da nasıl üzerime üzerime geliyor! Bilgin değilim ben dostlarım. Yalnızca duygularım güçlüdür. Yüzün yüz değilmiş, olsun varsın. Önemi yok bunun. Dahası benim için üç kat iyidir bile... Onun için söyle-

(* N.A. Polevoy'un (1796-1846) romantik uzun öyküsü – ç.n.)

miyorum... Dürüst ol yeter Vanya. Önce dürüst olmaya bak. Gözün yukarılarda olmasın! Önünde geniş bir yol vardır. Doğru yürü bu yolda. Sana asıl söylemek istediğim buydu işte!

Ne güzel günlerdi onlar! Boş zamanlarımı, bütün akşamlarımı onların yanında geçiriyorum. İhtiyara edebiyat dünyasından, nedense birden pek ilgilenmeye başladığı edebiyatçılardan haberler getiriyordum. Çok sözünü ettiğim B.'nin eleştiri yazılarını bile okuyordum ona. Gerçi bir şey anladığı yoktu ama, heyecanla övüyordu onu, *Kuzeyli Ana Arı*'da yazan düşmanlarına ateş püskürüyordu. Anna Andreyevna gözlerini Nataşa'yla benden ayırmıyordu. Ama biz gene de birbirimize söyleyeceğimizi söylemiştik!.. Nataşa'nın, başını önüne eğip, yarım açık dudaklarının arasında "evet" diye fısıldadığını sonunda duymuştum. İhtiyarlar da öğrendi durumu. Düşünüp taşındılar. Anna Andreyevna başını uzun uzun salladı durdu. Şaşırılmıştı, ne söyleyeceğini bilemiyordu. İnanmamıştı.

– Şimdi işlerin iyi İvan Petroviç, dedi, ya günün birinde bozulursa. Ya bir aksilik olursa? Küçük bir memuriyete girsen nasıl olurdu acaba?

İhtiyar biraz düşündükten sonra,

– Bak ne diyeceğim Vanya, dedi, farkındaydım durumun. Ne yalan söyleyeyim, hoşuma da gitmiyor değildi... senle Nataşa... Doğrusu çok iyi bir şey bu! Biliyor musun Vanya, ikiniz de daha çok gençsiniz. Sonra, Anna Andreyevna da haklı. Bekleyelim, bakalım zaman ne gösterecek. Bir yeteneğinin, hatta üstün bir yeteneğinin olduğunu kabul edelim... ama ilk başta söyledikleri gibi, dâhi değilsin, yalnızca bir yetenek, o kadar... (Bugün *Ana Arı* senin için böyle yazıyor. Bu sabah okudum. Çok kötü tanıtıyor seni. Ne biçim bir gazetedir bu Tanrı aşkına! Evet! Görüyorsun ya? Yetenek insanın geleceğine güvenle bakmasına yetmiyor. Elinizde avcunuzda yok. Bir buçuk, hiç değilse bir yıl bekleyelim: İşlerin iyi gider, edebiyat alanında kendine sağlam bir yer edinirsen Nataşa senindir. Başaramazsan, kararı sen vereceksin gene!.. Bilirim, dürüstsündür, iyi düşün taşın!

Böyle karar vermiştik. Bir yıl sonra bakın neler oldu:

Evet, tam bir yıl geçmişti aradan! Güzel bir eylül akşamı,

bitkin bir durumda benim ihtiyarların yanına girdim. Sandalyenin üzerine yığıldım. Soluk alamıyordum. Bayılmamak için kendimi zor tutuyordum. Öyle ki, beni bu durumda görünce korktular. Ama başımın dönmesinin, yüreğimin sıkışmasının nedeni, kapılarına on kez gelip, çalmadan geri dönmem değildi... Edebiyat alanında başarı sağlayamamam, paraya, üne kavuşamamam “ataşe” falan olamamam, sağlığımın düzelmesi için İtalya’ya gönderilmekten (bütün bunlardan) çok uzak olmam da değildi... insan bazen bir yılda on yıl yaşayabileceği; Nataşa’m da böyle bir yıl yaşadığı için bu durumdaydım. Aramızda dipsiz bir uçurum vardı... Anımsıyorum, ihtiyarın karşısında oturuyor, susuyordum. Şapkamın zaten kırık kenarlarını farkına varmadan iyice kırıyordum. Neden bilmem, Nataşa’nın yanımıza gelmesini bekliyordum. Üzerimdeki giysi çok eskiydi. Üstelik boldu. Zayıflamış, süzölmüştüm. Benzim uçtu... gene de ozana benzemiyordum. Bir zamanlar babacan Nikolay Sergeyiç’in öylesine istediği yüce pırlular da yoktu gözlerimde. Anna Andreyevna yüzüme acıyarak bakıyordu. İçinden şöyle geçiriyordu:

“Nataşa’yı az kaldı veriyorduk şuna. Tanrı korudu!”

Elem dolu bir sesle –hâlâ kulağımdadır o ses,–

– Çay ister miydiniz Ivan Petroviç? diye sordu (semaver masanın üzerinde kaynıyordu). Daha nasılsınız bakalım? Pek hasta görünüyorsunuz.

Bugünmüş gibi gözümün önündedir: Böyle söylüyordu ama, gözlerinde başka bir endişe vardı. Soğumuş çayı önünde, dalgın oturan kocasının bakışlarındaki kederdi bunun nedeni. Prens Valkonski’yle aralarındaki davanın iyice kötüye gittiğini, başlarına başka aksiliklerin de geldiğini, bütün bunların Nikolay Sergeyiç’i hasta ettiğini biliyordum. Davanın açılmasına neden olan genç Prens beş ay önce bir fırsatını bulmuş, İhmenevlere gelmişti. Alyoşa’sını öz oğlu gibi seven İhtiyar –anmadığı gün yoktu onu– sevgiyle karşılamıştı delikanlıyı. Vasilyevski’yi anımsayınca ağlamaya başlamıştı Anna Andreyevna. Alyoşa o günden sonra –babasından gizli– daha sık gelip gitmeye başlamıştı onlara. Dürüst, içi dışı bir, içten bir insan

olan Nikolay Sergeyiç, bu gizliliği kendisi için bir küçülme sayıyor. Alyoşa'nın onlara gelip gitmesine nefretle karşı duruyordu. Gururu, durumu öğrenince Prens'in ne diyeceğini düşünmeye bırakmıyordu onu. Düşmanının yersiz kuşkularını küçümsüyordu. Gelgelelim, onu bekleyen yüz karasına dayanıp dayanamayacağını da bilmiyordu. Genç Prens hemen her gün gelmeye başlamıştı. İhtiyarlar hoşlanıyorlardı ondan. Akşam geç saatlere, hatta gece yarısına dek oturuyordu. Bir zaman sonra babası öğrendi her şeyi kuşkusuz. Çirkin bir dedikodu çıktı. Prens korkunç bir mektupla hakaret etti ona. Oğluna İhmenevlere gitmeyi kesinlikle yasakladı. Onlara gidişimden iki hafta önce olmuştu bu. İhtiyar perişan bir durumdaydı. Nasıl üzülmesindi! Bir günahı olmayan, tertemiz Nataşa'sını gene bu iğrenç iftiraya, bu çamura sokmuşlardı. Aynı adam kızını ikinci kez lekeliyordu... Karşılıksız mı bırakacaktı bütün bunları! Bu felaket önce birkaç gün yatağa düşürmüştü onu. Her şeyi biliyordum. Üç haftadır bitkin bir durumda evde yatıyordum ama, her şeyden bütün ayrıntılarıyla haberim vardı. Bildiğim bir şey daha vardı... hayır, hayır! O zamanlar yalnızca hissediyordum bunu. Biliyordum, ama inanamıyordum. Onları Prens olayından da çok endişelendiren bir şeyin olduğunu seziniyordum. İçim sızlıyordu. Evet, üzülüyordum. Öğrenmekten, inanmaktan korkuyordum. O uğursuz dakikayı uzaklaştırmak için var gücümle çalışıyordum. Oysa şimdi onun için gelmiştim. O akşam bilmediğim bir güç sürüklemişti beni oraya sanki! İhtiyar birden kendine gelmiş gibi.

– Evet Vanya, dedi, hasta mıydın? Ne zamandır görünmüyorsun. Sana karşı suçluyum. Epeydir gelip yoklamak istiyordum seni, ama olmadı işte...

Gene düşüncelere daldı.

– Biraz rahatsızdım, dedim.

İhtiyar bir dakika sonra karşılık verdi:

– Hım, rahatsızdın demek! Rahatsızdın ha! Kaç kez söyledim sana. Uyardım, ama dinlemedin beni! Demek öyle! Evet Vanya'cığım, sanat tanrısı yüzyıllardan beri aç bilaç oturur tavanda, her zaman da oturacaktır. Böyledir bu!

Evet, hiç iyi değildi ihtiyarın durumu. Kendi yüreği yaralı olmasaydı aç sanat tanrısından söz etmezdi. Gözlerimi yüzüne dikmiştim: Sapsarıydı yüzü. Bakışlarında, yanıtını bulamadığı bir soru, bir şaşkınlık vardı. Heyecanlı, sinirliydi. Karısı endişeyle bakıyordu ona. Başını sallıyordu. Kocasını bir an öte yana dönünce, başıyla gizlice onu gösterdi bana.

Endişeli bir sesle sordum Anna Andreyevna'ya:

– Natalya Nikoleyevna'nın sağlığı nasıl? Evde mi kendisi?

Yaşlı kadın, soruma yanıt bulmakta güçlük çekiyormuş gibi,

– Evde, anam babam, evde, dedi. Şimdi gelecek. Dile kolay!

Üç hafta görmediniz birbirinizi! Son günlerde bir tuhaf oldu, hasta mı iyi mi anlaşılıyor!

Ürkek, kocasına bir göz attı. Nikolay Sergeyiç isteksiz,

– Ne olmuş ki? dedi. Bir şeyi yok. Gayet iyidir. Genç kız oluyor artık, çocukluktan çıkıyor, olağandır bu kadar. Genç kız kederini, tutkusunu anlamak öyle kolay değildir.

Anna Andreyevna atıldı hemen.

– Ne tutku ya!

Gücenmişti. İhtiyar karşılık vermedi. Parmaklarıyla masada trampet çalıyordu. Dehşet içinde kendi kendime “Aman Tanrım, aralarında bir şey mi geçti yoksa?” diye soruyordum. İhmenev,

– Sizin işler nasıl bakalım? dedi. B. hâlâ eleştiri mi yazıyor?

– Evet.

İhtiyar, kolunu salladı.

– Ah Vanya, Vanya! dedi. Eleştirinin sırası mı şimdi?

Kapı açıldı. Nataşa girdi.

VII

Şapkası elindeydi. Piyanonun üzerine koydu onu. Sonra yanına geldi, bir şey söylemeden elini uzattı. Dudakları hafifçe kıpırdıyordu. Bir şey, “hoş geldin” demek istiyordu sanki. Ama söylemedi.

Görüşmeyeli üç hafta oluyordu. Korkuyla, şaşkın bakıyor-

dum yüzüne. Üç haftada ne çok değişmişti! Solgun çökük yanaklarını, sıtmalymış gibi kavruk dudaklarını, koyu kirpiklerinin arasından tutkulu bir kararlılıkla, bir heyecan ateşiyle parlayan gözlerini görünce yüreğim sızladı.

Ama, Tanrım, ne güzeldi! Ne daha önce ne de daha sonra o uğursuz günkü kadar güzel gördüm onu. Nataşa bu muydu? Bir yıl şurada önce gözlerini üzerimden ayırmadan, dudaklarını benimle birlikte oynatarak romanımı dinleyen, o akşam kahvaltıda öylesine yürekten, mutlu kahkahalar atan, babasıyla, benimle şakalaşan genç kız mıydı bu? Şimdi oturduğumuz odada başını önüne eğip, yüzü kıpkırmızı, bana "evet" diyen Nataşa bu muydu?

Akşam ayinine çağıran tok bir çan sesi duyuldu kilisenin kulesinden. Nataşa birden ürperdi, annesi haç çıkardı.

– Ayine gidecektin Nataşa, bak çan çalıyor, dedi. Git Nataşa'cığım, git yakar Tanrı'ya, kilise şuracıkta zaten! Biraz hava alırsın hem, yürürsün. Evden çıktığın yok kaç gündür. Bak sana, nazar değmiş gibi sapsarı yüzün.

Nataşa yavaş yavaş konuşarak, adeta fısıltıyla,

– Belki... gitmem bugün, dedi. Biraz... rahatsızım.

Yüzü bembeyaz olmuştu. Anna Andreyevna, kızının yüzüne ürkek ürkek bakarak –korkuyordu ondan sanki.–

– Gitsen iyi edersin Nataşa, dedi. Demin gideceğim diyordun. Bak, şapkanı da almışsın. Tanrı'ya yakar yavrum, sana sağlık vermesi için yalvar ona.

İhtiyar da kızının yüzüne kuşkuyla bakarak söze karıştı:

– Hadi git kızım. Biraz hava alırsın hem, annen doğru söylüyor. Vanya götürsün seni.

Nataşa'nın dudaklarında acı bir gülümseme belirdi gibi geldi bana. Piyanonun yanına gitti, şapkasını alıp giydi. Elleri titriyordu. Ne yaptığının farkında değilmiş gibi bilinçsizdi hareketleri. Annesiyle babası gözlerini ayırmıyorlardı ondan. İşitilir işitilmez bir sesle,

– Allahısmarladık! dedi.

– Uzun yola çıkıyormuş gibi vedalaşıyorsun yavrum! Hiç olmazsa biraz rüzgâr vursun yüzüne. Yanaklarında renk kal-

mamış. Ah! nasıl da unuttum (her şeyi unutturum zaten!) bir muska diktim sana. İyi bir dua var içinde meleşim. Kiyevli rahibeden geçen yıl öğrenmiştim. Faydalı bir duadır. Yeni diktim onu. Hadi tak bakalım Nataşa. Tanrı sağlık versin sana. Senden başka kimimiz var?

Yaşlı kadın iş kutusundan Nataşa'nın her zaman koynunda taşıdığı küçük altın haçı çıkardı. Kurdelesine bir muska takılmıştı. Haçı kızının boynuna takıp, onu kutsadıktan sonra;

– Şifa niyetine taşı! dedi. Bir zamanlar uykuya yatırırken hep kutsar, dualar okurdum sana. Sen de benimle birlikte okurdun. Ama şimdi değiştin. Bu yüzden Tanrı huzur vermiyor sana. Ah Nataşa, Nataşa! Senin için gece gündüz ettiğim anne dualarımın da bir yararı olmuyor!

Yaşlı kadın ağlamaya başlamıştı. Nataşa bir şey söylemeden annesinin elini öptü. Kapıya doğru yürüyordu ki, birden döndü, babasının yanına gitti. Göğsü inip kalkıyordu. Ayaklarına kapandı. Tıkanıyormuş gibi kesik kesik,

– Babacığım! dedi. Kızınızı... Siz de kutsayın.

Nataşa'nın beklenmedik bu davranışı hepimizi şaşırtmıştı. Babası ne söyleyeceğini bilemeden birkaç saniye öyle baktı ona. Sonra,

– Nataşa'cığım, yavrum benim! diye haykırdı, bir tanem, kızım, ne oluyor sana? –İhtiyarın gözlerinden yaşlar boşalmıştı.– Nedir seni bu kadar üzen? Gece gündüz durmadan ağlıyorsun. Farkındayım; geceleri uyumuyorum, kalkıp odanın kapısından dinliyorum!.. Her şeyi anlat bana Nataşa, hiçbir şeyi saklama babacığından, sonra biz...

Sözünü bitiremedi, kızını omuzlarından tutup kaldırdı, kucakladı. Nataşa babasının göğsüne yaslandı, başını omzuna bıraktı. Heyecanını bastırmaya, gözyaşlarını tutmaya çalışıyordu.

– Bir şey yok, bir şey yok, diye yineledi, laf olsun diye söyledim öyle... Biraz rahatsızım da...

– Benim kutsadığım gibi Tanrı da kutsasın seni yavrucuğum, biricik kızım benim! Mutlu olursun inşallah. Bu günahkâr kulunun dualarını kabul etmesi için Tanrı'ya yakar.

Yaşlı kadın hüngür hüngür ağlıyordu.

– Benim dualarım da sana olsun, dedi.

Nataşa:

– Allahısmarladık! diye fısıldadı.

Kapıda durdu, bir kez daha baktı onlara. Bir şey söylemek istedi ama söyleyemedi, aceleyle çıktı. Kötü bir şey olacağını sezinlemiştim. Arkasından koştum.

VIII

Başı önünde, hiç konuşmadan, bana bakmadan, çabuk adımlarla yürüyordu. Ne zaman ki sokağı geçip rıhtıma çıktık birden durdu, elimi tuttu.

– Soluk alamıyorum! diye fısıldadı, kalbim sıkışıyor.. Boğuluyorum!

Dehşet içinde,

– Eve dönelim Nataşa! dedim.

Bakışında sonsuz bir keder, yüzüme baktı.

– Onlardan temelli ayrıldığımı anlamadın mı Vanya? Bir daha dönmeyeceğim eve!

Yüreğime bir bıçak saplandı sanki. Daha onlara gelirken içime doğmuştu bu. Belki o günden çok önce hissediyordum bütün bunları. Ama gene de birden çarpmıştı beni Nataşa'nın sözleri.

Rıhtımda üzgün, yürüyorduk. Bir şey söyleyemiyordum. Kendimde değildim sanki. Düşünüyordum, duruma bir çözümlü yolu bulmaya çalışıyordum. Başım dönüyordu. Aklım almıyordu olanları? Sonunda konuştu Nataşa:

– Beni suçluyor musun Vanya?

Ne söylediğimi bilmeden,

– Hayır, ama... Ama inanmıyorum, olmaz bu!.. diye kekeleydim.

– Oldu bile Vanya! Bıraktım onları. Sonlarının ne olacağını da bilmiyorum... Benimkini de bilmiyorum aslında!..

– Ona mı gidiyorsun Nataşa? Ona mı?

– Evet.

– Ama olamaz! diye haykırdım. Nataşa, zavallı dostum, bunun olmayacak bir şey olduğunu bilmiyor musun? Çılgınlıktır bu yaptığın. Üzüntülerinden ölür annenle baban. Sen de mahvolursun! Biliyor musun bunu Nataşa?

– Biliyorum, ama ne yaparsın ki elimde değil.

Sesinde, ölüme gidiyormuş gibi bir umutsuzluk vardı.

– Eve dön Nataşa, iş işten geçmeden eve dön, diye yalvarmaya başladım.

Öğütlerimin o anda anlamsız, anlamsız olduğu kadar yarar-sız olduğunu gördükçe daha bir heyecanla ısrar ediyordum:

– Babana yaptığının farkında mısın Nataşa? Enine boyuna düşündüm mü bunu? Biliyorsun, babası düşmanıdır babanın. Prens hakaret etti babana, parasını çalmakla suçladı onu: “hırsız” diye haykırdı yüzüne karşı. Mahkemeleri sürüyor... Keşke bu kadar olsaydı! Bu bir şey değil, biliyor musun ki Nataşa... (Ah, evet hepsini biliyorsun!) Prens’in babanla anneni, Alyoşa köyde yanınızda kalırken ikinizin arasını yapmakla suçladığını da biliyor musun? Bu iftiranın o zaman babanı nasıl perişan ettiğini düşün. İki yılda bak nasıl bembeyaz oldu saçları! Ne yazık ki hepsini biliyorsun Nataşa! Seni temelli kaybetmelerinin onlar için ne demek olduğundan söz etmiyorum! Her şeylerin sen onların. İhtiyarlık günlerinin tek ışığı! Şunu da unutmamalısın, baban, bu kendini beğenmişlerin sana iftira ettiklerini sanıyor. Öcünü alamadı diye üzülüyor! Alyoşa’nın evinize gelip gitmeye başlaması eski düşmanlığı son günlerde iyice kızıştırdı. Prens gene hakaret etti babana. Bu yeni hakaretin öfkesi ihtiyarın yüreğini yakıyorken, iftira sandığı her şeyin gerçek olduğunu görüverecek birden!. Olayı bilenler babanla seni suçlayacaklar. Prens’e hak verecekler. Düşecekleri durumu düşün bir kere! Baban dayanamaz buna, ölür! Rezalet, yüz karası... Hem de kimin yüzünden? Senin, kızının, biricik, canından çok sevdiği kızının yüzünden? Ya annen? Babandan çok yaşamaz... Nataşa, Nataşa! Ne yaptığının farkında mısın? Geri dön! Aklını başına topla!

Susuyordu. Sonunda başını kaldırıp sitemli sitemli baktı yü-züme. Bakışında öylesine bir acı, elem vardı ki, kanayan yüre-

ğinin, bunları söylemesem de ne denli sızladığını anladım. Verdiği kararın ona neye mal olduğu; yararsız, boş sözlerle ona nasıl acı çektirdiğim belliydi. Bunları düşünüyordum ama gene de kendimi tutamıyordum. Konuşmayı sürdürüyordum.

– Demin Anna Andreyevna'ya evden belki çıkmayacağını... Kiliseye gitmeyeceğini kendin söyledin. Demek kalmak istiyordun! Demek kesin kararını vermedin henüz?

Nataşa acı acı gülümsedi. Hem ne diye sormuştum bunu? Artık her şeyin bittiğini, geriye dönüşün olamayacağını görmüyor muydum? Ama ben de kendimde değildim. Yüreğimde dayanılmaz bir sızı, yüzüne bakarak, ne sorduğumu kendim de bilmeden,

– Sahi böylesine sevebildin mi onu? diye bağırdım.

Nataşa, dudaklarında aynı acı gülümseme,

– Ne diyebilirim ki sana Vanya? dedi. Görüyorsun işte! “Gel” diye buyurdu, ben de geldim, burada bekliyorum onu.

Son bir umutla gene yalvarmaya başladım:

– Ama biraz beni dinle Nataşa, bak, işleri başka türlü yoluna koyabilirsin! Evden kaçmasan da olur. Ne yapacağını ben söylerim sana Nataşa'cığım! Her şeyi üzerime alıyorum. Ben buluşturacağım sizi... Bana bırak her şeyi... Yeter ki anneni babanı kimsesiz bırakma! Mektuplarınızı taşıyacağım. Ne diye taşımayacakmışım? Bu yaptığından iyidir böylesi. Yapabilirim bunu. İkinciz de pişman olmayacaksınız, görürsün... Sen de mahvolmaktan kurtulacaksın böylelikle Nataşa'cığım... Oysa mahvolursun geri dönmezsen! Rız ol Nataşa: Her şey tam istediğiniz gibi olacak. Doya doya seveceksiniz birbirinizi. Babalarınız cenkleşmeyi bırakınca da (çünkü sonunda yüzde yüz barışacaklardır)... O zaman...

Nataşa elimi sıktı. Gözyaşları arasında gülümseyerek.

– Yeter Vanya, dedi, bırak artık. İyi yürekli Vanya'm benim! İyi yürekli, dürüst dostum! Kendinden hiç söz etmiyorsun! Seni bırakıp başkasını sevdiğim halde her şeyi bağışladın. Yalnız benim mutluluğumu düşünüyorsun. Aramızda mektup taşımak istiyorsun...

Ağlıyordu.

– Beni eskiden de şimdi de nasıl sevdiğini biliyorum Vanya. Ağzından kötü bir söz çıkmadı bana karşı, hiç suçlamadın beni! Oysa ben, ben... Tanrım, ne çok suçluyum sana karşı Vanya! Geçmiş günlerimizi anımsıyor musun? Ah, onu hiç görmeseydim, hiç tanımasaydım ne iyi olurdu! Seninle güzel güzel geçinip giderdik. Benim iyi yürekli, sevgili Vanya'cığım!.. Hayır, sana layık değilim ben! Görüyorsun nasıl bir insan olduğumu: Böyle bir anda geçmiş mutlu günlerimizi anımsatıyorum sana, acı çektiriyorum!.. Üç haftadır uğramıyordun bize; ama inan beni lanetlediğini, nefretle andığını bir an bile düşünmedim Vanya. Niçin gelmediğini biliyordum: Bize engel olmak, karşımızda durarak bizi utandırmak istemiyordun. Acaba bizleri görmek de sana ağır gelmeyecek miydi? Ama gelmeni ne çok istiyordum bilemezsin! Beni dinle, gerçi Alyoşa'yı çılgın gibi seviyorum, ama bir dost olarak seni belki daha çok seviyorum. Sensiz yaşayamayacağımı hissediyorum, biliyorum. Sen gereklisin bana. Kalbine, altın kalbine ihtiyacım var.. Ah Vanya! Ne acı, ne güç günler var önümüzde!

Hıçkırma hıçkırma ağlıyordu. Evet, çok acı çekiyordu! Hıçkırıklarını tutarak sürdürdü konuşmasını:

– Ah, seni görmeyi öyle çok istiyordum ki! Ne çok zayıflamışsın. Yüzünde renk kalmamış. Sahi hasta mıydın Vanya? Niçin daha önce sormadım bunu? Hep kendimden söz ediyorum. Yayınevleriyle işlerin nasıl bakalım? Yeni romanın ilerliyor mu?

– Şimdi romanlarımdan, benden söz etmenin sırası mı Nataşa? Ne önemi var işlerimin! Ağır aksak gidiyorlar işte. Umursadığım yok zaten! Bak ne diyeceğim Nataşa: Evden kaçmanı o mu istedi?

– Hayır, o da istedi ama, daha çok ben istedim. Doğrusu, ben de o da istedik... Bak canım, her şeyi anlatacağım sana: Zengin, tanınmış bir ailenin kızını vermek istiyorlar ona. Babası bu kızla evlendirmeye kararlı onu – bilirsin, pek anasının gözüdür babası. Kolları sıvamış, bir daha ele geçmez bu fırsatı kaçırmamak için çalışıyor. Ünlü kişilerle akraba olmak, para... Kız da pek güzelmiş diyorlar. İyi öğrenim görmüş, temiz yü-

reклиymiş. Alyoşa bayılır ona... Öte yandan babası da, bir an önce evlendirebilmek, bir an önce baş göz etmek istiyor onu. Bu yüzden ne pahasına olursa olsun ayırmaya kararlı bizi. Benden, Alyoşa'nın üzerindeki etkimden korkuyor...

Hayretle kestim sözünü:

– İlişkilerinizden haberdar mı yoksa? Yalnızca kuşkulanıyordun hani.

– Biliyor, her şeyi biliyor.

– Kim söylemiş ona bunu?

– Birkaç gün önce Alyoşa açtı. Babasına her şeyi anlatmış.

– Tanrım! Şu yaptığınıza bakın! Kendisi açmış! Hem de böyle bir zamanda ha?

Nataşa sözümü kesti:

– Alyoşa'yı kınama Vanya, gülme ona! Başkalarına benzemez o. Biraz anlayışlı ol. Senle benim gibi değildir ki. Çocuktur daha! Böyle yetiştirmişler onu. Ne yaptığını biliyor mu sanıyorsun? Şimdi yeminle bağlandığı bir şeye bakarsın beş dakika sonra herhangi bir etkiyle sırt çevirivermiştir.. İradesi zayıftır. Seni sevdiğine yeminler ettiği gün gider, içtenlikle başkasına da eder aynı yeminleri. Sonra gelir önce sana anlatır bunu. Kötü davranışları vardır elbette, ama bunlar için onu suçlamak olamaz. Yalnızca acınır ona. En büyük fedakârlığı seve seve yapar! Ama yeni bir etkiyle karşılaşınca dek: O zaman hemen unutturur her şeyi. Sürekli yanında bulunmazsam beni de unuttur. Böyle bir insandır işte!

– Ah Nataşa, belki gerçek değildir bütün bunlar, dedikodudur. Böyle bir çocuk evlendirilir mi?

– Söyledim ya, babasının niyeti başka.

– Peki, onunla evlendirmek istedikleri kızın çok güzel olduğunu, Alyoşa'nın kızıdan hoşlandığını nereden biliyorsun?

– Kendi söyledi.

– Yapma! Demek başka birisini sevebileceğini söyledi sana, sonra da böylesine bir fedakârlık yapmanı istedi ha?

– Hayır Vanya, hayır! Bilmiyorsun nasıl bir insan olduğunu. Çok az tanıyorsun onu. Önce yakından tanımalısın, sonra davranışlarını eleştirmelisin. Onunkinden daha temiz, saf bir yü-

rek yoktur yeryüzünde! Ne yani? Yalan söylese daha mı iyi? Aşkına gelince, ondan bir hafta ayrı kalsam unutuverir beni, başkasını sever. Sonra beni görünce de gene dizimin dibine çöker. Hayır! Her şeyi bilmem iyi. Benden gizlisinin olmaması da ayrıca iyi. Yoksa kuşkudan ölürdüm. Evet Vanya! Anladım artık: Sürekli, her an, her saniye yanında bulunmazsam unuttur beni, sevgisi söner. Yaradılışı böyledir. Herhangi bir kadın onu kendine âşık edebilir. Ne yaparım ben o zaman? Ölürüm... Ölmek de ne ki! Ölmeye çoktan razıyım! Onsuz nasıl yaşarım! Ölmekten de, her çeşit işkenceden de kötüdür onsuz yaşamak! Ah Vanya, Vanya! Onun için annemi babamı bıraktığıma göre bunda bir şey var demek! Kararımdan döndürmeye çalışma beni: Her şey bitmiştir artık! Her an yanında olmalıyım. Dönemem geri! Bu yaptığımla kendimi de başkalarını da mahvettiğimi biliyorum... Ah Vanya! –Birden titremeye başlamıştı. Sesini yükseltmişti– Ya sevmezse beni! Ya söylediğin gibi, beni aldatıyor, mahsustan öyle içten, dürüst gözüküyor, aslında kötü, gösterişe düşkün bir insansa? (Ona böyle bir şey söylememiştim.) Burada onu sana karşı savunuyorum. O şu anda belki başka birisinin yanında, gülüyordur.. Karşısındaki bu alçak kız ise her şeyini terk etmiş, sokaklarda onu arıyor... Ah Vanya!

Öylesine derinden inlemişti ki, içimden bir şey koptu sandım. Nataşa'nın kendini akıntıya kaptırdığını anlamıştım. Aşırı, kör, delice bir kıskançlık böylesine çılgın bir karar verdirebilirdi ona. Ne var ki benim içimi de yakıyordu kıskançlık. Kendimi tutamadım. İğrenç bir duygu sarmıştı benliğimi.

– Nataşa, dedim, yalnız şunu anlamıyorum: Onun için şimdi söylediklerinden sonra nasıl sevebiliyorsun Alyoşa'yı? Saygın yok ona. Seni sevdiğine bile inanmıyorsun, ama gene de ona koşuyorsun, uğruna her şeyini mahvediyorsun. Nasıl açıklarsın bunu? Ömrün boyunca acı çektirecek sana. Sen de ona kuşkusuz. Çok seviyorsun onu Nataşa, gereğinden fazla! Böyle bir sevgiye aklım ermez benim.

Nataşa'nın yüzü, acı çekiyormuş gibi bembeyaz olmuştu.

– Evet, dedi, çılgınca seviyorum onu. Seni böyle hiç sevmedim Vanya. Aklımı yitirdiğimi, gerektiği gibi sevmediğimi ben

de biliyorum. Hiç de iyi bir sevgi değil benimki... Bak Vanya, eskiden de, en mutlu anlarımızda bile, onun bana acıdan başka bir şey vermeyeceğini hissediyordum. Ama bu acı beni mutlu ediyorsa elden ne gelir? Gülmek eğlenmek için gitmiyorum ki ona. Onun yanında neler çekeceğimi bilmiyor muyum sanıyorsun? Gerçi beni seveceğine yemin etti. Birçok şey vaat etti. Gelgelelim, yalan söylemediğini, söylemeyeceğini biliyorken vaatlerinden hiçbirine inanmıyorum. Inanmadım da. Onu zorlamak istediğimi söyledim kendisine. Böylesi daha iyi: Zorlamaktan hiç kimse hoşlanmaz, başta ben... Sırf yanında olabilmek, yüzüne bakabilmek için kölesi, gönüllü kölesi olmaya can atıyorum! Gözlerimin önünde başkasını sevse de umursamam sanıyorum... Ne alçaklık, değil mi Vanya? Yüzüme bakarak sormuştu bunu. Gözlerinin içi parlıyordu. Bir an sayıklıyor sandım. Bu çeşit şeyleri istemek adildir elbette! Elden ne gelir? Adilik olduğunu, beni bırakıp kaçsa, kovsa, tekmelese bile dünyanın öbür ucuna peşinden koşacağımı kendim söylüyorum. Sen de gelmiş, kararından döndürmeye çalışıyorsun beni... Yararı olur mu bunun? Dönsem, yarın gene koşarım ona.. çağırır çağırılmaz koşarım. Bir köpekmişim gibi ıslık çalacak, seslenecek bana... Koşarak gideceğim arkasından... İstirap! Ondan gelecek ıstıraptan korkum yok! Bana ıstırap çektirenin o olduğunu bileceğim ya... Ah Vanya, anlatmak çok güç bunu!

“Ya annen baban?” diye geçirdim içimden. Sanki unutmuştu onları.

– Nataşa, evlenecek misiniz?

– Söz verdi, evleneceğiz. Zaten onun için çağırdı beni. Kent dışında gizlice kıydıracağız nikâhımızı. Ne yaptığının farkında değil. Belki nikâh nasıl kıyılır, onu bile bilmez. Hem nasıl koca olacak? Doğrusu, gülünç bir şey. Evlilik mutsuz edecek onu, yakınmaya başlayacak... Benden yakınmasını istemiyorum. Her şeyimi vereceğim ona. Varsın o hiçbir şey vermesin bana. Evlilik onu mutsuz edecekse, ne diye buna neden olayım?

– Hayır, sayıklıyorsun sen Nataşa, dedim. Şimdi onun yanına mı gidiyorsun?

– Gelip beni buradan alacağını söylemişti. Öyle kararlaştırmıştık...

Nataşa bakışını uzaklara dikti. Görünürlerde kimsecikler yoktu. Öfkeyle,

– Hâlâ gelmedi! diye bağırdım. Üstelik önce sen geldin!

Nataşa sendeler gibi oldu. Yüzü bembeyazdı. Acı acı gülümsedi.

– Belki hiç gelmez, diye mırıldandı. Önceki gün bir mektup yazdı bana, “geleceğine kesin söz vermezsen nikâhımızın kıyılmasını ertelemek zorunda kalacağım” diyordu. Babası öteki kıza götürecekmış onu. İşte böyle, pek önemsiz bir şeymiş gibi rahatlıkla haber veriyordu bana... Vanya ya gerçekten ona gittiyse?

Karşılık vermedim. Elimi var gücüyle sıktı. Gözleri parlıyordu. İşitilir işitilmez bir sesle,

– Şu anda o kızın yanında diye mırıldandı. Sırf oraya gidebilmek, sonra da bana haber verdiğini, buluşma yerine gelmediğimi söyleyebilmek için gelmeyeceğimi umuyordu. Bıktı benden artık, kaçmaya başladı... Tanrım! Deliyim ben! Son görüşmemizde benden bıktığını söylemişti zaten... Daha ne bekliyorum?

Alyoşa'yı rıhtımın ta öte ucunda görünce,

– İşte geliyor! diye haykırdım.

Nataşa ürperdi, bir çığlık atıp, elimi bıraktı, bize doğru gelmekte olan Alyoşa'ya koştu. Öteki de sıklaştırmıştı adımlarını. Bir dakika sonra Alyoşa'nın kolları arasındaydı! Bizden başka kimsecikler yoktu rıhtımda. Öpüşüyorlar, gülüşüyorlardı. Nataşa, uzun bir ayrılıktan sonra buluşmuşlar gibi hem gülüyor, hem ağlıyordu. Solgun yanakları pembeleşmişti, heyecandan tıkanacak gibi oluyordu... Alyoşa beni görünce yanıma geldi.

IX

Onu daha önce çok kez görmüştüm ama, gene de büyük bir dikkatle inceliyordum yüzünü. Bakışı bana her şeyi anlatacak, bu çocuğun Nataşa'yı nasıl büyülediğini; yüreğinde kutsal say-

dığı her şeyi çiğneyip geçmesine neden olan sevgiyi doğuran sırrını açacakmış gibi bakıyordum gözlerinin içine. Ellerimden tuttu, kuvvetlice sıktı: Candan, temiz bakışı yüreğime işledi.

Sırf düşmanım olduğu için onunla ilgili düşüncelerimde yarıldığımı hissettim. Evet, sevmiyordum onu, doğrusunu söyleyeyim, onu tanıyanlardan yalnız ben hiç sevememişimdir Alyoşa'yı. Birçok şeyinden hoşlanmıyordum. Göz alıcı dış görünüşü bile –belki fazla göz alıcı olduğundan– sinirime dokunuyordu. Sonraları, bu konuda da duygularımın etkisi altında kaldığımı anladım. Uzun boylu, ince yapıydı. Uzun yüzü solgundu. İçten, dalgın bakışlı açık mavi, iri gözlerinde arada bir yürekten çocuksu bir neşe parıltısı belirliyordu. Biçimli, dolgun, pembe dudaklarının ağırbaşlı bir duruşu vardı. Ama dudaklarında birdenbire beliren gülüşü öylesine içten, öylesine temizdi ki, o anda ruhsal durumunuz ne olursa olsun, onun gibi gülümsemek gelirdi içinizden. Giyiminde aşırı bir incelik yoktu. Kibarlığının zoraki olmadığı, doğuştan geldiği belliydi. Bu arada birtakım kötü tavırları, alışkanlıkları da yok değildi. Düşüncesizce, kibirli, kendini beğenmiş davranışları da oluyordu. Ne var ki fazlasıyla açık yürekli, içten olduğu zamanlar bu huyundan kendi de yakınırdı. Sanırım hiçbir zaman –şakadan bile– yalan söyleyemezdi. Söylese bile, bunun kötü bir şey olduğunu aklının ucundan geçirmezdi. En aşırı bir bencillik bile –belki açık yürekli olduğundan– hoş görülüyordu onda. Gizlisi saklısı yoktu. Her şeye çabuk kanan, ürkek, yufka bir yüreği vardı. İradesi falan yoktu. Küçük bir çocuğu olduğu gibi, onu da aldatmak günahı, kötüydü sanki. Yaşına göre pek saftı. Yaşam üzerine hemen hiç bilgisi yoktu. Kırk yaşına gelse değişmeyeceğe benzerdi. Bu çeşit insanlar ömürlerinin sonuna dek olgunlaşamazlar. Onu görüp de sevmeyecek bir insanın olabileceğini sanmıyorum. Çocuk gibi sokulurdu karşısındaki. Nataşa doğru söylüyordu: Başkasının etkisiyle kötü bir şey yapabiliirdi. Ama bu davranışının sonucunu görünce, sanırım üzüntüsünden de ölürdü. Nataşa, Alyoşa'yı avcunun içine alacağına, hatta onu istediği yöne çekebileceğine inanıyordu. Çıldırasıya sevmenin, sevdiği insana sırf onu sevdiği için acı

çektirmenin hazzını tatmıştı bir kez. Kendini feda etmek için böylesine sabırsızlanmasının nedeni belki de buydu. Ama Alyoşa'nın gözlerinin içinde aşk parıltıları vardı. Heyecanlı bakıyordu sevdiği genç kızın yüzüne. Nataşa mağrur bir tavırla baktı bana. O anda her şeyi unutmuştu: Annesini babasını da, evinden ayrılışını da, kuşklarını da... Mutluydu.

– Vanya! diye haykırdı, ona karşı suçluyum, layık değilim ona! Alyoşa, gelmeyeceğini sanmışım. O kötü düşüncelerini sil at kafandan Vanya, unut.

Alyoşa'ya gözlerinde sonsuz bir sevgiyle bakarak ekledi:

– Hepsini unutturacağım!

Alyoşa gülümsedi. Nataşa'nın elini öptü. Genç kızın elini bırakmadan bana döndü:

– Beni de suçlamayın. Hanidir bir kardeş gibi kucaklamak istiyordum sizi. Sizden çok söz etti bana Nataşa! Şimdiye dek yarım yamalak tanışıyorduk.

Yüzü biraz kızarmıştı. Alçak sesle,

– Sizinle dost olacağız... diye ekledi, bağışlayacaksınız bizi.

Öylesine içten, hoş gülümsemişti ki, kendimi tutamadım, ben de gülümsedim. Nataşa girdi araya:

– Evet, evet Alyoşa, dostumuzdur o bizim. Kardeşimizdir. Çoktan bağışladı bizi. Onsuz mutlu olamayız. Söylemişim sana. Ah, çok yaramaz çocuklarız biz Alyoşa! Ama üçümüz hep birlikte olacağız... Vanya! –dudakları titremeye başlamıştı– şimdi onların yanına gideceksin, biliyorum. Öylesine altın bir kalbin var ki, beni bağışlayamayacaklar ama, seni görünce belki biraz yumuşayacaklardır. Her şeyi, her şeyi anlat onlara. Öyle anlat ki... Savun beni, kurtar! Gerçeği, bu davranışımın nedenlerini anladığın gibi anlat. Doğrusunu söyleyeyim mi Vanya, bugün yanımda olmasaydın belki bu kararı veremezdim bile! Koruyucu meleşimsin sen benim. Annemle babama durumu, yaptığımı öğrendikleri anda kapılacakları dehşeti hafifletecek biçimde anlatacağına inanıyorum. Ah Tanrım, Tanrım! Beni bağışlamalarının olanaksız olduğunu bildiğimi söyle onlara Vanya. Onlar bağışlasa bile Tanrı bağışlamayacaktır. Varsın lanetlesinler beni. Ben gene de ömrümün sonuna dek

dua edeceğim onlar için. Yüreğim hep onlarla olacak! Ah, niçin böylesine mutsuzuz hepimiz! Niçin, niçin? Tanrım! Ne yaptım ben?

Aklı başına birden gelmiş gibi bağırmişti. "Ne yaptım ben?" diye. Dehşetten titriyordu. Yüzünü elleriyle kapadı. Alyoşa kucakladı onu. Bir şey söylemeden göğsüne bastırdı. Birkaç dakika süren bir sessizlik oldu. Sitemli sitemli Alyoşa'ya baktım.

– Böylesine bir fedakârlık isteyebiliyorsunuz ondan! dedim.

– Suçlamayın beni! diye yineledi. İnanın, ne denli güçlü olursa olsun, geçicidir bu üzüntüler. Bundan hiç kuşku yok. Bu dakikaların geçirilmesi için insanın biraz iradesi olsun, yeter. Nataşa da aynı şeyi söyledi bana. Biliyorsunuz, bütün bunların nedeni aile gururu, anlamsız birtakım çatışmalar, davalarıdır!.. Ama (inanın, bu konuda çok düşündüm) bütün bu saçmalıklara bir son vermenin zamanı geldi artık. Yeniden birleşelim, gerçek mutluluğu ancak o zaman tadacağız. İhtiyarlar da bizi böyle görünce barışacaklar. Kimbilir, nikâhımız onların barışmalarının başlangıcı olacaktır belki! Sanıyorum başka türlü de olamaz. Siz ne dersiniz?

Nataşa'ya baktım.

– Nikâhtan söz ediyorsunuz, dedim. Ne zaman evleniyorsunuz?

– Yarın ya da devrisi gün. Görüyorsunuz ya benim de pek bir şey bildiğim yok henüz. Doğrusunu isterseniz, hiç hazırlık yapmadım. Nataşa'nın geleceğini sanmıyordum. Üstelik, babam bugün nişanlım sayılan kıza (evet, evlendirmek istiyorlar beni; Nataşa anlatmıştır size. Ama ben istemiyorum) götürecekti beni. Bu yüzden hazırlık yapmadım. Ama ne olursa olsun, yarından sonra kıydıracağız nikâhımızı. Öyle sanıyorum, çünkü başka türlü olamaz. Yarın Pskov yolundan gideriz. Yakın köylerden birinde liseden bir arkadaşım var. Çok iyi bir insandır. Belki tanıştırmam sizi. Aynı köyde bir papaz var, aslında kesin olarak bilmiyorum papaz var mı yok mu... Önceden öğrenmeliydim bunları, ama olmadı işte... Neyse o kadar önemli değil zaten... Kararımızı verdik ya, gerisi kolay. Olmazsa komşu köyden bir papaz çağırırız, değil mi? Yakında başka

köyler de var çünkü! Ne yazık ki bir iki satır yazıp durumdan haberdar edemedim arkadaşımı. Belki köyde bile değildir... Ama bunun da önemi yok! Kararımızı verdikten sonra her şey kendiliğinden olur, öyle değil mi? Yarına ya da öbür güne kadar yanımda kalacak Nataşa. Ayrı bir ev tuttum kendime. Köyden dönünce orada oturacağız. Artık babamın evinde kalamam, değil mi? Gelirsiniz bize artık. Güzel bir evimiz var. Arkadaşlarım gelip gidecek. Akşam yemekleri vereceğim...

Şaşkınlıkla, içim burkularak bakıyordum ona. Nataşa, Alyoşa'yı suçlamamam, onu hoş görmem için bakışlarıyla yalvarıyordu bana. Delikanlının anlattıklarını dudaklarında hüzünlü bir gülümsemeyle; karşısındaki anlamsız, ama tatlı tatlı konuşan sevimli, neşeli bir çocukmuş gibi, ona sevgiyle bakarak dinliyordu. Kaşlarımı çatıp baktım Nataşa'ya. Hali dokunmuştu bana. Alyoşa'ya,

– Ya babanız? diye sordum. Sizi bağışlayacağından emin misiniz?

– Eminim. Hemen bağışlamaz kuşkusuz. Ne önemi var bunun? Benim de bir kişiliğimin olduğunu göstereceğim ona. “Kişiliğin yok, havaisin,” diye sitem eder durur bana. Havai olup olmadığımı görür şimdi! Aile babası olmak kolay değildir, biliyorum... Çocukluktan çıkacağım artık... yani ben de başkalarına benzeyeceğim demek istiyorum... Kendi emeğimle geçineceğim. Nataşa bunun, hepimiz gibi başkalarının sırtından geçinmekten çok daha onurlu olduğunu söylüyor. Bana ne iyi şeyler anlattığını bilerseniz! Düyada aklıma gelmezdi bunlar. Böyle yetiştirmediler beni. Doğrusunu söylemek gerekirse, havai olduğumu, bir işe yaramadığımı ben de biliyorum. Ama biliyor musunuz, önceki gün parlak bir düşünce geldi aklıma. Gerçi şimdi sırası değil ama anlatacağım size bunu. Çünkü Nataşa'nın da duymasını istiyorum. Siz de bir akıl verirsiniz bize. Ben de sizin gibi roman yazıp dergilere satmak istiyorum. Dergilerin romanlarımı almasında yardımcı olursunuz sanırım? Size güvendiğim için dün gece sabaha kadar bir roman konusu kurdum kafamda. İnanır mısınız, hoş bir şey olacağına benzer. Seribe'nin bir komedisinden aldım konuyu... Ama

sonra anlatırım size. İyi para getirecek bana bu roman... Para veriyorlar değil mi?

Tutamadım kendimi, gülümsedim. O da benim arkamdan gülümsedi.

– Gülüyorsunuz, dedi.

Aşırı bir içtenlikle ekledi:

– Bakın, görünüşüme aldanmayın benim. Aslında görmüş geçirmiş bir insanımdır. Zamanla anlayacaksınız bunu. Ne diye denemeyeyim? Bakarsınız birşeyler yaparım... Ama haklısınız galiba: Gerçek yaşam üzerine hiç bilgim yok. Nataşa da öyle söylüyor. Herkes söylüyor bunu zaten. Yazar olmak kim, ben kim? Gülün, gülün, ama düzeltin beni. Nataşa için yapacaksınız bunu, seviyorsunuz onu çünkü. Gerçeği söyleyeceğim size: Ona layık değilim. Hissediyorum bunu. Ağır geliyor bana bu. Benim neyimi sevdiğine de bir türlü akıl erdiremiyorum. Her şeyimi verebilirim onun uğruna! Doğrusu, şu ana dek hiçbir şeyden korkmuyordum, ama şimdi korkuyorum: Ne yapıyoruz biz? Tanrım! Kişi kendisini görevine bütünüyle verdiği zaman irade gücü mahsus mu kayboluyor acaba? Hiç olmazsa siz yardım edin bize, sevgili dostumuz! Tek dostumuz sizsiniz artık. Başka kimsemiz kalmadı. Yalnız başıma ne gelir benim elimden? Size böylesine güvendiğim için bağışlayın beni. Sizi çok iyi, kendimden üstün bir insan sayıyorum. Ama düzeleceğim. İnanın, istediğiniz gibi olacağım.

Gene elimi sıktı. Güzel gözlerinde içten, hoş bir parıltı belirdi. Öylesine içten uzatmıştı elini bana, dostu olduğuma öylesine yürekten inanıyordu ki!

– Düzelmem için Nataşa yardım edecek bana, diye sürdürdü konuşmasını. Ama kötü bir şey gelmesin aklınıza. Bizim için üzülmeyin. Birçok niyetim var. Para yönünden de sıkıntımız olmayacak. Romanum bir işe yaramazsa (doğrusunu isterseniz, roman yazmamın saçmalık olduğunu biliyorum. Siz ne diyebilirsiniz, onu öğrenmek için açtım konuyu), evet romanum bir işe yaramazsa müzik dersleri veririm. Müzik bilgimden haberiniz yoktu sanırım? Böylesine bir uğraşla geçinmekten utanmayacağım. Bu bakımdan aydın düşünceliyimdir. Sonra, bir

sürü gereksiz eşyam, tuvalet takımım... ne işime yarayacak onlar? Satarım hepsini. Onlardan alacağım paranın bize ne kadar yeteceğini biliyor musunuz? O da olmazsa son çıkar yol, devlet hizmetine girerim. Babam buna sevinir bile. Devlet hizmetinde çalışmam için sıkıştırır dururdu beni. Hasta olduğumu öne sürerek yan çizdim. (Hem galiba bir yere yazdırmış bile beni.) Evliliğin bana yaradığını, gerçekten çalışmaya başladığımı görünce sevinecek, bağışlayacak beni...

– Ama, Aleksey Petroviç, dedim, bu durumda babalarınız arasında patlak verecek çatışmayı düşünabiliyor musunuz? Bu akşam her iki evde de neler olacak, biliyor musunuz?

Sözlerimden yüzü kireç gibi olan Nataşa'yı gösterdim ona. İnsafsızca konuşuyordum.

– Evet, evet, dedi, haklısınız. Korkunç bir şey bu! Ben de düşündüm aynı şeyi. Düşündükçe dehşete kapıldım... Ama başka ne gelir elden? Çok haklısınız, hiç değilse Nataşa'nın annesiyle babası bağışlamalı bizi! Ah, bilseniz ne çok severim onları! Öz anne babamdan farksızdırlar. Bunun için üzülüyorum işte... Ah şu kavgalar, şu dava! Bu saçmalıklardan ne denli nefret ettiğimizi bir bilseniz! Nedir kavgalarının nedeni? Hepimiz birbirimizi seviyoruz, ama gene de kavgalıyız!.. Barışsalar da bitse bu iş. Onların yerinde olsam öyle yapardım... Sözleriniz ürküttü beni. Seninle giriştiğimiz bu iş korkunç bir şey, Nataşa! Daha önce de söylemiştim bunu... Sen istiyorsun... Ama sonunda belki iyi olur, Ivan Petroviç. Ne dersiniz? Nasıl olsa barışacaklar bir gün! Biz barıştıralım onları. Evet, evet, sevgimize karşı koyamayıp barışacaklar sonunda... Varsın lanetlesinler bizi, biz gene de seveceğiz onları. Bir zaman gelecek, dayanamayacaklar artık. Babamın bazen ne iyi yürekli olduğunu bilmezsiniz! Gerçi çoğunlukla çatıktır kaşları, ama arada bir öyle iyidir ki! Bugün benimle nasıl tatlı tatlı konuştuğunu, beni kandırmaya çalıştığını görseydiniz! Oysa istediğinin tam tersine hareket ediyorum. Üzüyor beni bu. Hep şu inatçı ön yargılar! Delilikten başka bir şey değil! Nataşa'ya şöyle alıcı gözyle baksa bir kez, hiç değilse yarım saat konuşsa onunla! Hemen razı olurdu evlenmemize.

Alyoşa konuşurken sevgi dolu, tutku dolu gözlerle bakıyordu Nataşa'ya. Bir anlık sessizlikten sonra ekledi:

– Nataşa'nın nasıl bir kız olduğunu öğrenince onu ne çok seveceğini; hepsinin ona bayılacağını belki bin kez düşünmüşümdür. Büyük bir haz veriyor bana bu düşünce. Doğrusu, Nataşa gibisini görmemişlerdir! Oysa babam onun düzenbaz, basit bir kız olduğu inancında. Görevim sevgilimin gururunu yeniden kazanmasını sağlamaktır. Yerine getireceğim bu görevimi! Ah Nataşa! Hepsi sevecekler seni, hepsi. (Heyecanlanarak yükseltmişti sesini.) Seni sevmemek elde mi! Gerçi değmem bu sevgiye Nataşa, ama sev beni gene de, ben... bilirsin beni işte! Mutlu olmamız için çok şey istemiyoruz ki! Bu akşamın bize, hepimize mutluluk getireceğine inanıyorum. Yaşasın bu akşam! Öyle değil mi Nataşa? Ne oluyor sana? Tanrım, ne oluyor sana?

Ölü gibi bembeyaz olmuştu Nataşa'nın yüzü. Alyoşa konuşurken gözlerini ayırmamıştı ondan. Ama bakışı giderek bulanıklaşıyor, sabitleşiyor, yüzü beyazlaşıyordu. Sonunda artık dinlemeyi kesmişti sanki. Alyoşa'nın sorusu birden uyandırmıştı onu. Kendisine geldi. Sağına soluna bakındıktan sonra birden yanına geldi. Alyoşa'dan saklıyormuş gibi aceleyle cebinden bir mektup çıkarıp elime tutuşturdu. Annesiyle babasına yazılmıştı. Önceden hazırladığı belliydi. Mektubunu verdikten sonra, bakışlarını kaçırmadan uzun süre gözlerimin içine baktı. Umut-suzluk vardı bakışında. O korkunç bakışını ömrümün sonuna dek unutmayacağım. Ben de dehşete kapılmıştım. Yaptığının ne denli korkunç olduğunu ancak o anda sezinelebildiğini görüyordum. Kendini zorlayıp bir şey söylemek istedi bana, hatta bir iki sözcük çıktı ağzından, sonra birden kendinden geçti. Tam düşerken tuttum onu. Korkudan Alyoşa'nın yüzünde renk kalmamıştı: Nataşa'nın şakaklarını ovuyor, ellerinden, dudaklarından öpüyordu. İki dakika sonra ayıldı Nataşa. Biraz ötede, Alyoşa'nın geldiği kiralık kupa arabası duruyordu. Çağırdı onu. Arabaya binerken elimi yakaladı Nataşa –çıldırılmış gibiydi– bir damla gözyaşı parmaklarımı yaktı... Araba hareket etti. Uzun uzun baktım arkasından. O anda bütün mutluluğum uçup git-

miş, yüreğim paramparça olmuştu. İçim sızlayarak hissediyordum bunu... Geri dönüp, aynı yoldan ihtiyarlara gittim. Yanlarına nasıl gireceğimi, onlara ne söyleyeceğimi bilmiyordum. Düşüncelerim donmuştu sanki, dizlerim titriyordu..

Yaşadığım mutlu günlerin tümü bu kadar işte. Aşkım böylece sona erdi. Yanda kestiğim öykümü anlatmayı sürdürabiliyorum artık.

X

Smith'in ölümünden beş gün sonra ondan boşalan daireye taşındım. O gün çok sıkılıyordu canım. Hava kötüydü, soğuktu. Bütün gün yağmurla karışık kar yağmıştı. Ancak akşamüzeri bir ara güneş gözükmüş, yolunu şaşırان bir ışın –besbelli me-raktan– odama girmişti. Buraya taşındığıma pişman olmaya başlamıştım. Oda gerçi genişti ya, tavanı basık, duvarları pisti. Birtakım eşya vardı ama, boş gibi duruyordu. Havasızdı. Burada sağlığımın iyice bozulacağını anlamıştım. Yanılmamışım...

Sabahtan öğlene dek kâğıtlarımla uğraşmış, hepsini sıraya koymuştum. Çantam olmadığı için taşınırken bir yastık yüzünün içine doldurmuştu onları. Hepsi buruşmuş, karışmıştı. Sonra oturup biraz yazayım demiştim –o sıralar büyük romanım üzerinde çalışıyordum– ama aklım başka yerde olduğu için kendimi yazmaya verememiştim.

Kalemi bırakmış, pencerenin önünde oturuyordum. Hava kararmak üzereydi. Canım giderek daha çok sıkılıyordu. Kafamın içinde bir sürü düşünce vardı. Sonunda Petersburg'da yok olup gidecekmişim gibi bir duygu vardı içimde. İlkbahar yaklaşmıştı. Bu kapalılıktan kurtulsam, kırların ormanların taze havasını ciğerlerime doldursam iyileşirim sanıyordum. Oysa ne çok oluyordu gitmeyeli oralara! Anımsıyorum, "Bir büyüyle son yıllarda olan her şeyi unutuversem, yepyeni bir güçle yaşamaya yeniden başlasam ne iyi olurdu!" diye geçiriyordum içimden. Hâlâ umudumu yitirmemiştim. "Beynimi tersyüz edip, yeni bir biçime sokacaklarını, beni iyi edeceklerini bil-

sem akıl hastahanesine yatmaya bile razıyım” diyordum. Yaşamak istiyordum, hayata tapıyordum! Ama böyle düşünürken gülümsediğim de oluyordu. “Akıl hastanesinden çıktıktan sonra ne yapacağım? Gene roman mı yazacağım?”

Böyle hayal kurarken hava iyice kararmış, gece olmuştu. O akşam Nataşa'yla buluşacaktım. Bir gün öncesinden mektup yazıp çağırmişti beni. Yerimden fırlayıp hazırlanmaya başladım. Zaten bu sıkıcı yerden kurtulmak, yağmur da, kar da yağsa, kendimi sokağa atmak istiyordum.

Üstelik, karanlık bastıkça odam daha bir genişliyor, büyüyordu sanki. Odamın her köşesinde Smith'i göreceğimi sanıyordum. Pastanede Adam İvaniç'e olduğu gibi, oturup gözlerini bana dikecek, Azorka da ayaklarının dibinde yatacak... İşte tam o anda, beni şaşırtan bir olay oldu...

Ne var ki, her şeyi açık yüreklilikle anlatmalıyım. Sinirlerimin bozukluğundan mı, yer değiştirmenin verdiği duygululuktan mı, yakında geçirdiğim büyük üzüntüden mi, neden bilmiyorum, hastalığım nedeniyle geceleri sık sık içine düştüğüm, mistik dehşet diye ad taktığım ruhsal durum, hava kararmaya başlayalıdan beri yavaş yavaş sarmaktaydı ruhumu. Ne olduğunu anlayamadığım, ulaşılmaz, gerçekte var olmayan –belki de vardır şu anda; aklın sıraladığı bütün delillerle alay edercesine, bir gerçek, ürkütücü, çirkin, amansız bir gerçek olarak çıkar karşımıza bakarsınız– evet, ne olduğunu anlayamadığım, ulaşılmaz, gerçekte var olmayan bir şeyin verdiği dayanılmaz, acı dolu bir korkuydu bu. Korku, aklın gösterdiği delillerin hiçbirini dinlemeden günden güne büyür, güçlenir. Öyle ki sonunda, böyle anlarda her zamankinden daha açık, dinç olmasına karşın, duygulara karşı koyma yeteneğini bütünüyle yitirir akıl. Dinleyen yoktur onu artık, yararsız bir şey olmuştur. Bu parçalanma korkulu beklemeyi, kasveti daha da artırır. Sanırım, ölüden korkan insanlarda da durum bir bakıma aynıdır. Oysa neden korktuğumu bilmem benim acımı daha da artırıyordu.

Anımsıyorum, arkam kapıya dönük, masanın üzerinden şapkamı alıyordum, tam o anda, geri dönünce karşımda Smith'i göreceğim duygusu uyandı içimde birden: Önce usul-

ca kapıyı açacak, eşikte durup odanın içine bir göz atacaktı. Sonra başını öne eğerek sessizce içeri girecek, tam önümde durup donuk bakışını gözlerimin içine dikecek, birden gülme-ye başlayacaktı. Dişsiz ağzını açarak uzun gülüşü bütün bedeni sarsacaktı. Sesi duyulmayacaktı bu gülüşün. Bütün bunlar açık seçikti kafamın içinde. Duygularımın kesinlikle gerçekleşeceği, hatta gerçekleştiği, arkam kapıya dönük olduğu için bunu göremediğim, kapının belki de o anda yavaş yavaş açıldığı inancı birden içimi doldurmuştu. Hızla dönüp baktım... gerçekten de tıpkı hayalimde canlandırdığım gibi sessizce açılıyordu kapı. Seslendim. Karşılık veren olmadı. Kapı kendiliğinden açılıyordu sanki. Birden tuhaf bir yaratık belirdi eşikte. Karanlıkta seçemediğim birisinin gözleri ısrarlı, sabit bakışlarla beni inceliyordu. Sırtımdan soğuk bir ürperti geçti. Beni asıl korkutan, gelenin bir kız çocuğu olmasıydı. Kapıda Smith'i görseydim bu denli korkmazdım belki. Bu saatte tanımadığım bir çocuğun ne işi vardı odamda?

Kapıyı, içeri girmekten korkuyormuş gibi usulca açtığını söylemiştim. Eşikte durup şaşkın bakışlarla uzun uzun inceledi beni. Sonra bana doğru yavaşça iki adım attı, karşımda durdu. Hâlâ konuşmuyordu. Daha yakından görüyordum onu şimdi. Kısa boylu, cılız, ağır bir hastalıktan yeni kalkmış gibi soluk benizli, -iri, siyah gözlerinin parlaklığı bu yüzde dikkati daha çok çekiyordu- on iki on üç yaşlarında bir kızdı bu. Akşamın soğugundan titreyen göğsünü örttüğü eski atkısını sol eliyle tutuyordu. Üstü başı dökülüyordu. Gür, siyah saçlarının tarak yüzü görmediği belliydi. Birbirimizin yüzüne bakarak iki dakika öyle ayakta durduk.

Göğsü ya da boğazı ağrıyormuş gibi, güç işitilir bir sesle,
- Dedem nerede? diye sordu.

Bütün korkum bir anda kaybolmuştu. Smith'i soruyordu. Onunla ilgili bir iz çıkmıştı karşıma sonunda. Kendimi toparlayamadan,

- Deden mi? dedim, öldü deden!

Böyle söylediğime o anda pişman olmuşum. Kız bir dakika daha hareketsiz durdu, sonra birden, sinir krizi gelmiş gibi

zangır zangır titremeye başladı. Düşmesin diye kolundan tuttum. Birkaç dakika sonra düzelir gibi oldu. Ne var ki büyük acısını benden gizlemek için sarf ettiği çabanın farkındaydım.

– Bağışla beni küçük, dedim, bağışla! Ne olur böyle bakma yüzüme! Öyle söyledim ya, belki de deden değildi ölen... zavallı yavrum! Kimi aryorsun? Burada oturan ihtiyarı mı?

Kendini zorlayarak, endişeyle baktı gözlerimin içine.

– Evet.

– Soyadı Smith miydi?

– E-evet!

– Öyleyse oydu... Ölen dedendi öyleyse... Ama sen üzülme yavrum. Niçin bugüne kadar uğramadın hiç? Nereden geliyor-sun? Dün toprağa verdiler onu. Birdenbire öldü... Torunusun demek?

Çabuk çabuk sorduğum karmakarışık sorularına yanıt vermiyordu. Sessizce döndü, kapıya yürüdü. Öylesine şaşırmış-tım ki, durdurmuyordum onu, başka birşeyler sormuyordum. Kapıda bir kez daha durdu, yarım geri döndü,

– Azorka da öldü mü? diye sordu.

– Evet, Azorka da öldü.

Bu sorusu çok tuhafıma gitmişti. Köpeğin de ihtiyarla birlikte öleceğini, ölmek zorunda olduğunu biliyordu sanki.

Kız, benden bu yanıtı alınca sessizce dışarı çıktı, arkasından kapıyı usulca kapadı.

Bir dakika sonra peşinden koştum. Onu bıraktığım için kendime kızıyordum! Öylesine sessiz çıkıp gitmişti ki, merdiven başındaki kapıyı açtığını duymamıştım. Merdivenleri henüz inmemiştir düşüncesiyle yukarıda durup aşağıya kulak kabarttım. Ama ses seda yoktu. Yalnızca alt katlardan bir kapı sesi duyuldu, gene derin bir sessizlik kapladı evin içini.

Aceleyle inmeye başladım basamakları. Merdiven benim dairemden, yani beşinci kattan dördüncü kata dönerek iniyor, oradan aşağı düzleşiyordu. Küçük küçük dairesel apartmanlarda çoğunlukla olduğu gibi her zaman karanlık, pis bir merdivendi bu. Ben inerken ise zifiri karanlıktı. El yordamıyla dördüncü kata inince birden durdum. Sahanlıkla birisi benden

gizleniyor gibi geldi bana. Ellerimle sağı solu araştırmaya koyuldum. Kız çocuğu tam köşedeydi. Yüzünü duvara dönmüş, sessiz sessiz ağlıyordu.

– Bak, dedim, neden korkuyorsun? Ben korkuttum seni değil mi? Kabahat bende. Deden ölürken senden söz etti. Son sözleriydi bunlar... Birtakım kitapları kaldı bende. Sanırım sana vermem gerek onları. Adın ne senin? Nerede oturuyorsun? Deden altıncı sokakta, dedi...

Ama tümcemin sonunu getirmedi. Nerede oturduğunu bildiğimden korkmuş gibi, bir çığlık attı. Sıska, kemikli koluyla itti beni, merdivenden aşağı koştu. Ben de peşinden. Ayak seslerini duyuyordum. Birden kesildi ses. Sokağa çıktığımda görünürlerde yoktu. Voznesenski Caddesi'ne kadar koştuktan sonra, aramamın boş olduğunu anladım: Yoktu kız. “Belki de merdivenlerden inerken bir köşeye saklanmıştı,” diye düşündüm.

XI

Caddenin çamurlu yaya kaldırımında daha birkaç adım atmıştım ki, başını önüne eğmiş –pek dalgın olduğu belliydi– çabuk adımlarla yürüyen birisiyle karşılaştım. Bunun ihtiyar İhmenev olduğunu fark edince şaşırdım. Benim için beklenmeyen karşılaşmalarla dolu bir akşamdı bu. İhtiyarın üç gün önce hastalanıp yatağa düştüğünü biliyordum. Şimdi de böyle bir havada sokakta karşıma çıkmıştı. Üstelik, eskiden akşamları hemen hiç çıkmazdı sokağa. Nataşa'nın kaçmasından sonra, yani beş altı aydan beri ise büsbütün kül kedisi olmuştu. Sonunda derdini paylaşabileceği bir dost bulmuş bir insan gibi sevinmişti beni gördüğüne. Koluma yapışıp, nereye gittiğimi bile sormadan peşi sıra sürükledi beni. Çok telaşlı, sabırsızdı. Kendi kendime, “Nereye gidiyordu acaba?” diye sordum. Bunu ona sormak gereksizdi. Son zamanlarda çok kuşkulu olmuştu. Bazen en basit bir sorudan ya da sözden alınıyordu.

Yan gözle süzüyordum onu: Yüzünde renk yoktu. Son beş altı aydır iyice zayıflamıştı. Sakalı bir haftalıktı. Uzamış ak saç-

ları buruş buruş şapkasının altından taşmış, eski paltosunun yakasını örtmüştü. Onun kimi zaman daldığını; sözgelimi, odada yalnız olmadığını unuttuğunu, elini kolunu sallayarak kendi kendine konuştuğunu daha önce de fark etmiştim. Acı-nacak bir durumu vardı.

– Eee, ne var ne yok Vanya? diye başladı. Nereye böyle? Ben de şöyle bir dolaşayım dedim. Bazı işlerim vardı da... Nasılsın bakalım?

– Siz iyi misiniz? Daha geçen gün hastaydınız, bu havada dışarı çıkmışsınız.

Beni duymuyormuş gibi soruma karşılık vermedi.

– Anna Andreyevna nasıl? diye sordum.

– İyi, iyi... O da biraz keyifsiz. Seni merak ediyor. “Niçin uğramıyor acaba?” diyordu bugün. Bize gidiyordun galiba, Vanya? Hayır mı?

Kuşkuyla yüzüme bakıyordu.

– Bir yere gidiyorsan engel olmayayım, dedi.

İhtiyar son zamanlarda çok duygulu olmuştu. Onlara gitmediğimi söyleyecek olsam gücenir, hemen uzaklaşırdı yanımdan. Geç kalacağımı, Nataşa'ya gidemeyeceğimi bile bile, Anna Andreyevna'nın nasıl olduğunu öğrenmek için onlara gittiğimi söyledim. İnandırdım onu. İçi rahatlamıştı ihtiyarın.

– Çok hoş, dedi, bu iyi oldu işte...

Bir şeyi söylemek istemiyor gibi birden sustu, daldı. Uzun süren bir dalgınlıktan sonra –beş dakika geçmişti aradan– kendine gelmiş gibi.

– Bu iyi oldu işte! diye yineledi. Hım... Bak Vanya, her zaman öz oğlumuz gibi sevmişizdir seni. Anna Andreyevna'yla bana... bir erkek evlat vermedi Tanrı... ama onun yerine seni yolladı... her zaman böyle düşündüm. Karım da... evet! Sen de her zaman iyi bir evlat gibi sevdin, saydın bizi. Anna Andreyevna'yla ben her zaman dua ederiz senin için... Tanrı yardımcın olsun!

Sesi tütredi, bir dakika sustu.

– Evet... daha sen nasılsın bakalım? Hasta falan olmadın ya? Niçin uğramıyorsun bize?

Smith olayını anlattım. Bu işlerin beni çok oyaladığını, sonra pek iyi olmadığını, bu yüzden onlara Vasilyevski'ye (o zaman Vasilyevski'de oturuyorlardı) uzak olduğu için uğrayamadığımı söyledim, özür diledim. Az kaldı, bu işler arasında birkaç kez Nataşa'ya uğradığımı kaçınıyordum ağzımdan. Tam zamanında tutmuşum kendimi.

Smith olayı çok ilgilendirmişti ihtiyarı. Dikkatle dinlemişti beni. Yeni dairemin rutubetli, belki eskisinden bile kötü olduğunu, aylık kira altı ruble vereceğimi duyunca öfkelenmişti. Son günlerde sinirli, sabırsız olmuştu. Böyle zamanlarda ancak Anna Andreyevna yatıştırabiliyordu onu. Ama her zaman değil.

Öfkeyle,

– Hım... dedi, bütün kabahat senin şu edebiyatında Vanya! Tavan arasına kadar çıkardı seni, mezara kadar da indirecek! Kaç kez söyledim bunu sana, uyardım! B.'den ne haber, hâlâ eleştiri yazıları yazıyor mu?

– Veremden öldü ya. Yanılmıyorsam söylemiştim size.

– Öldü ha... Öldü demek! Olacağı buydu zaten. Karısına birşeyler bırakmış mı bari? Karısı var diyordun galiba... Ne diye evlenir böyle insanlar anlamam...

– Hiçbir şey bırakmadı, dedim.

Olay onunla yakından ilgiliymiş gibi ölen B. öz kardeşiymiş gibi heyecanla haykırdı:

– Öyle demek! Neyse, önemi yok! Sana doğrusunu söyleyeyim mi Vanya, onu öylesine övdüğün zamanlar bile bu adamın sonunun böyle olacağını seziniyordum. "Hiçbir şey bırakmadı" demek kolay! Oysa... isim yapmıştı. Turalım ki ölümsüzler arasına karıştı adı, ama karın doyurmaz ki bu. Senin sonunun da acı olacağı içime doğmuştu Vanya. Övüyordum seni, ama bir yandan da düşünüyordum. B. öldü demek! Ölmeyip de ne yapacaktı! Yaşayışı iyi... yeri âla... Bu işin sonunu görüyorsun işte!

Çabuk, bilinçsiz bir el hareketiyle, rutubetli karanlıkta ölgün titreşen fenerlerin aydınlattığı puslu sokağı, çamurlu evleri, karanlıkta parlayan ıslak kaldırım taşlarını, sırlıklam asık yüzlü yayaları, çini mürekkebiyle boyanmış gibi simsiyah gökyüzünü gösterdi. Kentin alanına çıktık. Karşımızda, alttan ha-

vagazı lambalarıyla aydınlatılmış anıt vardı. Biraz ötede, İsaak Katedrali'nin büyük kubbesi yükseliyordu.

– Onun iyi, temiz, candan, duygulu bir insan olduğunu söylemiştin Vanya. Bu edebiyatçılar hep iyi, candan oluyorlar zaten! Ne var ki yalnızca arkalarında öksüzler bırakmak geliyor ellerinden! Hım... Sanırım, öldüğüne kendisi de sevinmiştir! Eeh! Alıp başını bir yere, sözelimi Sibirya'ya gitseydi!

Sokakta dilenen küçük bir kız çocuğu gördü:

– Ne o kızım?

Yedi sekiz yaşlarında, üstü başı yırtık, sıska mı sıska bir kızdı bu. Küçücük, çıplak ayaklarına altı delik bir çift papuç geçirmişti. Soğuktan titreyen cılız bedenini, ona artık iyice küçük gelen, yırtık pırtık paltosuyla örtmeye çalışıyordu. Kupkuru, solgun, hastalıklı yüzünü bizden yana çevirmiş; ürkek sessiz bakışını gözlerimizin içine dikmiş; tersleneceği korkusuyla titrek elini öne uzatmıştı. Onu görünce birden ürperdi ihtiyar. Sorusunu öylesine birdenbire sormuştu ki, kızcağız bir an korkmuştu. İrkilerek geri çekildi. İhtiyar,

– Ne, ne istiyorsun kızım, ne? diye bağırdı. Dileniyor musun? Ya? Al, al sana... al bakalım şunu!

Aceleyle, heyecandan titreyerek ceplerini araştırmaya başladı. İki üç gümüş ufaklık çıkardı. Ama az geldi ona bu, iç cebinden cüzdanını aldı, bir rublelik bir kâğıt para çıkardı –bütün parası buydu– küçük dilencinin avcuna tutuşturdu.

– Tanrı yardımcın olsun, küçüğüm... yavrum! Tanrı korusun seni!

Eli titreyerek birkaç kez peş peşe kutsadı zavallıyı. Benim durmuş ona baktığımı fark edince birden duraladı, yüzünü ekşitti, çabuk adımlarla yürüdü. Uzun süren öfkeli bir susuştan sonra,

– Böyle şeylere dayanmam Vanya, elimden gelmez, diye başladı. Bu küçükleri... geberesice anne babaları yüzünden sokaklarda soğuktan titrer görünce içim bir tuhaf olur... Şunu da düşünmek gerekir aslında: Kendisi çok kötü durumda olmayan hiçbir anne bu yaşta yavrusunu böyle bir havada sokağa salmaz! Kadıncağızın başında kim bilir kaç yetim daha var-

dır... en büyükleri bu olduğu için onu yollamıştır belki... kendi de hastadır... hım! Prens çocukları degiller ki! Prens çocuğu olmayan çok var dünyada, Vanya! Eh!

Boğazına bir şey düğümlemiş gibi bir an sustu.

– Bak Vanya, Anna Andreyevna'ya söz verdim... yani ikimiz karar verdik, yetim bir kızı evlat edineceğiz... anlayacağın, demin gördüğümüz kız gibi küçük bir zavallıyı yanımıza alıp okutacağız, yetiştireceğiz, anlatabiliyor muyum? – Biraz karışık, heyecanlı konuşuyordu. İki ihtiyar yalnız kaldık. Canımız sıkılıyor... ama nedense son günlerde vazgeçti Anna Andreyevna. Sen konuş onunla. Ama sakın benim söylediğimi sezdirme... Kendi düşüncenmiş gibi konuş, razı et onu... duydun mu? Bunu senden istemeyi hanidir kafama koymuştum... Onu razı et, ben yapamayacağım... aman canım, boş şeyleri bırakalım! Kız neme gerek benim? Gereği yok. Eğlence olsun işte... evin içinde bir çocuk sesi işitilsin diye... doğrusunu istersen daha çok Anna Andreyevna için istiyorum bunu. Biraz avunur belki... Ama hepsi boş bunların! Yürümekle bitmeyecek bu yol Vanya. Bir arabaya binelim. Gecikeceğiz. Anna Andreyevna bekliyor bizi...

Anna Andreyevna'nın yanına girdiğimizde saat yedi buçuktu.

XII

Yaşlı karı koca birbirine çok düşküdüler. Sevgi, yıllardır süregelen alışkanlık birbirine iyice bağlamıştı onları. Ama Nikolay Sergeyiç yalnız şimdi değil, eskiden, en mutlu oldukları zamanlarda bile Anna Andreyevna'sına karşı biraz soğuk, hatta kimi zaman –özellikle başkalarının yanında– sert davranırdı. İnce duygulu bazı insanlar, genelde sevgilerini göstermekten inatla kaçınırlar. Değil başkalarının yanında, baş başayken bile en sevdiklerine soğuk davranırlar. Hatta baş başayken daha soğuk olurlar. Ancak arada bir taşar sevgileri. Bu sevgi ne denli uzun süre tutulmuşsa, dışa vurulmamışsa o denli sıcak, coşkun olur. İhtiyar İhmenev de gençliğinden beri Anna Andreyev-

na'sına karşı böyle davranmıştı işte. Temiz yürekli bir kadındı. Onu sevmekten başka bir özelliği yoktu, sevgisini bazen dışa vurmasına kızardı ama gene de çok sever, sayardı karısını. Ne var ki, Nataşa'nın kaçmasından sonra daha bir düşkün olmuşlardı birbirlerine. Dünyada yapayalnız kaldıkları duygusuna kapılmışlardı. Gerçi Nikolay Sergeyiç kimi zaman çok sinirli oluyordu ya, gene de iki saatliğine ayrı kalamıyorlardı, özlüyorlardı birbirlerini. Nataşa'dan, dünyada böyle bir insan yokmuş gibi hiç söz etmemeye aralarında konuşmadan, kendiliklerinden karar vermişlerdi sanki. Anna Andreyevna –çok istediği halde– kocasının yanında kızından üstü kapalı bile söz edemiyordu. Çoktan bağışlamıştı Nataşa'yı. Her gelişimde ona sevgili biricik yavrusundan haber getirmeme iyice alıştırmıştı kendini.

Uzun süre haber almasa sanki hasta oluyordu kadıncağız, haber getirdiğimde de en küçük ayrıntularla ilgileniyor, heyecanlı bir merakla sorular soruyor, anlattıklarımınla “avunuyor”du. Bir gün Nataşa'nın biraz rahatsız olduğunu söylemiştim. Korkudan az kaldı ölüyordu. Kalkıp kızına gidecekti neredeyse. Ama bir kez oldu bu. Kızıyla görüşmek istediğini önceleri benim yanımda açığa vurmaktan çekiniyordu. Öyle ki, benden onunla ilgili her şeyi inceden inceye sorup öğrendikten sonra her seferinde, kızıyla ilgilenmesine ilgilendiğini, ama Nataşa'nın bağışlanamaz bir suç işlediğini söylemeyi gerekli görüyordu. Ama yapmacıktı bütün bunlar. Anna Andreyevna'nın bazen çok üzüldüğü, ağladığı, benim yanımda Nataşa'yı hasretle andığı, Nikolay Sergeyiç'ten acı acı yakındığı oluyordu. Ama kocasının yanında yalnızca üstü kapalı söz ediyordu duygularından. Gururun, katı yürekliliğin kötü olduğunu, suçları bağışlamayı bilmediğimizi, Tanrı'nın bağışlamayanları bağışlamayacağını söylüyor, daha ileri gidemiyordu. Böyle anlarda ihtiyar ya hemen surat asıyor, kaşlarını çatıp susuyor, ya –çoğunlukla ne söyleyeceğini bilemeden– bambaşka şeylerden söz ediyor ya da ikimizi yalnız bırakıp çekiliyordu. Anna Andreyevna da böylece içini bütününü dökmek, ağlayıp sızlamak fırsatını buluyordu. Onlara gittiğim akşamlar ihtiyar bana hoş geldin dedikten hemen sonra, –Anna Andreyevna'ya Nata-

şa'yla ilgili son haberleri verebilmem için– odasına çekiliyordu. O akşam da öyle yaptı. İçeri girer girmez.

– Sırılsıklam oldum, dedi, ben odama çıkıyorum Vanya, sen otur. Olanları anlat Anna Andreyevna'ya, ben şimdi gelirim...

Bizi yalnız bırakmaktan utanıyormuş gibi yüzümüze bakmamaya çalışarak aceleyle çıktı. Böyle durumlarda –özellikle yanımıza döndüğü zaman– bana karşı da Anna Andreyevna'ya karşı da daha bir soğuk; hatta, yufka yüreklilik gösterdiği için kendi kendine kızıyormuş gibi öfkeli olurdu.

Son zamanlarda benden hiçbir şeyi saklamıyordu Anna Andreyevna. Yalnız kaldığımızda.

– Böyle işte bu adam, dedi. Hep böyle yapıyor. Üstelik kurnazlığının farkında olduğumuzu da biliyor. Ne diye numara yapar, bilmem! Yabancıyıym sanki. Kızına karşı da öyle. Allah bilir ya, onu bağışlamak için can atıyor. Geceleri hep ağlıyor. Kaç kez duydum! Ama hiç belli etmiyor. Gururu ayaklandı bir kez... Anam babam Ivan Petroviç, çabuk söyle bana. Nereye gidiyordu?

– Nikolay Sergeyiç mi? Bilmiyorum. Ben de aynı şeyi size soracaktım.

– Sokağa çıkınca ödüm koştum. Hasta hasta, hem de böyle bir havada gece vakti nereye gidebilirdi... Önemli bir işi vardır diye düşündüm. Sizin de bildiğiniz işimizden başka ne önemli olabilirdi bizim için... Kendi kendime böyle düşünüyordum. Bir şey soramıyordum ona. Son günlerde hiçbir şey soramıyorum ona zaten. İkisi yüzünden sesim soluğum kesildi. Nataşa'ya gittiğine göre, bağışlayacak onu demek, diye geçiriyordum içimden. Her şeyi biliyor, son olaylardan da haberi var. Bundan kuşku yok. Ama nereden öğrendiğini bilemiyorum. Dünden beri çok üzgün. Bakıyorum susuyorsunuz! Orada yeni neler oldu, anlat bana. Dört gözle bekliyordum sizi. O canavar bırakıyor mu Nataşa'yı?

Bildiklerimi hemen anlattım Anna Andreyevna'ya. Her zaman açık konuşuyordum onunla. Bir şeyi saklamıyordum. Al-yoşa'yla Nataşa'nın gerçekten ayrılmak üzere olduklarını, bu seferkinin öteki anlaşmazlıklarına benzemediğini söyledim.

Nataşa'nın dün bana bir mektup yolladığını, bu akşam saat dokuzda ona uğramam için yalvardığını, bu yüzden onlara gelmek niyetimin hiç olmadığını, Nikolay Sergeyiç'in beni zorla getirdiğini eklemeyi de unutmadım. Durumun kritik olduğunu söyledim. İki hafta önce dönen Alyoşa'nın babasının söz dinlemek istemediği, Alyoşa'yı sıkıya aldığı; en önemlisi de, Alyoşa'nın galiba nişanlısından hoşlandığı, hatta kıza tutulduğu söylentilerinin dolaştığını anlattım. Mektuptan, Nataşa'nın onu yazarken çok heyecanlı olduğunu anlaşıldığını; bugün dananın kuyruğunun kopacağını yazdığı; ona uğramam gereken saati özellikle bildirmesinin tuhaf olduğunu ekledim.

– Bu bakımdan hemen gitmek zorundayım, dedim.

Yaşlı kadın telaşlanmıştı.

– Git, git anam babam, gitmelisin elbette. Ama Nikolay Sergeyiç'i bekle. Şimdi gelir, bir çay içsen... Ah semaveri getirmemişler daha! Matryona! Nerede kaldı semaver? İnsan değil, bir canavar bu kadın... Çayı içer içmez şöyle akla yakın bir mazeret bul, hemen, kalk. Ama yarın gelip her şeyi anlatacaksın bana. Hem biraz erken gel. Tanrım! Bir felaket mi oldu acaba? Bundan kötüsü ne olur? Nikolay Sergeyiç her şeyi biliyor, içimde öyle bir duygu var... Matryona'dan çok şey öğreniyorum. O da Agaşa'dan haber alıyor. Agaşa, Prens'in evinde kalan Mariya Vasilyevna'nın vaftiz kızıdır... sen de biliyorsun zaten. Kocam pek sinirliydi bugün. Ne yaparsam bağıyordu. Sonra yumuşadı, "Paradan biraz sıkıntım var da" dedi. Sözde sıkıntısı olduğu için bağıyormuş bana... Yemekten sonra yattı. Delikten (kapısında bir delik var, haberi yok bundan) baktım. Zavallım İkon dolabının önünde yere diz çökmüş dua ediyordu. Bunu görür görmez dizlerimin bağı çözüldü. Çayını da içmedi. Uyumadı da. Şapkasını alıp çıktı. Saat beşti. Soramadım nereye gittiğini. Bağırды bana. Çok bağırmaya başladı bana son günlerde. En küçük bir kabahatimiz olmasın, Matryona'ya da bana da bağırıyor. Öyle korkuyorum ki bağırmasından... tir tir titriyorum. Yüreğim duracakmış gibi çarpmaya başlıyor. Gerçi yalancıkıktan bağırdiğini biliyorum, ama gene de korkuyorum işte. Arkasından tam bir saat yakardım Tanrı'ya. Nataşa'nın sana yolladığı

mektup nerede? Göstersene onu bana!

Gösterdim. Anna Andreyevna'nın, kâh canavar, kâh duygusuz, aptal bir çocuk dediği Alyoşa'nın sonunda Nataşa'yla evleneceğine, babası Prens Pyotr Aleksandroviç'in buna izin vereceğine yürekten inandığını biliyordum. Benimle konuşurken birkaç kez ağzından kaçırmıştı bunu, sonra da pişman olmuş, kendi sözlerini yalanlamaya çalışmıştı. Ama ne olursa olsun ihtiyarın kuşkulandığını –hatta bir keresinde böyle umutlar besliyor diye üstü kapalı sitem etmişti karısına– bildiği için Nikolay Sergeyiç'in yanında açığa vuramazdı bu umudunu. İhtiyar, kızının Alyoşa'yla evlenme olasılığının bulunduğunu bilse, onu yüreğinden temelli çıkarıp atardı sanıyorum.

O zaman hepimiz böyle sanıyorduk. Kızını beklemesine bekliyordu, ama pişman olmuş, Alyoşa'sının anısını bile kafasından silip atmış olarak... İhtiyarın Nataşa'yı bağışlaması için tek koşulu buydu. Gerçi açığa vurmuyordu bunu, ama yüzünden, davranışlarından belliydi.

Anna Andreyevna gene başlamıştı:

– Pısrığın biridir şu Alyoşa. Çocuktan farkı yoktur. Kalpsizdir de! Her zaman söylemişimdir bunu. Terbiyesini de eksik vermişler. Haylazın teki! Böyle bir aşk uğruna Nataşa'yı bırakacak demek. Aman Tanrım! Hali nice olacak yavrurunun, zavallımın? Bu yeni sevgilisinde ne buldu, şaşıyorum!

– Nişanlısının çok hoş, iyi bir kız olduğunu duydum. Anna Andreyevna, dedim, Natalya Nikolayevna da aynı şeyi söylüyordu...

Yaşlı kadın sözümü kesti:

– Kulak asma! Neresi hoşmuş? Sizin gibi zıpırlar için her kız hoştur. Yeter ki kalçalarını sallaya sallaya yürüsün. Nataşa'nın onu övmesine gelince, ruhunun soyluluğundan yapıyor bunu. Herifi kendine bağlamayı bilmiyor. Her suçunu bağışlıyor. Öte yandan acı çekiyor. Kaç kez aldatmış zavallıyı! Kalpsiz canavarlar! Korkuyorum, Ivan Petroviç. Herkes bir gururdur tutturmuş. Hiç olmazsa bizimki yatışsa da yavrurumu, bir tanemi alıp getirse buraya. Kucaklardım onu, yüzüne doya doya bakardım! Zayıfladı mı?

– Zayıfladı.

– Yavrucuğum benim! Çektiğimi bir bilsen Ivan Petroviç! Dün akşamdan beri durmadan ağlıyorum... ah! Sonra anlatırım sana! Yavrumuzu bağışlamasını kaç kez çıtlattım ona. Açık açık söyleyemiyorum, üstü kapalı anlatmaya çalışıyorum. Korkudan soluğum da kesilmiyor değil. Ya kızar da onu temelli lanetlerse? diye düşünüyorum. Şimdiye dek lanetlediğini duymadım onu... böyle bir şey yapmasından korkuyorum işte. Mahvolurum o zaman! Babanın lanetlediği evlat Tanrı gözünde hiçtir artık. Gece gündüz içimde bu korku. Sende utanma diye bir şey kalmamış Ivan Petroviç: Elimizde büyüdün, evladımız gibi sevdik seni. Kalkmış, “hoş kız” diyorsun! Mariya Vasilyevna her şeyi anlattı bana. (Bir günah işledim. Benimki işleri için dışarı çıktığı bir gün kahve içmeye çağırdım onu.) İşin aslını öğrendim ondan. Alyoşa'nın babası Prens'le Kontes arasında gizli ilişkiler varmış... Kontes kendisiyle evlenmiyor diye sitem ediyormuş Prens'e. Adam ha bire yan çiziyormuş. Kocasını daha sağken kırdığı ceviz bini aşmış karının... Dul kalınca soluğu Avrupa'da almış: İtalyanlar, Fransızlar, baronlar eksik olmuyormuş evinden. Prens Pyotr Aleksandroviç'i de o sıralar avlamış. Birinci kocasından kalan üvey kızı da büyüdükçe büyümüş bu ara. Kontes'in paraları zamanla suyunu çekmiş. Katerina Fyodorovna'yla birlikte, tüccar babasının emniyet sandığına onun adına yatırdığı iki milyon da büyüyormuş. Şimdi üç milyonu oldu, diyorlar. Prens, “Şu kızla Alyoşa'yı evlendirmeli!” diye düşünmüş. (Açıkgözdür! Fırsatı kaçırmaz.) Hatırlarsın, kont bir akrabaları var, saraya kabul edilen, tanınmış bir kişi... o da onaylamış bu işi... Üç milyon bu, dile kolay! “Pekâlâ,” demiş, “Kontes'le konuşun”. Prens Kontes'e açmış düşüncesini. Beriki direktmiş. Sağı solu belli olmaz, diyorlar. Kontes olmasına Kontes ama, birçok kimse görüşmüyormuş onunla kentte. “Hayır, diye tutturmuş, “sen benimle evleneceksin. Katerina Fyodorovna Alyoşa'yla evlenemez”. Dediklerine göre kız analığını çok severmiş gözünün içine bakarmış. Bir dediğini iki etmezmiş. Sessiz, melek gibi bir kızmış! Prens hemen durumu kavramış, “Sen merak etme Kontes,” demiş. “Varını yoğunu tükettin.

Gırtlığına kadar borç içindesin: Üvey kızınla Alyoşa birbirinin tam dengi. Seninki safın biri... Alyoşa'nın da kafası çalışmaz. Avcumuzun içine alırs onları, istediğimiz yana çekeriz. Paran olur o zaman. Benimle evlenip ne yapacaksın?" Ne anasının gözüdür! Namussuz herif! Altı ay öncesine kadar bir türlü kararını veremiyormuş Kontes. Varşova'ya gitmişler. Orada razı olmuş... Böyle duydum işte. Mariya Vasilyevna anlattı bütün bunları. İşin aslı paraya, milyonlara dayanıyor. Yoksa kızın güzelliği, hoşluğu hep hikâye!

Anna Andreyevna'nın anlattıkları şaşırtmıştı beni. Birkaç gün önce Alyoşa'dan duyduklarımı doğruluyorlardı. Alyoşa, para için dünyada evlenemeyeceğiyle övünüyordu. Ne var ki Katerina Ivanovna'dan hoşlanıyordu da. Gene Alyoşa'dan, babasının —bu söylentileri yalanlıyordu ama— Kontes'i kızdırmamak için şimdilik onunla belki de evleneceğini duymuştum. Alyoşa'nın babasını çok sevdiğini, onunla övündüğünü, her sözüne körü körüne inandığını yukarıda anlatmıştım.

Genç prensin nişanlısı olacak kızı övmeme pek gücenen Anna Andreyevna,

— Senin hoş kız kont soyundan değil! diye sürdürdü konuşmasını. Nataşa daha uygun düşerdi ona. Ötekinin olup olacağı bir tüccar kızı. Oysa Nataşa eski, soylu bir aileden geliyor. Ah, söylemeyi unuttum, kocam dün akşam hani o sac kaplı sandığı var ya, onu açtı, geç saatlere kadar ailemizle ilgili eski belgeleri karıştırdı durdu. Öyle ciddi idi ki. Örgü örüyordum. Bakamıyordum ne yaptığına, korkuyordum. Sesimin çıkmadığını görünce kızdı. Kendi çağırdı beni yanına. Geceyarısına kadar ailemizin ünlü geçmişini anlattı. İhmenevler daha Müt-hiş Ivan zamanında soyluymuşuz. Benim ailem Şumilovlara gelince, ta Aleysey Mihayloviç zamanında ünlüymüş. Belgeleri duruyor. Karamzin'in tarihinde bile yazıyormuş. Anlayacağın, bu yüzden ötekilerden aşağı değiliz. Nikolay Sergeyiç anlatmaya başlayınca düşüncesini hemen anladım. Nataşa'nın küçümsenmesi dokunmuştu ona. Yalnız zenginlikle geçiyorlar bizi. Varsın o Pyotr Aleksandroviç canavarı para peşinden koşsun. Ne açgözlü, ruhsuz bir insan olduğunu herkes biliyor

zaten. Varşova'da gizliden cizvitliğe yazılmış diyorlar. Doğru mu bu acaba?

Bu söylenti benim kulağıma da gelmişti.

– Saçma, dedim.

Ama Nikolay Sergeyiç'in ailesiyle ilgili eski belgeleri karıştırdığı haberi ilginçti. Soylu bir aileden geldiğiyle daha önce hiç övünmemişti. Anna Andreyevna sürdürüyordu konuşmasını:

– Hepsi canavardır bunların! Nasıl, anam babam, üzülüyor mu Nataşa, ağlıyor mu? Ah, geç kalacaksın, hadi git! Matryona! Matryona! Kız değil ki haydut! Hakaret ettiler mi ona Vanya? Doğruyu söyle bana.

Ne yanıt verebilirdim? Ağlıyordu kadıncağız. Sonra anlatacağını söylediği onu üzen şeyin ne olduğunu sordum.

– Ah yavrum, ah, dedi, çok dertliyim. Çilem dolmamış besbelli! Bilmem anımsar mısın yavrum, altın kaplı bir madalyonum vardı. Nataşa'cığımın küçüklük resmi vardı içinde. Sekiz yaşındaydı o zaman meleğim. Köyden geçen bir ressamı yaptırılmışım resmini. Unuttun galiba? İyi bir ressamdı. Nataşa'yı aşk tanrıçası biçiminde resimlemişti. O zamanlar altın sarısı kıvr kıvr saçları vardı. Tül bir giysi giydirmişti ona. İçi gözüküyordu. Öyle güzel olmuştu ki, bakmaya doyamıyordu insan. Ressama bir çift de kanat eklemesini söylemişim, ama razı olmamıştı. Başımıza gelen bu felaketten sonra madalyonumu sandıktan çıkarmış, boynuma takmışım. Haçla birlikte taşıyordum onu. Bir yandan da Nikolay Sergeyiç görecektir diye ödüm kopuyordu. Nataşa'nın bütün eşyalarını evden atmamızı ya da yakmamızı söylemişti. Evde hiçbir şeyin onu anımsatmasını istemiyordu. Onun resmine bakmak yetiyordu bana. Bazen ona baka baka ağlıyordum... rahatlatıyordu beni bu. Yalnız kaldığım zamanlar öpüyordum, öpüyordum... sanki onun yüzüydü. Konuşuyordum onunla. Her gece yatarken kutsuyordum. Evde başka kimse yoksa, yanımda o varmış gibi yüksek sesle bir şey soruyordum ona. Sonra bana yanıt veriyormuş gibi hayal kuruyor, peşinden bir soru daha soruyordum. Ah Vanya'cığım, anlatması bile güç! Bizimkinin madalyondan habersiz olmasına seviniyordum. Gelgelelim, dün sa-

bah elim boynuma gidince ne görsem beğenirsin. Madalyon yok, kordonu boş değil mi... kopmuş, madalyon düşmüş besbelli. Bedenimden soğuk terler boşaldı. Aramadığım yeri bırakmadım... yok oğlu yok! Boynumdan farkına varmadan düşmüş! Nereye gitmiş olabilirdi? Belki yatakta düşürmüşümdür diye her yanını inceden inceye aradım... yok! Birisi buldu onu bence. Matryona'dan ya da ondan başka kim bulmuş olabilir? Matryona'dan böyle bir şey beklemem. Gizlisi saklısı yoktur benden... "Matryona! Ne zaman getireceksin şu semaverini?" Ya onun eline geçerse ben ne yaparım? diyordum kendi kendime. Kara kara düşünüyordum. Gözyaşlarımı tutamıyordum. Nikolay Sergeyiç ise bana karşı yumuşadıkça yumuşuyordu. Niçin ağladığımı biliyor da bana acıyormuş gibi bakıyordu yüzüme. "Nereden bilecek?" diye geçiriyordum içimden. Yoksa madalyonu bulmuş, pencereden fırlatıp atmış mıydı? Yaradılışı bakımından pekâlâ yapabilir bunu çünkü. Atmıştır, şimdi de attığı için üzülüyordur. Matryona'yla gidip pencerenin diplerini aradım. Yoktu. Yer yarılmış içine girmişti sanki. Gece sabaha kadar ağladım. İlk kez dün gece kutsayamadan yattım yavrumu. Ah Ivan Petroviç, kötü, çok kötü bu. İyiye işaret değil! İki gündür durmadan ağlıyorum. Hiç olmazsa içimi döküp, biraz avunmak için sizi, meleşimi bekliyordum.

Kadıncağzı acı acı ağlamaya başlamıştı. Sonra bir şey anımsamış gibi gülümsedi.

– Ah, dedi birden, söylemeyi unuttum! Bir yetim kızıdan söz etti mi sana?

– Etti Anna Andreyevna. Birlikte karar verdiğinizi; yoksul, yetim bir kız çocuğunu alıp büyüteceğinizi söyledi. Doğru mu bu?

– Aklımın ucundan bile geçirmediğim! Yetim-metim istediğim yok benim! Onu gördükçe kötü talihimizi, uğradığımız felaketi anımsarım! Nataşa'dan başka hiç kimseyi istemiyorum. Bir kızım oldu hayatta, başka da olmayacak! Bu yetim kızı da nereden çıkardı? Ne dersin Ivan Petroviç? Döktüğüm gözyaşlarını görüp, avunmam için mi? Yoksa öz kızımı yüreğimden söküp atayım da başkasının çocuğuna bağlanayım diye mi istiyor bunu? Gelirken benim için ne söyledi sana? Na-

sıl buldun onu... sınırları bozuk, değil mi? Şiş! Geliyor! Sonra anlatırsın, anam babam, sonra!.. Yarın gelmeyi unutma sakın.

XIII

Ihtiyar girdi odaya. Bir şeyden utanıyormuş gibi merakla baktı yüzümüze. Kaşları çatıktı. Masanın yanına gitti.

– Semaver hâlâ hazır değil mi? diye sordu.

Anna Andreyevna telaşlanmıştı.

– Şimdi getiriyorlar, anam babam, bak işte geldi.

Matryona, Nikolay Sergeyiç'in gelmesini bekliyormuş gibi getirmişti semaveri. Yaşlı, güvenilir, İhmenevlere candan bağlı, ama inatçı bir hizmetçiydi Matryona. En küçük bir şeye hemen homurdanırdı. Nikolay Sergeyiç'ten korkar, onun yanında dilini tutardı. Ama Anna Andreyevna'ya karşı kaba davranır, açıkça ona hükmetmeye çalışırdı. Ne var ki Nataşa'yla onu yürekten sevdiği belliydi. Daha İhmenevka'dan tanıyordum onu. Ihtiyar.

– Öff... insan sucuk gibi ıslanır da eve gelince hazır çay bulamazsa, ona çay yapmak istemezlerse kötü, diye homurdandı.

Anna Andreyevna onu göstererek göz kırptı bana. Bu çeşit esrarlı göz kırpmalardan nefret ederdi İhmenev. Gerçi bizden yana bakmamaya çalışıyordu ya, yüzünden Anna Andreyevna'nın bana onu göstererek göz kırpuğunun farkında olduğu belliydi. Birden,

– İşlerim vardı Vanya, dedi. İyice sarpa sardılar. Anlatmış mıydım sana? Suçlu buluyorlar beni. Delilim, belgem yokmuş. Hesaplar yanlışmış... ya...

Prens'le aralarındaki davadan söz ediyordu. Hâlâ sürüyordu bu dava. Ama son zamanlarda Nikolay Sergeyiç'in iyice aleyhine dönmüştü. Susuyordum, ne yanıt vereceğimi bilemiyordum. Kuşkulu, yüzüme bakıyordu. İkimizin susmasına sinirlenmiş gibi öfkeyle birden,

– Ne olacaksa bir an önce olsun! dedi. Para cezasına çarptırsalar bile gönlüm rahat ya... Ne karar verirlerse versinler,

umurumda değil. Yeter ki bitsin şu iş! Yakamı bıraksınlar... Her şeyimi onlara verip Sibiryaya gideceğim.

Anna Andreyevna tutamadı kendini.

– Tanrım, Sibiryaya mı? Niçin o kadar uzağa gideceğiz.

İhtiyar, kendisine itiraz edilmesine sevinmiş gibi, kaba bir tavırla,

– Uzak mı? dedi, burada kime yakınsın?

Anna Andreyevna üzgün, bana baktı.

– Hiç değilse... insanlara... dedi.

İhmenev bir bana bir karısına baktı.

– İnsanlar dediğin kim? diye bağırdı Hangi insanlara yakınsın burada? Soygunculara, iftiracılar, hainlere mi? Merak etme, her yerde doludur böyleleri. Sibiryada da çıkarlar karşımıza. Benimle gelmek istemiyorsan o başka. Kal burada! Zorla götürmem seni.

Zavallı Anna Andreyevna,

– “Nikolay Sergeyiç!” diye bağırdı. Kimin yanında kalabilirim! Senden başka kimim var be...

Sesi çatallaştı, sustu. Yardımımı diliyormuş gibi ürkek bakışlarını bana doğrulttu. İhtiyarın heyheyleri üzerindeydi. Her şeye kızıyordu. En iyisi ona itiraz etmemektir.

– Üzülmeysin Anna Andreyevna, dedim, sandığınız kadar kötü bir yer değildir Sibiryaya. İşler ters gider de İhmenevka'yı satmak zorunda kalırsanız, Nikolay Sergeyiç'in düşündüğü gibi yapmak sizin için en akıllıca yol olur. Sibiryada iyi bir yer bulabilirsiniz, hem o zaman...

– Bak, hiç değilse senin kafan çalışıyor Vanya. Ben de böyle düşünüyorum. Her şeyi bırakıp gideceğim.

Anna Andreyevna ellerini oğuşturarak,

– Bunu senden beklemezdim Vanya, dedi, demek sen de aynı düşüncededesin! Doğrusu, senden beklemezdim bunu Ivan Petroviç... Şimdiye kadar analık babalık ettik sana, tutmuş...

– Ha-ha-ha! Ne bekliyordun ya? Burada kalırsak neyle geçineceğiz, bir düşün bakalım! Para suyunu çekti! Prens Pyotr Aleksandroviç'e gidip özür dilememi ister miydiniz acaba?

Prens'in adını duyunca yaşlı kadın korkudan titremeğe baş-

lamıştı. Elindeki çay kaşığı tabağına çarparak ses çıkarıyordu. İhmenev hırçın, inatçı bir hazla kendi kendini coşturarak,

– Evet Vanya, dedi, en iyisi öyle yapmalı! Ne diye Sibirya'ya gidelim! Yarın iki dirhem bir çekirdek giyinirim, saçlarımı güzelce tararım, briyantınlarım! Anna Andreyevna yeni bir yakalık hazırlar bana (böyle yüksek bir kişinin yanına başka türlü gidilmez çünkü!). Her şey tam olsun diye bir çift de eldiven alırım kendime... huzurlarına çıkarım; “Efendim,” derim, “anam babam, velinimetim! Bağışla beni, biz ettik sen etme, bir lokma ekmeği çok görme bize, çoluk çocuğuma acı!.....” İyi mi Anna Andreyevna? Bunu mu istiyorsun?

Kadıncağızın titremesi giderek artıyordu.

– Bir şey istediğim yok benim... dedi, aptallığımdan söyledim öyle! Canını sıktıysam kusuruma bakma, ama ne olur bağırma öyle.

Zavallı karısının gözyaşlarını, korkusunu gördükçe ihtiyarın içinin sızladığını, ondan daha çok üzüldüğünü biliyordum. Ama gene de tutamıyordu kendini. Son derece iyi, ama zayıf iradeli insanlarda bazen görülür bu. İyidirler ama, üzüntüleri, öfkeleri haz verir onlara. Her ne pahasına olursa olsun, (hatta hiçbir suçu olmayan başka birisine, çoğunlukla çok sevdiği bir yakınına acı verdiklerini bile bile) içlerindeki zehri dökmekten geri kalmazlar. Sözgelimi, kadınlarda durup dururken kendilerini hakarete uğramış, mutsuz görmek bir gereksinmedir. Bu bakımdan kadınlara benzeyen çok erkek vardır. Hem zayıf yaradılışlı erkekler değildirler bunlar. İhtiyar hır çıkarmak istiyor, bu isteğini yenedemediği için canı sıkılıyordu.

Anımsıyorum, o anda “Sakın Anna Andreyevna'nın düşündüğü gibi bir şey yapmış olmasın?” diye geçirdim içimden. “Kim bilir belki de tek çıkar yolun o olduğunu görmüş, Nataşa'ya gidiyordu. Yolda aklı başına geldi ya da bir şey oldu, vazgeçti... yüzde yüz öyle olmuştur. Sınırları bozuk, biraz önceki isteğinden, duygularından utandı, döndü ve zayıflığının öfkelerini alabileceği birisini arıyordu; aynı isteği, duyguları taşıdığından kuşkulandığı insanı seçti...” Kızını bağışlamak isteyişinde, zavallı Anna Andreyevna'sının duyacağı sevincin büyük

payı vardı kuşkusuz. Gelgelelim, bu isteğini gerçekleştiremediği sürece hıncını kadıncağızdan alıyordu.

Korkudan titreyen Anna Andreyevna'nın perişan durumu dokunmuştu ona şimdi. Öfkesinden utanmış gibi bir an tuttu kendini. Üçümüz de susuyorduk. İhtiyara bakmamaya çalışıyordum. Ne var ki bu an uzun sürmedi. Heyecanla ya da nefretle olsun, içini boşaltması gerekiyordu. Birden,

– Bak Vanya, dedi, söylemek istemiyordum ama sırası geldi. Dürüst bir insan olarak her şeyi dosdoğru anlatacağım sana... anlıyor musun? Senin gelmene sevindim. Yanında, başkalarının da duyması için yüksek sesle söyleyeyim ki, bütün bu saçmalıklar, gözyaşları, ahlar-vahlar canımı sıkmaya başladı artık. Yüreğimden –belki de kanayarak, sızlayarak– koparıp attığım bir şey artık bir daha eski yerini alamaz. Evet! Göreceksiniz!

Alev alev bakışlarını bana doğrulttu, (karısının ürkek bakışlarından gözünü kaçırdığı belliydi) sürdürdü konuşmasını:

– Altı ay önceki olaydan söz ediyorum Vanya! Beni yanlış anlamayasın diye açık konuşuyorum. Tekrar ediyorum, canıma tak dedi artık! İstemiyorum!.. Böylesine bayağı, zayıf duygularım olabileceğinin sanılması... üzüntüden aklımı yitireceğimden kuşkulandırılması tepemi attırıyor.. Saçma! Eski duygularımı söküp attım içimden, unuttum! Anı diye bir şey yok benim için artık... yok! yok! yok...

Ayağa fırlayıp yumruğunu olanca gücüyle masaya indirdi. Bardaklar şangırdadı.

Kendimi tutamadım, âdeta öfkeyle bakım yüzüne.

– Nikolay Sergeyiç! Anna Andreyevna'ya da acımıyor musunuz? Bakın ne hale soktunuz kadıncağızı!

Ama onu daha da kızdırmaktan başka bir şeye yaramamıştı bu çıkışım. Yüzü kireç gibi, zangır zangır titreyerek,

– Acımıyorum! diye haykırdı. Acımıyorum, çünkü bana da acıyan yok! Acımıyorum, çünkü lanetlenmeyi de her türlü cezayı da hak eden ahlaksız kızım uğruna, beni hedef tutan çirkin komplolar hazırlanıyor evimde!..

Anna Andreyevna,

– Nikolay Sergeyiç, diye bağırdı, ne olursun lanetleme!.. Ne istersen söyle, yalnız lanetleme kızımı!..

İhtiyar, sesini bir kat daha yükseltti:

– Lanetleyeceğim! Çünkü onuru bir paralık edilmiş, hakarete uğramış olan benden, o lanetli kızın ayağına gidip özür dilemem isteniyor! Evet, evet böyle bu! Gece gündüz evimde bununla işkence ediliyor bana. Ağlıyorlar, sızlıyorlar, budalaca şeyler ima ediyorlar! Acındırmak istiyorlar beni... –Yeğinin yan cebinden titreyen elleriyle birtakım kâğıtlar çıkardı– Bak Vanya, dava dosyasından not ettiğim bölümler bunlar! Benim hırsız, dolandırıcı olduğum, velinimetimi soyduğum iddia ediyor!.. Onun (Nataşa'nın) yüzünden rezil kepaze oldum! İşte, bak, bak!

Cebindeki kâğıtları çıkarıp çıkarıp masanın üzerine atıyordu. Bana göstermek istediği kâğıdı arıyordu. Ama aradığını bulamıyordu bir türlü. Sabırsızlıkla elini cebine daldırıp, avcuna geleni çıkardı. Ağır bir şey çarptı masaya, şangırdadı... Anna Andreyevna bir çılgık attı. Kaybettiği madalyonuydu bu.

Gözlerime inanamıyordum. İhtiyarın yüzü bir anda kıpkırmızı olmuştu. Titriyordu. Anna Andreyevna ellerini önünde kavuşturmuş, yalvaran gözlerle ona bakıyordu. Mutlu bir umut parıltısı vardı yüzünde. İhtiyarın yüzündeki bu kırmızılık, bu şaşkınlık.. evet, yanılmıyordu. Anna Andreyevna madalyonunu artık temelli yitirdiğini anlamıştı!..

Kocasının madalyonu bulduğunun, onu bulmasına sevindiğinin farkındaydı. Belki de heyecandan titreyerek, kiskançlıkla bütün gözlerden saklamıştı onu. Yalnız kaldığı bir yerde, sevgili yavrusunun o güzelim yüzüne bakmıştı, bakmıştı... doyamamıştı bakmaya. Belki zavallı annesi gibi o da odasına kapanıp biricik Nataşa'sıyla konuşmuş, ona sorular sorup yanıtlarını kendi vermiş; gece yüreği acıyla sızlarken, hıçkırıklarını göğsünde bastırarak sevimli resmi okşamış, öpmüş, başkalarının yanında lanetlediği, yüzünü görmek istemediğini söylediği kızı için Tanrı'ya yakarmıştı.

Anna Andreyevna, biraz önce Nataşa'sını lanetleyen öfkeli babanın karşısında daha fazla tutamadı kendini,

– Ne dersen de, hâlâ seviyorsun onu anam babam! diye bağırdı.

Karısının bağurmasını duyduğu anda çılgın bir öfke parıltısı belirdi ihtiyarın gözlerinde. Madalyonu kapıldığı gibi var gücüyle yere çarptı, topuğuyla ezmeğe başladı. Tıkanarak hırlıyordu:

– Ömrümün sonuna dek lanetliyorum onu. Ömrümün sonuna dek!

Anna Andreyevna,

– Tanrım! diye haykırdı, onu, onu, lanetliyor! Benim Nataşa'mı! O tatlı yüzünü... çiğniyor! Ayağının altında!.. canavar! Duygusuz, kalpsiz, kendini beğenmiş!

Karısının çılgınlığını duyan çılgın ihtiyar bir an durdu: Yaptığından dehşete kapılmıştı. Birden eğilip yerden aldı madalyonu, kapağıya koştu. Ama iki adım atmıştı ki dizlerinin üzerine yığıldı, kollarını önündeki kanepeye dayadı, bitkin bir durumda başını önüne eğdi.

Çocuk gibi ağlıyordu. Hıçkırımlar göğsünü sıkıştırıyordu. Sert ihtiyar bir anda çocuktan zayıf olmuştu. Artık lanetleyemezdi Nataşa'yı. Bizden utanmıyordu şimdi. Bir dakika önce ayağının altında çiğnediği resmi bizim yanımızda coşkun bir sevgiyle öpüyor, öpüyordu. Bunca zamandır içinde sakladığı kızının sevgisi sanki önüne geçilmez bir çığ gibi taşmış, bütün benliğini sarmıştı.

Anna Andreyevna kocasının üzerine eğilmiş, onu kucaklamış, yüksek sesle,

– Affet, affet onu diyordu. Baba evine döndür onu, Tanrı iyiliğini, öfkeni yenmenin ödülünü verir sana!

İhtiyar kısık, derinden gelen bir sesle,

– Hayır olmaz! dedi. Dünyada olmaz! Ölürüm de affetmem onu! Affetmem!

XIV

Nataşa'ya gittiğimde vakit iyice geçti. Saat on olmuştu. O sıralar Fontanka'da Semyonovski Köprüsü yakınlarında, pis bir

“apartmanın”, tüccar Kolotuşkin’in evinin dördüncü katında oturuyordu. Önce Alyoşa’yla birlikte Liteynaya’da güzel bir evin üçüncü katında, küçük ama rahat, hoş döşenmiş bir dairede oturmuşlardı. Ama genç Prens’in parası kısa zamanda tükenmiş, müzik öğretmenliği işi de olmamıştı. Sağdan soldan ödünç para almaya başlamış, gırtlığına kadar borca girmişti. Paraları hep evin süsüne, Nataşa’ya aldığı armağanlara veriyordu. Bu israfı yüzünden sitem ediyordu ona Nataşa. Bazen ağlıyordu bile. Duygulu bir insandı Alyoşa. Kimi zaman bir hafta önceden büyük bir hazla kendini hayallere kaptırır; Nataşa’ya armağanını sunarken onun nasıl sevineceğini düşünürken mutluluğun en yücesini tadar; düşüncelerini, hayallerini coşkun bir sevinçle bana açardı. Ne var ki Nataşa’nın armağanını alırken yüzünü ekşitmesi, ona sitem etmesi bütün umutlarını yıkardı. Öyle ki acırdım zavallıya. Sonraları bu armağanlar yüzünden tatsız tartışmalar bile çıkmaya başlamıştı aralarında. Bu arada Alyoşa’nın Nataşa’dan gizli para harcadığı da oluyordu. Arkadaşlarına uyuyor, Nataşa’ya ihanet ediyordu. Birtakım Jozfinlerle, Minnalarla ilişkisi vardı. Ama öte yandan, Nataşa’nın küçük parmağı etmeyeceğinden; kaba, duygusuz bir insan olduğu için onu anlayamadığından, onun sevgisine layık olmadığından dert yanıyordu. Bir bakıma haklıydı. Birbirinin dengi değildiler. Alyoşa, Nataşa’nın karşısında kendisini çocuk gibi hissediyordu. Beriki de onu her zaman çocuk görüyordu zaten. Delikanlı, Jozefin’le ilişkisinden ağlayarak, pişmanlık duyarak söz ederdi bana, Nataşa’ya söylememem için yalvarırdı. Bütün bu itiraflardan sonra benimle birlikte, korkudan tir tir titreyerek Nataşa’nın yanına gittiğinde (böyle zamanlarda, işlediği suçtan sonra, Nataşa’nın yüzüne bakmaya korktuğunu, yalnız benim yanımda biraz cesaret bulabileceğini söyleyerek bensiz gitmezdi sevgilisinin yanına) evet, korkudan tir tir titreyerek benimle Nataşa’nın yanına gittiğinde genç kız daha ilk bakışta her şeyi anlardı. Çok kıskançtı. Alyoşa’nın bu çapkınlıklarını nasıl bağışlıyordu, aklım almıyordu. Çoğunlukla şöyle oluyordu: Alyoşa benimle içeri giriyor, onunla ürkek konuşuyor, sevgi dolu bakışlarını gözlerinden ayırmıyordu. Na-

taşa delikanlının suçlu olduğunu anlamakta gecikmiyordu kuşkusuz. Ama renk vermiyor, konuyu hiçbir zaman kendi açmıyor, ağzını aramıyor, tam tersine hemen sevgisini bir kat daha artırıyor, daha neşeleniyordu... işin tuhafı, bunu bir kurnazlık düşünerek yaptığı da yoktu. Hayır... Bu temiz ruhlu kız için unutmakta, bağışlamakta sonsuz bir haz vardı. Alyoşa'yı bağışlamak ona büyük bir mutluluk veriyordu sanki. O zamanlar tek suçlu Jozefinlerdi. Nataşa'nın tatlı, onu bağışlayan bakışlarını görünce dayanamazdı Alyoşa, yüreğine çöken yükü hafifletmek, kendi deyimiyle "eskisi gibi olmak" için, sorulmadan her şeyi anlatıverirdi. Bağışlanınca coşar, hatta bazen duygulanarak ağlar, Nataşa'yı öper, kucaklardı. Sonra gene neşelenir, Jozefin'le aralarında geçenleri çocuksu bir içtenlikle anlatmaya başlar, kahkahalarla güler, Nataşa'yı över, göklere çıkarırdı. Huzur içinde, neşe içinde sona ererdi gece. Parası iyice suyunu çekince eşyalarını satmaya başlardı. Nataşa'nın ısrarıyla Fontanka'da küçük, ucuz bir daire buldular. Eşyaların satılması sürüyordu. Nataşa kendi giyeceklerini bile satıyor, bir yandan da iş arıyordu. Bunu öğrendiği zaman Alyoşa çok üzülmüştü: Kendi kendini lanetlemiş, "Ne denli aşağılık bir insan olduğumu biliyorum" diye ağlamış, ama durumu düzeltmek için gene de birşeyler yapmamıştı. Şimdi satacak eşyaları da kalmamıştı. Yalnız işten ellerine geçen para vardı ki bu da çok azdı.

Bu durum, Alyoşa daha babasının evindeyken baba oğul arasına soğukluk sokmuştu. Prens'in, oğlunu Kontes'in üvey kızı Katerina Fyodorovna Filimonova'yla evlendirmek niyeti o zamanlar henüz bir tasarıydı, ama aklına iyice koymuştu bunu. Alyoşa'yı sık sık Kontes'in evine götürüyor, kıza kibar davranmasını söylüyor, kâh iyilikle kâh sertlikle onu yola getirmeye çalışıyordu. Ama Kontes bozmuştu işi. O zaman Prens de oğlunun Nataşa'yla ilişkisini görmezlikten gelmeye başlamıştı. Alyoşa'nın uçarılığını bildiği için bu aşkının çabuk son bulacağını umuyordu. Oğlunun Nataşa'yla evleneceği düşüncesini ise son ana dek aklının ucundan geçirmemişti. Sevgililerin de bu konuda bir şey yaptıkları yoktu zaten. Nataşa'nın ba-

basıyla barışmasını, koşulların değişmesini bekliyorlardı. Hem Nataşa buna pek yanaşmıyordu sanırım. Alyoşa bir gün konuşurken –Nataşa yoktu yanımızda– babasının bu serüvene biraz sevinir gibi olduğunu kaçırmıştı ağzından: İhmenevlerin küçük düşmesi hoşuna gidiyormuş. Öte yandan, oğlunun Nataşa'yla ilişkisinden hoşlanmıyormuş gibi davranıyormuş: Zaten az olan aylığını (oğluna karşı pek cimriydi) iyice kısmış; bütünü keseceğini söyleyerek ona gözdağı veriyormuş. Ama kısa bir zaman sonra, bazı işleri için Polonya'ya giden Kontes'in ardına düşmüştü. Alyoşa'yı Katerina Fyodorovna Filimono-va'yla evlendirmek düşüncesini hâlâ çıkarıp atmamıştı kafasından. Gerçi evlenecek yaşta değildi henüz Alyoşa, ama kız çok zengindi, böylesine bir fırsat kaçırılmazdı. Sonunda istediği olmuştu Prens'in. Alyoşa'nın Katerina Fyodorovna'yla evlenmesi işinin yoluna koyulduğu söylentileri kulağımıza kadar geliyordu. Olaylarını anlattığım günlerde Prens yeni dönmüştü Petersburg'a. Oğlunu çok iyi karşılamıştı, ama onun Nataşa'yla ilişkisini hâlâ sürdürmesi biraz canını sıkmıştı. Kuşku- lanmaya, korkmaya başlamıştı. Hemen ayrılmalarını istemişti. Ama daha etkili bir yol tutmasının gerektiğini anlamakta gecikmedi. Alyoşa'yı alıp Kontes'e götürdü. Katerina Fyodorovna çocuk denecek yaşta, tatlı, güzel bir kızdı. Son derece temiz bir yüreği vardı. Kibar, neşeli, akıllıydı. Prens, oğlunun en çok altı ay sonra Nataşa'dan soğumaya başlayacağını, Katerina Fyodorovna'ya o zaman başka gözle bakacağını umuyordu. Bir ölçüde yanılmamıştı... Gerçekten de, Kontes'in kızına ilgi gösteriyordu Alyoşa. Şunu da ekleyelim, Prens oğluna son derece yumuşak davranıyordu artık. Ama gene para vermiyordu. Alyoşa, bu yumuşaklığın altında babasının kesin kararının saklandığını sezinliyor, üzülyordu... ama Katerina Fyodorovna'yı bir gün görmese duyacağı üzüntü kadar değil... Beş gündür Nataşa'ya uğramadığını biliyordum. İhmenevlerden Fontanka'ya giderken endişeyle “Acaba ne söylemek istiyor bana?” diye düşünüyordum. Uzaktan, odasında ışık yandığını gördüm. Benimle görüşmek istediği zamanlar, evinin yakınlarından geçersen (hemen her akşam geçerdim oradan) göreyim

diye kandili pencerenin önüne koymasını kararlaştırmıştık aramızda. Işığı orada görünce Nataşa'nın beni beklediğini anlıyordum. Son zamanlarda sık sık koyuyordu kandili pencerenin önüne...

XV

Yalnız buldum Nataşa'yı. Kollarını göğsünün üzerinde çapraz yapmış, dalgın, bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu odanın içinde. Çoktandır masanın üzerinde beni bekleyen semaver sönmüştü. Bir şey söylemeden gülümseyerek elini uzattı bana. Yüzü bembeyazdı. Gülümsemesinde acı, cana yakın, sabırlı bir şey vardı. Mavi gözleri eskisinden daha irileşmiş, saçları gürleşmişti sanki... zayıflığından, hastalığından öyle gözüküyordu. Elimi sıkarken,

– Geleceğinden umudumu kesmiştim, dedi. Biraz sonra Mavra'yı yollayacaktım sana. Gene hastalandın sandım.

– Hayır, hasta falan değilim. Alıkoydular beni. Anlatırım. Senin nen var Nataşa? Bir şey mi oldu?

Nataşa şaşırılmış gibi.

– Yo, dedi, niçin sordun?

– Mektubunda... gelmemi yazdıktan başka, saatini de belirtiyordum. Böyle yapmazdın.

– Ah, evet! Dün bekliyordum onu.

– Hâlâ gelmedi mi?

– Gelmedi.

Bir an sustuktan sonra ekledi:

– Gelmezse seninle konuşmam gerekecek diye düşündüm de.

– Bu akşam bekliyor musun onu?...

– Hayır, bu akşam orada olduğunu biliyorum.

– Ne düşünüyorsun Nataşa? Artık hiç gelmeyecek mi sana?

Aşırı ciddi bir tavırla yüzüme baktı.

– Gelecek elbette, dedi.

Bu aceleciliğim hoşuna gitmemişti. Sustuk. Odanın içinde dolaşıyorduk. Gene gülümseyerek,

– Dört gözle seni bekliyordum Vanya, diye başladı. Hem ne yapıyordum, biliyor musun? Odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, kendi kendime ezbere şiir okuyordum. Anımsıyor musun... çingirak, kışın kar tutmuş yol: “Semaverim meşe masanın üstünde fokur fokur kaynarken...”, birlikte okurduk:

Tipi dindi; yol gözüküyor artık,
Gecenin donuk milyonlarca gözü tepemizde...*

.....
.....
.....

– Sonra da:

Birden korkunç bir sesin,
Çingirakla dostça konuştuğunu duyuyorum:
“Ah, bir gün gelecek sevgilim,
Göğsüme yaslayıp başını, dinlenecek!..
Sabahın ilk ışıkları
Penceremin camında buzda oynasırken,
Semaverim meşe masanın üstünde fokur fokur kaynarken,
Sobam çıtırdayarak,
Köşede basma perdenin ardındaki yatağımı aydınlatırken.
Mutlu değilim de neyim!..”

– Çok hoş! İnsanın içine işliyor Vanya, değil mi? Ne doku-naklı! Anlatmak istediği her şeyi birkaç çizgiyle anlatmış ozan. İki duygu var: Önceki ile sonraki. Semaver, basma perde... biz-den birşeyler var bunlarda... Sanki taşrada bir ev anlattığı... sanki görüyorum bu evi: Yeni, henüz kaplamaları çakılmamış ahşap bir ev... Sonra öteki tablo:

Gene o sesi duyuyorum birden,
Acı acı dert yanıyor çingırağa:

(*) Y.P. Polonski'nin “Çingirak” (1854) şürinden – ç.n.

“Nerede benim o eski dostum?

“Çıkagelecek, boynuma atılacak diye.

Korkuyorum!

Bu da hayat mı!

Sıkıcı, karanlık günlerim

Küçük odam dapdaracak,

Penceresinden rüzgâr giriyor...

Bahçesinde tek bir vişne ağacı var,

O da buz tutmuş camdan gözüküyor,

Belki çoktan donmuştur zaten.

Hayat mı bu! Perdenin de rengi kalmadı;

Hastayım, yakınlarıma gidemiyorum,

Ne beni azarlayanım var, ne de sevenim...

Yalnız kocakarnın dırdırın...”

– “Hastayım”... Ne yerinde kullanılmış bu sözcük! “Ne azarlayanım var”.. ince duygularla dolu bir şiir. Anıların burukluğu, insana haz veren o elemi var bu deyişte... Tanrım, ne hoş bir şiir! Hayatın ta kendisi!

Boğazında bir şey düğünlenmiş gibi sustu. Bir dakika sonra,

– Sevgili Vanya! dedi.

Ne söyleyeceğini unutmuş gibi gene sustu. Belki de bir şey düşünmeden söylemişti bunu, içinden öyle gelmişti.

Hâlâ dolaşıyorduk odanın içinde. Tasvirin önünde bir kandil yanıyordu. Son zamanlarda pek dindar olmuştu Nataşa. Ancak din duygularından söz edilmesini istemiyordu.

– Ne o, yarın bayram mı? diye sordum, kandili yakmışsın.

– Hayır, bayram değil... otur istersen Vanya, yorulmuşsunur. Çay içer misin? Akşam çayını içmedin, değil mi?

– Oturalım Nataşa. İçtim.

– Nereden geliyorsun?

– Onlardan...

Nataşa'nın baba evinden onlardan diye söz ederdik.

– Onlardan mı? Nasıl olur? Kendin mi uğradın, yoksa çağır-dılar mı seni?..

Soru yağmuruna tutmuştu beni. Heyecandan yüzü daha da solmuştu. İhtiyarla sokakta karşılaşmamızı, annesiyle konuşmamızı, madalyon olayını olduğu gibi, bütün ayrıntılarıyla anlattım. Hiçbir şey saklamazdım ondan. Dikkatle dinliyordu beni. Gözlerinde yaşlar birikmişti. Madalyon olayı çok etkiledi onu. Sözümü ikide bir keserek,

– Dur, dur Vanya, diyordu, daha ayrıntılı, her şeyi olduğu gibi anlat, çok kısa geçiyorsun!..

Ayrıntularla ilgili sorduğu sorulara yanıtlar vere vere bir daha, bir daha anlattım her şeyi.

– Gerçekten bana mı geliyordu dersin?

– Bilmiyorum Nataşa, hiçbir şey düşünemiyorum. Seni özlediği, sevdiği besbelli; ama sana gelmesi, bu... bu...

Nataşa sözümü kesti:

– Resmimi öptü değil mi? Ne söyleyerek öpüyordu?

– Ne söylediği anlaşılıyordu. Sevgi dolu isimlerle çağırıyordu seni...

– Çağırıyor muydu?

– Evet.

Sessiz sessiz ağlamaya başlamıştı Nataşa.

– Zavallılar, dedi.

Bir an sustuktan sonra ekledi:

– Her şeyi bilmesi olağan zaten. Alyoşa'nın babasıyla da ilgili çok şey biliyor.

Çekingen,

– Nataşa, dedim, gidelim onlara...

Oturduğu koltukta hafifçe doğruldu.

– Ne zaman? diye sordu.

Yüzü bembeyaz olmuştu. Hemen şimdi gidelim, dedim. Ellerini omuzlarıma dayanıp acı acı gülümsedi.

– Hayır Vanya, olmaz canım. Her zaman söylersin bunu, ama... kapa artık.

Canım sıkkın,

– Hiç mi bitmeyecek bu korkunç ayrılık? diye haykırdım. İlk adımı atamayacak kadar mağrur musun? İlk adımı senin atman gerekiyor. Baban seni bağışlamak için bunu bekliyordur

belki... Bir babadır o! Hakaret ettin ona! Gururuna saygı duy!
Doğal, haklı bir gururdur bu! İlk adımı atmak zorundasın. De-
ne bir kez. Bir koşul öne sürmeden bağışlayacaktır seni.

– Öyle mi sanıyorsun! Olamaz bu! Boşuna sitem etme bana
Vanya. Gece gündüz hep bunu düşündüm, düşünüyorum da.
Evden kaçalı beri bunun üzerinde düşünmediğim günüm ol-
madı. Seninle de kaç kez konuştuk! Bunun olamayacağını sen
de biliyorsun zaten!

– Dene bir kez!

– Hayır dostum, olmaz! Böyle bir şey yapsam büsbütün kı-
zar. İnsan temelli kaybettiği bir şeyi bir daha elde edemez ar-
tık. Neden söz ettiğimi anladın mı? Onların yanında geçirdi-
ğim mutlu çocukluk günlerimi... Babam bağışlasa bile, tanıya-
maz beni şimdi. Küçük bir kız çocuğunu, büyümüş olsa bile
çocuk kalmış bir genç kızı seviyordu o. Çocuksu saflığımdı
hoşlandığı. Daha yedi yaşında bir çocukken dizine oturup
ona çocuk şarkıları söylediğim zamanlarda olduğu gibi okşar-
dı saçlarımı. Ta küçüklüğümden son güne dek her gece karyo-
lamın başucuna gelir, kutsardı beni. Felaketimizden bir ay ön-
ce benden gizli (oysa her şeyi biliyordum) bir çift küpe almıştı
bana. Armağanına ne çok sevineceğimi düşünerek bir çocuk
gibi mutluydu. Kúpelerden haberim olduğumu söyleyince he-
pimize –başta bana kuşkusuz– öyle kızmıştı ki. Evden kaçı-
şımından üç gün önce bir şeye üzüldüğümü fark etti, hastalana-
cak derecede kederlendi... İnanır mısın? Beni birazcık olsun
avutmak için gidip tiyatroya bilet almış!.. Bununla üzüntümü
dağıtmak istiyordu! Gene söylüyorum sana, kucağında büyüt-
tüğü kız çocuğunu seviyordu o, benim bir gün olgunlaşıp ka-
dın olabileceğini aklına getirmek istemiyordu... düşünemiyor-
du böyle bir şeyi. Şimdi eve dönsem tanımaz bile beni. Tuta-
lım ki bağışladı. Nasıl bir Nataşa çıkacak karşısına? Değiştim
artık, çok değiştim. Sevgisini yeniden kazanmayı başarsam bi-
le... gene de geçmiş mutlu günlerin özlemine çekecek. Artık
değiştiğim için, eskisi gibi tatlı bir çocuk olmadığım için üzü-
lecek. Geçmiş her zaman hoş görünür insana zaten, özlenir.

Heyecanlanmıştı. Üzgün,

– Ah Vanya, diye yükseltti sesini, ne hoştu geçmiş!

– Söylediklerinin hepsi doğru Nataşa, dedim. Seni şimdi olduğun gibi tanınması, sevmesi gerekiyor. Önemli olan tanınması. Tanıdıktan sonra sevmesi kolay. Seni tanıyıp, anlayamayacağını mi sanıyorsun? O bakımdan öyle duyarlıdır ki yüreği!

– Ah Vanya, biraz anlayışlı ol! Benim neyimi anlayacak? Onu söylemek istememiştim. Bak ne diyeceğim sana: Baba sevgisi de kıskançtır. Onu asıl öfkeliendiren, Alyoşa'yla aramızda olup bitenlerden haberdar edilmemesidir. Böyle bir şeyi aklının ucundan geçirmiyordu. Aşkımızın kötü sonunu da, evden kaçışımı da benim “alçakça” sır saklamama veriyor. Başlangıçta gidip her şeyi anlatmadım ona. Yüreğimde filizlenen aşkı açmadım. Tersine, duygularımı içimde sakladım. İnandır mısın Vanya, onu asıl gücendiren budur. Yoksa evden kaçmam, kendimi sevgilime vermem o kadar dokunmamıştır ona. Tatalım ki bir baba gibi candan, sevgiyle karşıladı beni. Ama yüreğine düşen o düşmanlık tohumu hep orada kalacaktır. İki üç gün sonra üzüntüler, sitemler başlar. Koşulsuz bağışlamaz beni zaten. Tatalım ki gerçeği bütün çıplaklığıyla anlattım ona. Onu küçük düşürdüğümü bildiğimi söyledim. Alyoşa'yla geçirdiğim mutlu günlerin bana neye mal olduğunu, ne acılar çektiğimi anlamak istemezse çok üzülürüm, ama buna da katlanırım... gelgelelim bu da yetmeyecek ona. Olmayacak şeyler isteyecek benden. “Aşkını, Alyoşa'yı lanetle” diyecek. Geçmiş günlerin geri gelmesini, son altı ayı silip atmamızı isteyecek. Ama hiç kimseyi lanetleyemem ben... Oldu bir kez... Hayır Vanya, şimdilik olmaz. Zamanı gelmedi henüz.

– Ne zaman gelecek?

– Bilmiyorum... Gelecekteki mutlu günleri hak etmemiz için önce acı çekmemiz gerekiyor. Acı her şeyi temizler... Ah Vanya, hayat ne acı!

Susuyordum. Dalgın, yüzüne bakıyordum.

– Niçin öyle bakıyorsun yüzüme Alyoşa... şey.. Vanya?

Yaptığı yanlışlığa gülümsedi.

– Gülümseyişine bakıyordum Nataşa. Nereden aldın bu gülümseyişi? Eskiden böyle gülümsemezdin.

– Ne var gülümsememde?

– Gerçi o çocuksu içtenlik gözüküyor gene, hem... Ama gülümserken yüreğinde bir sızı var sanki. Zayıflamışsın Nataşa. Saçların daha bir gürleşmiş sanki... Nedir şu üzerindeki? Onlardayken diktirmemiş miydin bunu?

Nataşa sevgi dolu gözlerle baktı yüzüme.

– Ne çok seviyorsun beni Vanya! dedi. Sen ne yapıyorsun bakalım? İşlerin nasıl?

– Eskisi gibi... romanım üzerinde çalışıyorum, ama olmuyor. Esin gelmiyor. İstersem gelişigüzel yazabilirim. Hem böylesi daha bir tutulur belki. Ama güzel bir konuyu berbat etmekten korkuyorum. En çok sevdiğim konulardan biridir bu. Gelgelelim zamanında dergiye yetiştirmem de gerekiyor. Öyle ki bazen romanımı bırakıp elime daha hafif bir şey alayım diyorum... Okuyanların içi kararmasın, neşelensinler!..

– Zavallı, çalışkan Vanya! Smith'ten ne haber?

– Öldü ya.

– Hayali gelmedi mi? Ciddi söylüyorum Vanya, hastasın sen, sinirlerin çok bozuk, hayal görmen ondan. Daha bu daireyi tuttuğunu bana anlatırken fark etmiştim sinirlerinin bozuk olduğunu. Nasıl, çok mu kötü yeni evin? Rutubet var mı?

– Var! Üstelik bu akşam bir şey oldu... Neyse, sonra anlatırım.

Artık dinlemiyordu beni Nataşa. Başı önünde, dalgın oturuyordu. Sonunda yüzüme baktı.

– Onları nasıl bırakıp kaçtım, aklım almıyor, dedi. Çıldırmış olmalıyım.

Bakışından, yanıt beklemediği belliydi. Bir şey söyleyecek olsam duymazdı bile. İştilir işitilmez bir sesle,

– Vanya, dedi, iş için çağırdım seni bu akşam.

– Nedir?

– Ondan ayrılıyorum.

– Ayrıldın mı, ayrılacak mısınız?

– Bu hayata bir son vermem gerek. İçimi dökmek, şimdiye dek senden sakladıklarımı sana anlatmak için çağırdım seni.

Her zaman böyle, gizli niyetlerini bana açıklayacağını söyleyerek konuşmaya başlardı benimle. Ne var ki, çoğunlukla ba-

na çok önceden anlattığı sırlar olurdu bunlar.

– Ah Nataşa, dedim, belki bin kez duyduğum bunu senden! Elbette bir arada yaşayamazsınız. Tuhaf bir ilişki var aranızda. Ortak hiçbir yanınız yok. Ama... yapabilecek misin bunu?

– Şimdiye dek yalnızca niyetim vardı Vanya. Şimdi kesin kararımı verdim. Canımdan çok seviyorum Alyoşa'yı, ama bu yaptığım düşmanlık ona. Geleceğini mahvediyorum. Serbest bırakmalıyım onu. Benimle evlenemez. Babasının isteğine karşı koyacak gücü yok. Ben de ayağına köstek olmak istemiyorum. Ona vermek istedikleri kıza tutulmasına sevindim bile. Şimdi benden ayrılması bu yüzden daha kolay olacaktır. Bunu yapmak zorundayım! Mecburum... Onu sevdiğime göre, her şeyimi onun yoluna feda etmeliyim. Aşkımı kanıtlamalıyım ona, mecburum buna! Öyle değil mi!

– Ama razı edemezsin onu.

– Etmeye de uğraşmayacağım zaten. Şu anda içeri girse, gene eskisi gibi davranacağım ona. Ama hiç vicdan azabı çekmeden beni bırakması için elimden gelen her şeyi yapmak zorundayım. Beni perişan eden bu işte. Yardım et bana. Bir akıl vermeyecek misin?

Tek yol var önünde, dedim, başkasını sevmek... Ama sanmam ki sağlam bir yol olsun bu. Onun nasıl bir insan olduğunu biliyorsun. Bak, beş gündür hiç uğramadı buraya. Tut ki temelli bıraktı seni. Şimdi sana onu bıraktığını ondan ayrıldığını yazmak kalıyor Alyoşa'ya. Hemen koşar gelir.

– Niçin hiç sevmiyorsun onu Vanya?

– Ben mi?

– Evet, sen, sen! Düşmansın ona. İçin için düşmansın! Hem de çok! Nefret duymadan söz edemiyorsun ondan! Onu küçük düşürmekten, çamura bulamaktan hoşlandığını her zaman fark etmişimdir! Evet, özellikle onu çamura bulamak büyük bir haz veriyor sana!

– Şimdiye dek hiç söylememiştin bunu bana. Yeter artık Nataşa. Bırakalım bu konuyu.

Nataşa gene bir anlık bir sessizlikten sonra,

– Başka bir eve taşınmak istiyorum, dedi. Ama kızma Vanya...

– Kızmiyorum inan. Ne yararı olur ki, oraya da gelecektir.

– Bana olan aşkı güçlüdür, ama yeni aşkı yenebilir onu. Gene bana dönse bile, bir dakika kalır yanımda, ne dersin?

– Bilmiyorum Nataşa, sağı solu belli olmaz onun. Seni sevmesine karşın, başka birisiyle evlenebilir. İkisini aynı anda yapabilir.

– O kızı sevdiğini kesin olarak bilsem kararımı verirdim... Vanya! Hiçbir şeyi gizleme benden! Bana söylemek istemediğin birşeyler biliyor musun?

Endişeli, soru dolu bakışlarını gözlerimin içine dikmişti.

– Bilmiyorum dostum, zaten hiçbir zaman gizlim olmamıştır senden. Ama şu da var: Belki bizim sandığımız kadar tutulmamıştır Kontes'in üvey kızına. Geçici bir hevese kapılmış olabilir...

– Öyle mi sanıyorsun? Tanrım, kesin olarak bilsem! Ah, şu anda onu görmeyi öyle istiyorum ki! Yüzüne bir kerecik bak-sam yeterdi bana! Gözlerinin içinden her şeyi öğrenirdim! Ama yok burada! Yok!

– Bekliyor musun onu Nataşa?

– Hayır, onun yanında şimdi. Öğrensin diye adam yolladım. O kızı görmeyi ne çok istiyorum... Bak Vanya, gerçi saçmalıyorum, ama onu göremem mi? Hiçbir yerde karşılaşmam mı onunla? Ne dersin?

Yanıtımı endişe içinde bekliyordu.

– Görebilirsin, dedim, ama yalnızca görmek yetmez.

– Bana yeter! Her şeyi anlardım o anda. Beni dinle: Öyle aptallaştım ki son günlerde. Odanın içinde yalnız başına dolaşıp duruyorum. Düşünüyorum. Kafamın içi karmakarışık. Şöyle bir şey geldi aklıma Vanya: Kontes'in üvey kızıyla tanışsan nasıl olurdu acaba? Kontes romanını övmüştü hani. Sen söylüyordun. Bazı akşamlar Prens R...'nin toplantılarına gidiyorsun, o da geliyor oraya. Öyle yap ki tanıştırsınlar seni onunla. Al-yoşa da tanıştırabilir sizi. Sonra gelir, bana onun nasıl bir insan olduğunu anlattırısın.

– Nataşa, sevgili dostum, bunu sonraya bırakalım. Şimdi önemli olan şu: Ayrılmaya gücün yeteceğine emin misin? Ken-

dini yokla şöyle bir, soğukkanlı mısın?

Nataşa alçak sesle,

– Ye-te-cek! dedi. Onun için yapacağım her şeyi! Canımı bile veririm! Ama, biliyor musun Vanya, şuna dayanamıyorum: Şimdi o kızın yanında beni unutmuş, buradayken olduğu gibi durmadan anlatmasına, gülmesine... Kızın gözlerinin içine bakıyordur. Hep insanın gözlerinin içine bakar zaten. Benim burada oturduğumu... seninle konuştuğumu aklına bile getirmez.

Umutsuzca yüzüne baktı.

– Peki ama demin söylediklerin Nataşa...

Gözleri parlıyordu. Sözümü kesti:

– Hep birlikte verelim kararımızı! Bunun için minnettar kalacağım ona. Ama önce onun beni unutması ağır geliyor bana Vanya! Ah Vanya, öyle acı çekiyorum ki! Kendi kendimi anlamıyorum: Akıl böyle diyor, başka türlü oluyor! Ne olacak durumum?

– Yeter, yeter Nataşa, kendine gel...

– İşte beş gün oldu, her saat, her dakika... Gece gündüz hep onu düşünüyorum! Bak ne diyeceğim Vanya: Oraya gidelim seninle, götür beni!

– Yeter artık Nataşa.

– Hayır, gidelim! Seni bekliyordum zaten! Üç gün önce verdim kararımı. Bunun için çağırdım seni... Oraya götürmek zorundasın beni. Kıramazsın hatırımı... Seni bekliyordum... Üç gün... Bu akşam toplantı var orada... oradadır Alyoşa... Hadi!

Aklını yitirmiş gibiydi. Holde bir gürültü oldu; Mavra birisiyle tartışıyordu sanki.

– Dur Nataşa, dedim, kim geldi, dinle!

Kuşkulu bir gülümsemeye kulak kabarttı, birden bembeyaz oldu yüzü.

– Tanrım! diye fısıldadı. Kim geldi?

Tutmak istedi beni, ama kurtuldum elinden, dışarı çıktım. Evet, Alyoşa'ydı gelen. Mavra'ya birşeyler soruyordu. Kadın, evde tek söz sahibiymiş gibi önce içeri bırakmak istememişti onu.

– Nereden çıktın? diyordu. Nerelerdedin kaç gündür? Ne-

relerde sürttün? Hadi gir bari, gir! Beni acındıramazsın kendine! Gir de hesap ver!

Alyoşa biraz bozulmuştu ama,

– Kimseden korkum yok benim! diyordu. Girerim elbette!

– Girersin girersin!

– Ne sandın ya!

Beni görünce,

– A! Siz de mi buradasınız! Ne sevindim bilemezsin! Ben de geldim işte. Ama ne yapacağımı şaşırdım...

– Dosdoğru girin içeri. Korkacak ne var?

– Korktuğum falan yok. İnanın bana. Çünkü suçlu değilim. Suçlu olduğumu mu sanıyorsunuz? Görürsünüz şimdi.

Kapalı kapının önünde durdu, yapmacık bir yüreklilikle.

– Nataşa, girebilir miyim? diye seslendi.

İçeriden yanıt veren olmadı. Alyoşa endişeyle,

– Ne oluyor? diye sordu.

– Hiç, dedim, demin içerideydi, sakın...

Alyoşa usulca açtı kapıyı, başını uzatıp ürkek ürkek göz gezdirdi orada. Kimsecikler yoktu.

Birden dolapla pencere arasında gördü Nataşa'yı. Saklanmış gibi orada kıpırdamadan duruyordu. O duruşu aklıma geldikçe hâlâ tutamam kendimi, gülümserim. Alyoşa sessiz adımlarla ona yaklaştı. Tuhaf bir korkuyla yüzüne bakarak,

– Nataşa, dedi, ne oldu sana? Merhaba Nataşa.

Genç kız, suçlu olan kendisiymiş gibi kızarıp bozarak,

– Ne... ne olacak... hiç!.. dedi. Çay ister misin?

Alyoşa ne yapacağını, ne söyleyeceğini şaşırmıştı.

– Nataşa, beni dinle... dedi. Suçluyum, bundan kuşkun olmasın... Ama aynı zamanda suçsuzum da. Biraz suçsuzum! Şimdi anlatacağım sana.

Nataşa,

– Niçin? diye fısıldadı, hayır, hayır, istemez... iyisi mi elini ver bana... her zamanki gibi...

Köşeden çıktı. Yanakları kıpkırmızı olmuştu. Alyoşa'nın yüzüne bakmaya korkuyormuş gibi başı önündeydi. Alyoşa heyecanla,

– Ah Tanrım! diye haykırdı. Suçlu olsaydım bu durumda yüzüne bile bakamazdım!.

Bana dönerek ekledi:

– Bakın, bakın! Beni suçlu sanıyor. Bütün deliller bana karşı! Beş gündür görünürlerde yokum! Evleneceğim kızın yanında olduğum söylentileri dolaşüyor ortada... ama o ne yapıyor buna karşılık? Bağışlıyor beni! “Elini ver, her şey bitsin!” diyor. Nataşa, canım benim! Suçsuzum, inan buna! Hiç suçum yok! Tam tersine, tertemizim!

– Ama... Ama oradan geliyorsun... Oraya çağırılmışlardı seni... Niçin geldin? Sa... saat kaç?

– On buçuk! Oraya da gittim... Ama hasta olduğumu söyleyip çıktım. Beş gündür ilk kez kurtarabildim kendimi onlardan. Hemen sana koştum Nataşa. İstesem daha önce de gelebilirdim elbette, ama bilerek gelmedim! Niçin mi? Şimdi öğrenirsin. Anlatacağım sana. Zaten bunun için geldim. Ama bu kez vallahi suçsuzum sana karşı! Bütünüyle suçsuzum!

Nataşa başını kaldırıp Alyoşa'nın gözlerinin içine baktı... Bakışı öylesine içtendi, yüzünde öylesine dürüst, neşeli bir anlatım vardı ki, sözlerine inanmamak elde değildi. Bu çeşit barışma anlarında eskiden birkaç kez olduğu gibi gene ağlayarak kucaklaşacaklarını sandım. Ama Nataşa, mutluluktan bitkin düşmüş gibi başını Alyoşa'nın göğsüne dayadı ve... sessiz sessiz ağlamaya başladı. Öteki de tutamadı kendini... sevgilisinin ayaklarına kapandı. Ayaklarını, ellerini öpüyordu. Çıldırılmıştı sanki. Nataşa'ya bir sandalye getirdim. Oturdu. Ayakta duracak gücü kalmamıştı.

İkinci Bölüm

I

Bir dakika sonra çılgınlar gibi gülüşüyorduk. Alyoşa'nın gür sesi bastırıyordu bizimkilerini:

– Durun, durun da anlatayım. Beni hâlâ eski Alyoşa sanıyorsunuz... İş olsun diye geldiğim kanısındasınız... Söylüyorum, size, çok önemli bir iş peşindeyim. Susun bir dakika!

Anlatmak istiyordu. Önemli haberlerle geldiği belliydi. Ama böyle haberlerle bizi şaşırtacağı düşüncesinin verdiği çocukça gurur Nataşa'yı güldürüyordu. Elimde olmadan ben de gülmeye başlamıştım. Alyoşa kızdıkça biz gülüyorduk. Üzüntü, peşinden Alyoşa'nın çocuksu çaresizliği sonunda öyle bir duruma getirmişti ki bizi, Gogol'ün çavuşu* gibi, birisi parmağını gösterse katıla katıla gülecektik. Mavra kapıda durmuş, öfkeyle bize bakıyordu. Nataşa'nın Alyoşa'yı –beş gündür hevesle beklediği gibi– güzelce bir azarlanmamasına, tam tersine, neşeye gülüşmemize içerlemişti.

Kahkahalarımızın Alyoşa'yı incittiğini görünce sonunda sustu Nataşa.

(*) Gogol'ün *Bir Evlilik*'inde Tegmen Jekavin'in çok güldüğünü söylediği çavuş Dırka – ç.n.

– Ne anlatmak istiyorsun? dedi.

Mavra kaba bir tavırla Alyoşa'ya konuşma fırsatı vermedi:

– Ne dersiniz, semaveri yakayım mı?

Alyoşa kolunu salladı, hizmetçi kadını aceleyle kovdu.

– Çık dışarı Mavra, çık, dedi. Her şeyi, olmuş, olacak her şeyi anlatacağım. Çünkü biliyorum hepsini. Beş gündür nerede olduğumu merak ettiğinizin farkındayım dostlarım... benim anlatmak istediğim de bu zaten. Bırakmıyorsunuz ki anlatayım. Ama önce şunu söyleyeyim: Hep aldatıyordum seni Nataşa, eskiden beri aldatıyordum, önemli olan da bu.

– Aldatıyor muydun?

– Evet, bir aydır aldatıyordum seni. Babamın gelişinden önce de... Şimdi açık açık konuşmamızın zamanı geldi. Babam gelmeden bir ay önce oldukça uzun bir mektup aldım ondan. İkinciden de sakladım bunu. Gayet açık, anlaşılır bir dille –öylesine ciddiymi ki, korkmuştum bile– evlenme işimin artık bir sonuca bağlandığını, nişanlımın bulunmaz bir kız olduğunu, ona layık olmadığım halde gene de onunla evlenmek zorunda olduğumu yazıyordu. Kendimi hazırlamamı, kafamın içindeki saçma düşünceleri çıkarıp atmamı v.b. –bilirsiniz, artık daha neler– istiyordu. İşte burada mektup, saklamıştım sizden...

Nataşa kesti sözünü:

– Hiç de saklamadın! Övündüğün şeye bak! Daha o zaman her şeyi olduğu gibi anlatmıştın. O günlerde birden uysallaştığını, bir suçunu bağışlatmak istiyormuş gibi dizimin dibinden ayrılmadığını anımsıyorum. Zaten parça parça, mektubun bütününe anlattın bize.

– Hayır, önemli olanı anlatmadım sanırım. Birşeyler sezinmiş olabilirsiniz, ama ben anlatmadım. Saklıyordum bunu sizden, üzülerek saklıyordum.

Nataşa'ya bakarak söze karıştı:

– Ben de anımsıyorum Alyoşa. O günler sık sık akıl danıştırdunuz bana. Mektubun bütününe parça parça bana da anlattınız. Üstü kapalı olarak kuşkusuz.

Nataşa destekledi beni:

– Evet, bütününe! Böbürlenme lütfen! Bir şeyi saklayabilir

misin sen? Adam aldatmak kim, sen kim! Mavra bile anladı her şeyi. Öyle değil mi Mavra?

Mavra kapıdan başını uzattı.

– Anlaşılmayacak gibi miydi, dedi, üç gün içinde her şeyi anlattı. Kurnazlık sana göre değil!

– Óf, ne sıkıcı insanlarsınız! Konuşulmuyor sizinle! Bunları hep öfkeden yapıyorsun Nataşa! Mavra, sen de yanılıyorsun. Unutmadım, deli gibiydim o zaman. Anımsıyor musun, Mavra?

– Anımsamaz olur muyum! Şimdi de öylesin.

– Hayır, hayır, onu demek istemedim. Anımsıyorsun! Paramız kalmamıştı da gümüş sigara kutumu rehine götürmüştün. Şunu da söyleyeyim, bana karşı çok saygısızsin Mavra. Nataşa alıştırdı seni böyle. Neyse canım, tutalım ki gerçekten anlattım her şeyi. (Şimdi anımsadım.) Ama mektubun havasını bilmiyorsunuz. Oysa en önemli yanı havasıdır. Bunu anlatacağım size.

– Nasılmış bakalım havası? dedi Nataşa.

– Bak Nataşa, alay eder gibi soruyorsun. Alay etme benimle. Yemin ederim, anlatacaklarım çok önemli. Öyle bir havası vardı ki, ellerim titremeye başlamıştı. Babam hiç böyle konuşmamıştı benimle. Anlayacağınız, dünya yıkılsa dediğinden dönmeyeceğe benziyordu. İşte böyle bir havası vardı mektubun!

– Bunu benden niçin sakladığımı anlatsana!

– Ah Tanrım! Seni korkutmamak için kuşkusuz... Her şeyi kendi başıma yola koyabileceğimi umuyordum. Bu mektuptan sonra babamın da gelmesiyle durumum iyice kötüleşti. Açık açık konuşmak istiyordum onunla. Karşısına geçip ciddi olarak her şeyi anlatacaktım. Ama bir türlü olmadı. O da hiç sormadı... ne kurnazdır! Tam tersine, her şey kesin karara bağlanmış, aramızda bir anlaşmazlık yokmuş gibi davranıyordu. Duyuyor musun, olamazmış gibi... Öylesine güvenir kendisine! Öyle yumuşak, candan davranmaya başladı ki bana! Şaşıyordum. Ne zeki olduğunu bilemezsiniz İvan Petroviç! Okumadığı kitap, bilmediği şey yoktur. Bir kez baksın yüzünüze, içinizden geçenleri olduğu gibi saysın. Belki de bunun için cizvit adını takmışlardır ona. Babamı övmem Nataşa'nın hoşuna gitmez. Kızma Nataşa. Böyle işte... şey... başlangıçta paramı da kesmişti,

ama artık veriyor, dün başladı. Nataşa! Meleğim benim! Yoksulluğumuz bitti artık! Şuraya bak! Altı aydan beri kestigi paramın hepsini birden verdi dün. Bakın ne çok para var burada. Saymadım bile. Mavra, bak şu paralara! Bundan böyle gümüş kaşıklarımızı, kol düğmelerimizi rehine vermeyeceğiz!

Cebinden oldukça büyük bir tomar kâğıt para –bin beş yüz ruble kadar vardı– çıkarmış, masanın üzerine koymuştu. Mavra, gözlerinin içi gülererek paralara bakıyordu. Alyoşa'yı övüyordu. Nataşa telaşlanmıştı. Alyoşa sürdürüyordu konuşmasını:

– Şimdi ne yapacağım ben? diye düşünüyorum hep. “Nasıl karşı duracağım ona?” İkinize de yemin ederim ki, bana karşı böyle iyi değil de, sert davransa hiç umursamazdım. Yüzüne karşı “istemiyorum, büyüdüm artık” derdim... her şey biterdi! İnanın, diretirdim de. Ama bu durumda ne söyleyebilirim ona? Beni suçlamayın sakın. Carun biraz sıkıldı galiba Nataşa. Niçin bakıyorsunuz? “Hemen kanıvermiş, ne iradesiz bir çocuk” diye düşünöyörsünüzdür. Hayır, var iradem, hem de sandığınızdan çok! Kanıtı da işte: İçinde bulunduğum durumu umursamadan kendi kendime “bunu yapmak zorundayım, her şeyi olduğu gibi anlatmalıyım babama” dedim, anlattım, dinledi beni.

– Ne anlattın? diye sordu Nataşa endişeyle.

– Başka kız istemediğimi, benim kendi nişanlım olduğumu, seni sevdiğimi... Daha önce bunu ona açık açık söylemiş değilim kuşkusuz. Ama hazırladım onu buna, yarın söyleyeceğim. Öyle karar verdim. Önce, para için evlenmenin çirkin bir şey olduğunu, kendimizi soylu, kalburüstü kişiler saymamızın aptallıktan başka bir şey olmadığını söyledim. (Karşımdaki babam değil de kardeşimmiş gibi açık serbest konuşuyordum.) Sonra, tiers état'dan* olduğumu söyledim; tiers état c'est l'essentiel,** dedim, herkes gibi olmak gurur veriyor bana... Anlayacağınız, bütün yeni düşünceleri açıkladım ona... Heyecanlanmış, coşmuştum. Kendi kendime şaşıyordum. Düşüncesinin ne denli sakat olduğunu kanıtladım ona... düpedüz “Prensliğimiz de ne oluyor bizim?” dedim. “Doğuştan bir prensliğimiz var,

(*) Üçüncü tabaka, avam (Fransızca).

(**) Önemli olan üçüncü tabakadır (Fransızca).

hepsi o kadar. Oysa gerçekte ne ilgimiz var prenslikle? Önce, öyle ahım şahım bir zenginliğimiz yok, varlıklı bile sayılmayız. Günümüzde asıl Prens Rotschilld'dir. Sonra, çoktan beri adımız anılmıyor bir yerde. Soyumuzun son ünlü kişisi büyük dedem Semyon Valkonski'ydi. Onu da yalnızca Moskova'da tanıyorlardı. Hem de neyiyle? Son mülkü olan üç yüz kölelik çiftliğini satıp yemesiyle... öyle ki, oğlu para kazanmasaydı torunları birçok prens gibi ırgatlık yapmak zorunda kalacaklardı. Boşu boşuna kibirlenmeyelim." Anlayacağınız, içimi iyice döktüm. Öyle ateşli konuşuyordum ki! Hatta kendimden de birşeyler ekledim. İtiraz bile edemedi. Yalnızca, Kont Nainski'nin evinden ayrıldığı için biraz azarladı. Sonra, vaftiz annem Prenses K...'nın gözüne girmeye çalışmamın gerektiğini, Prenses beni evine kabul ederse artık her yere kabul edileceğimi, geleceğimin kazanılmış sayılacağını söyledi. Anlattı da anlattı! Bütün bunlar seninle ilişki kurduğum, çevremden uzaklaştığım için Nataşa. Ama açık açık hiçbir zaman söz etmiyor senden. Kaçınıyor bile. İkimiz de kurnazlık ediyoruz, birbirimizi avlamaya çalışıyoruz. İnan sonu iyiyeye varacak bunun.

– Anladık. Sonra ne oldu, ne kadar verdi? Önemli olan bu. Çok gevezesin Alyoşa...

– Ne karar verdiğini ancak şeytan bilir. Hem geveze değilim ben! Önemli şeylerden söz ediyorum! Karar falan vermedi, ben anlatırken yalnızca gülümsüyordu. Ama öyle bir gülümsemeydi ki bu, acıyordu bana sanki. Bunun bir hakaret olduğunun farkındaydım, ama alınmıyordum. "Kabul" dedi, "gel Kont Nainski'nin evine gidelim şimdi. Ama sakın bunlardan söz etme orada. Ben anlıyorum seni, ama onlar anlamazlar." Sanırım onu da anlamıyorlar. Bir şey için kızıyorlar ona. Sosyete de genel bir soğukluk var şimdi babama karşı! Kont önce pek soğuk, küçümser bir tavırla karşıladı beni. Onun evinde büyüdüğümü bile unutmuştu sanki. İnanın, kim olduğumu anımsamaya çalışıyordu! Nankörlük ettim diye kızıyor bana. Oysa nankörlük falan ettiğim yok! Evinde canım sıkılıyordu, gitmiyordum oraya. Babamı umursamaz, çok soğuk karşıladı. O kadar ki, oraya hâlâ ne yüzle gidiyor, şaşıyorum. Bütün

bunlar çok üzüyor beni. Zavallı babam handiyse yerlere kadar eğilecek önünde. Buna benim için katlandığının farkındayım. Oysa bir şey istediğim yok ondan. Düşüncelerimi açmayı çok istedim babama, ama tuttum kendimi. Zaten neye yarar! İnançlarından döndüremem onu. Canını sıkmış olurum, hepsi bu... Zaten derdi başından aşkın. Kurnazlık etmeye, hepsini avlamaya. Kontu bana saygı göstermek zorunda bırakmaya karar verdim... Bir anda değişti durum! Kont Nainski şimdi beni nereye oturtacağını bilemiyor. Bunu bir başına, kurnazlığımla başardım. Babam şaştu kaldı!

Nataşa'nın sabrı tükenmişti. Yüksek sesle,

– Bak Alyoşa, dedi, asıl konuya geçsen iyi edersin. Bizimle ilgili birşeyler anlatacağını sanmıştım, oysa sen Kont Nainski'nin evindeki marifetlerinle övünüyorsun. Senin kontundan bana ne?

– Sana mı ne! Duydunuz mu Ivan Petroviç, ona neymiş? Asıl konu bu zaten. Göreceksin şimdi. Her şey anlaşılacak sonunda. Bırakın da anlatayım... Hem niçin doğrusunu söylemeyeyim? Bak Nataşa, siz de dinleyin Ivan Petroviç, gerçekten de bazen pek kafasız oluyorum! Hatta düpedüz aptallaşıyorum. Ama inanın bu kez oldukça kurnaz... hatta... akıllı davrandım. Her zaman akılsız olmadığımı sevineceğinizi bile düşündüm...

– Ah Alyoşa, yeter! Yeter artık canım!.

Alyoşa'nın akılsız sayılmasına dayanamazdı Nataşa. Alyoşa'ya, senli benli bir hava içinde, bir hareketinin aptallık olduğunu anlatmaya çalıştığım zamanlar, bunu açık açık söylemediğim halde, kızardı bana. Alyoşa'nın küçük düşmesini kaldıramazdı. Bence, daha çok onun akıldan yana kıt olduğunu sezinlemesinden geliyordu bu. Ama düşüncesini açmazdı Alyoşa'ya, onun gururunu incitmekten korkardı. Böyle durumlarda genç kızın gizli duygularını hemen sezinlerdi Alyoşa. Nataşa da fark ederdi bunu. Pohpohlamaya, okşamaya başlardı sevgilisini. Alyoşa'nın sözleri şimdi bu yüzden dokunmuştu ona.

– Yeter Alyoşa, diye ekledi, kendine yakıştırdığın gibi... şey değilsin hiç. Yalnızca biraz havaisin, hepsi o kadar!

– Öyle olsun bakalım. Bırakın da sözümü bitireyim şimdi.

Kont'un evindeki toplantıdan sonra babam kızdı bile bana. "Hele dur!" diye geçirdim içimden. Oradan Prenses'e gidiyorduk. Kocakarının artık iyice bunadığını, üstelik kulaklarının duymadığını, köpekler çok düşkün olduğunu eskiden beri biliyordum. Bir sürü köpeği vardır. Üzerlerine titrer. Bütün bunlara karşın, sosyete de çok önemli bir yeri var. O kadar ki, le superde* Kont Nainski bile antichambre** yapıyor ona. Yolda planımı yapmıştım. Neye dayanıyordu planım dersiniz? Köpeklerle aram pek iyidir. Vallahi doğru söylüyorum. Bendeki gizli bir güçten midir, yoksa benim de hayvanları çok sevmemden mi, bilmiyorum, köpekler bayılırlar bana! Gizli güç deyince aklıma geldi. Nataşa, söylemedim sana. Geçen gün ruh çağırдық. Bir ruh çağırıcının evine gitmiştim. Öyle ilgi çekiciydi ki, Ivan Petroviç... şaşım kaldım. Ben Jül Sezar'ı çağırardım.

Nataşa bir kahkaha attı.

– Aman Tanrım diye bağırdı. Ne yapacaktın Jül Sezar'ı? Bir ruh çağırman eksikti!

– Niçin öyle söylüyorsun... sanki çocuk var karşında... Jül Sezar'ı çağırmana niçin bu kadar şaşın? Bir şeyi mi eksilir çağırırsam? Bak, hâlâ gülüyorsun!

– Eksilmez elbette canım... Ah Alyoşa'cığım benim! Peki ne söyledi sana Jül Sezar?

– Bir şey söylemedi. Ben kalemi elimde tutuyordum yalnızca, o kendi kendine hareket edip kâğıda yazıyordu. Jül Sezar yazıyormuş sözde. Ben inanmıyorum.

– Ne yazdı?

– Gogol'un romanlarındakine benzer "ıslansana" gibi bir şey.. gülmesene!

– Hadi Prenses'e gel artık!

– Konuşturuyorsunuz ki insanı. İçeri girince Mimi'yle ah-bap olduk. Yaşlı, iğrenç mi iğrenç bir köpek. Üstelik inatçı, huysuz bir şey. Saldırıyor da. Prenses titriyor üzerine. İkisi yaşı galiba. Önce şeker verdim hayvana, on dakika sonra elimi uzatınca ön patisini koyuyordu avcumun içine. Prenses, çok

(*) Ünlü (Fransızca).

(**) Bekleme odası. Antichambre yapmak, burada: aşırı saygı göstermek – ç.n.

uğraşmış, ama bir türlü alıştırılmamış onu buna. Coştu kocakarı. Sevincinden ha ağladı ha ağlayacaktı. “Mimi elini veriyor, Mimi elini veriyor!” diyordu. Gelen konuklara “Mimi elini veriyor!” diye muştuluyordu. “Vaftiz oğlum öğretti!” Biraz sonra Kont Nainski geldi; “Mimi elini veriyor artık!” Sevinçten dolu dolu gözlerini ayırmıyordu benden. Çok iyi yürekli bir kadın. Acıdım ona. Boş durmuyordum, gözüne girmeye çalışıyordum: Sigara tabakasının kapağında bir resmi var. Nişanlı kızken, altmış yıl önce çekilmiş... Tabakayı düşürüvermesin mi elinden. Hemen koşup aldım onu yerden, kimin resmi olduğunu bilmiyormuşum gibi, “Quelle charmente peinture!* Yüce bir güzellik bu!” dedim. İyice gevşemişti Prens. Benimle şundan bundan konuşmaya başladı. Nerede okuduğumu, kimlerle görüştüğümü sordu, “Ne güzel saçların var” dedi. Ben de açık saçık bir olay anlatarak güldürdüm onu. Hoşlandı bundan. Yalnızca parmağını sitem eder gibi salladı, ama çok güldü. Ayrılırken öptü beni, kutsadı, her akşam gelmemi, onu eğlendirmemi söyledi. Kont gözlerini süze süze elimi sıktı. Babam, dünyanın en iyi yürekli dürüst insanı olmasına karşın, ister inanın ister inanmayın, eve geldiğimizde sevincinden neredeyse ağlayacaktı. Kucakladı beni, bir sürü şey anlattı. Geleceğimden, ilişkilerimizden, paradan, evlilikten söz ediyordu. Anlattıklarının hiçbirini anlamadım. Parayı da o zaman verdi bana işte. Dün oldu bu anlattıklarım. Yarın gene gideceğim Prens’e. Kim ne derse desin, çok iyi bir insandır babam. Kötü bir şey gelmesin aklınıza. Gerçi senden ayırmak istiyor beni Nataşa, ama Katya’nın milyonları gözünü kamaştırdığı, o paraya sahip olmak istediği için yapıyor bunu... senin milyonların yok. Hem bunu beni düşündüğü için istiyor. Yalnız şu var ki, durumu bilmediğinden, sana haksızlık etmiş oluyor. Hangi baba oğlunun mutlu olmasını istemez ki? Mutluluğun ancak milyonlarda bulunabileceğini sanıyor diye suçlayamayız onu! Hepsi böyledir bunların. Ona bu açıdan bakarsak, suçsuz olduğu çıkar ortaya. Sana bunu söylemek için aceleyle geldim

(*) Ne hoş bir resim! (Fransızca).

buraya Nataşa. Onun suçlu olduğuna inandığını biliyorum. Sen de haklısın kuşkusuz. Suçlamıyorum seni...

Nataşa,

– Anlatacağın Prenses'in evindeki başarındı demek? diye sordu. Bütün kurnazlığın bu mu?

– Nasıl yani? Ne diyorsun sen! Bu daha işin başı... Prenses'ten yararlanarak babamı avcumun içine alacağım. Anlatcaklarım başlamadı daha.

– Hadi anlatsana!

Alyoşa sürdürdü konuşmasını:

– Bugün çok tuhaf bir olay geçti başımdan. Hâlâ toparlayamadım kendimi. Önce şunu söylemeliyim size, gerçi babamla Kontes evlilik işimizi aralarında bir karara bağladılar ya, resmiyete henüz dökülmedi. Yani şimdi ayrılırsak bir dedikodu falan çıkmaz. Yalnız Kont Nainski biliyor durumu. O da akraba sayılır. Sonra Katya'yla iki haftadan beri pek sık görüştük ama bu akşama kadar gelecek üzerine, yani evlenmemiz... aşkımız üzerine hiç konuşmamıştık. Önce Prenses K...'nın rızasını almaya karar vermişler. Ondan yardım, aynı zamanda para bekliyorlar. O ne derse sosyete de aynı şeyi söyler. Öyle sayıyorlar onu... Beni sosyeteye sokmaya nedense kararlı gözüküyorlar. Ama bunu en çok isteyen de Katya'nın üvey annesi Kontes. Avrupa'da kırdığı cevizler yüzünden Prenses onu evine kabul etmez, o kabul etmeyince sosyete de giremez diye korkuyor. Katya'yla benim evlenmemden yararlanmak istiyor. Bir zamanlar evlenmemize bütün gücüyle karşı duran Kontes bugün Prenses'in evindeki başarıma çok sevindi. Ama bunu bırakalım şimdi, asıl söylemek istediğim şu: Katerina Fyodorovna'yı geçen yıldan tanıyorum. Ama o zamanlar çocuktum daha, aklim bir şeye ermiyordu, bu yüzden anlayamamıştım onu.

Nataşa sözünü kesti:

– O zaman beni daha çok seviyordun da ondan anlayamadın, ama şimdi...

Alyoşa,

– Sus Nataşa, diye haykırdı, yanılıyorsun, bana hakarettir bu yaptığın! İtiraz bile etmeyeceğim sana: Dinle, sonra kendin an-

layacaksın... Ah, Katya'yı tanısın bir! Onun ne iyi, ne temiz yürekli olduğunu bilsen! Ama öğreneceksin, sonuna kadar dinle anlatacaklarımı! Bundan iki hafta önce, hoş geldiniz demeye babam beni onlara götürdüğünde Katya'yı dikkatle inceledim. Onun da benimle ilgilendiği kaçmamıştı gözümden. Merakımı çekti bu. Doğrusunu söyleyeyim, onu daha yakından tanımaya niyetliydim... babamın beni şaşırtan o mektubundan sonra böyle bir istek doğmuştu içimde. Hiçbir şey söylemeyeceğim, övmeyeceğim onu, yalnızca şunu belirteceğim: Çevresinden apayrı bir insan. Öylesine güçlü, dürüst bir kişiliği var ki –bu gücü temizliğinden, özellikle dürüstlüğünden geliyor– on yedi yaşında bir kız olmasına karşın, düpedüz bir çocuk, küçük kardeşi gibi kalıyorum yanında. Şu da kaçmadı gözümden: Elemlı bir havası var, içine kapanık. Hiç konuşmuyor evde, bir şeyden ürkmüş sanki... Hep düşünüyor. Babamdan korkuyor gibime geliyor. Üvey annesini de sevmiyor. Farkındayım. Üvey kızı onu çok seviyor söylentisini –ne düşünüyor– Kontes'in kendisi çıkarıyor. Hepsi yalan bu söylentilerin. Yalnız şu var, Katya bir dediğini iki etmiyor üvey annesinin. Sanki aralarında böyle bir karar almışlar... Gözlemlerimi tamamladıktan sonra, bundan dört gün önce, kafama koyduğumu yapmaya karar verdim, bu akşam da yaptım... Katya'ya her şeyi anlatacaktım. İtiraf edecektim, onu da bizim yanımıza çekecektim, böylece bir anda halledecektim sorunu...

Nataşa endişeli,

– Nasıl? dedi, neyi anlatacaktın, itiraf edecektin?

– Her şeyi. Bu düşünceyi aklıma getiren Tanrı'ya şükürler olsun. Şimdi dinleyin, dinleyin! Dört gün önce şöyle karar verdim: Sizden uzak duracaktım, her şeyi kendim bitirecektim. Sizin yanınızda kalsam bir türlü veremezdim kararımı. Sizi dinlerdim, harekete geçemezdim. Yalnız başıma kalınca, bu işi bitirmek zorunda olduğumu her dakika yinelemeye başladım kendi kendime, cesaretimi topladım ve... bitirdim! Yanınıza kararımı vermiş dönmeyi düşünüyordum, döndüm!

– Neler yaptın? Anlatsana artık!

– Çok basit! Cesur, dürüst bir tavırla yanına gittim... Ama

önce, beni çok şaşırtan bir olaydan söz etmeliyim size. Onlara gitmek için çıkmaya hazırlanıyorduk... Babama bir mektup geldi. Tam o anda ben de çalışma odasına giriyordum, kapıda durdum. Beni görmemişti. Mektup çok şaşırtmıştı onu. Kendi kendine yüksek sesle konuşuyordu. Odanın içinde hızlı adımlarla dolaşıyordu. Sonra birden kahkahalarla gülmeye başladı. Mektup elindeydi hâlâ. İçeri girmeye korkuyordum. Biraz sonra girdim. Babam nedense pek sevinçliydi. Tuhaf tuhaf konuşmaya başladı benimle. Sonra birden sustu. Daha çok erken olmasına karşın hemen hazırlanmamı söyledi. Bu akşam yalnızca biz vardık onlarda. Nataşa sandığın gibi toplantı toplantı yoktu. Söyleyen yanlış söylemiş sana...

– Ah, konuyu dağıtma lütfen Alyoşa. Katya'ya neler söylediğini anlat!

– Şanslıydım, iki saat baş başa kaldık. Bizi evlendirmek istiyorlarsa da, bunun olanaksız olduğunu anlattım kendisine. Ona güvendiğimi beni yalnız onun kurtarabileceğini söyledim. Her şeyi itiraf ettim. Düşün Nataşa, seninle olan ilişkimden bütünüyle habersizdi! Ne kadar duygulandığını görseydin! Önce korktu bile. Yüzü bembeyaz oldu. Aramızda geçenleri olduğu gibi anlattım ona. Benim için ananı babanı nasıl terk ettiğini, birlikte nasıl yaşadığımızı; şimdi nasıl acı çektiğimizi, her şeyden korktuğumuzu... “Şimdi size sığınıyoruz, dedim (senin adına da konuştum Nataşa), bizden yana olun, üvey annenize benimle evlenmek istemediğinizi söyleyin. Kurtuluşumuz sizin elinizde. Son umudumuz sizsiniz.” Öylesine dikkatle öylesine candan dinliyordu ki beni! O anda ne hoştu gözleri! Bütün ruhu bakışlarında toplanmıştı sanki. Gözleri masmavidir. Ona güvendiğim için bana teşekkür etti. Bize bütün gücüyle yardım edeceğine söz verdi. Sonra seninle ilgili bir sürü soru sordu. Tanışmanızı çok istediğini söyledi. Seni bir kız kardeş gibi sevdiğini, senin de onu öyle sevmeni istediğini sana iletmemi rica etti. Seni beş gündür görmediğimi öğrenince de palas pandıras buraya kovaladı...

Nataşa duygulanmıştı. Alyoşa'nın yüzüne sitemli sitemli bakarak,

– Bir de tutmuş sağır Prenses'in evindeki başarılarını anlatıyordu deminden beri! dedi. Ah Alyoşa, ah! Ee, Katya ne dedi? Seni buraya yollarken sevinçli miydi?

– Evet, iyi bir şey yapmak fırsatını bulduğu için sevinçliydi. Ama ağlıyordu. Çünkü o da seviyor beni, Nataşa! Beni yavaş yavaş sevmeye başladığını, benden eskiden beri hoşlandığını, çevresinde iyi insan göremediğini itiraf etti. Tanıdığı insanların hepsi kurnazlık, yalan dolan peşindeymiş. Bense, dürüstüm. Ayğa kalkıp, "Tanrı yardımcımız olsun Aleksey Petroviç," dedi, "oysa ben sanıyordum ki..." Sözünü bitiremedi, ağlamaya başladı, koşarak girdi içeri. Şöyle karar verdik: Yarın benimle evlenmek istemediğini üvey annesine söyleyecek. Ben de babama her şeyi açık açık anlatacağım. Katya, babama durumu şimdiye dek niçin açmadım diye sitem etti bana. "Dürüst bir insan hiçbir şeyden korkmamalıdır!" dedi. Öyle bulunmaz bir kız ki! Babamı o da sevmiyor. Çok kurnaz olduğunu, para için canını vereceğini söylüyor. Savundum babamı. Ama inanmadı bana. Yarın babamı kandıramazsam (Katya da kandıramayacağım inancında) Prenses K.'dan yardım istememe o da razı. O zaman babam da Kontes de kabul etmek zorunda kalırlarmış. Katya'yla kardeş olmaya söz verdik birbirimize. Ah, onun da ne kadar mutsuz olduğunu, üvey annesinin yanındaki yaşamından nasıl nefret ettiğini bir bilsen!.. Açık açık söylemiyor bunu –sanki çekiniyor benden– ama bazı sözlerinden anladım. Nataşa, sevgilim benim! Görse, o da ne çok severdi seni! Öyle iyi yürekli, temiz bir kız ki! İnsan rahat hissediyor kendini onun yanında! İki kız kardeş olarak yaratılmışsınız siz, sevmelisiniz birbirinizi. Hep bunu düşünüyordum. Doğrusunu söyleyeyim, elimde olsa, ikinizi bir arada yaşatır, ben de yanınızda durup seyredirdim sizi. Aklına bir şey gelmesin Nataşa'cığım. Ondan böyle söz ediyorum diye gücenme. Senin yanında ondan, onun yanında senden söz etmek haz veriyor bana. Dünyada en çok, ondan bile çok seni sevdiğimi biliyorsun... Her şeyimsin sen benim.

Nataşa, sevgi dolu, ama elemli gözlerle bakıyordu ona. Alyoşa'nın sözleri hem haz, hem acı veriyordu ona sanki. Alyoşa anlatıyordu:

– Katya'nın değerini anlayalı iki hafta oluyor. Her akşam gi-
diyordum ona. Eve dönünce uzun uzun düşünüyordum, iki-
nizi karşılaştınyordum.

Nataşa gülümsedi.

– Hangimizin daha iyi olduğuna karar verdin?

– Bazen senin, bazen onun. Ama sen her zaman daha iyiy-
din. Onun yanındayken daha bir akıllı, dürüst hissediyorum
kendimi. Yarın, evet yarın kopuyor dananın kuyruğu!

– Ona acıyor musun? Seni seviyor!

– Acıyorum, Nataşa. Üçümüz birbirimizi seveceğiz, o za-
man...

Nataşa kendi kendine konuşuyormuş gibi,

– O zaman elveda! diye mırıldandı.

Alyoşa şaşırmıştı.

Konuşmamız hiç beklenmedik bir olayla kesildi. Dış kapı-
dan hemen girişte bulunan mutfakta hafif bir gürültü oldu. Bi-
risi gelmişti sanki. Bir dakika sonra Mavra kapıyı açtı. Alyo-
şa'yı başıyla dışarı çağırdı. Üçümüz de kapıya bakıyorduk.
Hizmetçi kadın esrarlı bir sesle,

– Seni soruyor birisi, dedi, ık da bak.

Alyoşa şaşkın şaşkın bize baktı,

– Kim arayabilir beni bu saatte? Bakayım...

Babasının resmi giysili uşağı mutfakta bekliyordu. Sonra an-
laşıldı: Prens kupa arabasıyla oradan geçerken arabayı Nata-
şa'nın evinin önünde durdurmuş, Alyoşa'nın orada olup olma-
dığını öğrenmesi için uşağını yollamıştı. Uşak durumu açıkla-
dıktan sonra aceleyle gitti.

Alyoşa şaşırmıştı, yüzümüze bakarak,

– Tuhaf! dedi. Hiç yapmadığı bir şey bu. Amacı neydi acaba?

Nataşa endişeli bakıyordu ona. Mavra gene açtı kapıyı.

Heyecanlı,

– Prens geliyor! diye fısıldadı.

Hemen kayboldu. Nataşa'nın yüzü bembeyaz olmuştu. Aya-
ęa kalktı. Gözlerinin içi parladı. Masaya hafifçe dayanmış,
ayakta duruyor, heyecanla, beklenmeyen konuğun gireceği ka-
pıya bakıyordu. Alyoşa şaşkın, ama kendini kaybetmeden,

– Nataşa, diye fısıldadı, korkma, yanındayım! Sana hakaret etmesine izin vermem.

Kapı açıldı, eşikte Prens Volkanski görüldü.

II

Bir an, dikkatle süzdü hepimizi. Dost olarak mı, yoksa düşman olarak mı geldiği bakışından belli değildi henüz. Ama dış görünüşünü gene de anlatacağım. O gece çok şaşırttı beni çünkü.

Daha önce de görmüştüm onu. Kırk, kırk beş yaşlarında, son derece yakışıklı bir adamdı. Yüz anlatımı duruma göre değişirdi. Ama seyrek olurdu bu değişme. Yüz çizgileri bir ipe bağlıydı sanki, ipi hızla çekince, yüzündeki en tatlı anlatım bir anda en kötüsüyle yer değiştirirdi. Biraz esmer, oval yüzüyle, inci gibi dişleriyle; ince dudaklarıyla; düzgün, uzunca burnuyla, en küçük bir kırışığı olmayan geniş alnıyla; gri, oldukça gri gözleriyle yakışıklı bir adam olmasına karşın yüzü hoş bir izlenim bırakmıyordu insanın üzerinde. Yüzündeki anlatımın yapmacık olduğu hissi insanın içinde tiksintiye benzer bir duygu uyandırıyor. Bu yüzün gerçek anlatımını hiçbir zaman göremeyeceğiniz duygusuna kapılıyordunuz. Daha dikkatli bakınca, yüzünden hiç çıkarmadığı maskesinin altında kötü, kurnaz, son derece bencil bir şeyin saklı olduğu kuşkusunu düşünüyordu insanın içine. Daha çok gözleri çekiyordu dikkati. Onun kötü duygularına gözleri baş eğmek istemiyorlardı. Tatlı tatlı bakacak olsa, bakışının ışınları sanki ikileşiyordu. Yumuşak, tatlı ışınlar arasına sert, kuşkulu, ateşli, hain ışınlar serpiliyordu... Oldukça uzun boyluydu. Geniş omuzlu, biraz zayıftı. Yaşından çok genç gösteriyordu. Koyu kahverengi saçlarına henüz ak düşmemişti. Kulakları, elleri, ayakları kusursuzdu. Her yönüyle imrenilecek bir güzelliği vardı. Son derece kibar giyimliydi. Gençlere özgü giyimi bile yakışıyordu ona. Alyoşa'nın ağabeyi gibi duruyordu. Hiç değilse, bu yaşta oğlu olabilecek bir adama benzemiyordu.

Doğru Nataşa'nın yanına gitti, gözlerinin içine bakarak,

– Bu saatte, üstelik haber vermeden sizi rahatsız etmem tuhaf oldu, dedi. Sanırım hareketimin uygunsuzluğunu bilecek bir insan olduğum kanısındasınızdır. Üstelik, sizin anlayışlı, iyi bir insan olduğunuzu da biliyorum. On dakika izin verin, haklı olduğumu kabul edeceğinize, beni anlayacağınıza inanıyorum.

Kibar, ama zoraki, inatçı bir tavırla konuşuyordu.

Nataşa ilk andaki şaşkınlığını, korkusunu hâlâ atamamıştı üzerinden.

– Oturmaz mısınız? dedi.

Prens hafifçe öne eğilerek selam verdikten sonra oturdu. Oğlunu göstererek,

– İzninizle önce ona bir şey söylemek istiyorum, dedi. Alyoşa, beni beklemeden, hatta bir hoşçakal demeden gidişinden biraz sonra Kontes Katerina Fyodorovna'nın rahatsızlandığı haberini getirdiler. Tam ayağa fırlayıp yanına koşuyordum ki, Katerina Fyodorovna girdi odaya. Perişan bir durumdaydı. Heyecandan titriyordu. Seninle evlenemeyeceğini söyledi. Manastıra gidecekmiş. Yardım istemişsin ondan, Natalya Nikolayevna'yı sevdiğini söylemişsin... Katerine Fyodorovna'nın böyle bir anda bu akıl almaz hareketinin nedeni senin ona yaptığın tuhaf açıklamaydı kuşkusuz. Kendinde değildi zavallı.

Nataşa'ya dönüp sürdürdü konuşmasını:

– Evinizin önünden geçiyordum, pencerenizde ışık gördüm. Çoktan beri istiyordum zaten sizinle görüşmeyi. Bu fırsattan yararlanayım dedim. Niçin görüşmek istediğimi şimdi anlatacağım. Ama baştan rica ediyorum, uygunsuz birşeyler söylersem kusura bakmayın. Öyle ani oldu ki...

Nataşa kekeleyerek,

– Sanırım anlayacağım sizi, dedi. Gerektiği gibi de... değerlendireceğim sözlerinizi.

Prens, içini bir an önce okumak istiyormuş gibi dikkatle bakıyordu Nataşa'ya.

– Anlayışınıza güvenim sonsuzdur, diye ekledi. Nasıl bir insan olduğunuzu bildiğim için geldim zaten. Eskiden beri tanırım sizi. Öyleyken, bir zamanlar haksızlık ettim size. Suç-

luyum. Bakın: Biliyorsunuz, babanızla aramız uzun zamandır açık. Kendimi temize çıkarmaya çalışmayacağım. Belki de düşündüğümde çok suçluyum ona karşı. Aldattılar beni. Ne yalan söyleyeyim, kuşkucuyumdur. Bir şeyin sonunun iyiye değil de kötüye varacağını düşünürüm. Duygusuz yüreklerde görülen kötü bir özellik... Ama kusurlarımı saklamam. Dedikodulara inandım, annenizi babanızı terk ettiğinizde Alyoşa için çok korktum. Ama tanıyamamışım sizi. Topladığım bilgiler yavaş yavaş rahatlatı içimi. Olayları inceledim, sonunda, kuşkularımın yersiz olduğu kanısına vardım. Ailenizle dargın olduğunuzu öğrendim. Babanızın, oğlumla evlenmenize karşı olduğunu da biliyorum. Alyoşa'nın üzerinde böylesine etkiniz –hatta hâkimiyetiniz de diyebiliriz belki– varken, bundan yararlanmamanız, onu sizinle evlenmek zorunda bırakmamanız ne iyi bir insan olduğunuzu göstermeye yetiyor. Ama doğrusunu söyleyeyim, böyle bir şeye kalkışsaydınız, oğlumla evlenmenize bütün gücümle karşı koymaya kararlıyım. Biraz fazla açık yürekli konuştuğumun farkındayım. Ama şu anda benim için en önemli olan açık yürekli olmaktır. Sözlerimi sonuna kadar dinlediğiniz zaman siz de hak vereceksiniz bana. Ailenizi terk etmenizden kısa bir süre sonra Petersburg'dan ayrıldım. Ama giderken Alyoşa için korkmuyordum artık. Soylu gururunuzla güveniyordum. İki aile arasındaki soğukluk sona ermeden evlenmeye yanaşmayacağınızı anlamıştım. Alyoşa'yla aramın bozulmasını istemiyordunuz. Sizinle evlenirse onu affetmeyeceğimin farkındaydınız. Sonra kimse- nin, bir prens koca aradığınızı, ailemize zorla girdiğinizi söylemesini istemezsiniz. Tam tersine, bize karşı umursamazdınız. Belki benim ayağınıza gelip, oğlumla evlenerek ailemize onur vermeniz için yakarmamı bekliyordunuz. Ama gene de düşmanınız olmayı sürdürüyordum. Kendimi haklı göstermeye çalışmayacağım, ama bu davranışımın nedenlerini açıklayacağım size: Ne zenginsiniz, ne de tanınmış bir ailedensiniz. Gerçi biraz bir şeyim var benim, ama bize bu yetmez. Ailemizin durumu giderek bozuluyor. Önemli kişilerle akrabalık bağlarına, paraya gereksinimimiz var. Kontes Zinaida Fyodo-

rovna'nın kızı tanınmış bir aileden değil, ama çok zengin. Biraz yavaş davranacak olursam talipleri çıkar, alırlar onu elimizden. Oysa kaçırılacak bir fırsat değil. Alyoşa'nın henüz çok genç olduğunu bile bile evlendirmeye karar verdim onu. Görüyorsunuz ya, açık konuşuyorum, hiçbir şeyi gizlemiyorum sizden. Kişisel çıkarı için, birtakım ön yargıların etkisinde kalarak oğlunu kötü bir davranışa –onun için her şeyini feda eden temiz bir kızı terk etmek kötü bir davranıştır çünkü– evet, oğlunu böylesine kötü bir davranışa zorlayan bir babayı küçümseyebilirsiniz. Gene haklı göstermeye çalışmayacağım kendimi. Oğlumu Kontes Zinaida Fyodorovna'nın üvey kızıyla evlendirmek istememin ikinci nedeni onun sevgiye de saygıya da değer, son derece güzel bir kız olmasıdır. Terbiyesine, huyuna diyecek yok. Birçok bakımdan henüz çocukluktan kurtulamamasına karşın, çok akıllıdır. Alyoşa'nınsa kişiliği zayıf. Havaidir, yirmi iki yaşındadır ama bütününüyle çocuk kalmıştır. İyi bir yanı vardır. Yüreği son derece temizdir. Gelgelelim, bu da öteki kusurları yanında tehlikeli bir özelliktir. Üzerindeki etkimin giderek zayıfladığının hanidir farkındayım. Delikanlılık, gençlik heyecanları göstermeye başladı. Birtakım zorunluluklarını bile unutturuyor ona bu. Belki biraz fazla seviyorum oğlumu, ama ona benden başka bir yol göstericinin daha gerekli olduğunu kabul etmemi engellemiyor bu. Sürekli birisinin iyi etkisi altında bulunması zorunludur. Zayıf, başkalarına hükmetmekten çok baş eğmeye yatkın bir yaradılışı vardır. Ölünceye dek de değişmeyecektir. Katerina Fyodorovna'nın, oğluma hayat arkadaşlığı edebilecek en ideal kız olduğunu fark edince ne çok sevdiğimi bilemezsiniz! Ama sevinmekte acele etmişim. Son derece güçlü başka bir etkinin, sizin etkinizin altındaydı Alyoşa. Bir ay önce buraya gelince dikkatle inceledim onu. İyiye doğru hayli değişmiş olduğunu görünce şaşırdım. Gerçi çocukluğu, havailiği atmamıştı üzerinden, ama birtakım sağlam düşünceler edinmişti. Yalnızca oyuncaklara ilgi duymuyordu artık. Yüce, soylu şeylerle de ilgileniyordu. Düşünceleri tuhaf, köksüz, hatta bazen saçmadır. Ama tutkuları, duyguları, yü-

reği güçlüdür. Önemli olan da budur zaten. Sizin yardımınızla oldu bu. Yetiştirdiniz onu. Doğrusunu söyleyeyim, bir an onu mutlu edebilecek tek insanın siz olduğunuzu düşünmedim değil. Ama hemen attım kafamdan bu düşünceyi. İstemi-yordum bu kanıya varmayı. Ne pahasına olursa olsun, sizden uzaklaştırmak istiyordum onu. Harekete geçtim, amacıma eriştiğimi de sanıyordum. Bir saat öncesine kadar zaferin benim olduğundan kuşku yoktu. Gelgelelim Kontes'in evindeki olay bir anda her şeyi altüst etti. En çok da şuna şaştım: Tuhaf bir soğukkanlılığı var Alyoşa'nın. Size yürekte bağlı. Sağlam bir bağ bu. Gene söylüyorum, bambaşka bir insan yaptınız onu, yetiştirdiniz. Bu değişikliğinin gün geçtikçe, sandığımdan da çok ilerlediğini gördüm. Ondan hiç ummadığım zekice davranışı, kurnazlığı çok şaşırttı beni bu akşam. Güç olduğuna inandığı durumundan kurtulmak için en iyi yolu seçti. İnsan yüreğinin en soylu özelliğinden yararlanmasını bildi. Incittiği insanın iyiliğine sığınarak yardım istedi ondan. Başka birisini sevdiğini söyleyerek, onu seven bir kadının gururuna dokundu. Aynı zamanda, onda öteki kadına karşı bir sevgi uyandırmasını, kendisini de bağışlamasını, aralarında kardeşçe bir dostluk olacağı vaadini koparmasını bildi. Böylesine bir açıklamayı, karşısındaki insanı incitmeden, gücendirmeden yapabilmek bazen en zeki, kurnaz kimselerin bile harcı değildir... Ancak temiz, iyi bir yüreğin yapabileceği bir iştir bu. Onun bugünkü hareketine sizin sözle de, öğütle de neden olmadığınızı inanıyorum Nataşa Nikolayevne. Belki de her şeyi daha yeni öğrendiniz. Yanılmıyorum, değil mi?

Nataşa'nın yüzü kıpkırmızı olmuştu. Gözlerinde heyecana benzer tuhaf bir parlaltı vardı. Prens'in söylevi etkisini göstermeye başlamıştı. Nataşa.

– Yanılmıyorsunuz, diye karşılık verdi. Beş gündür görmüyordum Alyoşa'yı. Kendi başına karar vermiş, yapmış.

– Elbette. Ne var ki bu, onun zekası, kendine güveni, duygululuğu, nihayet soylu kararlılığı üzerindeki etkinizin sonucudur. Demin eve giderken yolda düşündüm bütün bunları. Birden karar verebilecek gücü buldum kendimde. Kontes'in

kızıyla oğlumun evlenmesi suya düşmüştür artık... belki olurdu ama her şey bitti... geri dönüş olmaz. Alyoşa'yı yalnız sizin mutlu edebileceğinize, mutluluğunun temelini attığınıza, onu yönetebileceğinize inanıyorum! Hiçbir şeyi gizlemedim sizden. Şimdi de gizlemeyeceğim: Sosyete de yükselmeyi, parayı, tanınmış bir kimse olmayı, hatta rütbeyi çok seviyorum. Bilinçli düşündüğüm zaman bunların birer ön yargı olduğunu anlıyorum, ama gene de vazgeçemiyorum bu ön yargıdan. Ama insanın, başkalarının düşüncelerini de göz önüne alması gereken durumlar oluyor... Sonra, oğlum çok seviyorum. Sözün kısası, Alyoşa'nın sizden ayrılmaması gerektiğine karar verdim sonunda. Sızsiz mahvolur çünkü. Doğrusunu söyleyeyim, bir ay oluyor belki bu kararı vereli, yerinde bir karar verdiğimi ise ancak şimdi anlıyorum. Bunları söylemek için yarın da gelebilirdim size kuşkusuz. Gecenin bu saatinde rahatsız etmeseydim sizi daha iyi olurdu. Ama sanırım bu aceleciliğim, ne denli içten olduğuma inandırır sizi. Çocuk değilim. Durumu enine boyuna incelemeyen hemen karar vermem olmazdı. Buraya girerken her şeyi düşünmüş, kararımı vermişim. Ama görüyorum ki, sizi içtenliğime inandırabilmem için daha çok uğraşmam gerekecek... Şimdi asıl konumuza gelelim! Buraya niçin geldiğimi açıklasam mı size? Görevimi yapmaya, sizden oğlumla evlenmeyi kabul edip bizleri mutlu kılmanızı saygılarımla dilemeye geldim. Ah, beni, sonunda çocuklarını bağışlayan, onların mutlu olmalarına lütfen izin veren öfkeli bir baba olarak görmeyin karşınızda. Hayır! Hayır! Böyle düşünürseniz küçültmüş olursunuz beni. Oğlum için annenizi babanızı terk etmenizi göz önüne alarak dileğime evet diyeceğinizden emin olduğumu da getirmeyin aklınıza! Size layık olmadığını biliyorum... kendi de söylüyor bunu zaten (temiz kalpli, dürüsttür). Ama yetmez bu. Gecenin bu saatinde yalnız bunun için gelmedim buraya... gelişimin asıl nedeni... (saygılı, biraz mağrur bir tavırla ayağa kalktı) sizin dostunuz olmak için geldim! Buna hiç hakkım olmadığını biliyorum! Ama izin verin hak edeyim bunu! Fırsat verin bana!

Nataşa'nın karşısında saygıyla hafifçe öne eğilmiş, yanıt

bekliyordu. Konuşurken gözlerimi ayırmamıştım ondan. Bunu fark etmişti.

Soğuk bir tavırla, kâh güzel konuşmaya özenerek, kâh gelişi güzel anlatıyordu. Ses tonu bazı yerlerde, gecenin bu saatinde onu buraya gelmeye –hem de ilk kez– zorlayan heyecanını yansıtmaktan çok uzaktı. Bazı tümcelerinde bir yapmacıklık seziliyordu. Son derece uzun, garip söylevinin bazı yerlerindeyse duygulanmış da bunu belli etmemek için işi şakaya bağlamaya çalışıyormuş gibi bir tavır takınıyordu. Ama bütün bunları sonra anladım. O gece durum başkaydı. Son sözlerini öylesine heyecanlı, öylesine duygulu, Nataşa'ya karşı öylesine içten, saygılı söylemişti ki, hepimiz inanmıştık. Gözleri bile nemlenmişti. Nataşa'nın yumuşak yüreği kesinkes yenilmişti. Prens'in konuşması bitince o da sessizce kalktı ayağa, büyük bir heyecan içinde elini ona uzattı. Prens elini dudaklarına götürüp duygulu bir tavırla öptü. Alyoşa coşmuştu.

– Ne söylemiştim sana Nataşa! diye haykırdı. İnanmıyordun! Babamın dünyanın en iyi insanı olduğuna inanmıyordun! Gördün mü şimdi!.

Koşup babasını kucakladı. Prens de onu kucakladı. Ama duygularını açığa vurmaktan utanıyormuş gibi aceleyle geri çekti kendini. Şapkasını aldı.

– Yeter, dedi, ben gidiyorum artık.

Gülümseyerek ekledi:

– On dakika izin istedim sizden, bir saat oturdum. Ama en yakın zamanda sizinle gene görüşeceğim. Sık sık ziyaretinize gelmeme izin verir misiniz?

– Elbette, elbette! Elden geldiğince sık gelin. Sizi... bir an önce... sevmek istiyorum.

Prens Nataşa'nın sözlerine gülümsedi.

– Ne içten, ne iyisiniz! dedi. Kibarca bir söz söylemek için kendinizi zorlamıyorsunuz bile. Evet! Sevginizi hak etmek için daha çok çalışmam gerektiğini anlıyorum!

Nataşa kekeleyerek,

– O kadar övmeyin beni... diye fısıldadı.

O anda ne hoştu! Prens,

– Öyle olsun! dedi. Ama iki sözcük daha söyleyeceğim. Ne denli mutsuz olduğumu bilemezsiniz! Yarın da devrisi gün de uğrayamayacağım size. Bu akşam benim için çok önemli bir mektup aldım. Yarın Petersburg'dan ayrılmak zorundayım. Lütfen, yarın da devrisi gün de önemli bir işim olduğu için size bu saatte uğradığımı düşünmeyin. Böyle bir şeyi aklınızın ucundan geçirmezsiniz sanırım... görüyorsunuz ya ne kuşkucuyum! Niçin böyle düşüneceğiniz kuşkusu düştü içime? Hayatta çok zararı dokundu bana bu kuşkuculuğumun. Babanızla aramın bozulmasına da bu huyum neden olmuştur belki!.. Bugün salı, çarşamba, perşembe, cuma günleri Petersburg'da yokum. Cumartesi günü döneceğim sanıyorum. Geldiğim gün uğrayacağım size. Söyler misiniz, akşam gelip birkaç saat oturabilir miyim?

Nataşa,

– Elbette, elbette! diye haykırdı. Cumartesi günü akşam bekliyorum sizi! Sabırsızlıkla bekliyorum hem!

– Ah, ne mutluyum! Daha yakından tanıyacağım sizi! Eh... artık gideyim!

Birden bana dönüp ekledi:

– İzninizle elinizi sıkayım. Kusura bakmayın. Çok heyecanlıyım da. Sizinle karşılaşma mutluluğuna birkaç kez eriştim, hatta bir keresinde tanıştırdılar bizi. Sizinle yeniden tanışma ne denli sevdiğimi belirtmeden gitmek elimden gelmez.

Ben de ona elimi uzattım.

– Evet, karşılaştık sizinle, dedim, ama ne yazık ki tanıştığımızı anımsamıyorum.

– Geçen yıl, Prens R.'nin evinde.

– Kusuruma bakmayın, anımsamıyorum. Ama inanın, bu akşamkini unutmayacağım. Bu geceyi hiç unutmayacağım.

– Haklısınız, ben de. Nataşa Ivanovna'yla oğlumun candan dostu olduğunuzu biliyorum. Aranıza dördüncü olarak katılabileceğimi umuyorum.

Nataşa'ya dönerek ekledi:

– Öyle değil mi?

Nataşa çok duygulanmıştı.

– Evet, dedi, candan dostumuzdur, hiç ayrılmayacağız birbirimizden, hep birlikte mutlu olacağız.

Zavallı kız! Prens'in benimle de ilgilendiğini görünce gözlerinin içi gülmüştü. Meğer ne seviyormuş beni! Prens,

– Sanatınızın hayranı çok kimseyle karşılaştım, diye ekledi. Sizi yürekte seven iki de bayan tanıyorum. Sizinle tanışmak kim bilir ne mutlu eder onları. En yakın dostum Kontes'le üvey kızı Katerina Fyodorovna Filimonova'dan söz ediyorum. Sizi onlarla tanıştırmak mutluluğundan yoksun etmeyin beni.

– Seve seve. Gerçi bu sıralar çok az kimseyle görüşüyorum ama...

– Adresinizi veriniz bana! Nerede oturuyorsunuz? Bir fırsatını bulup...

– Evime konuk kabul etmiyorum Prens, hiç değilse şimdilik... ama... o kadar istiyorsanız buyrun, başımın üstünde yeriniz var ... skiy sokağında, Klugen'in evinde oturuyorum.

Prens bir şeye çok şaşmış gibi, yüksek sesle,

– Klugen'in evinde ha! dedi. Demek öyle! Çoktan beri mi oturuyorsunuz orada?

Elimde olmadan gözlerinin içine bakarak,

– Hayır, diye karşılık verdim. Kırk dört numaralı dairede oturuyorum.

– Kırk dört mü? Yalnız... başınıza mı kalıyorsunuz orada?

– Evet.

– Şey! Şey için sordum... o evi biliyorum yanılmıyorsam. Böylesi daha iyi... Kesin geleceğim size, kesin! Sizinle konuşmam gerek. Çok şey umut ediyorum sizden. Hayli iyiliğiniz dokunabilir bana. Görüyorsunuz ya, çıkarımı gözetiyorum hep. Hadi hoşçakalın! Bir kez daha sıkayım elinizi!

Birer kez daha Alyoşa'yla benim elimizi sıktı, Nataşa'nın elini öptü. Alyoşa'ya eve ne zaman geleceğini bile sormadan çıktı.

Şaşkın, kalakalmıştı odanın ortasında. Her şey öylesine birdenbire, beklenmedik bir anda olmuştu ki! Hepimizin içinde, karanlık günlerin artık geride kaldığı, yeni bir hayatın başladığı duygusu vardı. Alyoşa Nataşa'nın yanına oturmuş susuyor, sessiz sessiz elini öpüyordu. Genç kızın ne söyleyeceğini

merak ediyormuş gibi, arada bir başını kaldırıp yüzüne bakıyordu. Sonunda konuştu Nataşa:

– Alyoşa'cıgım, dedi, yarın Katerina Fyodorovna'ya git.

– Ben de düşündüm bunu, gideceğim.

– Seni görmek ağır gelir ona belki... nasıl yapsak?

– Bilmem ki. Benim aklıma da gelmedi değil aynı şey. Durumu görür, ona göre hareket ederim.

Sonra delikanlı, tutamadı kendini.

– Ne dersin Nataşa, dedi, artık her şey değişti mi?

Nataşa gülümsedi. Tatlı tatlı baktı ona. Alyoşa:

– Ne kibar şu babam, dedi. Evinin perişan durumunu gördü de en küçük bir imada bulunmadı.

– Hangi konuda?

Alyoşa'nın yüzü kızardı.

– Şey... başka bir yere taşınmanı... ya da...

– Ne söylediğinin farkında mısın Alyoşa?

– Çok kibardır diyorum. Seni nasıl övüyordu! Söylemiştim sana... söylemiştim! Her şeyi anlar, hisseder o! Benden, bir çocuktan söz eder gibi söz etti. Hep çocuk yerine koyar beni! Doğru ama, farkım yok çocuktan.

– Çocuksun, ama hepimizden de anlayışlısın. Tertemiz bir yüreğin var Alyoşa!

– Babam, temiz yüreğimin bana zararı dokunduğunu söyledi. Ne demek istedi, anlamadım. Sen anladın mı ne demek istediğini Nataşa? Hemen gitsem mi acaba eve? Yarın sabah erkenden geleceğim sana.

– Git canım, git. İyi akıl ettin bunu! Kesinlikle gözük babana bu gece, duydun mu? Yarın da mümkün olduğu kadar erken gel.

Alyoşa'yı bakışlarıyla okşayarak,

– Artık günlerce kaçmazsın benden, değil mi? diye takıldı.

Hepimizin içinde bir huzur vardı. Alyoşa odadan çıkarken.

– Vanya, geliyor musun? diye seslendi.

– Hayır, dedi Nataşa, o kalıyor. Seninle konuşacaklarım bitmedi Vanya. Yarın çok erken, gün ağarırken bekliyorum seni Alyoşa!

– Tamam! Hoşça kal Mavra!

Mavra çok heyecanlıydı. Prens'in konuşmasını kapının arkasından dinlemiş, ama çoğunu anlamamıştı. Anlamadıklarını sorup öğrenmeyi çok istiyordu, ama şimdilik ciddi, hatta mağrur bakıyordu. Durumun artık değiştiğinin o da farkındaydı.

Yalnız kaldık, Nataşa elimden tuttu, ne söyleyeceğini düşünüyormuş gibi yüzüme bir süre dalgın baktı. Sonunda bitkin bir sesle,

– Çok yoruldum! dedi. Beni dinle, yarın bizimkilere uğrayacak mısın?

– Elbette.

– Anneme anlat, ona bir şey söyleme...

– Zaten onunla senden hiç söz etmiyoruz.

– Nasıl olsa fark edecek. Ne söyleyeceğine, durumu nasıl karşılayacağına dikkat et. Tanrım! Ah Vanya! Evlenirsem, gerçekten lanetleyecek mi beni? Hayır, olamaz!

Aceleyle,

– Her şeyi yoluna koyabilecek birisi varsa o da Prens'tir, dedim. Gidip babanla barışması gerekiyor. O zaman düzeler işler.

Nataşa, yalvaran bir sesle,

– Ah Tanrım! diye haykırdı. Eğer, eğer!..

– Üzülme Nataşa, düzeler her şey. Durum öyle gösteriyor.

Uzun uzun gözlerimin içine baktı.

– Vanya, Prens hakkında ne düşünüyorsun?

– Konuşması içten idiyse, bence dürüst bir insan olması gerekir.

– Ne demek “konuşması içten idiyse?” İçten olmayabilir mi?

– Sanmam, dedim.

“İçine bir kuşku düştü galiba,” diye geçirdim içimden. “Tuhaf!”

– Gözlerini ayırmıyordun yüzünden...

– Öyle, biraz garip göründü bana.

– Bana da. Bir tuhaf konuşuyordu... Çok yoruldum, Vanya'cıgım. Bak ne diyeceğim sana: Sen git yat. Yarın erken, onlardan önce gel. Dur, onu bir an önce sevmek için sabırsızlandığımı söylemem ayıp olmadı, değil mi?

– Hayır... niçin ayıp olsun?

– Saçma oldu mu? Şimdi onu sevmediğim anlamına geldiği için, demek istiyorum.

– Asla. İçtenlikle söylenmiş bir sözdü bu. O anda öyle hoş-tun ki! Bunu anlayamamışsa aptalın biridir.

– Sanki kızılıyorsun ona Vanya, öyle mi? Ne kötü, kuşkucu, gösterişe düşkün bir kızım ben! Gülme! hiçbir şeyimi gizlemem senden. Ah Vanya, sevgili, biricik dostum! Gene mutsuz olursam, gene ağlamak varsa kaderimde, yanımda olacağına, yanı başımda yalnız senin olacağına inanıyorum! Neyimle hak ettim bu sevgini? Hiçbir zaman lanetleme beni, Vanya!..

Eve dönünce hemen soyunup yattım. Odam bodrum gibi rutubetli, karanlıktı. Kafamın içinde bir sürü garip düşünce vardı. Uzun zaman uyuyamadım.

O anda bir başkası rahat yatağında uykuya dalmak üzereyken bize nasıl gülmüştü kim bilir... bizi gülmeye değer buluyorduydu kuşkusuz... Bulduğunu sanmam.

III

Devrisi sabah saat onda, önce Vasilyevski'ye, İhmenevlere, oradan da Nataşa'ya gitmek için evden aceleyle çıkarken kapıda dün gelen küçük kızla, Smith'in torunuyla burun buruna geldim. Bana gelmişti. Neden bilmiyorum, onu gördüğüme birden çok sevindiğimi anımsıyorum. Dün akşam karanlıkta iyice inceleyememiştim onu. Gündüz gözüyle görünce daha da şaşırttı beni. Evet, –hiç değilse dış görünüşüyle– ondan daha tuhaf bir yaratık olamazdı. Tuhaf bir parıltısı olan siyah gözleriyle, darmadağınık, gür, kuzguni saçlarıyla, durgun, inatçı, esrar dolu bakışıyla bu ufak tefek kız, yanından geçen herkesin dikkatini çekebilirdi. Özellikle bakışı şaşırtıyordu insanı. Bir zekâ parıltısıyla kuşku, ürkeklik yan yanaydı bu bakışta. Yırtık pırtık giysisi gün ışığında dün akşamkinden de daha bir perişan gözüküyordu. Onu için için kemiren amansız bir hastalığı var sandım. Solgun, zayıf yüzünün tuhaf denecek derece

sarı, balmumunu andıran bir rengi vardı. Ama yoksulluğun, hastalığın kötü etkilerine karşın, gene de güzeldi. Kaşları ince, siyah, güzeldi. Özellikle geniş alını ile biçimli, gurur ve cesareti gösteren bir kıvrımı olan, ama renksiz denecek kadar solgun dudakları göze hoş görünüyordu.

– Ah, gene mi sen! diye haykırdım, geleceğini biliyordum zaten. Gir bakalım!

Dün akşamki gibi gene usulca, kuşkulu bakışlarını odanın içinde dolaştırarak girdi içeri. Vaktiyle dedesinin oturduğu odayı, yeni kiracısının orayı ne denli değiştirdiğini anlamak istiyormuş gibi merakla inceliyordu. “Torunu da dedesinden farksız,” diye geçirdim içimden. “Deli mi bu kız ne?” Hâlâ açmamıştı ağzını. Bekliyordum. Sonunda başını önüne eğip,

– Kitapları almaya geldim! diye mırıldandı.

– Ah, evet! Kitaplarını... işte buradalar, al! Sana saklıyordum onları.

Kuşkuyla gülümsemek istiyor gibi garip bir biçimde merakla baktı yüzüme, dudaklarını kınıştırdı. Ama çabuk geçti bu. Yüzünü gene eski soğuk, esrarlı anlatım kapladı. Beni tepeden turnağa anlamlı anlamlı süzdükten sonra,

– Dedem benden söz etti mi size yoksa? dedi.

– Hayır, hiç söz etmedi, ama...

Sözümü aceleyle kesti:

– Peki, geleceğimi nereden biliyordunuz öyleyse? Kim söyledi size geleceğimi?

– Deden yapayalnız olamazdı dünyada. Birisinin ona bakması gerekirdi. Çok yaşlıydı, çökmüştü. Al kitaplarını. Okuyor musun onları?

– Hayır.

– Ne yapıyorsun öyleyse?

– Buraya geldiğim zamanlar dedem onlardan okuma öğretirdi bana.

– Sonra gelmemeye mi başladın?

– Evet...

Kendini temize çıkarmak istiyormuş gibi ekledi:

– Hastalandım da...

– Annen, baban var mı?

Kaşlarını birden çattı. Yüzüme korkuyla baktı. Sonra başını önüne eğdi, sessizce döndü, dünkü gibi soruma karşılık vermeden kapıya yürüdü. Arkasından bakakalmıştım. Ama tam dışarı çıkarken durdu. Bana yarım döndü, kuru bir sesle,

– Neden öldü? diye sordu.

Dün akşam Azorka'yı da böyle, tam çıkarken, yüzü kapıya dönükken sormuştu. Yanına gittim, çabuk çabuk konuşarak anlatmaya başladım. Arkası bana dönük, başı önünde, dikkatle dinliyordu. İhtiyarın ölürken altıncı sokaktan söz ettiğini de söyledim.

– Orada yakınlarından, sevdiklerinden birisinin olduğunu anlamıştım. Gelip onu aramalarını bekliyordum. Son nefesini verirken seni andığına göre çok seviyor olmalıydı...

Kız kendi kendine konuşuyormuş gibi,

– Hayır, diye mırıldandı, sevmezdi beni.

Çok heyecanlıydı. Anlatırken öne eğilip yüzüne bakmıştım bir ara. Besbelli gururundan, heyecanını bastırmak için büyük çaba sarf ettiği gözümünden kaçmamıştı. Yüzü giderek beyazlaşıyordu. Alt dudaklarını dişlerinin arasında acıtırcasına sıkıyordu. Ama beni en çok yüreğinin küt küt vuruşu şaşırtmıştı. Hızlandıkça hızlanıyordu vuruşları. Öyle ki, sonunda çarpıntı gelmiş gibi iki üç adımdan duyuluyordu. Dünkü gibi gene ağlayacak sandım, ama tuttu kendini.

– Tahta perde nerede?

– Hangi tahta perde?

– Dibinde öldüğü.

– Çıkınca... gösteririm onu sana. Söylesene, adın ne senin?

– Değmez...

– Niçin?

– İşte... Ne yapacaksınız adımı? Yok benim adım.

Dışarı çıkacak oldu. Kolundan tuttum.

– Dur biraz. Çok tuhaf bir kızsın! Senin iyiliğini istiyorum. Dünden beri hep seni düşünüyorum. Merdivende ağlaman çok dokundu bana. Unutamıyorum o ağlamanı... Üstelik deden de kollarımın arasında can verdi. Ölürken altıncı sokağı

andığına göre seni bana emanet etti demektir. Geceleri hep düşlerime giriyor... Kitaplarını sakladım sana, oysa yabancı gibi korkuyorsun benden. Çok yoksul olman gerek, belki de kimsen yoktur. Öyle mi?

Güvenini kazanmaya çalışıyordum. Bu çocuğun beni neyile böylesine kendine çektiğine aklım ermiyordu. Acıma duygusundan başka bir duygu daha vardı içimde. Durumun esrarlı oluşundan mı, Smith'in üzerimde bıraktığı etkiden mi, yoksa yaradılıştan hayale düşkün oluşumdan mı bilmiyorum, içimden bir şey kıza doğru itiyordu beni. Sözlerim dokunmuşsa benziyordu ona. Tuhaf tuhaf baktı yüzüme. Ama soğuk değildi bu bakışı, yumuşaktı, tatlıydı. Sonra düşünüyormuş gibi gene önüne eğdi başını. Birden çok alçak bir sesle.

– Helena, diye fısıldadı.

– Senin adın mı Helena?

– Evet...

– Peki, bana gelip gidecek misin?

Kendi kendisiyle kendisiyle mücadele ediyormuş gibi dalgın,

– Olmaz... diye fısıldadı, bilmem ki... geleceğim.

Tam bu anda öteki dairelerden birinde bir duvar saatinin bir kez vurduğu duyuldu. Helena ürperdi, yüzüme büyük bir telaşla baktı.

– Kaçı vurdu saat? diye fısıldadı.

– Galiba on buçuğu.

Dehşet içinde,

– Tanrım! dedi.

Birden koşmaya başladı. Holde bir kez daha durdurdum onu.

– Böyle bırakmam seni, dedim. Neden korkuyorsun? Geç mi kaldın?

Elimden kurtulmaya çabalararken,

– Evet, evet, haber vermeden gelmişim! diye bağırdı. Bırakın gideyim! Dövecek beni!

Besbelli ağzından kaçırılmıştı dayak yiyeceğini.

– Dur, dedim, bir dakika beni dinle. Vasilyevski'ye gideceksin değil mi? Ben de oraya gidiyorum. On üçüncü sokakta bir tanıdığıma uğrayacağım. Ben de geç kaldım, bir araba tutmak

istiyorum. Benimle gelir misin? Eve kadar götürürüm seni. Yayan gidersen geç kalırsın...

Korku içinde,

– Eve kadar olmaz! diye haykırdı.

Evine kadar götürüleceğimi düşünmek bile dehşete düşürmüştü onu. Yüzü korkudan allak bullak olmuştu.

– On üçüncü sokakta bir tanıdığuma gideceğim diyorum sana, senin evine gelmeyeceğim! Arabayla çabuk gideriz! Hadi!

Aceleyle indik merdivenleri. Karşıma ilk çıkan arabayı –tek atlı, her yanı dökülen bir faytondu bu– tuttum. Kız benimle gelmeye razı olduğuna göre, besbelli çok acele ediyordu. İşin tuhafı, bir şey sormaya da cesaret edemiyordum ona. Böyle kimden korktuğunu soracak olmuştum, kolunu sallayarak arabadan atlamaya kalkışmıştı. “Ne garip şey!” diye geçiriyordum içimden.

Arabada pek iğreti oturuyordu. Arabanın her sarsılışında düşmemek için pis, üstü çatlak çatlak sol eliyle paltoma yapıyordu. Öteki elinde sıkı sıkı kitaplarını tutuyordu. Her halinden bu kitapların onun için çok değerli olduğu belliydi. Bir sarsıntıdan sonra yerine yerleşirken eteğinin altından ayağı gözükte. Birden şaşırdım: Ayağında çorap yoktu. Delik deşik kunduralarını öylece, çıplak ayağına giymişti. Artık bir şey sormamaya karar vermiştim ama, tutamadım kendimi.

– Ayağında çorabın yok mu senin? diye sordum. Bu havada çorapsız çıkılır mı sokağa.

Kısaca karşılık verdi:

– Yok.

– Allah Allah... Birisinin yanında kalıyorsundur! Sokağa çıkarken çorap isteyebilirdin.

– Çorapsız gezerim ben.

– Hasta olursun ama, ölürsün!

– Ölürsem öleyim.

Yanıt vermek istemediği, sorularına kızdığı belliydi. Dedesinin dibinde öldüğü tahta perdeyi gösterdim ona.

– İşte şurada öldü, dedim.

Dalgın dalgın baktı o yana, birden bana döndü, yalvaran bakışlarla,

– Allahaşkına peşimden gelmeyin, dedi. Ben geleceğim size, geleceğim! İlk fırsatta hemen geleceğim!

– Pekâlâ. Gelmeyeceğimi söylemiştim zaten. Ama neden bu kadar korkuyorsun? Anlaşılan çok mutsuzsun. İçim sızlıyor sana bakınca...

Biraz hırçın bir sesle,

– Kimseden korkum yok! dedi.

– Demin “dövecek beni” dedin ama.

Gözleri parladı.

– Dövsün varsın! Dövebildiği kadar dövsün! Dövsün!

Mağrur bir tavırla “dövsün” diye yinelerken dünyayı umursadığı yoktu sanki. Yukarı kıvrılan üst dudağı titriyordu. Bakışlarında bir endişe vardı. Arkasından gitmemem için yalvarırken dehşet içinde,

– Yolunuza gidin siz, diyordu, ben geleceğim size, geleceğim! Çabuk gidin, çabuk!

Ayrıldım ondan. Ama Rıhtım Caddesi'nde biraz gittikten sonra arabayı salıverdim, geri dönüp gene altıncı sokağa çıktım, koşarak karşı kaldırıma geçtim. Gördüm onu. Hep bakınarak hızlı hızlı yürüyordu, ama pek uzaklaşmamıştı. Hatta bir an durdu, arkasından gelip gelmediğime bakmak için geri döndü. Hemen içerlek bir kapının girintisine saklandım. Göremedi beni. Yürüdü. Karşı kaldırımdan izliyordum onu.

İyice meraklanmışım. Gerçi peşinden eve girmeyecektim, ama her ihtimale karşı, oturduğu evi öğrenmeye kararlıyım. Tuhaf bir duygunun etkisi altındaydım. Pastanede, Azorka öldüğü zaman dedesinin durumu da aynı duyguyu uyandırmıştı bende...

IV

Ta Baby Caddesi'ne kadar yürüdük. Adeta koşuyordu. Sonunda bir dükkâna girdi. Beklemek için durdum. “Dükkânda kalmıyor ya” diye geçirdim içimden.

Gerçekten de bir dakika sonra çıktı. Ama kitaplar yoktu

elinde. Onları bırakmış, toprak bir çanak almıştı. Birkaç adım yürüdükten sonra gösterişsiz bir evin avlusuna girdi. Eski, kirli sarı boyalı, küçük, ama iki katlı, taş bir evdi bu. Alt katın üç penceresinden birinde küçük, kırmızı bir tabut resmi vardı: İşlerinin kötü gittiği belli bir tabutçunun tabelasıydı bu. Üst katın pencereleri son derece küçük, kare biçimindeydiler. Tozlu, çatlak camları pembe basmadan perdelerle örtülmüştü. O yana geçip eve yaklaştım, kapıdaki "Bayan Budnova'nın evi" levhasını okudum.

Tam o anda evin avlusundan tiz bir kadın çılgığı, arkasından küfürler işitildi. İçeri baktım. Tahta merdivenle çıkılan taşlıkta yeşil atkılı, kentli gibi giyinmiş, şişman bir kadın duruyordu. İğrenç, mosmor bir yüzü vardı. Kanlı, şiş, ufak gözleri öfkeyle parlıyordu. Sabah sabah kafayı çektiği belliydi. Elinde çanakla karşısında korkudan tir tir titreyen zavallı Helena'ya bağırıyordu. Mor suratlı kadının omzunun üzerinden süslü püslü bir kadın başı uzanmıştı. Biraz sonra, merdivenle inilen bodrum katının kapısı açıldı. Besbelli haykırmayı duyan fakir kılıklı, kendi halinde, sevimli yüzü, orta yaşlı bir kadın çıktı dışarı. Alt katın aralanmış kapısından çökmüş bir ihtiyarla bir kız bakıyordu. Kapıcı olacak, boylu boslu bir köylü elinde çalı süpürgesiyle avlunun ortasında durmuş, tembel tembel onları izliyordu.

Kadın içinde birikmiş küfürleri soluk almadan sıralıyordu:

– Ah piç seni, Allah'ın belası, iğrenç yaratık! Sana bakmamın, yedirip, giydirmemin karşılığı bu mu, hain?! Salatalık turşusu almaya yolladık onu, sıvışıp gitti! Yollarken kaçacağı içime doğmuştu zaten. Anlamıştım, anlamıştım! Kaçtı diye dün akşam saçlarını yoldum, gene tınmadı! Nereye gidiyorsun böyle sokak sürpüntüsü, nereye? Kimin yanına kaçyorsun melun kâfir, patlak gözlü iğrenç yaratık, Allah'ın belası, kimin yanına, söyle? Cevap ver bana, yoksa şuracıkta gebertirim seni!

Öfkeden kudurmuş karı, zavallı kızın üzerine saldıracak oldu, ama merdivenin başından bakan bodrum kat kiracısı kadını görünce onu tanık tutmuş gibi elini kolunu sallayarak daha yüksek sesle bağırmaya başladı:

– Anası geberdi! Siz de biliyorsunuz sevgili komşucuğum, sipsivri kaldı ortada. Fakir olduğunuzu, karnınızı zor doyurduğunuzu bildiğim için “Zavallı yetimi ben yanıma alayım da Kutsal Nikola'nın ruhuna bir sevap işleyeyim bari” dedim. Demez olaydım! İki aydır kanımı emdi, yedi bitirdi beni! Sülük! Çingiraklı yılan! İnatçı domuz! İstedğin kadar döv, istersen sokağa at, ağzını açmaz! Dilini yutmuş gibi susar! Sinirden patlayacağım! Kendini ne sanıyorsun, yılan suratlı, maymun! Ben olmasaydım duvar diplerinde açlıktan gebermiş gitmiştin. Ayağımı yıkayıp suyunu içmelisin canavar, kara maşa. Tahtalı köyü boylamıştın ben olmasaydım...

Kudurmuş cadıyı saygıyla dinleyen bodrum katın kiracısı kadın:

– Niçin bu kadar üzüyorsunuz kendinizi Anna Trifonovna? dedi. Gene ne yaptı size?

– Ne yapmadı ki, komşucuğum, ne yapmadı ki! Sözümün dinlenmesini isterim ben! Karşımdaki, kendi düşündüğü iyi şeyi değil, benim söylediğim kötü bile olsa, onu yapmalıdır... böyle bir insanım ben işte! Az kaldı sıkıntıdan öldürecekti beni bugün! Turşu alsın diye dükkâna yolladım, üç saatte geldi! Yollarken içime doğmuştu gene kaçacağı, doğmuştu! Nereye gittin a kaltak? Kimden yardım görüyorsun? Ben bakmıyor muyum ona söyleyin komşular! Orospu anasının on dört ruble borcunu bağışladım, kendi paramla gömdürdüm onu, şu şeytanı da yanıma aldım. Biliyorsun bütün bunları komşucuğum, iyi kadınsın sen, biliyorsun! Bütün bunlardan sonra onun üzerinde hakkım yok mu? Bunu anlaması gerekir, ama o ne dersem tersini yapıyor! İyiliğini istiyorum. Mendebura ipek entariler diktirdim, Gostini'den bir çift pabuç aldım, prensesler gibi süsledim... seve seve yapıyordum bunları! Ama sonu ne oldu komşucuğum! İki gün içinde parça parça etti üstündekileri. Öyle dolaşiyor şimdi! İnanır mısınız, mahsus yırttı entarisini, yalan söylemeyi sevmem, gözlerimle gördüm; “istemem sizin ipek entarinizi, eski pis entarimle dolaşırım ben” demek istiyordu. Öfkemi aldım ondan tabii, iyice bir dövdüm, öyle ki sonra doktor çağırmam gerekti... bir de masraf ettim onun için. Oysa

birakmalıydım geberip gitsin, bir hafta süttten olurdu o kadar. Ceza olsun diye tahtaları yıka dedim, inanır mısınız yıkıyor! Deli olmak işten değil! Kaçar gider diye düşündüm. Düşünmemle kaçması bir oldu. Siz de biliyorsunuz, dün akşam gitti. Duydunuz, döne döne canını çıkardım, bir daha kaçmasın diye kunduralarını, çoraplarını alıp sakladım. Artık yalınayak kaçmaz, diyorum. Bugün gene gitti! Neredeydin? Söyle! Kime yakındın benden? Söyle çingene suratlı mendebur, söyle!

Korkudan dili tutulan kızcağızın huşuyla üzerine atıldı, saçlarına yapıştığı gibi yere çarptı. İçinde turşu olan çanak bir yana fırlamış, parça parça olmuştu. Kudurmuş, sarhoş kanyı bu daha da kızdırdı. Kızın yüzüne gözüne rastgele vurmaya başladı. Ama Helena'nın hiç sesi çıkmıyordu. Kendimi kaybettim o anda, koştum, öfkeyle sarhoş kadının karşısına dikildim. Kolunu tuttum.

– Ne yaptığının farkında mısınız siz? diye bağırdım. Zavalı bir yetimi ne hakla dövüyorsunuz?

Kadın Helena'yı bırakıp ellerini beline koydu. Hep o tiz sesiyle,

– Ne var? diye haykırdı. Kimsin sen? Ne işin var evimde?

Ben de bağınyordum:

– Merhametsiz, canavar kadın? Zavallı bir çocuğa bu yaptığın nedir? Senin çocuğun değil. Yetim olduğu için onu evine aldığı demin kendin söylüyordun, duydum...

Cadaloz da bağınyordu:

– Tanrım! Kimsin sen, geldin musallat oldun başıma! Onunla birlikte mi geldin yoksa? Şimdi karakola haber vereceğim! Andron Timofeiç çok sayar beni! Kaçıp kaçıp sana mı geliyordu bu şıllık? Kimsin sen? Evimde rezalet çıkarmaya geldin demek. Polis!

Yumruklarını sıkarak üzerime yürüdü. Ama tam o anda bir çığlık duyuldu. Başımı çevirip baktım, ayakta hareketsiz duran Helena korkunç bir çığlık atarak yere yuvarlanmış, kıvranıyordu. Yüzü tanınmaz bir biçim almıştı. Sara nöbetiydi bu. Karta kaçmış süslü kızla bodrum katta oturan kadın koştular, kaldırdılar onu, aceleyle eve götürdüler. Cadaloz hâlâ bağınyordu arkasından:

– Gebereydin de kurtulaydım, Allah'ın belası! Bir aydan beri üçüncü nöbet bu...

Sonra bana saldırdı gene:

– Çabuk defol sen de! Gözüm görmesin dümbelek! Ulan kapıcı, ne dikiliyorsun orada! Boy gösteresin diye mi aylık veriyorum sana?

Kapıcı bir şey söylemiş olmak için, kalın sesiyle, tembel tembel,

– Hadi bas git! dedi. Yürü! Ense köküne tokadı yapıştırdım yoksa. İki kişi kavga ederken üçüncü karışmaz. Selamını ver, çek arabayı bakalım!

İster istemez çıktım. Araya boşuna girmiştım. İçim içimi yiyordu. Karşı kaldırımında durdum, olanları izlemeye başladım. Benim arkamdan sarhoş kadın koşarak yukarı çıkmış, kapıcı da ortadan kaybolmuştu. Biraz sonra, Helena'yı eve götürmeye yardım eden kadın dışarı çıktı. Merdivenleri aceleyle iniyordu. Beni görünce durdu, merakla süzdü. Temiz yüzü cesaret verdi bana. Gene girdim avluya, doğru yanına gittim.

– İzninizle bir şey sormak istiyorum size, dedim. Kimin nesidir bu kız? Şu iğrenç karının yaptığı nedir? Bunu basit bir meraktan sorduğumu sanmayın lütfen. Dünden beri tanıyorum bu kızcağızı. Bir nedenle de çok ilgileniyorum onunla.

Kadın içeri girmek için döndü, isteksiz,

– İlgileniyorsanız, burada ölmesine göz yumacağınıza yanınıza alsanız onu, ya da birisinin evine yerleştirderseniz daha iyi edersiniz, dedi.

– Bana yol göstermezseniz ne yapabilirim? Hiçbir şey bilmiyorum. Evin sahibi Budnova'ydı bu galiba?

– Ta kendisi.

– Kız nasıl onun eline düştü? Annesi burada mı öldü?

– Evet... Bizi ilgilendirmez bu.

Gene içeri girmek için yürüyecek oldu.

– Lütfen aydınlatın beni, dedim. Söyledim ya, çok ilgileniyorum bu kızla. Belki birşeyler yapabilirim. Kimin kızıdır? Annesi kimdir? Biliyor musunuz?

– Yabancıydı galiba. Dışarıdan gelmişti. Bodrum katta otu-

ruyordu. Veremliydi, öldü zavallı.

– Böyle bir yerde oturduğuna göre yoksul olmalıydı.

– Hem de nasıl! Hepimiz acıyorduk onlara. Bizim elimizden ne gelirdi. Beş ayda beş ruble borçlandı bize. Biz kaldırdık cenezesini. Kocam tabutunu yaptı.

– Budnova kendi kaldırdığını söyledi ama?

– Yalan.

– Soyadı neydi?

– Dilim dönmeyecek beyim, zor bir addı. Almanca olsa gerek.

– Smith mi?

– Hayır, başka bir şey. Anna Trifonovna öksüzü yanına aldı. Sözde bakacak ona... Ama hiç iyi etmiyor.

– Bir maksadı olsa gerek...

Kadın söylese mi söylemese mi kararsız, dalgın,

– Kötü yapıyor, dedi. Bize ne...

Arkamızdan bir erkek sesi duyuldu:

– Dilini tutsan iyi dersin!

Kırk yaşlarında, pijamasının üzerine kaftan giymiş, kentli kılıklı bir adamdı bu. Konuştuğum kadının kocası olduğu belliydi. Yan gözle beni süzerek,

– Söyleyecek bir şeyi yoktur size karımın, bayım, dedi. Bizi ilgilendirmez bu... Yürü içeri bakalım! Hoşçakalın bayım. Tabutçuyuz biz. Mesleğimizle ilgili bir işiniz olursa seve seve yardım ederiz size... Başka bir işimiz olamaz sizinle...

Düşünceli, son derece heyecanlı çıktım sokağa. Bir şey yapamıyordum... Burayı böyle bırakıp gitmek de gelmiyordu içimden. Öte yandan, tabutçunun bazı sözleri şaşırtmıştı beni. Kötü birşeyler dönüyordu ortada, hissediyordum bunu.

Başım önümde, dalgın yürürken birisinin beni adımla çağırdığını duydum. Başımı kaldırdım. Ayakta güç duran, üstü başı temiz, ama paltosu yırtık pırtık, kasketi kirli, sarhoş bir adam duruyordu karşımda. Yüzü hiç de yabancı gelmemişti bana. Yüzüne şaşkın şaşkın baktığımı görünce göz kırptı, anlamlı,

– Ne o, tanımadın mı beni? dedi.

– Oo! Sen miydin Masloboyev! diye haykırdım.

Eski lise arkadaşımı birden tanıdım.

– Ne rastlantı!

– Evet, dedi, ne rastlantı! Altı yıldır karşılaşmamıştık. Daha doğrusu karşılaştık da ekselans hazretleri bakmak lütfunda bulunmadılar bize. Ekselans, general oldunuz elbette!.. Yani edebiyat generallerinden!..

Böyle söylerken alaylı gülümsüyordu. Sözünü kestim:

– Saçmalama Masloboyev! Önce, edebiyat generali bile olsa, generale benzer yanım yok benim. Sonra izinle şunu söyleyeyim, evet iki üç kez sokakta karşılaştık, ama kaçtın benden, peşinden koşacak değildim sanırım. Ne düşünüyorum biliyor musun? Sarhoş olmasaydın şimdi de seslenmezdin bana. Öyle değil mi? Ama neyse, gene de merhaba! Seni gördüğüme çok çok sevindim kardeşim.

– Doğru! Şey.. bu durumum... seni mahcup etmiyor ya? Neyse canım, sormaya değmez! Önemli değil. Ne akıllı bir çocuktun okuldayken Vanya! Hiç unutmam o günleri. Anımsıyor musun? Benim yüzümden sopa yemiştin. Ele vermemiştin beni. Ben de teşekkür edecek yerde bir hafta dalga geçmiştim seninle. Çok temiz yürekliydin! Merhaba canım kardeşim, merhaba! (Öpüştük.) Hayat değil benimki, yuvarlanıp gidiyoruz işte... o tatlı günlerimizi unutmadım hâlâ. Unutamıyor insan! Sen ne âlemdesin bakalım?

– Ben de senin gibi...

İçkinin verdiği duygululukla uzun uzun baktı yüzüme. Zaten temiz yürekli bir insandı. Sonra acıklı bir sesle,

– Hayır Vanya, dedi, benim gibi değilsin sen! Okudum Vanya, okudum, okudum!. Bak Vanya'cığım gel seninle biraz konuşalım! Acelen var mı?

– Var. Doğrusunu söyleyeyim, hem çok acelem var. İyisi mi bak ne yapalım, nerede oturuyorsun?

– Söylemesine söyleyeceğim, ama iyisi bu değil. Ne yapsak iyi olur söyleyeyim mi?

– Söyle.

Durduğumuz yerde on adım ötedeki bir tabelayı gösterdi.

– İşte! Gördün mü? Pastane ve lokanta, yani lokanta, ama iyi bir yerdir. Aklına kötü bir şey gelmesin diye önceden söyleyeyim, çok temiz bir lokantadır: Hele votkasına diyecek yok! Kiev'den yayan gelmiş derler ya, o cinsten işte! Kaç kez içtim, biliyorum. Zaten kötü bir şey çıkaramazlar bana burada. Filip Filipiç'i bilirler. Filip Filipiç derler bana orada. Ne oldu? Niçin buruşturdun yüzünü. Bırak da sözümü bitireyim. Şimdi saat tam on biri çeyrek geçiyor, demin baktım. Tam on ikiye yirmi beş kala bırakırım seni. Bu arada birkaç kadeh atarız. Eski bir arkadaşın için yirmi dakikacık... geliyor musun?

– Yirmi dakikayı geçmeyecekse gelirim. Çünkü çok sıkışık durumdayım kardeşçagızım, acele işim var...

– Hadi öyleyse. Ama önce şunu söyleyeyim: Yüzünden düşen bin parça oluyor, canın bir şeye sikkın, ne dersin?

– Öyle!

– Nasıl anladım! İnsanın içini yüzünden anlama bilimiyle uğraşıyorum artık. Hadi yürü, konuşalım biraz. Yirmi dakikaya neler sığdırmam ki ben: Bir semaverin dibini kurutur, arkasından kayın, yaban kerevizi, turunç, parfait amour likörlerinden birer kadeh yuvarlar, yetmezse başka bir şey daha bulurum... Durmadan içiyorum. İstemiyorsan sen içme. Yanımda bulun, yeter bana. İçersen çok daha iyi olur elbette. Hadi! İki laf edelim, on yıl sonra görüşmek üzere ayrılırsınız gene. Senin dengin değilim ben Vanya'cıgım!

– Bırak gevezeliği de yürü. Yirmi dakika sonra giderim.

Lokanta ikinci kattaydı. Yukarıya dar, ahşap bir merdivenle çıkılıyordu. Merdivende zilzurna sarhoş iki adamla karşılaştık. Bizi görünce yalpalayarak yana çekildiler.

Sarhoşlardan biri henüz çok genç, son derece ahmak yüzlü bir delikanlıydı. Şık, ama biraz gülünç giyimliydi. Üzerindeki giysi başkasınındı sanki. Parmaklarında taşlı yüzükler vardı: Kravatında gene pahalı bir iğne parlıyordu. Tuhaf bir biçimde taranmış başının tepesinde bir tutam saç dimdik duruyordu. Sırtıyor, kıkır kıkır gülüyordu. Arkadaşı ise şişman, göbekli,

dazlak kafalı, elli yaşlarında bir adamdı. Çiçek bozuğu, sarhoş yüzünün ortasında düğmeyi andıran burnunun üzerine bir gözlük oturtulmuştu. Giyimine önem vermediği ilk bakışta belliydi. Onun da kravatında oldukça büyük bir iğne vardı. Yüzünde hırçın, heyecanlı bir anlatım dikkati çekiyordu. Kalın bir yağ tabakasının arasında nokta kadar kalmış çirkin, hırs dolu gözleri kuşkuyla bakıyorlardı. Maslobojev'i tanıdıkları belliydi. Şişko bizi görünce bir an buruşturdu yüzünü, genç olanı ise pis pis gülümsedi. Kasketini çıkardı. Maslobojev'e sırtarak,

– Kusura bakmayın Filip Filipiç, diye mırıldandı.

– Hayrola?

– Kabahatimiz var... şey... Mitroška'nın yüzünden beyin suratına (başıyla arkadaşını gösterdi) yoğurt çalmışlar... kih, kih!

Arkadaşı, canı sıkkın, dirseğiyle dürttü onu.

– Birkaç şişe içemez misiniz bizimle Filip Filipiç?

– Hayır, dedi Maslobojev, şimdi olmaz. İşim var.

– Hıh! Benim de sizinle bir işim vardı...

Arkadaşı gene dirseğiyle dürttü.

– Başka zaman, başka zaman!

Maslobojev, onların yüzüne bakmak istemiyormuş gibi yürüdü. Bir uçtan öbür uca uzanan çeşit çeşit mezelerle, böreklerle, renk renk içki şişeleriyle donatılmış tezgâhın bulunduğu birinci salona girdiğimizde bir köşeye çekti beni.

– Genç olanı tanınmış tüccar Sizobruhov'un oğludur, dedi. Babasından kalan yarım milyonu tüketmeye çalışıyor. Paris'e gitti, orada yediği paranın haddi hesabı yok. Belki de uyutmuşlardı onu... Sonra amcasından bir miras kaldı. Paris'ten yeni döndü, gerisini de burada bitirmeye çalışıyor. Bir yıl sonra avuç açıp dilenmeye başlayacak, farkında değil. Kaz kafalının teki... hep birinci sınıf lokantalarda, bodrum meyhanelerinde geçiriyor günlerini. Aktrislerle düşüp kalkıyor. Geçenlerde tutmuş, atlı muhafızlığa kabulü için dilekçe vermiş. Yaşlı olanının adı Arhipov. O da tüccar mı, bir yerde kâhya mı ne... Bir ara şarapçılıkla uğraşmış, düzenbazın, namussuzun teki... şimdilik Sizobruhov'a yordakçılık ediyor. Ne hinoğludur! İki kez iflas etmiş, içi çıfıt çarşısı, sapık bir adam. Dalavereli bir iş yü-

zünden mahkemeye de düşmüş, ama kurtarmış paçayı. Onu burada gördüğüme bir bakıma sevindim. Bekliyordum onu... Anlaşılan bu günlerde Sizobrübov'u soymakla meşgul. Bilmediği delik yoktur. Bu yüzden gençlerin işine yarar. Çoktan beri dış biliyorum ona. Mitroška da öyle... Şu pencerenin dibinde ayakta duran kibar giyimli, Çingene suratlı delikanlıdır Mitroška. At hırsızının teki. Buradaki bütün süvarilerle ahbablığı vardır. Öyle namussuzdur ki, gözlerinin önünde kalp parayı basar, göz göre göre alır bozarsın bastığı banknotu. Gerçi kadife kaftan giyiyor, milliyetçi bir Rus'tan farksızdır (yakışıyor da bu, kerataya) ama şu anda frak giydir ona, al İngiliz kulübüne götür, ünlü kont, sözgelimi, Dümbelekof diye tanıtır, hiç kimse aklının ucundan geçirmez kont olmadığını. Briç oynar, bir kont gibi kibar konuşur... Sonu kötü ya, bakalım... İşte bu Mitroška da dış biliyor şimdi şişkoya. Iyice yolamadığı eski arkadaşları Sizobrühov'u aldı elinden çünkü... Burada buluştuklarına göre ortada bir işler dönüyor demektir. Arhipov'la Sizobrühov'un buralarda dolaştıkları, bir işler peşinde oldukları haberini bana Mitroška yetiştirdi. Mitroška'nın Arhipov'a olan öfkesinden yararlanmak istiyorum çünkü. Benim de kendime göre planlarım var. Buraya da onun için geldim sayılır zaten. Mitroška'ya belli etmek istemiyorum. Sen de bakma ondan yana. Buradan çıktığımızda peşimizden koşacak. İstedğim şeyi söyleyecek bana... Şimdi şu odaya geçelim Vanya.

Garsona döndü:

– Ne istediğimi bilirsin kuşkusuz Stepan.

– Bilirim.

– Getirecek misin?

– Elbette efendim.

– Hadi bakalım!.. Otur Vanya, Niçin öyle bakıyorsun yüzüne? Farkındayım, gözlerini ayırmıyorsan benden. Şaşıyor musun? Şaşma. İnsanın başına her şey gelir hayatta... çocukluğunda –özellikle beraberce Cornelius Népos'u ezberlediğimiz günlerde– aklının ucundan geçmeyen şeyler gelir başına... Bak Vanya, şuna inan: Gerçi Maslobojev, yolunu kaybetti ama yüreği o zamanki gibi temizdir gene. Yalnızca koşullar değişti.

Yüzüm kara olmasına karadır, ama herkesinki en az benimki kadar karadır. Doktor olmak istedim. Rus dili öğretmenliğine adaylığımı koydum, Gogol üzerine bilimsel bir yazı döşendim, altın arayıcılığı yapacak oldum, evlenmeye kalkıştım... bir yuvası olsun kim istemez, evim tamtakır iken razı oldu kız. Düğün günü giymek için bir çift kundura ödünç aldım birisinden. Benimkilerin dibi çikalı bir buçuk yıl oluyordu çünkü... Sonunda evlenme işimiz suya düştü. O bir öğretmenle evlendi, ben de bir büroda çalışmaya başladım. Büro dedimse öyle vızır vızır işleyen büyük bir yer gelmesin aklına... işler değişmişti artık. Yıllar geçti aradan, çalışmadan bol para kazanıyorum, rüşvet alıyorum, gerçekleri savunuyorum. Koyuna karşı kurdum, kurda karşı koyun. Kendime göre prensiplerim var: Söz gelişi, bir çiçekle bahar olmayacağına inanır, işimi ona göre tutarım. Daha çok kişisel, ayaktakımı işi benimkisi... anlıyorsun ya?

– Dedektif falan mısınız?

– Yo... dedektif sayılmam pek. Bir bakıma resmi bir iş sayılır. Ama daha çok gönüllü çalışırım. Anlayacağın, votka içerim Vanya. Votka yerine aklımı içmediğim için de geleceğimi biliyorum. İşim bitti benim artık, Arap'ı istediğin kadar ov, beyaz olur mu hiç! Bir şey söyleyeceğim sana Vanya: İçimde dürüst bir yan kalmamış olsaydı gelmezdim yanına. Haklısın, çok kez gördüm seni. Yanına gelmek istedim, ama cesaret edemedim, sonraya bırakıyordum hep. Senin dengin değilim. Sarhoş olduğum için senden kaçmadığımı doğru söyledin. Bırakalım beni artık. Senden söz edelim biraz. Okudum canım, ben de okudum! İlk yapıtını, diyorum sevgili dostum. Okuyunca az kaldı dürüst bir insan oluveriyordum! Az kalmıştı, ama vazgeçtim, namussuz olarak kalmayı yeğledim. İşte böyle...

Uzun uzun anlattı. İçki giderek daha çok vuruyordu başına. Duygulanmıştı, ha ağladı ha ağlayacaktı. Öteden beri hoş, ama içten pazarlıklı, kurnaz, uyanık, anasının gözü bir çocuktuktu. Ama aslında temiz yürekliydi. Yolunu şaşırılmış bir insan... Rus toplumunda böyleleri çoktur. Genellikle, büyük yetenekleri olan kimselerdir bunlar. Ama bir kez akıntıya kapılmışlardır. Üstelik, bazı yönleri zayıf olduğu için bile bile vicdanlarının

gösterdiğinin tam tersini yaparlar. Göz göre göre sürüklenirler uçuruma. Masloboyev üstelik içkiye de vermişti kendini.

– Şimdi bir şey daha söyleyeceğim sana, diye sürdürdü konuşmasını. Ününün yıldırım hızıyla her yana nasıl yayıldığını duydum. Ayrıca, seninle ilgili birçok eleştiri yazısı okudum (okudum ya! artık hiçbir şey okumadığımı mı sanıyordun); aradan bir zaman geçince sokakta gördüm seni, ayağında eski bir potin vardı, şapkan buruş buruştu. Çok şey anlattı bana senin bu durumun. Şimdi dergilere mi yazıyorsun?

– Evet.

– Hamallık yapıyorsun yani.

– Ona benzer bir şey.

– Bak ne diyeceğim kardeşim: İçmek daha iyi inan! Kafayı çekip kanepeme uzanıyorum, (çok güzeldir kanepem, yolları bile var), hayallere bırakıyorum kendimi. Sözgelimi Homer, ya da Dante, Barbaros olduğumu düşünüyorum. Oysa sen Dante ya da Barbaros olduğunu hayal edemezsin. Çünkü, kendin birşeyler olmak istiyorsun; sonra, yasaktır sana böyle düşünceler, bir hamalsın çünkü. Benim hayallerim var, seninse gerçeklerin. Bak Vanya, açık açık, kardeşçe bir şey söyleyeceğim sana. Dinle beni (dinlemezsen çok gücenirim), paraya ihtiyacın var mı? Bol param var. Buruşturma yüzünü öyle. Vereceğim parayı al. Seni çalıştıran o dergicilere ne kadar borcun varsa hepsini öde. Kes onlarla hesabını. Seni bir yıl geçindirecek parayı vereyim sana, otur büyük bir roman yaz! Ne dersin?

– Bak Masloboyev! Bu kardeşçe önerin için minnettarım sana, ama şimdi bir yanıt veremem... nedenini de söyleyemeyeceğim, anlatması uzun sürer. Birtakım durumlar var. Ama söz veriyorum, sonra her şeyi anlatacağım sana. Önerine çok çok teşekkürler. Sana uğrayacağım, söz veriyorum, hem sık sık uğrayacağım. Benimle açık, içten konuştun, ben de, benden daha deneyimli olduğumu sandığım bir konuda akıl danışacağım sana.

Smith'le torununun öyküsünü başından başlayıp sonuna kadar anlattım ona. Ben anlatırken, gözlerinde olayı biliyor-muş gibi bir anlatımın dikkatimi çekmesi şaşırtmıştı beni. Kuşkumu açtım ona.

– Hayır, dedi, ama Smith adında bir ihtiyarın pastanede öldüğünü duymuştum. Madam Budnova'yla ilgili de bazı şeyler biliyorum. İki ay önce rüşvet almıştım ondan. Je Prends mon ou bien je le trouve... * Molière'e bir bu bakımdan benzerim. Gerçi yüz ruble almıştım ondan ama o gün kendi kendime, cadalozdan beş yüz ruble daha almaya karar vermiştim. Ne Allah'ın belasıdır! Karanlık işlerle uğraşiyor. Hele bazen öyle korkunç şeyler yapıyor ki! Lütfen Don Kişot sanma beni. Belki benim payıma da birşeyler düşer diye ilgileniyorum. Demin Sizobrühov'u görünce bu yüzden öylesine sevinmiştim işte. Birisi getirdi buraya Sizobrühov'u. Şişkodan başkası olmaz bu. Şişkonun ne çeşit işlerle uğraştığını bildiğim için... Neyse, onu da bir punduna getirip enselerim! Bu küçük kızın öyküsünü öğrendiğim iyi oldu. Başka bir ipucu buldum şimdi. Ben bazı özel işler de yapıyorum Vanya. Öyle kimselerle tanıştum ki! Geçenlerde bir prensin kirli bir işini yakaladım... bir iş ki sorma! Hiç kimse beklemezdi ondan bunu. İstersen evli bir kadının marifetlerinden söz ederim sana? Sen gel bana Vanya, öyle şeyler anlatacağım ki sana, yazsan hiç kimse inanmaz...

Bir önseziyle sözünü kestim:

- Soyadı neydi o prensin?
- Ne yapacaksın? Valkonski.
- Pyotr Valkonski mi?
- Evet. Tanıyor musun onu?
- Uzaktan.

Ayağa kalktım,

– Bu Prens'le ilgili bazı şeyler öğrenmek için birkaç kez geleceğim sana Masloboyev, dedim. Çok meraklandırın beni.

– Hay hay dostum, istediğin zaman buyur. Masal anlatmasını severim ama her şeyin bir sınırı vardır... anlarsın ya! Yoksa kredimizi, itibarımızı –ticari itibarımızı yani– kaybederiz.

– Biz de sınırı aşmayız.

Heyecanlanmıştım. Kaçmadı gözünden bu.

(*) Molière'in çok kullandığı bir söz: "Elime geçen fırsatı kaçırmam."

– Şimdi sana anlattığım öyküye ne dersin? diye sordum. Bir şey düşündün mü?

– Anlatuğın öykü mü? Bir dakika bekle, hesabı verip geliyorum.

Büfeye gitti, orada rastlantı sonucuymuş gibi, herkesin senli benli bir tavırla Mitroşka dediği kaftanlı delikanlıyla yan yana geldi. Maslobojev onunla, bana söylediğinden biraz daha yakın dostmuş gibime geldi. Hiç değilse, ilk kez konuşmadıkları belliydi. Gösterişli bir delikanlıydı Mitroşka, kaftanıyla, kırmızı ipek gömleğiyle, güzel yüz çizgileriyle; gençlik, cesaret dolu siyah gözleriyle dikkati hemen çekiyordu. Hareketlerinde yapmacık bir kabadayılık vardı. Başı pek kalabalıkmış, önemli işlerle uğraşıyormuş gibi bir tavır takınmaya çalıştığı belliydi. Maslobojev yanıma dönünce,

– Vanya, dedi, bu akşamüstü yedide uğra bana. Belki birşeyler öğrenirsin benden... Görüyorsun ya, yalnız başıma bir işe yaramıyorum. Eskiden yarıyordum, ama geçti artık, işlerden uzaklaştım, içkiye verdim kendimi. Ama eski ahbablarım var. Onlardan bazı şeyler öğrenebilirim. Bu alanda usta olan kimselere sorarım. Gerçi boş bir zamanımda, yani ayıkken ben de birşeyler yaparım... kuşkusuz gene tanıdıkların yardımıyla... işin aslını öğreniriz... Neyse, şimdilik bu kadar yeter! İşte sana adresim: Şestilavoçnaya... Artık boğazım kurudu Vanya. Birkaç kadeh yuvarlayıp doğru eve gideceğim. Şöyle bir uzanayım. Gelirsen Aleksandra Semyonovna'yla tanıştırırım seni. Zaman olursa şiirden falan söz edersin.

– Ya Prens'ten?

– Ondan da.

– Gelirim belki, geleceğim, geleceğim...

VI

Anna Andreyevna sabırsız bekliyordu beni. Dün akşam Nataşa'nın mektubu üzerine söylediklerim meraklandırmıştı onu. Çok daha erken, saat onda bekliyormuş beni. Öğleyn saat iki-

de geldiğimde zavallı kadın sabırsızlıktan kıvranıyordu. Üstelik, dünden beri içini dolduran yeni umutlarından, bana Nikolay Sergeyiç'ten –dün akşamdan beri hastalanmış, ama ona karşı çok iyi davranıyormuş– söz etmek istiyordu. Oldukça soğuk karşıladı beni, “Niçin geldin? Her gün ne diye damlarsın buraya?” der gibi bir ilgisizlik vardı bakışlarında. Geç geldim diye kızmıştı. Ama benim acelem vardı. Dün akşam Nataşa'nın evinde olanları kısaca anlattım. Prens'in ziyaretini, Nataşa'ya önerisini duyunca kadıncağızın yüzü güldü. O andaki sevincini anlatamam: Kendini kaybetti, haç çıkardı, ağladı, tasvirin önünde yerlere kadar eğildi, boynuma atıldı. Hemen Nikolay Sergeyiç'e koşup, mutlu haberi vermek istedi.

– Uğradığı hakaretler hasta etti onu. Nataşa'nın gururunun kurtulduğunu öğrenince her şeyi unutacaktır.

Zor vazgeçirdim onu. Zavallı kadıncağız yirmi beş yıl bir arada yaşadığı kocasını hâlâ tanıyamamıştı. Benimle hemen Nataşa'ya gelmek bile istedi. Bunun Nikolay Sergeyiç'i kızdıracağını, işleri berbat edeceğini anlattım. Sonunda yatıştı, ama gereksiz sorularla uzun süre oyaladı beni. Ha bire konuştu. “Bu kadar sevinçliyken dört duvar arasında bir başıma mı kalayım?” diyordu. Nataşa'nın beni sabırsızlıkla beklediğini söyleyerek sonunda izin koparabildim ondan. Kadıncağız peş peşe birkaç kez kutsadı beni. Nataşa'ya en iyi dileklerini iletmemi söyledi. Önemli bir şey olmazsa akşam kesinlikle ona uğramamı tembihledi, ama ben bu isteğini reddedince ağlamaklı oldu. Bu gelişimde Nikolay Sergeyiç'i görmedim: Bütün gece baş ağrısından, ateşten sızlanmış, şimdi odasında uyuyordu.

Nataşa da sabırsız bekliyordu beni. İçeri girdiğimde her zamanki gibi kollarını önünde kavuşturmuş, odanın içinde dalgın dolaşıyordu. Şimdi bile onu düşündüğüm zamanlar yoksul odasında yalnız, terk edilmiş bekleyen, kollarını göğsünün üzerinde kavuşturmuş, başı önünde, odanın içinde amaçsız, bir aşağı bir yukarı dolaşırken gelir gözümün önüne.

Dolaşmasını sürdürerek alçak sesle, niçin bu kadar geç kaldığımı sordu. Başımdan geçenleri kısaca anlattım. Ama dinlemiyordu beni sanki. Büyük bir endişesi olduğu belliydi.

– Ne var ne yok? diye sordum.

– Hiç, dedi.

Ama ses tonunda birşeylerin olduğunu, bunu anlatmak için beni sabırsızlıkla beklediğini anlatmıştım... Ama her zaman olduğu gibi şimdi değil, ben gitmeye hazırlanırken anlatacaktı. Huyuydu bu. Alışmıştım ben de, bekliyordum.

Dün akşamki olaydan söz etmeye başladık. Prens'in ikimiz üzerinde de aynı izlenimi bırakmış olması şaşırtmıştı beni: Nataşa da hiç hoşlanmamıştı ondan. Hele şimdi dünkünden daha çok nefret ediyordu ondan. Dünkü ziyaretini enine boyuna konuşmamızdan sonra Nataşa birden,

– Bak sana bir şey söyleyeyim Vanya, dedi, denemişimdir; birisinden başlangıçta hoşlanmazsam bu, sonra ondan hoşlanacağıma delildir. Her zaman öyle olmuştur.

– Umarım, Nataşa. Her şeyi düşündüm taşındım, sonunda şu karara vardım: Prens ne denli kötü niyetli olursa olsun, evlenmenize karşı durmayacaktır.

Nataşa odanın ortasında durdu, gözlerimin içine soğuk soğuk baktı. Yüzü değişmişti. Dudakları bile hafiften titriyordu. Gururlu bir şaşkınlıkla,

– Böyle bir durumda nasıl kurnazlık edebilir... yalan söyler? diye sordu.

Hemen doğruladım onu:

– Haklısın, haklısın!

– Yalan söylemiyordu sanırım. Bence olamaz böyle bir şey. Kurnazlık etmesi için bir neden yok ortada. Hem benimle bu derece eğlenmesi için çok değersiz olmalıyım gözünde... Bir insanı bu kadar aşağılamak olur mu?

– Doğru! dedim.

Ama içimden şöyle düşünüyordum: “Zavallı yavrumsun, hep aklında bu galiba, belki benden bile çok kuşkulanıyorsun.”

– Ah, dedi, bir an önce dönmesini öyle istiyorum ki! Geç saatlere dek oturacakmış burada, artık o zaman... Her şeyi yüzüstü bırakıp gittiğine göre çok önemli bir iş olsa gerek. Birşeyler duymadın mı bu konuda Vanya?

– Hayır. Ne işi olduğunu Tanrı bilir. Para peşindedir. Burada

bir yer almaya hazırlandığını duydum. İşten anlamayız biz, Nataşa.

– Öyle. Dün akşam bir mektup aldığını söylüyordu Alyoşa.

– Bir haberdir. Alyoşa değil mi?

– Geldi.

– Erken mi?

– Saat on ikide. Sabahları geç kalkar biliyorsun. Biraz oturdu. Katerina Fyodorovna'nın yanına yolladım onu. Başka türlü olmaz Vanya.

– Kendisi istemiyor muydu?

– Hayır...

Nataşa bir şey daha söylemek istedi, ama vazgeçti. Yüzüne bakıyordum, bekliyordum. Üzgündü. Birşeyler soracaktım, ama kendisine soru sorulmasını sevmediği için susuyordum.

Sonunda, dudaklarını hafifçe büktü.

– Çok tuhaf bir çocuk bu Alyoşa, dedi.

Yüzüme bakmaya çalışıyordu sanki.

– Neden? Bir şey mi oldu?

– Yoo, bir şey olmadı. Hatta bana karşı sevimliydi. Yalnız...

– Bütün üzüntüsü, endişeleri bitti artık, dedim.

Nataşa uzun uzun baktı gözlerimin içine. Belki şöyle karşılık vermek istiyordu: "Eskiden de pek üzüldüğü, endişelendiği yoktu zaten". Ama benim söylediğimin de aynı anlama geldiğini sezince yüzünü ekşitti.

Çok geçmeden neşeli, sevimli tavrını takındı gene. Pek uysaldı nedense. Bir saatten fazla oturdum. Çok endişeliydi. Prens'ten korkuyordu. Dün akşamki ziyaretinden sonra Prens'in buradan nasıl bir izlenimle ayrıldığını bilmeyi çok istediğini anlamıştım. Girebilmiş miydi gözüne? Sevincini biraz fazla belli etmemiş miydi? Fazla mı çekingen davranmıştı? Yoksa gereğinden çabuk mu indirmişti yelkenleri suya? Aklına kötü bir şey gelmiş miydi Prens'in? İçin için alay mı etmişti onunla yoksa? Küçümsemiş miydi onu?.. Bu düşünceler yanaklarını kıpkırmızı yapmıştı.

– Kötü bir insanın senin için ne düşündüğü nasıl oluyor da böylesine ilgilendiriyor seni? dedim. Ne düşünürse düşünsün!

– Niçin kötü olsun?

Nataşa vesveseliydi, temiz yürekli, içtendi. Kuşkulu oluşu sağlığının bozuk olmasındandı. Mağrurdu, ama soylu bir gururdu onunki. Herkesten üstün gördüğü bir insanın onunla alay etmesine dayanamazdı. Aşağılık bir insanın onu küçümsemesine ise küçümsemeyle karşılık verirdi. Ama kutsal saydığı bir şeyle alay edilince –alay eden nasıl bir insan olursa olsun– yüreği sızlardı. Kişilik zayıflığından değildi bu. Dünyayı tanımaması, insanlara alışık olmaması, içe kapanıklığıydı nedeni. Dış dünyayla hemen hiç ilişkisi olmamıştı. Ona belki de babasından geçmiş, son derece iyi yürekli, temiz ruhlu insanlara özgü bir özelliği daha vardı. Karşısındaki insanı olduğundan daha iyi görmek için sanki zorlardı kendini. İyi yanlarını gözünde büyütürdü. Böyle insanların sonradan hayal kırıklığına uğramaları kötü olur... hele kabahatin kendilerinde olduğunu sezinlerse acıları daha büyük olur. “Niçin verebileceklerinden çok şey bekledim onlardan?” diye kara kara düşünürler. Bu çeşit insanlar sık sık uğrarlar böyle hayal kırıklıklarına. O zaman da kendi iç dünyalarına çekilip insanlardan uzaklaşmakla huzura kavuşacaklarına inanırlar. Dikkat ettim, köşelerini öyle çok severler ki, zamanla yabanileşirler orada. Üstelik Nataşa çok hakarete uğramış, kara günler geçirmişti. Yaralı bir insandı o artık, bu bakımdan sözlerimde onu yeren yanlar vardırıysa suç onun değildi.

Acelemlerim vardı, gitmek için kalktım. Gitmeye hazırlandığımı görünce –geldiğimden beri bana karşı hiç yakınlık göstermemiş, hatta her zamankinden daha soğuk davranmış olmasına karşın– az kaldı ağlayacaktı. Sevgiyle öptü beni, gözlerimin içine uzun uzun baktı.

– Beni dinle, dedi, bugün Alyoşa çok tuhaftı. Şaşırdım. Çok neşeli, mutluydu, pek zıpır, yılışık bir hali vardı, aynanın karşısında kırttı durdu. Eski çekingenliği yoktu... Üstelik çok az oturdu. Düşünsene, bir kutu şeker getirmiş bana.

– Şeker mi? İyi ya, yerinde, içten bir davranış. Doğrusu ikiniz de ömürsünüz! Şimdi de birbirinizin yüzünden gizli duygularınızı anlamaya çalışıyorsunuz. Oysa bir şey anladığınız

yok! Alyoşa'ya kızılmaz bunun için. Eskisi gibi neşeli, uçandır... Ya sen, ya sen Nataşa! Hataların...

Nataşa, Alyoşa'dan yakınmak, ya da onunla ilgili önemli bir konuda ne düşündüğümü sormak için yanıma geldiğinde ses tonunu değiştirip gülümseyerek, içini rahatlatacak bir şey söyleyeyim diye yalvarır gibi bakardı gözlerimin içine. Ama yanılmıyorsam, böyle anlarda elimde olmadan sert bir tavır takınırdım. Onu paylıyormuş gibi konuşmaya başlardım. İyi de olurdu hani. Sertliğim, ciddi tavrım bir üstünlük sağlardı bana. Bilindiği gibi, insanlar içlerinde bazen azarlanmaya, paylanmaya büyük bir gereksinim duyarlar. Nataşa böyle zamanlarda çoğunlukla avunmuş, rahatlamış ayrılırdı yanımdan.

Bir eli omzumda, ötekiyle elimi sıkıyor, gözlerimin içine bakarak gülümsüyordu.

– Hayır, sana bir şey söyleyeyim mi Vanya, diye ekledi, nedense az duygulanmış gibi geldi bana... Üstünde pek mari* hali vardı... hani evleneli on yıl olmasına karşın karısına hâlâ kibar davranan kocalar vardır ya... Çok erken değil mi?.. Gü-lüyordu, yerinde duramıyordu. Ama gene de eski hali yoktu... Katerina Fyodorovna'nın yanına gitmek için acele ediyordu... Bir şey söylerken dinlemiyordu beni, ya da –kibarlar takımına özgü, onu bir türlü vazgeçiremediğim o kötü alışkanlığıyla– bir şeyden kaçıyor. Anlayacağın, her zamankinden değişikti... hatta soğuktu sanki... Ben de neler saçmalıyorum! Sızlanmaya başladım mı susmam artık! Ah Vanya, ne bencil, ne yetinmek bilmez insanlarız bizler! Anlıyorum! Karşımızdakinin yüzüne en küçük bir değişikliği bağışlamayız. Ama niçin olmuştur bu değişiklik, orasını düşünmeyiz! Demin sitem etmekte haklıydın bana Vanya! Bütün suç bende! Kendi kendime üzüntü yaratıyor, sonra da ah vah ediyorum... Teşekkür ederim Vanya, içimi rahatlattın. Ah, ne olur bugün gelse gene! Nerede! Darılmıştır belki de!

Hayretle,

– Kavga mı ettiniz? diye haykırdın.

(*) Koca (Fransızca).

– Yok canım! Biraz üzgündüm. Neşeliyken o da birden düşüncelere daldı. Giderken biraz soğuk vedalaştı benimle gibime geldi. Neyse, çağırırım onu... Sen de gel akşama Vanya.

– Olur, işimi bitirebilirsem gelirim.

– Ne işi bu?

– Dert aldım başıma! Ama gelebileceğimi sanıyorum.

VII

Saat tam yedide Maslobojev'deydim. Şeştilavoçnaya'da küçük bir evin üç odalı kasvetli, ama iyi döşeli bir dairesinde oturuyordum. Ama evin içinde aşırı bir derbederlik çarpıyordu göze. Çok sade, ama hoş giyimli, tertemiz, gözlerinin içi gülen, on dokuz yaşlarında bir kız açtı bana kapıyı. Maslobojev'in beni tanıştıracığını söylediği Aleksandra Semyonovna'nın bu genç kız olduğunu hemen anlamıştım. Adımı sordu. Söyleyince, Maslobojev'in beni beklediğini, ama şimdi odasında uyuduğunu söyledi. Ama gene de oraya götürdü beni. Maslobojev son derece güzel, yumuşak bir koltuğa uzanmış, pis paltosunu üzerine örtmüştü, eski bir deri yastığı başının altına almış, uyuyordu. Uykusu çok hafifmiş. İçeri girdiğimizde hemen seslendi bana,

– A! Sen miydin? Bekliyordum. Şimdi seni görüyordum düşümde. Sözde gelmişsin, beni uyandırmaya çalışıyordun. Vakit tamam demek. Gidelim.

– Nereye gideceğiz?

– O kadına.

– Hangi kadına? Niçin?

– Madam Bubnova'ya baskın yapacağız.

Aleksandra Semyonovna'ya döndü. Parmak uçlarını birleştirip öperek ekledi:

– Ne dilberdir bilsen!

Aleksandra Semyonovna, onun bu yapuğuna biraz kızması gerekirmiş gibi,

– Başlama gene! diye çıkıştı.

– Tanışmıyorsunuz değil mi Vanya? Tanıştırayım: Aleksand-

ra Semyonovna, edebiyat generalini sana tanıştırayım. İsteyen, yılda ancak bir kez görebilir onu, başka zamanlar parayla...

– Buldun aptalı, eğlen bakalım, dedi. Sözlerine kulak asmanın lütfen, hep böyle alay eder benimle. Niçin general oluyor-muşsunuz?

– Bu general başka general. Siz de beyefendi, aptal sanmayın bizi lütfen, görüldüğümüz kadar akılsız değilizdir.

– Bakmayın ona siz! Kibar insanların yanında hep böyle rezil eder beni utanmaz! Bir kerecik tiyatroya götürse bari.

– Evinizde bir şeyi sevecektiniz. Aleksandrovna Semyonovna... Unutmadınız ya neyi seveceğinizi? Adını unuttunuz mu? Hani söylemiştim size.

– Unutmadım elbette. Saçma bir şey.

– Peki söyleyin bakalım, neydi?

Konuşumuzun yanında rezil mi olacağım! Kötü bir anlamı vardır belki. Söylersem dilim kurusun.

– Öyleyse unuttunuz demektir.

– Hiç de unutmadım. Söylüyorum işte: Penatları!¹⁹ Penatlarımızı sevecekmişim!.. Penat diye bir şey yoktur belki de. Hem ne diye sevmeliyim onları? Her zaman saçmalar işte böyle!

– Ama Madam Bubnova'nın evinde...

– Bubnova'nın da senin de canınız cehenneme!

Aleksandra Semyonovna öfkeyle koşarak çıktı odadan.

– Hadi artık, gidelim! Hoşça kal Aleksandra Semyonovna!

Çıktık.

– Önce şu arabaya binelim Vanya. Ha şöyle. Senden ayrıldıktan sonra birşeyler daha öğrendim. Hem tahmine dayanmıyor bu seferkiler, hepsi gerçek. Senin arkandan bir saat daha kaldım Vasilyevski'de. O şişko yok mu, o şişko... ne namussuz, iğrenç, düzenbaz, çirkef herifin biridir! Sapık birtakım zevkleri var. Bubnova olacak karı da bu çeşit marifetleriyle ün salmış. Geçen gün temiz bir aile kızı yüzünden az kalsın yakayı ele veriyormuş. Şu yetim kıza giydirdiği ipek entariler (sabah anlattın ya) aklıma takıldı. Çünkü birşeyler çalınmıştı ku-

(*) Eski Romalılarda evi koruyan tanrılar – ç.n.

lağıma. Senden ayrıldıktan sonra tesadüfen bazı şeyler öğrendim. Sanırım hepsi doğru. Kaç yaşında bu kız?

– On üç gösteriyor.

– Boyuna bakılırsa daha küçük, değil mi? Karı gerektiği yerde on bir, gerektiği yerde de on beş diyecektir yaşını. Zavallı kızın koruyucusu, arayıp soranı olmadığı için de...

– Doğru mu bu?

– Ne sanıyorsun ya? Madam Bubnova acıdığından yetim bir kızı yanına alacak kadınlardan değil. Şişko oraya dadandığına göre işin içinde bir iş vardır. Bu sabah görüşmüşler. Çenesi düşük Sizobrühov'a da evli bir dilber vaat etmişler. Yüksek rütbeli bir subay karısı. Rezil tüccar oğulları böyle şeylere pek düşkün olurlar. İlle rütbe isterler... Latin gramerindeki gibi, anımsıyor musun: Anlam son eke yeglenir. Hala sarhoşum galiba. Bubnova'nın o kadar cesareti yoktur. Polisi de uyutmak istiyor. Avcunu yalar! Gidip ödünü patlatacağım, bilir beni, eski yaptıklarından anımsar... İşte böyle, anlarsın ya?

Şaşırmıştım. Bütün bu duyduklarım allak bullak etmişti beni. Geç kalacağız diye korkuyordum, ha bire arabacıyı sıkıştıırıyordum. Maslobojev,

– Korkma önlemimizi aldık, diyordu. Mitroşka orada. Sizobrühov paradan olacak, şişko namussuz da sopa yiyecek. Öyle kararlaştırdık. Bubnova da benim payıma düştü... Ona dersini ben vereceğim...

Lokantanın önünde durduk. Mitroşka denen adam yoktu görünürlerdi. Arabacıya bizi lokantanın önünde beklemesini söyleyip Bubnova'nın evine yollandık. Mitroşka dış kapının yanında bizi bekliyordu. Evin pencerelerinde ışık vardı. Sizobrühov'un sarhoş kahkahaları çınlatıyordu her yanı.

Mitroşka,

– On beş dakikadan beri içerideler, dedi, tam zamanında geldiniz.

– Nasıl gireceğiz içeri? dedim.

Maslobojev:

– Konuk gibi, dedi. Beni de Mitroşka'yı da tanıyor. Gerçi kapıyı bacayı kilitlemişlerdir ama, bize açarlar.

Avlu kapısını hafifçe tıklattı. Kapıcı açtı, Mitroşka'ya göz kırptı. Sessizce girdik. İçeridekilerin bir şeyden haberi yoktu. Kapıcının merdiveninden çıkardı bizi, kapıyı çaldı. İçeriden seslendiler. Yalnız olduğunu, "bir iş için" geldiğini söyledi. Açıldı kapı, hep birden içeri daldık. Kapıcı saklandı. Elinde kandille hole çıkan sarhoş, üstü başı perişan Bubnova,

– Kimsiniz? diye sordu.

Maslobojev,

– Kim mi? dedi. Nasıl olur Anna Trifonovna, değerli konuklarınızı tanımadınız mı? Bizden başka kim olabilir?.. Filip Filipiç.

– Ah, siz miydiniz Filip Filipiç! Değerli konuklarım... Hangi rüzgâr attı böyle... şey... bu yandan buyrun.

Kadın şaşkına dönmüştü.

– Orada ne var canım? Bölmenin arkasına mı geçeceğiz? Olmaz, daha iyi bir yerde ağırlamalısınız bizi. Soğuk bir şey içeceğiz. Maşer'ler* yok mu?

Bubnova birden toparladı kendini.

– Böyle değerli konuklar için yoktan var ederim. Çin'den getiririm.

– Önce şunu sorayım Anna Trifonovna'cığım: Sizobrühov burada mı?

– Bu... burada.

– Çok iyi, onu arıyordum da... Bana haber vermeden eğleniyor demek namussuz?

– Sizi unuttuğunu sanmam Filip Filipiç. Hep birisini bekliyordu, belki de sizdiniz beklediği.

Maslobojev kapıyı itti, sardunya saksıları dizili iki penceresi olan küçük bir odaya girdik. Odada hasır sandalyeler, iğrenç bir piyano vardı. Her şey gerektiği gibiydi... Ama biz daha holde konuşurken Mitroşka ortadan kaybolmuştu. Sonra öğrendim, içeri girmemişti bile. Kapının arkasında beklemişti. Sabah Bubnova'nın omzu üzerinden bakan yüzü boyalı, perişan kılıklı kadın dostuydu, kapıyı ona o açmıştı...

Sizobrühov yuvarlak, beyaz örtülü masanın yanındaki ma-

(*) Ma chère (Fransızca): Cicim.

un taklidi bir kanepede oturuyordu. Masanın üzerinde iki şişe şarap, ucuz cinsinden bir şişe rom, ayrıca şeker, baharatlı börek, fındık fıstık dolu tabaklar vardı. Sizobrühov'un karşısında yüzü çiçek bozuğu, siyah tafta bir entari giymiş bakır bilezikler, iğneler takmış kırkık, iğrenç bir yaratık oturuyordu. Üst subay karısı dedikleri bu olmalıydı. Subay karısı olduğu yalandı kuşkusuz. Sizobrühov sarhoştü. Pek mutlu görünüyordu. Şişko arkadaşı ortalarda yoktu.

Maslobojev olanca sesiyle,

– Kalleşlik bu! diye gürledi. Bir de Düşso'ya* davet edersin adamı!

Sizobrühov bizi karşılamak için mutlu bir yüzle yerinden doğrulurken,

– Bu ne sürpriz Filip Filipiç! dedi.

– İçiyor musun?

– Kusura bakmayın.

– Özür dilemeyi bırak da konuklarını masaya buyur et. Seninle oturup eğlenmeye geldik. Bir arkadaşımı da getirdim!

Maslobojev, “arkadaşım” derken beni göstermişti.

– Tanıştuğımıza sevindim efendim...

Öksürdü Sizobrühov, Maslobojev,

– Şarap diye bunu mu içiyordunuz? dedi. Ekşi lahana turşusuna benziyor.

– Estagfurullah.

– Düşso'nun kapısından içeri adım atamazsın sen. Bir de tutmuş, beni davet ediyorsun!

Karşıda oturan kokona söze karıştı:

– Paris'te bulunduğundan söz ediyordu demin, yalandı anlaşılan!

– Kusura bakmayın ama Fedosya Titişna, bulundum Paris'te.

– Senin gibi köylünün ne işi var Paris'te.

– Gittim işte. Karp Vasilyeviç'le neler yaptık orada! Tanırsınız değil mi Karp Vasilyeviç'i?

– Bana ne senin Karp Vasilyeviç'inden?

(*) O zamanlar Petersburg'un en lüks lokantası – ç.n.

– Öyle işte... Politika bu. Bir gece Madam Joubert adında bir kadının evinde bir İngiliz trüması* da kırmıştık.

– Ne kırdınız ne?

– Trüma. Hani duvarda tavandan döşemeye kadar uzanan aynalar oluyor ya, onlardan işte. Karp Vasilyeviç zilzurna sarhoştı. Madam Joubert’le Rusça konuşmaya başlamasın mı bir ara... Tam trümanın yanındaydılar. Dirseğini aynaya dayadı birden, Joubert karı bağıyordu (kendi dilinde kuşkusuz): “Trüma yedi yüz franktır (frank dedikleri bizim yirmi beşlik değerinde bir para), kıracaksın!” Karp Vasilyeviç sırtarak bana bakıyordu. Karşı kanepede oturuyordum. Yanımda da bir dilber.. ama bunun gibi suratsız değildi, süslü püslü, güzel bir parçaydı. Karp Vasilyeviç karşıdan bağıyordu bana: “Stepan Trentiç, hey Stepan Trentiç! Yarı yarıya var mısın?” “Varım” deyince yumruğunu trümanın ortasına indirdiği gibi şangır!.. Koca ayna tuzla buz oldu. Joubert karı “Haydut herif, burasını ne sandın sen!” diye bağıarak üzerine yürüdü. Gene kendi dilinde konuşuyordu kuşkusuz. Karp Vasilyeviç “Al şu parayı, ne istersem yaparım ben” dedi. Çıkarıp beş yüz elli frank saydı kadının avcuna. Ellisini pazarlıkla düştüler.

Tam bu anda, bizim bulunduğumuz odadan iki üç kapı ötede bir yerden korkunç bir çığlık duyuldu. İrkildim. Ben de bir çığlık attım. Helena’nın sesi idi bu. Yüreğimi hoplatan bu acıklı çığlığın peşinden bağırmalar, küfürler duyuldu. Gürültüler oldu. Şamar sesleri evin içini cınlattı. Mitroşka görevini yapıyordu galiba. Birden ardına kadar açıldı kapı. Helena perişan bir durumda daldı içeri. Üzerinde paramparça olmuş, beyaz ipek bir entari vardı. Saçı başı karmakarışık. Kapının tam karşısında, ayakta duruyordum. Doğru bana koştu, kucakladı. Herkes ayağa fırlamış, odanın içi ana baba gününe dönmüştü. Helena’nın arkasından kapıda Mitroşka gözüktü. Şişko düşmanını iyice hırpalamış, saçından sürüyerek getirmişti. Odanın içine fırlattı onu. Sonra gülümseyerek,

– İşte! dedi. Alın!

(*) Trumeau: İki pencere arasına duvara konulan boy aynası – ç.n.

Maslobojev sakin bir tavırla yanıma geldi, omzuma dokundu.

– Şimdi beni dinle, dedi, kızı al, dışarıda bekleyen arabayla senin eve götür. Burda sana göre iş kalmadı artık. Yarın da geri kalan işleri tamamlarız.

Söylediğini hemen yaptım. Helena'yı, kolundan tuttuğum gibi bu çirkef kuyusundan çıkardım. Arkamızdan neler oldu bilmiyorum. Durdurmaya kalkışan olmadı bizi: Ev sahibesi şaşırılmıştı. Her şey çok çabuk olup bitmişti. Kendini toparlamaya fırsat bulamadan çıkmıştık. Araba bizi bekliyordu. Yirmi dakika sonra benim evdeydik.

Helena yarın baygın bir durumdaydı. Entarisinin düğmelerini çözüp çıplak bedenine su serptikten sonra kanepeye yatırdım onu. Ateşi çıkmıştı, sayıklıyordu. Solgun yüzüne, kanı çekilmiş dudaklarına; kabartılıp yana taranmış karmakarışık saçlarına, süsüne, entarisinin şurasında burasında kalmış pembe fiyonglarına uzun uzun baktım... kızcağızın sapık niyetler için kullanılmak istendiğinden kuşkuym kalmamıştı. Zavallı! Giderrek durumu kötüleşiyordu. Bir an ayrılamıyordum yanından: Nataşa'ya gitmekten de vazgeçmiştim. Helena arada bir uzun kirpiklerini kaldırıyor, tanımaya çalışıyor gibi yüzüme uzun uzun bakıyordu. Çok geç, saat gecenin ikisinde uyuyabildi ancak. Ben de yerde uyuyakalmışım...

VIII

Sabah çok erken uyandım. Bütün gece hemen her yarım saatte bir uyanmıştım. Zavallı konduğumun yanına gidip soluk alışını dikkatle dinlemiştim. Ateşi vardı, sayıklıyordu. Ama sabaha doğru deliksiz bir uykuya daldı. "Bu iyiye işaret" diye geçirdim içimden. Sabah kalkınca, zavallı uyanmadan gidip bir doktor çağırmaya karar vermiştim. İyi yürekli, bekâr, yaşlı bir doktor tanıyordum. Kendimi bildim bileli Vladimir Köprüsü yakınında bir evde Alman hizmetçisiyle birlikte otururdu. Doğru ona koştum. Saat onda geleceğine söz verdi. Saat sekizdi. Dönüşte Maslobojev'e uğramayı çok istedim, ama vazgeç-

tim. Dünkü yorgunluğun üzerine belki hâla uyuyordu. Sonra Helena uyanabilir, benim evimde yalnız olduğunu anlayınca korkabilirdi. Hasta hasta, buraya nasıl, ne zaman geldiğini unutmuş olabilirdi.

Tam ben odaya girerken uyandı. Yanına gittim. Alçak sesle, kendisini nasıl hissettiğini sordum. Yanıt vermedi. Ama anlamlı, siyah gözleriyle uzun uzun baktı yüzüme. Bakışından onun her şeyi anladığını, şuurunun yerinde olduğunu sezindim. Sorumu yanıtlamaması belki huyundandı. Dün de önceki gün de bazı sorularına yanıt vermemiş, şaşkınlık, garip bir merak, gurur dolu inatçı bakışını gözlerimin içine dikmişti. Şimdi de bir soğukluk, bir kuşku vardı bakışında. Ateşi var mı diye bakmak için elimi alınına koyacak oldum, ama küçücük eliyle sessizce itti kolumu. Yüzünü duvara döndü. Onu rahatsız etmemek için çekildim.

Büyük bir bakır çaydanlığım vardı. Semaver yerine kullanıyordum onu. İçinde su kaynattığım da oluyordu. Odunum vardı. Kapıcı bir seferde beş günlük odunumu birden getiriyordu. Sobayı yaktım. Gidip su aldım, çaydanlığa koydum. Çay takımlarını masaya yerleştirdim. Helena benden yana dönmüş merakla beni izliyordu. Bir şey isteyip istemediğini sordum. Gene duvara döndü, karşılık vermedi.

“Niçin kızıyor bana acaba?” diye düşünüyordum. “Ne tuhaf bir kız!”

Bizim yaşlı doktor, söylediği gibi tam saat onda geldi. Almanlara özgü o aşırı dikkatle iyice bir muayene etti Helena'yı. Tehlikeli bir durumun olmadığını, hastanın yalnızca üşüttüğünü söyleyerek ümit verdi bana. Sonra “Hastanın başka bir hastalığının daha olduğunu sanıyorum,” diye ekledi. “Kalp atışları düzensiz. Bunun için özel bir muayeneden geçirilmesi gerekmektedir. Şimdilik bir tehlike söz konusu değildir.” Gerekli olduğundan değil de, daha çok âdet yerini bulsun diye bir şurupla birkaç toz yazdı ona. Hemen arkasından sorguya çekti beni: “Neniz oluyor sizin bu kız? Ne işi var evinizde?” Bir yandan da odanın içinde merakla dolaştırıyordu bakışlarını. Çenesi çok düşüktü.

Helena da şaşırmıştı ona. Nabzına bakarken elini itmiş, dilini göstermek istememişti. Sorularına hiç yanıt vermiyor, gözlerini kırpmadan boynundaki kocaman Stanislav Nişanı'na bakıyordu. "Başı çok ağrıyor galiba," dedi ihtiyar, "bakışı çok tuhaf." Helena'nın, başından geçenleri ona anlatmayı gereksiz buldum. Yalnızca, öyküsünün uzun olduğunu söylemekle yetindim.

Giderken,

– Bir şey olursa haber verin bana, dedi. Şimdilik bir tehlike yok.

Bütün gün Helena'nın yanından ayrılmamaya, hatta bütününüyle iyileşinceye dek onu elimden geldiğince yalnız bırakmamaya karar vermiştim. Ama Nataşa'yla Anna Andreyevna'nın beni boşu boşuna beklememeleri için hiç değilse Nataşa'yı, bugün ona uğrayamayacağımdan bir mektupla haberdar etmeye karar verdim. Anna Andreyevna'ya yazamazdım. Nataşa'nın hastalığını ona bildirmemden sonra, kendisine bir daha mektup yazmamamı söylemişti. "Hem mektubu görünce bizimki surat ediyor, ama sormayı yediremiyor gururuna. Bütün gün yüzünden düşen bin parça oluyor sonra. Üstelik mektupların canımı sıkmaktan başka bir şeye yaramıyor. Üç beş satır karalayıp yolluyorsun. Sorup her şeyi ayrıntısıyla öğrenmek istiyorum, ama yanımda yoksun". Bu yüzden yalnız Nataşa'ya yazdım. İlaçları ısmarlamak için eczaneye gittiğimde mektubu postaya attım.

Bu arada Helena gene uyumuştı. Uykuda hafiften inliyor, irkiliyordu. Doktor yanılmamıştı: Başı çok ağrıyordu. Zaman zaman bağırarak uyanıyordu. Kendisine gösterdiğim ilgi ona ağır geliyormuş gibi yüzüme tuhaf tuhaf bakıyordu. Doğrusunu söyleyeyim, çok üzüyordu beni bu.

Saat on birde Maslobojev geldi. Telaşlı, sanki biraz dalgındı. Ancak bir dakika kaldı. Acele ediyordu. Odayı gözden geçirdikten sonra,

– Vanya, dedi, evinin öyle ahım şahım olmadığını tahmin ediyordum, ama doğrusu seni böyle bir sandığın içinde bulacağımı hiç düşünmemiştim. Öyle ya, ev değil bir sandık bu. Hadi diyelim ki önemi yok bunun. İşin en kötü yanı, başkalarının dertleriyle uğraşmaktan yazmaya zaman ayıramaman...

Dün Bubnova'ya giderken arabada düşündüm bunu. Yaradılış yönünden de sosyal durum yönünden de kendileri doğru dürüst bir şey yapmamalarına rağmen başkalarına akıl veren insanlardım ben. Şimdi beni dinle: Yarın ya da öbür gün belki uğrarım sana. Ama sen pazar sabahı kesin gel bana. Sanırım o zamana dek bu kız sorunu bir sonuca bağlanır. Bu kez ciddi konuşacağım seninle, çünkü birisinin sıkıya alması gerekiyor seni. Böyle yürümez. Dün üzerinde durmamıştım, şimdi açıklayacağım. Söyler misin, benden ödünç para almayı kendin için gurur kırıcı mı sanıyorsun?

– Dur şimdi, kavgaya başlama! İyisi mi dün bizden sonra ne yaptınız, onu anlat.

– Ne olacak, her şey gayet iyi sonuçlandı. Amaca eriştik. Anlarsın ya! Şimdi hiç zamanım yok. Kapıdan uğrayıp çok acelem olduğunu, seninle uğraşamıyacağımı söylemek istemiştim. Ha, iyi ki aklıma geldi: Kızı bir yere mi yerleştireceksin, yoksa burada mı kalacak? Düşünüp bir karar vermek gerekiyor çünkü.

– Doğrusu henüz bilmiyorum. Birlikte bir karar verelim diye seni bekliyordum. Sözgelimi, ne sıfatla yanımda alıkoyabiliyim onu?

– O da mı dert, hizmetçi olarak...

– Yalnız biraz alçak sesle konuş. Gerçi hasta, ama akli başında. Seni görünce birden ürperdi demin, gözümünden kaçmadı. Dün akşamı anımsadı demek...

Helena'nın nasıl bir kız olduğunu, dikkatimi çeken özelliklerini anlattım Maslobojev'e. Sözlerim pek ilgilendirdi onu. Kızı belki bir eve yerleştireceğimi ekledim. Kısaca benim ihtiyardan söz ettim. Şaşırmıştım: Maslobojev'in Nataşa olayından haberi vardı. Bunu nereden bildiğini sorduğumda,

– Öyle biliyorum işte, dedi. Bir işi incelerken kulağıma çalınmıştı. Prens Valkonski'yi tanıdığımı söylemiştim ya. Kızı ihtiyarların yanına verirsen iyi edersin. Çünkü yük olur sana. Sonra şu var: Bir kimlik cüzdanı gerek. Ben hallederim bu işi. Sen merak etme. Hoşça kal. Sık sık uğra bana. Uyuyor mu şimdi?

– Galiba.

Maslobojev'i yeni yolcu etmiştim ki, Helena seslendi bana.

- Kimdi o? diye sordu.

Sesi titriyordu ama hep o soğuk, mağrur -başka sözcük bulamıyorum- bakışıydı üzerimdeki.

- Maslobojev, dedim.

Onu Bubnova'nın elinden Maslobojev'in yardımıyla kurtardığımı, Bubnova'nın ondan çok korktuğunu anlattım. Anımsadığı şeylerden olacak, Helena'nın yüzü birden kızardı. Heyecanla gözlerimin içine bakarak,

- Bubnova buraya gelemez, değil mi? diye sordu.

Kuşkusunun yersiz olduğunu anlattım. Sustu, sıcacık parmaklarıyla elime dokundu, ama akli başına gelmiş gibi birden çekti elini. "Benden bu derece nefret etmesi olanaksız", diye geçiriyordum içimden. Huyuydu belki bu... belki de zavallı çok acı çektiği için, artık hiç kimseye güvenemiyordu.

Söylenilen saatte ilaçları almaya çıktım. Dönüşte (bazen akşam yemeğimi yediğim bir lokanta vardı yolumun üzerinde) oraya uğradım. Sahibi tanırdı beni, parasını sonra vermek üzere birşeyler verirdi bana. Evden çıkarken sefertasını yanıma almıştım. Lokantadan Helena için bir porsiyon tavuklu çorba aldım. Ama içmedi. Olduğu gibi sobanın üzerine koydum tası.

İlacını verdikten sonra işimin başına oturdum. Uyuyor sanıyordum. Farkına varmadan ona bakınca, yatağın içinde hafifçe doğrulmuş, beni izlediğini gördüm. Görmemiş gibi davrandım.

Sonunda uyudu. Sakin, sayıklamadan, inlemeden uyumasına sevindim. Düşünceye daldım: Bugün ona uğramadım diye gücenebilirdi Nataşa. Onun için en gerekli olduğum böyle bir zamanda bu denli ilgisizliğim çok üzerti onu. Hem benim yapmam gereken bazı şeyler de olabilirdi. Bilerek gitmiyordum sanki...

Anna Andreyevna'ya gelince, yarın kendimi ona nasıl affettiğimi bilmiyordum. Kara kara düşünüyordum. Birden kararımı verdim: Gidip ikisini de görecektim. İki saatte dönebilirdim. Uyuyordu Helena, çıktığımı duymazdı. Yerimden fırladım, paltomu omuzlarıma attım, şapkamı aldım, tam çıkıyordum, Helena seslendi arkamdan. Şaşırmıştım: Uyuyor numarası mı yapıyordu yoksa?

Sırası gelmişken söyleyeyim: Gerçi benimle konuşmak istemiyor gibi bir tavır takınıyordu ama bana sık sık seslenmesi, bazı şeyleri sorması tam tersini gösteriyordu. Doğrusu hoşuma da gitmiyor değildi bu.

Yanına gittim.

– Kimin evine bırakacaksınız beni? diye sordu.

Sorularını genellikle böyle birdenbire, hiç beklemediğim anlarda sorardı. Ne sorduğunu bir an kavrayamamıştım.

– Demin o adama, beni bir eve yerleştirmek istediğinizi söylüyordunuz. Hiçbir yere gitmem ben.

Üzerine eğildim. Gene ateşi çıkmış, fenalaşmıştı. Yatıştırmaya çalıştım onu. Benim yanımda kalmak isterse onu hiçbir yere vermeyeceğimi söyledim. Paltomu, şapkamı çıkardım. Böyle bir durumda yalnız bırakamazdım onu.

Gitmekten vazgeçtiğimi anlayınca,

– Hayır, hayır, dedi gidin! Uyumak istiyorum, hemen uyu-yacağım.

Hayretle,

– Yalnız nasıl kalırsın diye sordum. Aslında en geç iki saat sonra dönecektim...

– Hadi gidin. Belki bir yıl iyileşemem, bir yıl çıkmayacak mısınız evden?

Gülümsemeye çalıştı. Tuhaf tuhaf baktı yüzüme. Yüregini saran iyi bir duyguyla cenkleşiyordu sanki. Zavallı! Bütün ürkekliğine, soğuk görünmeye çalışmasına karşın iyi yürekliliğini, duygululuğunu gizleyemiyordu.

Önce Anna Andreyevna'ya gittim. Tedirgin bir sabırsızlıkla bekliyordu beni. Bir sürü sitem etti. Çok endişeliydi: Nikolay Sergeyiç yemekten sonra evden çıkıp gitmişti. Nereye gittiğini bilmiyordu. Yaşlı kadının dayanamayıp, kocasına her şeyi –her zaman olduğu gibi– üstü kapalı anlattığını anlamıştım. Kendisi de saklamıyordu bunu zaten: Böylesine bir mutluluğu onunla paylaşmadan edememiş; Nikolay Sergeyiç –yaşlı kadının deyişiyle– suratını asmış, ağzını açmamış, karısının sorularını bile karşılıksız bırakmış, yemekten sonra da alıp başını gitmiş. Anna Andreyevna korkudan titriyordu. Nikolay Sergeyiç gelene dek

beklemem için yalvarıyordu. Kalamayacağımı, belki yarın bile gelmeyeceğimi, şimdi de gelemeyeceğimi haber vermek için uğradığımı söyledim. Az kaldı kavga edecektik. Ağlamaya başlamıştı. Ağzına geleni söyledi. Tam kapıdan çıkıyordum ki birden boynuma atıldı, sıkı sıkı kucakladı beni. Ona, zavallı, kimsesiz bir kadına kızmamamı, sözlerinden alınmamamı söyledi.

Nataşa'yı, beklediğimin tam tersine, gene yalnız buldum. Çok tuhaftır, beni gördüğüne başka zamanlar olduğu kadar sevinmedi gibime geldi. Ugramama canı sıkılmıştı sanki. Alyoşa'nın gelip gelmediğini sorduğumda, "Elbette geldi," dedi, "ama çok oturmadı". Dalgın ekledi:

– Bu akşam gelecek, söz verdi.

– Peki, dün akşam geldi mi?

Nataşa çabuk çabuk konuşarak,

– Ha... hayır, dedi. Bırakmamışlar onu. Senin işler nasıl, Vanya?

Alyoşa konusunu kapamak istediğini anlamıştım. Dikkatle baktım yüzüme. Çok heyecanlıydı. Duygularını anlamak amacıyla yüzüne dikkatli baktığımı fark edince birden öfkeyle baktı gözlerimin içine. Bakışı yaktı beni sanki... "Gene bir derdi var," diye geçirdim içimden, "ama açılmak istemiyor bana."

İşlerimin nasıl olduğu sorusuna karşılık Helena olayını ayrıntılarıyla anlattım. Çok ilgilendi anlattıklarımınla, şaşırды bile.

– Aman Tanrım! diye haykırdı. Hasta hasta yalnız, nasıl bırakabildin onu?

Bugün gelmemek niyetinde olduğumu, ama bana kızacağına, belki bir yardımına gereksinimi olabileceğini düşünerek uğramaya karar verdiğimi söyledim.

Nataşa birşeyler düşündü.

– Var galiba Vanya, dedi. Ama bunu başka bir zamana bıraksak daha iyi olur. Bizimkilere uğradın mı?

Anlattım.

– Evet, dedi. Bu olanları babamın nasıl karşılayacağını Tanrı bilir. Hoş, karşılayacağı bir şey de yok ya ortada...

– Yok mu? Böylesine bir değişiklik!

– Yaa, öyle... Nereye gitti gene acaba? O gün bana geldiğini

sanmıştın. Bak Vanya, uğrayabilirsen yarın bir ara uğra. Belki birşeyler anlatırım sana... Üzmek istemiyorum seni. Eve, konuğunun yanına gitsen iyi edersin. Yanından ayrılalı iki saati geçiyor çünkü.

– Doğru. Hoşça kal Nataşa. Bugün nasıldı sana karşı?

– Kim, Alyoşa mı? Eh işte... Merakına şaşıyorum Vanya.

– Hoşça kal dostum.

– Güle güle.

Elimi önemsemez bir tavırla sıktı, gözlerini benden kaçırdı. Biraz şaşırmıştım. Çıktım. Kendi kendime “Düşünceli olmakta haklı. Durumu hiç de iç açıcı değil galiba. Yarın ben sormadan her şeyi bir bir anlatır”, diye düşünüyordum.

Eve üzgün döndüm. Kapıdan adımımı atar atmaz şaşkın, durakladım. İçerisi karanlık. Helena’yı sedirde, derin düşüncelere dalmış, başı önünde oturur gördüm. Başını kaldırıp bana bakmadı bile. Kendinde değildi sanki. Yanına gittim; mırıldanıyordu kendi kendine birşeyler. “Sayıklıyor mu yoksa?” diye geçirdim içimden.

Yanına oturdum, kolumu omuzuna koydum.

– Helena, dedim, ne oluyor sana yavrumsu?

Başını kaldırmadan,

– Ben buradan... diye mırıldandı, onun yanına gitsem daha iyi olacak.

Şaşırmıştım.

– Nereye? dedim. Kimin yanına?

– Bubnova’nın. Ona çok borçlu olduğumu, annemi kendi parasıyla kaldırdığını söylüyordu... Anneme beddua etmesini istemiyorum... Onun yanında çalışıp borcumuzun hepsini ödemek istiyorum. O zaman kendim ayrılırım yanından. Şimdi oraya döneceğim.

– Kendine gel Helena, dedim onun yanına gidemezsin. Öldürür seni...

Helena heyecanlı,

– Öldürsün varsın, dedi, istediği kadar eziyet etsin! Benden çok daha iyi durumda olanlar bile acı çekiyorlar. Bir dilenci söyledi bana. Yoksulum ben, yoksul kalmak istiyorum. Ömrü-

mün sonuna dek yoksul kalacağım. Ölürken öyle kalmamı söyledi annem. Çalışacağım... Bu entariyi istemiyorum...

– Yarın yenisini alacağım sana. Kitaplarını da getireceğim. Burada kalacaksın. İstemezsen hiç kimseye vermem seni. Üzülme artık...

– Bir eve hizmetçi gireceğim.

– Peki yavrum, nasıl istersen öyle olsun! Şimdi yat uyu!

Ama gözleri yaşardı zavallının, hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ne yapacağımı şaşırılmışım. Gidip bir bardak su getirdim. Şakaklarını, başını elimle ısladım. Sonunda bitkin, sedirin üzerine yığıldı. Gene bir titreme nöbeti geldi. Ne bulduysam örttüm üzerine, sardım sarmaladım. Uyudu. Ama ikide bir sıcıyor, uyanıp gene dalıyordu. Gerçi çok dolaşmamışım o gün, ama gene de müthiş yorgun düşmüştüm. Bir an önce yatmak istiyordum. Kafamın içi karmakarışık. Bir ses bu kızla çok uğraşacağımı, başıma çok işler açacağını fısıldıyordu kulağıma. Ama daha çok Nataşa'nın durumuna üzülüyordum. Düşünüyorum da, o uğursuz gece yatağa girdiğimdeki gibi berbat bir ruhsal durumda anımsamıyorum kendimi.

IX

Sabah çok geç, saat onda uyandım. Hastaydım. Başım hem dönüyor, hem ağrıyordu. Helena'nın yatağına baktım, boştu. Tam o anda yan odadan birtakım sesler geldi kulağıma: Birisi yerleri süpürüyordu sanki. Çıkıp baktım. Helena bir elinde süpürge, ötekiyle o gecedeki beri üzerinden çıkarmadığı süslü entarisinin eteğini tutmuş, odayı süpürüyordu. Sobanın yanına yığılı odunlar köşeye güzelce yerleştirilmiş, masa temizlenmiş, çaydanlık yıkanmıştı. Kısacası, Helena göreve başlamıştı...

– Bak Helena, diye bağırdım, kim söyledi sana yerleri süpürmeni? İstemiyorum, hastasın sen. Hizmetçi mi geldin evime?

Doğrulup yüzüme baktı.

– Peki kim süpürecek buraları. Hasta değilim artık.

– Ama iş yapasın diye almadım seni yanıma Helena. Bubno-

va gibi yediğin ekmeği hak etmediğini söyleyerek sana bağırıp çağıracağımdan korkuyorsan yanılıyorsun. Hem bu iğrenç süpürgeyi de nereden buldun? Süpürgem yoktu benim.

– Ben getirdim. Dedem buradayken evini ben süpürürdüm. Sobanın altındaydı.

Odama düşünceli döndüm. Yanılıyordum belki. Ama konukseverliğim ona ağır geliyor, yanımda bedavadan kalmadığını bana göstermek istiyor sanıyordum. “Eğer öyleyse çektiği acılar ruhunda derin izler bırakmış demektir!” diye düşündüm. İki dakika sonra Helena girdi içeri. Bir şey söylemeden geçip sedirde yerine oturdu. Gözlerini ayırmıyordu benden. Bu arada ben suyu kaynatmış, çayı demlemiştim. Bir fincan doldurup bir parça beyaz ekmekle ona verdim. Sessizce aldı. Yirmi dört saattir bir şey yememişti.

Eteğinde kocaman bir çamur lekesi görünce,

– Bak, dedim, süpürürken güzel giysini de kirlletmişsin.

Bakındı, elindeki fincanı bırakıp ipek entarisinin eteğini soğukkanlılıkla tuttu, bir çekişte boydan boya yırttı. Şaşırmıştım. Sonra başını kaldırıp dik dik baktı gözlerimin içine. Yüzü bembeyazdı.

– Ne yapıyorsun Helena? diye bağırdım.

Kızcağızın aklını yitirdiğinden kuşku yoktu. Heyecandan tıkanacak gibi oluyordu.

– Güzel değil bu entari, dedi. Niçin güzel dediniz?

Birden ayağa fırladı.

– İstemiyorum onu! diye bağırmaya başladı. Yırtacağım onu! Bana entari vermesini istemedim. Zorla süsledi beni. Birini yırtmıştım, bunu da yırtacağım! Paramparça edeceğim! Yırtacağım!..

Entarisine öfkeyle saldırdı zavallı. Bir dakika sonra giyilecek durumu kalmamıştı entarinin. Yüzü bembeyazdı. Ayakta zor duruyordu. Böylesine bir öfkeyi şaşkınlıkla izliyordum. Ben de ona karşı suç işlemişim gibi meydan okurcasına bakıyordu gözlerimin içine. Ne yapmam gerektiğini biliyordum.

Hemen o sabah yeni bir entari alacaktım ona. Bu yabani, yüreği nefret dolu yarattığı iyilikle yola getirmeliydim. Ömründe

hiç iyi insan görmemiş gibi bakıyordu yüzüme. Gene böyle bir entarisini yırttığı için yediği sopaya karşın, şimdi bunu da parça parça ettiğine göre, o akşamki olayın verdiği dehşetten hâla kurtulamamıştı demek.

Bit pazarında ucuz, güzel bir entari bulabiliirdim. Ne yazık ki hiç param yoktu. Akşam yattığımda o gün, para alacağımı umduğum bir yere uğramaya karar vermiştim Orası bit pazarı yolu üzerindeydi. Şapkamı aldım. Helena gözlerini ayırmıyordu benden. Bir şey bekliyordu sanki.

Dün de önceki gün de olduğu gibi dışarıdan kapıyı kilitlemek için anahtarı aldığımı görünce,

– Gene kapatacak mısınız beni buraya? diye sordu.

Yanına gittim.

– Yavrurum, dedim, gücenme böyle yaptığım için. Belki bir gelen olur diye kilitliyorum kapıyı. Hastasın, korkarsın belki. Hem kimin geleceği de belli olmaz ki, bakarsın Bubnova gelir...

Mahsus söylemişim böyle. Aslında ona güvenmediğim için kilitliyordum kapıyı. Beni bırakıp kaçacak gibime geliyordu. Bir süre tedbiri elden bırakmamaya karar vermişim. Helena susuyordu. Çıkarken kapıyı kilitledim.

Kalın bir kitabı üç yıldır bölüm bölüm basan bir yayınevinin sahibini tanıyordum. Paraya acele gereksinimim olduğu zamanlar gider biraz iş alırdım ondan. Dürüst bir insandı. İyi para verirdi. Ona gittim, bir haftaya kadar derleme bir yazı hazırlamaya söz verip yirmi beş ruble avans aldım. Romanımdan zaman ayırarak bunu yetiştirebileceğimi umuyordum. Çok sıkıştığım zamanlar sık sık başvurduğum bir yoldu bu.

Parayı alıp doğru bit pazarına yollandım. Eski püskü giyecekler satan tanıdığım yaşlı bir kadın vardı orada. Hemen buldum onu. Helena'nın boyunu söyledim, açık renk, yeni sayılabilecek –topu topu bir kez yıkanmıştı belki– basma bir entari çıkardı. İnanılmaz derecede az bir para istedi. Yanına bir de başörtü aldım. Parayı verirken Helena'ya onu soğuktan koruyacak bir manto gibi bir şeyin de gerekli olduğunu düşündüm. Havalar soğumuştü. Giyecek bir şeyi yoktu. Ama manto

işini başka bir zamana erteledim. Helena öylesine alıngan, gururluydu ki! Bit pazarındaki en sade, en gösterişsiz entariyi seçmiştim ama öyleyken bu alışverişimi nasıl karşılayacağını bilmiyordum. Gene de ona iki çift pamuklu, bir çift yün çorap almadan edemedim. Hastalığını, odanın çok soğuk olduğunu bahane edebilirdim. İç çamaşırına da gereksinimi vardı. Ama bunu onunla iyice tanışınca dek ertelemiştim. Sonra karyolasının önüne girmesi için eski bir perde aldım. Gerekli, Helena'nın çok hoşuna gideceğini sandığım bir şeydi bu.

Eve döndüğümde saat bir olmuştu. Kapıyı usulca açtım. Öyle ki, geldiğimi duymadı Helena. Masanın başında ayaktaydı. Kitaplarımı, kâğıtlarımı karıştırıyordu. Geldiğimi duyunca baktığı kitabı aceleyle kapadı, hemen uzaklaştı masanın yanından. Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Kitaba bir göz attım: İlk romanımdı bu. Kapağında adım yazıyordu.

– Siz yokken birisi çaldı kapıyı, dedi.

Kapıyı kilitlediğim için sitem etmek istiyordu bana sanki.

– Doktor olmasın, dedim, seslenmedin mi?

– Hayır.

Bir şey söylemedim. Getirdiğim bohçayı açtım. Aldığım entariyi çıkardım. Yanına gittim.

– Al Helena, dedim, bu kılıkta dolaşamazsın. Her güne giymen için, ucuz bir entari aldım sana. Üzülmene değmez, topu topu bir ruble yirmi kopek. Güle güle giy.

Entariyi yanına bıraktım. Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Bir süre gözlerini kırpmadan baktı yüzüme.

Şaşırmıştı. Aynı zamanda çok utanıyor gibi geldi bana. Ama bakışında yumuşak, duygulu bir parıltı belirdi. Bir şey söylemediğini görünce masaya döndüm. Bu hareketim besbelli şaşırtmıştı onu. Ama büyük çaba sarf ederek tutuyordu kendini, başı önünde, oturuyordu.

Başımın dönmesi, ağrısı giderek artıyordu. Temiz havanın hiç yararı olmamıştı. Nataşa'ya da uğramam gerekiyordu. Dünden beri çok merak ediyordum onu. Birden Helena bana seslendi gibime geldi. Döndüm.

Başı öte yanda kanepenin kumaşını çekiştirerek,

– Artık dışarı çıkarken kilitlemeyin kapıyı, dedi, bırakıp kaçmam sizi...

– Pekala Helena, kabul. Ama ya bir yabancı gelirse? Kim bilir, kimin geleceğini?

– Öyleyse anahtarını bana bırakın, içeriden kilitleyeyim kapıyı. Bir gelen olursa “evde yok” derim.

“Bundan kolay ne var?” der gibi kurnaz kurnaz yüzüme bakıyordu. Karşılık vermeme fırsat bırakmadan,

– Çamaşırlarınızı kim yıkar sizin? diye sordu.

– Alt katta bir kadın oturuyor, o.

– Çamaşır yıkamak gelir elimden. Dün yemeği nereden aldınız peki?

– Lokantadan.

– Yemek de pişiririm. Bundan sonra yemeklerinizi ben pişireceğim.

– Yeter Helena! Ne yemek yapabilirsin ki sen! Boş konuşuyorsun...

Helena sustu, başını önüne eğdi. Böyle söylememden alınmıştı galiba. En azından on dakika geçti aradan. İkimiz de susuyorduk. Başını kaldırmadan,

– Çorba, dedi.

Şaşırmıştım.

– Ne çorbası? diye sordum.

– Çorba yapabilirim. Annem hastayken çorbasını hep ben yapardım. Pazara da çıkardım.

Gidip yanına, kanepeye oturdum.

– Bak Helena, dedim, gururuna çok düşkünsün! İçimden geldiği gibi davranıyorum sana. Yapayalnız kalmışsın dünyada, kimsen yok. Yardım etmek istiyorum sana. Benim durumum kötü olsa sen yardım ederdin bana. Ama sen böyle düşünmüyorsun. En basit bir armağanımı bile kabul etmek gücüne gidiyor. Hemen karşılığını vermek istiyorsun. Sanki ben Bubnova'yım da yapığımı başına kakıyorum... Eğer öyleyse çok ayıp doğrusu...

Karşılık vermedi. Dudakları titriyordu. Besbelli bir şey söylemek istiyordu. Ama tuttu kendini, söylemedi. Nataşa'ya git-

mek için kalktım. Bu kez anahtarı Helena'ya bıraktım. Bir gelen olursa, seslenip kim olduğunu sormasını tembihledim. Nataşa'nın başından çok kötü bir olayın geçtiğinden kuşku yoktu. Ne var ki, her zaman olduğu gibi, zamanı gelinceye dek benden saklayacaktı bunu. Ne olursa olsun. Bir dakikalığına uğrayacaktım ona. Canını sıkmaktan korkuyordum.

Gittim. Gene isteksiz, soğuk karşıladı beni. Hemen kalkmıyordum, ama kalkamıyordum.

– Bir dakikacık kalacağım Nataşa, dedim. Küçük kızı ne yapsam diye soracaktım sana da...

Aceleyle Helena'nın durumunu anlattım. Nataşa ağzını açmadan dinliyordu beni.

– Ne akıl vereyim sana bilmem ki Vanya, dedi. Besbelli çok garip bir kız bu. Çok acı çekmiş, horlanmış olsa gerek. Bırak hastalığı geçsin bari. Bizimkilerin yanına mı vermek istiyorsun onu?

– Benden dünyada ayrılmayacağını söylüyor. Hem ihtiyarın onu nasıl karşılayacağını da bilmiyorum.

Çekingen bir sesle ekledim:

– Her ne ise, sen nasılsın Nataşa? Dün hasta gibiydin?

Dalgın,

– Evet... dedi, bugün de tuhaf bir ağrı var başımda. Bizimkilerden kimseyi görmedin mi?

– Görmedim. Yarın uğrayacağım onlara. Yarın cumartesi değil mi?..

– Niçin sordun?

– Prens gelecek ya...

– Ne olmuş gelecekte? Biliyorum.

– Hayır, laf olsun diye söyledim...

Nataşa karşımda durmuş, gözlerimin içine bakıyordu. Bakışında tuhaf bir inat, bir kararlılık vardı. Heyecanlı olduğu belliydi.

– Sana bir şey söyleyeyim mi Vanya, dedi, beni yalnız bıraksan çok iyi olacak. Canımı sıkıyorsun...

Oturduğum koltuktan kalktım. Hayretle baktım yüzüne. Dehşet içinde,

– Nataşa! diye bağırdım. Ne oldu sana?

– Hiç! Yarın her şeyi, her şeyi öğreneceksin. Şimdi yalnız kalmak istiyorum. Duydun mu Vanya, hemen git şimdi. Seni karşımda görmeye dayanamıyorum!

– Bari şu kadarını söyle...

– Her şeyi yarın öğreneceksin, her şeyi! Tanrım! Hadi, gidiyor musun?

Çıktım. Şaşırmıştım. Ne yapacağımı bilmiyordum. Holde Mavra yetiştirdi arkamdan.

– Ne oldu, kızdı mı gene? diye sordu. Yanına girmeye korkuyorum.

– Evet, neyi var?

– Neyi olacak, bizimki iki gündür yok görünürlerde gene.

Hayret içinde,

– Nasıl olur? dedim. Dün bana, sabah geldiğini, akşama gene uğrayacağını söylemişti...

– Ne akşamı, sabah bile uğramadı! Söyledim ya, iki gündür görünmüyor. Sahi öyle mi söyledi sana?

– Evet.

Mavra düşünceli,

– Gelmediğini söylemek istemedi demek. Bu da iyi!

– Peki ne olacak şimdi? diye bağırdım.

Mavra kollarını iki yana açıp ekledi:

– Bilmem! Kızcağıza nasıl yardım etmeli! Dün iki kez o herife yollayacak oldu beni, sonra vazgeçti. Bugün konuşmak istemiyor benimle. Sen gidip görsen onu nasıl olur acaba? Buradan ayırlamam ben.

Deli gibi indim merdivenleri. Mavra seslendi arkamdan:

– Akşam gelecek misin?

Sokak kapısından çıkarken,

– Bu orada belli olacak, diye bağırdım. Belki haber almak için önce sana gelirim. Başıma bir hal gelmezse kuşkusuz.

Yüreğim sıkışıyordu.

Doğru Alyoşa'ya gittim. Malaya Morskaya Sokağı'nda, babasının evinde kalıyordu. Bekardı ama, oldukça genişti Prens'in evi. Alyoşa'nın iki güzel odası vardı. Çok seyrek giderdim ona. Yanılmıyorsam, sözünü ettiğim ziyaretimden önce bir kez gitmiştim. O bana daha sık gelirdi. Özellikle önceleri, Nataşa'yla bir arada yaşamaya başladığı ilk zamanlar hemen her gün uğrardı.

Evde yoktu. Doğru onun odasına gittim, şöyle bir mektup yazıp bıraktım:

“Alyoşa, siz aklınızı yitirdiniz galiba. Salı akşamı babanız Nataşa'dan karınız olmayı kabul etmesini diledi. Ben de oradaydım. Buna nasıl sevindiğinizi gördüm. Şimdi bu yaptığınız biraz garip kaçmıyor mu? Nataşa'nın durumunu hiç düşünmüyor musunuz? Gelecekte karınız olacak bir insana böyle davranmanızın yersiz, düşüncesizce bir davranış olduğunu hatırlatırım size. Böyle bir uyarıda bulunmaya hakkım olmadığını biliyorum, ama umurumda değil.

Not: Bu mektuptan Nataşa'nın haberi yok. Ona uğramadığınızı bile gizledi benden.”

Yazdığım pusulayı bir zarfa koydum, ağzını kapayıp masanın üzerine bıraktım. Uşak soruma, Aleksey Petroviç'in eve hiç uğramadığı, her gece sabaha karşı geldiği yanıtını verdi.

Eve zor attım kendimi. Başım dönüyordu, dizlerim titriyordu. Kapı açıktı. Nikolay Sergeyiç Ihmenev beni bekliyordu odamda. Masanın yanında oturmuş, hayretle Helena'ya bakıyordu. Kız da, ağzını açıp bir şey söylemiyordu ama, en az ihtiyar kadar şaşkın, Ihmenev'i süzüyordu. “O da yadırgamıştır kızı”, diye geçirdim içimden.

– Nerelerdesin be kardeşim, bir saattir bekliyorum seni.

Ihtiyar, odaya göz gezdirirken hiç belli etmeden Helena'yı göstererek sürdürdü konuşmasını:

– Doğrusu, böyle bir durumla karşılaşacağımı hiç aklıma getirmemişim.

Bakışlarında hayret vardı. Ama daha dikkatli bakınca bunun

hayret değil de endişe, keder olduğunu fark etmiştim. Yüzü her zamankinden daha bir solgundu.

Telaşlı,

– Otur bakalım, otur, diye ekledi. Acelem var. Bu halin ne senin böyle? Yüzünde renk kalmamış.

– Hastayım. Sabahtan beri başım dönüyor.

– Bak, böyle şeyleri önemsememeye gelmez. Üşüttün mü?

– Hayır, sinirlerim bozuk. Bazen olurum böyle. Siz nasılsınız Nikolay Sergeyiç? Pek iyi görünüyorsunuz.

– İyiyim, iyiyim! Biraz çabuk yürüdüm, ondan olacak. Bir durum var da... Otur.

Bir sandalye çekip masada tam karşısına oturdum. İhtiyar hafifçe bana doğru uzanıp alçak sesle,

– Kıza bakma, başka şeyden söz ediyormuşuz gibi davran. Nereden geldi bu çocuk?

– Sonra her şeyi anlatacağım size Nikolay Sergeyiç. Kimse-siz, yetim bir kız. Benden önce burada oturan, pastanede ölen Smith'in torunu.

– Yaa, torunu varmış demek! Çok tuhaf bir çocuk! Öyle bakıyor ki insanın yüzüne! Açık söyleyeyim, beş dakika daha gecikseydin kalkıp gidecektim. Zorla açtırdım ona kapıyı. Geldim geleli de ağzını açmadı. İnsana pek benzemiyor. Söylesene nereden buldun onu? Anladım: Öldüğünü bilmeden dedesine gelmiştir.

– Evet. Perişan bir durumdaydı. Ölürken ondan söz etmişti ihtiyar.

– Hım! Torunu da dedesi gibi. Sonra bütün bunları anlatır-sın bana. Belki bizim de bir yardımımız dokunur. Durumu söylediğin kadar kötüyse... Vanya, şimdi söylesen de gitse artık, seninle önemli şeylerden söz edeceğiz çünkü.

– Gidecek yeri yok ki. Burada kalıyor.

İhtiyara dilim döndüğünce anlattım durumu. Daha çocuk olduğu için yanında konuşmamızın sakıncası olmadığını ekledim.

– Haklısın... Öyle ya, çocuk daha. Doğrusu şaşırttın beni Vanya. Burada kalıyor demek. Tanrım!

İhtiyar hayretle birkaç kez baktı Helena'ya. Kızcağz kendi-

sinden söz edildiğini anlamış, başı önünde, sessiz oturuyordu. Kanepenin kumaşını çekiştiriyordu. Bit pazarından aldığım yeni entarisini giymişti. Tam üzerine göreydi. Saçları –belki de yeni entarisinin şerefine– her zamankinden daha bir özenle taranmıştı. Bakışlarındaki o ürkeklik olmasa tatlı, cana yakın bir kız sayılabilirdi.

İhtiyar sürdürüyordu konuşmasını:

– Kısa ve açık olarak söyleyeceğim Vanya. Konu şu... çok önemli, karışık bir durum...

Başı önünde, dalgın, mağrur bir tavırla oturuyordu. Acele ettiği, “kısa ve açık” anlatmak istemesine karşın nereden başlayacağını bir türlü kestiremiyordu. “Bakalım ne çıkacak altundan”, diye bekliyordum.

– Bak Vanya, çok önemli bir dileğim var senden. Ama önce... görüyorum ki önce bazı açıklamalarda bulunmalıyım... son derece önemli durum...

Öksürdü, yan gözle yüzüme baktı. Yüzü kızardı. Beceriksizliğine kızdı, kızınca verdi kararını.

– Açıklayacak bir durum yok ortada zaten! Sen de biliyorsun. Kısacası, Prens'i düelloya çağırarak istiyorum. Senin bu işle ilgilenmeni, düello tanıgım olmanı rica ediyorum.

Sandalyenin arkasına yaslanıp hayretle baktım yüzüne.

– Ne bakıyorsun öyle! Aklımı kaçırmadım, korkma!

– Ama bir dakika Nikolay Sergeyiç! Niçin? Maksudınız ne? Hem sonra nasıl olur...

İhtiyar bağırarak kesti sözümü:

– Niçin mi? Maksudım mı ne? Bu güzel işte!

– Peki, peki, ne söyleyeceğinizi biliyorum. Ama bu yapacağınız ne kazandıracak size? Sonra düello da nereden çıktı? Doğrusu bir şey anlamadım.

– Anlamayacağını biliyordum zaten. Dinle beni: Davamız sona erdi (yani bu günlerde erecek. Yalnızca birkaç önemsiz formalite kaldı); suçlu olduğuma karar verildi. On bin ruble cezaya çarptırıldım. İhmenevka karşılar bu parayı. Orayı satar, aşagılık herifin parasını çalarım suratına, çekilirim bu yana. Alnım açık dolaşabilirim artık. Sonra “Sayın Prens,” derim, “iki

yıl gururumla oynadınız, ailemin onurunu bir paralık ettiniz; hepsine katlandım! O zaman düelloya çağırmadım sizi. Ah seni gidi kurnaz, diyebilirdiniz, mahkemenin er geç beni haklı bulacağıru bildiğin için, para cezasından kurtulmak amacıyla öldürmek istiyorsun beni! Hayır, önce dava sona ersin hele, sonra istersen çağır düelloya. Sayın Prens, dava karara bağlandı artık. Paranızı da aldınız. Artık bir engel kalmadı ortada, buyrun şimdi çarpışalım". Durum bu işte Vanya. Ne dersin, öcümü, her şeyin, her şeyin öcünü almaya hakkım yok mu?

Gözlerinin içi parlıyordu. Bir şey söylemeden uzun uzun bakıyordum yüzüne. Gizli düşüncelerini sezinlemeye çalışıyordum. Sonunda, birbirimizi anlamamız için gerekli olan şeyi söylemeye karar vermiştim.

– Bakın Nikolay Sergeyiç, dedim, benimle bütünüyle içten konuşabilir misiniz?

– Elbette.

– Açık söyleyin: Prens'i düelloya yalnızca oç almak için mi çağırıyorsunuz, yoksa başka bir amacınız daha var mı?

– Vanya, dedi, bilirsin, karşımdakinin bazı konulara dokunmasından hoşlanmam. Ama şimdi hoş göreceğim seni. Çünkü bu konuya değinmeden geçemeyeceğimizi biliyorum. Evet, bir amacım daha var. Şudur amacım: Kızımı mahvolmaktan kurtarmak. Son olayların onu ittiği felaket yolundan çekip, çıkarmak istiyorum yavrumu.

– Benim sorduğum da bu zaten. Düello etmekle nasıl kuracaksınız onu?

– Şimdi orada hazırlanan planların hepsini bozacağım böylelikle. Beni dinle: Babalık damarımın kabardığını, duyulduğum için böyle bir karar verdiğimi sanma. Yanılırsın! İçimi kimseye açmam ben. Sen de öğrenemeyeceksin içimi. Kızım beni bırakıp dostuyla kaçtı. Sonsuza dek çıkarıp attım onu yüregimden. Hem de o akşam... anlıyor musun? Onun resminin üzerine kapanıp ağladığımı gördün, ama bu onu bağışlamak istediğim anlamına gelmez. O anda bile bağışlamamıştım onu. Yitirdiğim mutluluğa, boş hayallerime ağlıyordum. Yoksa ona değil. Belki sık sık ağlıyorumdur. Bunu itiraf etmekten utan-

mam. Yavrumu eskiden dünyada her şeyden çok sevdiğimi itiraf etmekten utanmadığım gibi... Bütün bunlar şimdiki davranışımıyla uzlaşmıyor belki. Şöyle diyebilirsiniz bana: "Artık evladınız olduğunu kabul etmiyorsanız, hiçbir şeyiyle ilgilenmiyorsanız ne diye orada hazırlanan planlara engel olmaya kalkışılıyorsunuz?" Yanıt vereyim: Önce, aşağılık, alçak bir insanın ortalıkta istediği gibi at oynatmasına engel olmak istiyorum. Sonra, olağan bir duygudur bu. O artık benim kızım olmasa bile zayıf, arkasız, aldatılmış, uçuruma sürüklenmiş bir insandır. Olaya doğrudan karışmam, ama Prens'i düelloya çağırmakla kazılan kuyuya bir zavallının düşmesini önleyebilirim. Öldürülürsem ya da kanım akarsa bunu hiçe sayar, katilimin oğluyla evlenmek için –anımsar mısın, okumayı yeni öğrendiğinde bir kitap vardı bizde, onu okurdun. Babasının cesedi üzerinden saltanat arabasıyla geçen bir kralın kızından söz ederdi– evet, o da kralın kızı gibi, katilimin oğluyla evlenmek için benim cesedimi çiğneyip geçer mi dersin? Hem iş düelloya vardıkdan sonra bizim soylu Prens ailesi istemez zaten bu evliliği. Anlayacağın, birleşmelerini istemiyorum, bütün gücümle engel olmaya çalışacağım buna. Şimdi anladın mı beni?

– Hayır. Nataşa'nın iyiliğini istiyorsanız evlenmesine, lekelelen adının temize çıkmasına niçin engel olacaksınız? Daha gençtir, alnına sürülen lekenin silinmesi çok önemlidir onun için.

– Sosyete de ne derlerse desinler, umursamamak gerek. Onun için en büyük lekenin bu aşağılık aileden biriyle evlenmek olduğunu anlamalı... Soylu bir gururla sırt çevirmeli sosyeteye... O zaman belki uzatırım ona elimi. Sonra görürüz bakalım kim çamur sıçratabilirmiş yavruma!

İhtiyarın bu çılğınca düşüncesi şaşırtmıştı beni. Ama onun kendinde olmadığını, heyecandan böyle konuştuğunu anlamakta gecikmedim.

– Olmayacak şey bu, dedim, üstelik zalimce... Kızınızdaki kendisini dünyaya getirirken ona belki de vermediğiniz bir güç göstermesini istiyorsunuz. Prenses olmak istediği için mi onunla evlenecek sanıyorsunuz? Hayır, seviyor. Aşk bu! ka-

der!.. Sonra, ondan sosyetenin ne diyeceğini umursamamasını istiyorsunuz, oysa kendiniz aman ne diyecekler diye korkudan tir tir titriyorsunuz. Prens hakaret etti size, kızınızla oğlunun çocukluklarından yararlanarak bir prens ailesine akraba olmak için dolap çevirmekle suçladı sizi. Şimdi, Prens'in kızınızdan oğluyla evlenmesini istemesinden sonra Nataşa'nın bu isteği geri çevirmesinin eski iftiraların haksız olduğunu kesinlikle göstereceği kanısındasınız. İşte bunun için çalışıyorsunuz. Prens'in düşüncesi önemli sizce. Yanıldığını itiraf etmesini istiyorsunuz. Onunla alay etmek, öcünüzü almak çabasındasınız. Bunun için kızınızın mutluluğunu önemsemiyorsunuz. Bencillik değil de nedir bu?

İhtiyar kaşlarını çatmış, bir şey söylemeden öyle oturuyordu. Neden sonra,

– Yanlış düşünüyorsun Vanya, diye mırıldandı. –Gözleri sulanmıştı.– Yemin ederim yanılıyorsun.

Doğruldu, şapkasını alırken ekledi:

– Neyse, boş ver. İçimi açamam sana. Yalnız şu kadarını söyleyeyim, kızımın mutluluğundan söz ettin. Ortada mutluluk falan olmadığını biliyorum. Hem ben karışmasam da gerçekleşmeyecek bu evlilik.

Merak içinde,

– Öyle mi? diye haykırdım. Nasıl böyle kesin konuşabiliyorsunuz? Bir şey biliyorsunuz sanırım?..

– Hayır, sizlerin bildiğinizden başka bir bildiğim yok. Ne var ki bu uğursuz tilki durup dururken böyle bir karar vermez. Hepsi numaradır bunların. Hiç kuşkim yok, unutma bu sözümü. Hadi tutalım ki evlendiler. O alçak birşeyler düşünerek, –ne düşündüğünü kimse bilmez– razı oldu evlenmelerine diyelim. Şimdi sen söyle: Bu evlilik mutlu eder mi onu? Küçük görecekler onu, aşağılayacaklar... Oğlan daha şimdiden soğudu ondan. Evlenince de aşağılamaya, küçümsemeye başlayacak. Bu durumda berikinin sevgisi yavaş yavaş sönecek. Kıskançlık, acı, cehennem azabı, ayrılık, belki bir cinayet... hayır Vanya! Orada birşeyler başarmak için uğraşıyorsunuzdur belki de, ama uyarırım seni, iyi düşün, sonra iş işten geçmiş olur... Hoşça kal!..

Durdurdum onu.

– Bakın Nikolay Sergeyiç, dedim, şöyle yapalım. Bekleyelim. Bu işle yakından ilgilenen tek siz değilsiniz. İnanın bana. Belki kendiliğinden, –sözgelimi, düello gibi uygunsuz yollara baş vurmadan– düzelir işler. En iyisi beklemek bence! Sonra izninizle şunu da söyleyeyim, bu düşündüğünüzü yapmak da olanaksızdır. Prens'in düello çağrınızı kabul edeceğini nasıl düşünebiliyorsunuz!

– Kabul etmez mi yani? Ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu senin!

– Yemin ederim kabul etmeyecektir. Herkesin hak vereceği bir bahane bulacaktır. Bunu ukalaca bir kibirle yapacak, sizi iyice küçük düşürecektir...

– İnsaf et Vanya, insaf! Ne söyleyeceğimi şaşırttın bana! Nasıl kabul etmez? Hayır Vanya, bir ozan gibi düşünüyorsun sen. Evet, tam bir ozan gibi! Ne yani, benimle düello etmeyi kendisi için bir küçüklük mü sayacak? Ondan aşağı yanım yok benim. Hakarete uğramış bir babayım. Sen de bir Rus yazarı... saygıdeğer bir insan sayılırsın. Düello tanığı olabilecek kadar değer var, hem... hem... Daha ne istediğini anlamıyorum doğrusu...

– Göreceksin. Öyle bahaneler bulup öne sürecek ki, onunla çarpışmanızın olanaksızlığını herkesten önce siz kabul edeceksiniz...

– Hım... Pekâlâ oğlum, senin dediğin olsun! Bekleyeceğim. Bir zamana dek kuşkusuz... Bakalım zaman ne gösterecek. Bak ne diyeceğim ama; bu konuşmamızı ona da, Anna Andreyevna'ya da anlatmayacağına söz ver.

– Söz veriyorum.

– Sonra, bundan böyle bu konuyu ne olursun açma bana Vanya.

– Olur, söz veriyorum, açmayacağım.

– Son bir dileğim daha var, bizde canının sıkıldığını biliyorum ama, elinden gelirse biraz daha sık uğra bize. Zavallı Anna Andreyevna öyle çok seviyor ki seni... senin gelmediğin günler öyle üzülüyor ki... anlıyorsun değil mi?..

Elimi bütün gücüyle sıkı. İsteklerini yapacağına içtenlikle söz verdim.

– Şimdi bir önemli dileğim daha kaldı Vanya: Paran var mı? Şaşırmıştım,

– Param mı? dedim...

– Evet, paran (İhtiyarın yüzü kıpkırmızı olmuştu. Başını önüne eğdi). Oturduğun yere bakıyorum da... Perişan bir durumun var... özellikle bu son günlerde bazı önemli giderlerin olabileceğini düşünerek... al yavrum, şimdilik yüz elli ruble sana...

– Yüz elli ruble mi? Hem de şimdilik! Davayı kaybetmemiş miydiniz?..

– Görüyorum ki hiç anlamıyorsun beni Vanya! Bazı önemli giderlerin olabilir diyorum, anlasana... Para birçok durumlarda insanın rahat karar vermesine yardımcı olur. Belki şu anda ihtiyacın yoktur, ama ileride olmayacağını nereden biliyorsun? Her ihtimale karşı al bu parayı. Ancak bu kadar bulabildim. Harcayamazsan olduğu gibi geri verirsin. Şimdilik hoşçakal! Yüzünde renk kalmamış! Çok hastasın...

Diretmedim, aldım parayı. Bu yüz elli rubleyi bana niçin verdiği belliydi.

– Zor ayakta duruyorum, dedim.

– Kendine dikkat et Vanya'cığım, dikkat et! Bugün dışarı çıkma. Anna Andreyevna'ya hasta olduğunu söylerim. Doktor ister misin? Yarın uğrar bakarım nasılsın diye. Gelmeye çalışırım. Ayğa kalkacak durumum olursa yüzde yüz geleceğim. Şimdi hemen yatsan iyi edersin... Hadi hoşçakal. Allahısmarladık küçük.. –arkasını döndü– Bak Vanya, al şu beş rubleyi de... kız için. Ama parayı benim verdiğimi söyleme ona, birşeyler al, çorap çamaşır falan... çok eksigi var, baksana. Hoşçakal yavrum...

Aşağı kapıya kadar geçirdim onu. Kapıcıyı yiyecek birşeyler almaya yollayacaktım. Helena öğlen yemeğini hâlâ yememişti.

Yukarı çıktığımda başım birden döndü, odanın ortasına yığıldım. Yalnızca Helena'nın çılgınlığını anımsıyorum. Ellerini birbirine vurarak tutmak için bana doğru atılmıştı. Gerisini anımsamıyorum...

Kendime geldiğimde yatağımdaydım. Sonra Helena anlattı. Biraz sonra yemeği getiren kapıcıyla yatağıma yatırmışlar beni...

Birkaç kez ayılır gibi oldum, her seferinde üzerime eğilmiş Helena'nın endişeli yüzünü gördüm. Ama bütün bunları hayal meyal anımsıyorum. Zavallı kızın sevimli yüzü silik bir resim gibi kalmış belleğimde. Bana su içiriyor, yatağına düzeltiyor, ya da karşımda üzgün, ürkek oturuyor, küçücük parmaklarıyla saçlarımı arkaya yatırıyordu... Bir ara da usulca öptü yanığımdan. Bir kez de sehpanın üzerinde yanan mumun ışığında, Helena'nın yastığına başını koymuş, solgun dudakları yarı açık, eli sıcacık yanığının altında, mışıl mışıl uyuduğunu gördüm. Ancak sabaha karşı kendime gelebildim. Mum bitmek üzereydi. Şafağın kızıl ışığı duvara vurmuştu. Helena masanın yanındaki sandalyede, yorgun başını masanın üzerinde yatık duran sol kolunun üzerine koymuş, uyuyordu. Anımsıyorum, uykuda bile çocuklarda hiç görülmeyen bir hüzün anlatımıyla kaplı çocuk yüzünü, soluk dudaklarını, uzun kirpiklerini; iki yanda gelişigüzel bağlanmış, uzun, gür simsiyah saçlarını uzun uzun seyrettim. Öteki kolu benim yatağımanın üzerindeydi. Bu cılız eli usulca öptüm. Ama uyanmadı zavallı çocuk. Soluk dudaklarında bir gülümseme belirdi sanki. Bir süre baktım ona, sonra huzur dolu, derin bir uykuya daldım. Ta öğlen uyandım. Uyandığımda bütününüyle iyileşmiş hissediyordum kendimi. Yalnızca kollarımdaki, bacaklarımdaki dermansızlık hastalıktan yeni kurtulduğumu belli ediyordu. Sinir bozukluğunun neden olduğu bu çeşit nöbetler daha önce de gelmişti bana. Çoğunlukla yirmi dört saat sonra bir şeyim kalmazdı. Ama çok sarsardı beni bu yirmi dört saat.

Neredeyse öğlen olacaktı. Gözüme ilk çarpan, köşede bir ipe gerili dün bit pazarından aldığım perde oldu. Helena ken-

dine o köşeyi ayırmıştı. Sobanın yanında oturmuş, çay kaynatıyordu. Uyandığımı görünce neşeyle gülümsedi, hemen yanıma geldi. Elinden tuttum.

– Yavrurum, dedim, bütün gece uğraştın benimle. Senin bu denli iyi yürekli olduğuna bilmiyordum.

İçten, utangaç bir muziplikle,

– Sizinle uğraşığımı nereden biliyorsunuz? dedi, belki bütün gece uyudum.

Kendi söylediğinden utandı, yüzü kızardı.

– Arada uyanıp gördüm. Ancak sabaha karşı uyudun...

Bu konu ona ağır geliyormuş gibi (dürüst, temiz yürekli insanlar, üzüldükleri zaman sıkılırlar).

– Çay istiyor musunuz? dedi.

– İstiyorum. Öğlen yemeği yedin mi sen dün?

– Akşam yedim. Kapıcı getirmişti.

Çayı yanıma getirdi, yatağımın kenarına otururken ekledi:

– Ama konuşmayın artık, yatın dinlenin. Daha bütününüyle iyileşmediniz.

– Yatayım mı? Neyse, hava kararana dek yatayım bari, sonra çıkarım. Bir yere gitmem gerek Lenoçka.

– Öyle mi? Kime gideceksiniz? Dün gelen adama mı?..

– Hayır, ona değil.

– Buna sevindim işte. Dün sinirlerinizi o bozdu. Öyleyse onun kızına gideceksiniz?

Helena başını önüne eğdi.

– Dün bütün konuştuklarınızı dinledim.

Kaşlarını çatmıştı.

– Çok kötü ruhlu bir ihtiyar o, diye ekledi.

– Tanıyor musun onu yoksa? Tam tersine, çok iyi yüreklidir.

Helena heyecanlanmıştı.

– Hayır, hayır, diye karşılık verdi, kötü, hain bir adam o! duydum konuştuklarınızı.

– Ne duydun bakalım?

– Kızını bağışlamak istemiyor...

– Ama seviyor onu. Kızı suçlu. Ama o gene de acı çekiyor, onun için uğraşiyor...

– Peki niçin bağışlamıyor? Artık bağışlasa bile kızı gitmesin ona.

– Nasıl? Nedenmiş o?..

Helena iyice heyecanlanmıştı.

– Kızının sevgisine layık değil de ondan. Babasına dönmek-tense gidip dilensin, o da kızının dilendiğini görüp acı çeksin.

Gözlerinin içi alev alev yarıyordu. Yanakları al al olmuştu. “Boşuna böyle konuşmuyor galiba” diye geçirdim içimden. Kı-sa bir sessizlikten sonra.

– Onun evine mi yerleştirmek istiyordunuz beni? diye sordu.

– Evet Helena.

– Olmaz, bir ailenin yanına hizmetçi girerim, daha iyi.

– Nasıl konuşuyorsun öyle Lenoçka? Saçmalıyorsun. Hangi ailenin yanına gireceksin?..

– Rastgele bir köylü ailesinin yanına...

Başını önüne iyice eğmiş, sorularımı sabırsız yanıtlıyordu. Öfkeli olduğu belliydi.

Gülümseyerek,

– Köylü senin gibi hizmetçiyi ne yapsın? dedim.

– O zaman ben de bir bey evine girerim.

– Bu huyunla barnabilir misin orada?

– Barınırım.

Öfkelendikçe daha sert yanıtlar veriyordu.

– Zaten sen dayanamazsın.

– Dayanırım. Beni azarlasalar inadıma ses çıkarmam. Dövse-ler ağzımı açıp bir şey söylemem. Öldürseler bile ağlamam. Bu daha çok kızdırır onları, hırslarından çatlarlar.

– Ne diyorsun Helena! Ne büyük bir hınç var yüreğinde! Üstelik aşırı gururlusun! Çok acı çekmiş olmalısın...

Kalkıp büyük masanın yanına gittim. Helena hâlâ yatağın kenarında oturuyordu. Başı önünde, dalgın, yatağın çarşafı-yla oynuyordu. “Sözlerime mi kızdı acaba?” diye geçirdim içimden.

Masanın yanında ayakta dururken, derleme yazım için dün getirdiğim kitapları bir şey düşünmeden şöyle karıştırmaya başladım. Sonra okumaya daldım. Sık sık olur bana bu: Bir

göz gezdirmek için açtığım bir kitaba kendimi kaptırır, her şeyi unuttur giderim.

Helena sessizce masaya yaklaştı, dudaklarında ürkek bir gülümseme,

– Durmadan ne yazıyorsunuz öyle? diye sordu.

– Çeşitli şeyler, Lenočka. Bu yazdıklarına karşılık para veriyorlar bana.

– Dilekçe falan mı yazıyorsunuz?

– Hayır.

Dilim döndüğünce, birtakım insanların başından geçen olayları yazdığımı, bunların sonra roman ya da öykü denilen biçimlerde basıldığını anlattım. Büyük bir dikkatle dinliyordu beni.

– Hep olmuş şeyleri mi yazıyorsunuz?

– Hayır, uyduruyorum.

– Niçin yalan yazıyorsunuz?..

– Al şu kitabı oku! Bakmıştın ona zaten. Okuma biliyorsun değil mi?

– Biliyorum.

– Oku görürsün. Ben yazdım bu kitabı.

– Siz mi? Okuyacağım...

Bana birşeyler söylemek istiyordu, ama söyleyemiyordu. Çok heyecanlıydı. Sorularının altında bir şey gizliydi. Sonunda çıkardı ağzından baklayı.

– Bunun için çok para veriyorlar mı size?..

– Belli olmaz. Bazen çok verirler.. yazmadığım zamanlar da hiç vermezler. Güç bir iştir bu Lenočka.

– Demek zengin değilsiniz?..

– Hayır, değilim.

– Öyleyse ben de çalışıp size yardım edeceğim...

Çabucak bir göz attı bana, yüzü kızardı, başını önüne eğdi, bana doğru iki adım atıp birden boynuma sarıldı, başını göğsüme bastırdı. Şaşırmıştım.

– Sizi seviyorum... dedi. Gururlu değilim. Demin gururlu olduğumu söylediniz. Hayır, hayır... yanılıyorsunuz... seviyorum sizi. Dünyada bir tek siz seviyorsunuz beni...

Sonunu getiremedi, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştı.

Dünkü nöbet sırasında olduğu gibi ağlıyordu. Önümde yere diz çöktü. Ellerimi, ayaklarımı öpmeye başladı...

– Yalnız siz seviyorsunuz beni!.. diye yineleyip duruyordu, yalnız siz, yalnız...

Bacaklarıma sarılmış, bırakmıyordu. Bunca zamandır içinde sakladığı duyguları birden taşmıştı. Kendini son ana kadar tutan yüreğinin bu tuhaf inadını anlıyordum. Kendini birden sevgiye, duygululuğa, gözyaşlarına bırakmıştı...

Bu sinir buhranı geçinceye dek ağladı. Bacaklarıma doladığı kollarını zorla çözdüm. Ayağa kaldırdım onu, götürüp sedire yatırdım. Elleriyle yüzünü kapadı. Bana bakmaktan utanıyormuş gibi yüzünü yastığa gömdü. Küçücük avcunun içinde var gücüyle sıkığı elimi kalbinin üzerine bastırdı, uzun süre hıçkırığa hıçkırığa ağladı.

Yavaş yavaş sakinleşti. Ama hâlâ kaldırmıyordu yüzünü. İki kez kaçamak baktı bana. Bakışında derin bir yumuşaklık, ürkek bir duygululuk vardı. Sonunda yüzü kızarılarak gülümsedi.

– Nasıl, açıldın mı biraz Lenoçka? Benim duygulu hasta yavrum!..

Küçücük yüzünü hâlâ benden saklamaya çalışıyordu.

– Lenoçka demeyin bana... diye fısıldadı.

– Lenoçka demeyeyim mi? Neden?..

– Nelli deyin.

– Nelli mi? Niçin? Olur! Bu da hoş bir isim. Öyleyse bundan böyle Nelli diyeceğim sana.

– Annem Nelli derdi... Ondan başka hiç kimse Nelli demedi bana. Zaten ben de istemem... Ama siz deyin. İstiyorum... Ölünceye dek seveceğim sizi, ölünceye dek...

“Yüreği sevgi dolu, mağrur çocuk,” diye geçirdim içimden. “Sana... Nelli demek hakkını kazanmak için ne çok uğraştım.” Ama artık kazanmıştım kalbini, kuşku yoktu bundan.

İyice sakinleşmesini bekledikten sonra,

– Bak Nelli, dedim, seni hayatta yalnızca annenin sevdiğini söylüyorsun. Deden sevmiyor muydu?..

– Sevmiyordu...

– Ama onun için ağlamıştın, anımsıyor musun? Aşağı merdivende...

Bir an düşündü.

– Hayır, sevmiyordum onu... Çok kötüydü çünkü.

Yüzünü bir acı anlatımı kapladı.

– Ama akli başında değildi ki, Nelli. Hoş görmelisin onu. Ölürken deli gibiydi. Anlatmıştım sana nasıl öldüğünü.

– Evet. Ama son bir ay öyleydi. Bütün gün otururdu burada. Ben gelmesem günlerce bir şey yemeden, içmeden öyle dururdu. Eskiden çok daha iyiydi.

– Ne zaman yani?..

– Annem ölmeden önce.

– Demek yiyeceğini içeceğini sen getiriyordun Nelli?..

– Evet.

– Nereden alıyordun? Bubnova'dan mı?..

Titrek bir sesle,

– Hayır, Bubnova'dan bir şey almadım, dedi.

– Nereden alıyordun öyleyse? Paran yoktu.

Nelli yanıt vermedi. Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Sonra uzun uzun baktı yüzüme.

– Dileniyordum... Beş kopek toplayınca ekmekle enfiye alıp götürüyordum ona...

– O da göz yumuyordu buna demek! Nelli! .. Nelli!..

– Önceleri ondan gizli dileniyordum. Sonra söyledim. Kendi yollamaya başladı beni... Köprüde gelip geçenlerden para dileniyordum. O biraz ötede dolaşıyordu. Hep kolluyordu beni. Birisinin bana para verdiğini görünce, aldığım parayı ondan saklayacakmışım, onun için dilenmiyormuşum gibi üzerime atılıp parayı alıyordu elimden.

Acı acı gülümsedi.

– Annem öldükten sonra böyle oldu, diye ekledi. Onu yitirmek deliye döndürdü onu.

– Demek çok seviyordu anneni. Niçin sizinle oturmuyordu peki?

– Hayır, sevmezdi...

Helena güç işitilir bir sesle,

– Dünkü ihtiyar gibi haindi... diye fısıldadı. Bağışlamıyordu annemi...

Yüzü giderek soluyordu.

İçim ürperdi birden. Bütün bir roman canlanıvermişti kafamın içinde. Bodrum katta, tabutçunun yanında ölen yoksul bir kadın, arkada bıraktığı, arada bir annesini lanetleyen dedesini görmeye giden yetim kızı; pastanede köpeğinin peşinden ölen deli ihtiyar!..

Nelli bir şey anımsamış gibi gülümsedi.

– Azorka annemindi, dedi. Dedem eskiden çok severmiş annemi. Annem onu bırakıp gidince Azorka onda kalmış.

– Demek Azorka'yı bunun için öylesine çok seviyordu...

Nelli soğuk bir sesle,

– Annemi bağışlamadı, dedi. Köpek ölünce kendisi de öldü.

Gülümsemesi kaybolmuştu. Bir an bekledikten sonra,

– Nelli, dedim, deden eskiden ne iş yapardı?..

– Çok zenginmiş... Ne iş yaptığını bilmiyorum. Bir fabrikası varmış... Annem anlatırdı. Küçük olduğum için önceleri her şeyi söylemezdi bana. Kucağına alıp sever okşar, “Biricik, şanssız yavrum benim,” derdi, “zamanı gelince öğreneceksin her şeyi”. Hep “biricik, şanssız yavrum” derdi. Bazı geceler uyduğumu sanıp (aslında uyumazdım, uyuyormuş gibi yapardım) başucumda ağlardı, öperdi beni, “biricik, şanssız yavrum benim” derdi.

– Neydi annenin hastalığı?..

– Verem. Altı hafta oldu öleli.

– Dedenin zengin olduğu günleri anımsıyor musun?..

– O zamanlar dünyada yoktum. Annem ben doğmadan bırakıp kaçmış dedemi.

– Kiminle?..

Nelli bir an düşündükten sonra,

– Bilmiyorum, diye fısıldadı. Yurtdışına kaçmışlar. Ben orada doğmuşum.

– Yurtdışına mı? Nereye?

– İsviçre'ye. Her yeri gördüm. İtalya'yı, Paris'i.

Şaşırmışım.

– Nelli bu gördüğün yerleri anımsıyor musun?

– Çoğunu anımsıyorum.

– Rusça'yı böyle güzel nasıl öğrendin Nelli?..

– Annem daha oralarda öğretmeye başlamıştı bana. Rus'tu annem. Annesi Rus'tu. Babası Rus'tan farksız bir İngiliz. Bir buçuk yıl önce annemle buraya geldikten sonra da adamakıllı öğrendim. Annemin hastalığı iyice ilerlemişti. Durumumuz gün geçtikçe kötüleşiyordu. Annem hep ağlıyordu. Önceleri burada çok aradı dedemi. Ona karşı suçlu olduğunu söylüyordu. Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu! Dedemin yoksul düştüğünü öğrenince daha çok ağlamaya başladı. Sık sık mektup yazıyordu ona, ama dedem karşılık vermiyordu.

– Annen niçin döndü buraya? Babası burada diye mi?

– Bilmiyorum. Orada öyle iyiydi ki durumumuz! –gözleri parladı– Annemle yalnız yaşıyorduk. Bir arkadaşı, sizin gibi iyi yürekli bir dostu vardı. Daha buradayken tanışıyorlarmış. Ama arkadaşı öldü orada, annem de döndü...

– Annen dedeni bırakıp onunla mı kaçmıştı?..

– Hayır. Annem başka birisiyle kaçmış, ama sonra adam bırakmış onu...

– Kiminle kaçmış?..

Nelli yüzüme baktı, bir şey söylemedi. Annesinin kiminle kaçtığını, babasının kim olduğunu bildiği belliydi. Onun adını bana bile söylemek ağır geliyordu ona.

Sorularıyla canını sıkmak istemiyordum. Çabuk heyecanlanan, duygularını saklayabilen tuhaf huylu; cana yakın ama gururlu bir kızdı çünkü. Bir arada kaldığımız sürece beni en az ölen annesi kadar sevmesine karşın –onu anımsadıkça hâlâ ağlamaklı oluyordu– evet, beni de en az o kadar yürekten sevmesine karşın seyrek açılıyordu bana. O günden sonra da geçmişî üzerine pek konuşmadı benimle. Israrla saklanıyordu benden. Ama o gün birkaç saat –arada bir hıçkırıklarla ağlamaya başlayarak– onu en çok heyecandıran, üzen anılarını anlattı bana. O korkunç şeyleri hiç unutmayacağım. Ama onun asıl öyküsü ileride...

Korkunç şeyler anlatmıştı o gün: Mutlu günlerini yitirmiş,

terk edilmiş bu hastalıklı, herkesin sırt çevirdiği, son güvencesi insanın, bir zamanlar gücendirdiği babasının, dayanılmaz acılar içinde aklını yitiren babasının da tanımak istemediği zavallı bir kadının öyküsü... Tüm umutlarını yitirmiş; soğuk, çamurlu Petersburg sokaklarında daha çocuk yaşta kızıyla dilenen; sonra rutubetli bir bodrumda aylarca ölümle pençelesen kadının; onu hayata gözlerini kapayana dek bağışlamamış, akli başına, ancak son anda gelip kızını bağışlamaya koşunca, dünyada en çok sevdiği insanın soğuk cesediyle karşılaşan bir babanın öyküsüydü bu... Aklını yitirmiş bir ihtiyarla, onu anlayan, çok küçük olmasına karşın hayatı rahat, huzur içinde yaşamış bir insandan daha iyi bilen torunu arasındaki esrarlı, güç anlaşılır ilişkinin tuhaf öyküsüydü... Kişiyi karamsarlığa düşüren bir öykü... Kasvetli Petersburg göğü altında, koskoca kentin karanlık ara sokaklarında; çılgın bir yaşamın sürüp gittiği, bencilliklerin, çıkarların çarpıştığı, gizli cinayetlerin işlendiği, cehennemden farksız kenar mahallelerin yaşanmış yüzlerce, binlerce öyküsünden biri...

Ama sonra anlatacağım bunu...

Üçüncü Bölüm

I

Sular çoktan kararmış, akşam olmuştu. Kâbustan ancak o zaman uyandım. Durumu düşündüm.

– Nelli, dedim, hastasın, sinirlerin bozuk, ama ne yazık ki seni ağlarken bırakıp gitmek zorundayım. Yavrumsun benim! Bağışla beni. Annen gibi mutsuz, aşağılanmış, yapayalnız, babasınca lanetlenmiş bir insanın yanına gidiyorum... Bekliyor beni. Zaten bu anlattıklarından sonra karşı konulmaz bir güç oraya çekiyor beni. Öyle ki, onu şimdi, şu anda görmezsem dayanmamam.

Söylediklerimi Nelli anladı mı anlamadı mı, bilmiyorum. Biraz önce anlattıkları ile yeni geçirdiğim hastalık perişan etmişti beni. Nataşa'ya koştum. Oraya vardığımda iyice geç olmuş, saat sekizi geçmişti.

Nataşa'nın oturduğu evin önünde bir kupa arabası duruyordu. "Prens gelmiş" diye düşündüm. Avluyu geçtim. Merdivenlerden çıkmaya başlamıştım ki, benden bir kat üstte birisinin de merdivenden çıktığını duydum. Kimse, dikkatli adım atışından yabancı olduğu belliydi. Önce Prens sandım. Ama biraz sonra kuşkuya düştüm. Yabancı durmadan homurdanıyor-

du, söyleniyor, ağzını bozuyordu. Evet, merdiven dar, pis, dik, zifiri karanlıktı. Ne var ki yabancıнын üçüncü katta savurmaya başladığını küfürleri Prens'in edebileceğini düşünemezdim: Adam bir arabacı gibi küfürler ediyordu. Ancak üçüncü kattan sonra yavaş yavaş aydınlanmaya başlamıştı merdiven Nataşa'nın kapısında küçük bir kandil yanıyordu. Yukarıda yetiştim yabancıya. Onun Prens olduğunu görünce çok şaşırdım. Galiba bu beklenmedik karşılaşmadan hiç hoşlanmamıştı. İlk anda tanıyamadı beni. Ama yakından bakınca yüzü birden değişti. Az önceki haşin, öfke dolu bakışı tatlılaştı, sevinçle iki elini birden uzattı bana.

– Aa, siz miydiniz! Neredeyse yere diz çöküp canımı kurtarması için Tanrı'ya yalvarmaya başlayacaktım. Küfürlerimi duydunuz mu?

İçten bir kahkaha attı. Sonra birden ciddileşti. Üzgün, başını sallayarak,

– Alyoşa, Nataşa Nikolayevna'yı böyle bir yerde oturtuyor demek! dedi. Önemsiz gibi görünen bazı şeyler insanın ne mal olduğunu işte böyle gösterir. Korkuyorum onun adına. İyi yürekli, temiz bir çocuktur, ama bir de gelin şuna bakın. Delicesine sevdiği bir insanın böyle bir mezbelede oturmasına göz yumuyor.

Çingırağın ipini ararken,

– Kızcağzın bazen yiyecek bile bulamadığını duydum, diye fısıldadı. Bu çocuğun geleceğini, daha önemlisi, onunla evlendikten sonra Anna Nikolayevna'nın çekeceklerini düşündükçe başım çatlayacak gibi oluyor...

Çingırağın ipini bir türlü bulamamanın verdiği can sıkıntısının etkisiyle Natalya diyeceğine Anna dediğinin farkına varmadı. Çingırak yoktu zaten Nataşa'nın kapısında. Asma kilit takılan halkayı oynattım. Mavra hemen açtı kapıyı. Endişeli bir yüzle karşıladı bizi. Daracık antreden tahta bir bölmeyle ayrılan mutfağın aralık kapısından içeride birtakım hazırlıkların olduğu ilişti gözüme: Her şey tertemizdi. Soba yanıyordu. Masaya yeni yemek takımları koymuşlardı. Bizi bekledikleri belliydi. Mavra paltolarımızı almaya koştu.

– Alyoşa burada mı? diye sordum.

Esrarlı bir sesle,

– Gelmedi, diye fısıldadı.

Nataşa'nın yanına girdik. Odasında özel bir hazırlık yoktu. Her zamanki gibiydi. Zaten her zaman derli toplu, temiz tutardı odasını. Nataşa kapıda karşıladı bizi. Onu birden öylesine zayıf, rengini öylesine soluk –oysa ölününkileri andıran yanaklarında bir pembelik bir an dolaşıp kaybolmuştu– buldum ki, şaşırdım. Gözlerinde garip parıltılar vardı. Susuyordu. Saklayamadığı bir telaşla, heyecanla elini Prens'e uzattı. Bana bakmadı bile. Bir şey söylemeden ayakta bekliyordum.

Prens içten, neşeli bir tavırla,

– İşte geldim! dedi. Birkaç saat önce döndüm. (Nataşa'nın elini saygıyla öptü.) O günden beri hiç çıkmadınız aklımdan. Hep sizi düşündüm! Her an gözlerimin önündeydiniz... Neyse, sonra bol bol konuşuruz bunları! Önce şunu söyleyeyim, bakıyorum benim haylaz gelmemiş daha...

Nataşa kızarıp bozarak Prens'in kesti sözünü:

– Kusura bakmazsanız Ivan Petroviç'e bir şey söylemek istiyorum Prens. Vanya, gel benimle... bir şey söyleyeceğim sana...

Kolumdan tuttu, bölmenin arkasına götürdü beni. En uzak köşeye çekti,

– Vanya, diye fısıldadı bağışlayacak mısın beni?

– Bırak şimdi Nataşa, ne oluyorsun?..

– Hayır Vanya, hayır, fazlasıyla bağışladın beni! Ama sabrın bir sonu, bir sınırı vardır. Biliyorum, bana olan sevgin hiçbir zaman sönmeyecek, ama nankör olduğumu söyleyebilirsin günün birinde. Dün de önceki gün de nankörlük ettim sana. Bencillik, hainlik ettim...

Birden ağlamaya başladı. Yüzünü göğsüme bastırdı. Yatıştır-maya çalıştım onu:

– Yeter artık Nataşa. Bütün gece çok hastaydım. Şimdi bile zor ayakta duruyorum. Dün akşam da bugün de hasta olduğum için gelemedim. Gücendim o yüzden gelmedim sanıyorsun ama... Canım benim, sevgili dostum, yaşadıklarını bilmiyor muyum sanıyorsun!..

Gözyaşları arasından gülümsedi, elimi bütün gücüyle sıktı.

– İyi öyleyse... dedi, demek her zamanki gibi bağışladın. Gerisini sonraya bırakalım. Anlatacak, çok şeyim var sana Vanya. Şimdi içeri geçelim...

– Hemen, Nataşa! gelir gelmez yalnız bıraktık onu...

– Neler olacak göreceksin şimdi, diye fısıldadı. Her şeyi biliyorum. İçime doğdu hepsi. Bütün suç onda. Bu akşam çok şey belli olacak. Gidelim!..

Neden söz ettiğini anlayamamıştım, ama sorup öğrenecek zaman yoktu. Nataşa güleç bir yüzle çıktı Prens'in yanına. Odanın ortasında hâlâ şapkası elinde duruyordu. Nataşa içten bir tavırla özür diledi. Şapkasını aldı, bir sandalye çekti ona. Üçümüz birlikte küçük masaya oturduk. Prens,

– Benim haylazdan söz ediyordum, diye ekledi. Ancak bir dakikacık görebildim onu, o da sokakta... Kontes Zinaida Fyodorovna'ya gitmek üzere arabasına biniyordu. Çok acele ediyordu. Düşünün, dört gündür görüşmüyorduk, gene de arabadan inip eve gelmedi benimle. Sanırım onun şimdi burada olmamasının suçlusu benim Natalya Nikolayevna. Oraya gitmesinden yararlanayım dedim. Bugün Kontes'e uğrayamayacağım için bir iş verdim ona. Neredeyse gelir.

Nataşa, Prens'e bakarak içten bir tavırla,

– Sanırım bugün bana geleceğini söyledi size? diye sordu.

Prens hayretle baktı Nataşa'ya.

– Ne demek "sanırım"? Nasıl sorabiliyorsunuz bunu?.. Ama anladım: Kızıyorsunuz ona. Doğrusu haklısınız, herkesten sonra gelmesi çok ayıp. Ama gene söylüyorum, bütün suç bende. Ona kızmayın. O kadar derin düşünemez. Akli bir karış yukarıdadır. Savunmuyorum onu. Ama birtakım durumlardan ötürü bu aralık Kontes'in eviyle, bazı tanıdıklarımızla ilişkilerini kesmemesi, hatta ortalarda daha sık görünmesi gerekiyordu. Dizinizin dibinden ayrılmıyordur kuşkusuz. Sanırım dört gündür gidip bir kimsenin hatırını sormamıştır. Yalnız bundan böyle bazı işlerim için onu sizden günde iki saatliğine, en çok iki saatliğine alırsam kusuruma bakmayınız. Eminim, o akşamdan bu yana Prens K.'nın evine bir kerecik olsun ayak

basmamıştır. Ne yazık ki demin soramadım ona bunu!..

Nataşa'ya baktım. Dudaklarında yarı alaylı bir gülümseme, dinliyordu Prens'i. Ama berikinin konuşması içten, yapmacıksızdı. Görünüşte içtenliğinden kuşku etmeye olanak yoktu.

Nataşa, kendi için son derece olağan bir şeyden söz ediyormuş gibi sakin,

– Onun siz gitmeniz gideli bana hiç uğramadığından gerçekten haberiniz yok mu? diye sordu.

Prens büyük bir hayretle,

– Nasıl? dedi. Hiç mi uğramadı? Ne diyorsunuz!

– Salı akşamı geç vakit gelmişsiniz. Devrisi sabah uğradı, yarım saat kalıp gitti. O günden bu yana hiç görmedim onu.

Prens'in şaşkınlığı giderek artıyordu.

– Olur şey değil! Oysa ben, yanınızdan ayrılmayacağını sanıyordum. Kusura bakmayın ama çok tuhaf bir durum bu... inanılacak gibi değil.

– Ama gerçek... çok yazık, ben de sizi bekliyordum. Onun nerede olduğunu sizden öğrenebileceğimi sanıyordum.

– Hay Allah! Şimdi gelir! Doğrusu, sözleriniz çok şaşırttı beni, öyle ki... ne yalan söyleyeyim, ondan her şeyi beklerdim, ama bunu... bu kadarını aklımın ucundan geçirmezdim!..

– Çok şaşırdınız! Oysa ben şaşmak şöyle dursun, bunun böyle olacağını önceden bildiğinizi sanıyordum.

– Biliyor muydum? Ben mi? Ama inanın, Natalya Nikolayevna, ancak bir dakika gördüm onu. Hiç kimseye de bir şey sormadım. Bana inanmıyor gibi bir tavır takınmanız şaşırttı beni.

Bir bana; bir Nataşa'ya bakarak konuşuyordu. Nataşa kesti sözünü:

– Tanrı korusun... doğruyu söylediğinize bütün kalbimle inanıyorum.

Prens'in gözlerinin içine bakarak öylesine bir gülümsedi ki, adam ürperdi, bozuldu.

– Açık söyleyin, dedi.

– Açık söyleyecek bir şey yok ki. Zaten açık konuşuyorum. Oğlunuzun ne havai, unutkan olduğunu bilirsiniz. Büsbütün serbest bırakılınca kapılıverdi.

– Ama böyle kapılmak olmaz, bunda bir iş var. Gelince anlaşılır durum. Ama beni en çok şaşırtan, burada bulunmama karşın, bir suçum olduğuna inanıyor gibi konuşmanız. Görüyorum Natalya Nikolayevna çok kızılıyorsunuz ona... Anlıyorum sizi! Haklısınız...

Yüzünde sinirli bir gülümsemeyle bana döndü:

– Benim de suçum var. Hemen dönmeliydim. Öyle değil mi?

Nataşa'nın yüzü kızardı. Prens ağırbaşlı, sürdürüyordu konuşmasını:

– Bırakın sözümü bitireyim Natalya Nikolayevna, kabul ediyorum, suçluyum ama yalnız şu yönden: Tanışmamızın hemen devrisi günü gittim. Yaradılışınızda sezinlediğim kuşkuçuluğunuz benim üzerime olan düşüncelerinizi, birtakım olayların da yardımıyla, değiştirdi... Gitmeseydim daha yakından tanırdınız beni! Alyoşa da gemi azıya alamazdı. Gelince ona neler söyleyeceğimi göreceksiniz.

– Yani benden bıkmaması için çalışacaksınız... Sizin gibi zeki bir insanın bunun bana yararı olacağını içtenlikle düşünmesine olanak yoktur.

– Onun sizden bıkmamasını istediğimi mi ima ediyorsunuz? Ama hakaret ediyorsunuz bana Natalya Nikolayevna.

– Kimle konuşursam konuşayım, elimden geldiğince az imalı konuşurum. Belki bugün siz de anlarsınız bunu. Hakaret etmek istemiyorum size. Hem ne diye kalkışayım böyle bir şeye. Nasıl olsa ne dersem diyeyim alınmazsınız sözlerimden. Bundan hiç kuşku yok. Karşılıklı ilişkilerimizi anlıyorum çünkü: Ciddiye almış olamazsınız bu ilişkiyi, değil mi? Ama sizi gerçekten gücendirdiysem –ev sahipliği görevimi yerine getirmek için...– hemen özür dilemeye hazırım.

Gerçi Nataşa, dudaklarında alaycı bir gülümsemeyle konuşuyordu, ama öyle heyecanlı, sinirli hiç görmemiştim onu. Son üç gündür ne acılar çektiğini ancak şimdi anlıyordum. Her şeyi bildiği, anladığı üzerine söylediği esrarlı sözler korkutuyordu beni. Prens'le ilgiliydi söyledikleri. Düşüncelerini değiştirmiş, onu bir düşman görüyordu karşısında, belliydi bu. Alyoşa'nın kendini geri çekmesinde Prens'in parmağı ol-

duğundan kuşkulanıyordu. Belki bazı şeyler biliyordu. Birden parlamasından korkuyordum. Nataşa açıktan açığa alay ediyordu... Aralarındaki ilişkiyi Prens'in ciddiye almış olamayacağı, ev sahibi olarak özür dilemeye hazır olduğu üzerine söylediği son sözlerindeki, dahası, bu akşam ona açık konuştuğunu göstereceği üzerine tehdit dolu imalı sözündeki açık alayı Prens sezinlememiş olamazdı. Yüzü değişmişti, ama tutuyordu kendini. Nataşa'nın sözlerindeki gizli anlamı anlamamış gibi davrandı, şakayla geçiştirdi. Gülerek,

– Özür mü dileyeceksiniz, dedi. Tanrı korusun! Böyle bir şeyi aklımın ucundan geçirmedi. Zaten kadınların benden özür dilemelerini istemek huyum değildir. İlk görüşmemizde nasıl bir insan olduğumu az çok anlatmıştım size. Bu yüzden, şimdi söyleyeceklerim gücendirmeyecektir sizi sanırım. Kadınlar için genel olarak söyleyeceğim bunu.

Bana döndü, gülümseyerek,

– Sanırım siz de benim gibi düşünüyorsunuz, diye ekledi. Kadınların bir özelliğine dikkat ettim: Suçüstü yakalanan bir kadın o anda özür dilemektense, suçunu kabul etmektense sonra günlerce uğraşır gönlünüzü almaya, kendini bağışlatmaya çalışmayı yeğler. Bunun için, sözlerinizden alınmış olsam bile, şimdi özür dilemenizi istemezdim sizden. Sonra, hatanızı anladığınız, gönlümü almak istediğiniz zaman bunu yapmanız daha işime gelir... Öylesine iyi yürekli, temiz, içten bir kızsınız ki, pişman olduğunuz zaman özür dilemeniz çok hoş olacak, tahmin ediyorum bunu... Özür dilemeyi bırakın da şimdi söyleyin bana: Size karşı sandığınızdan daha içten olduğumu bugün nasıl kanıtlayabilirim size?

Nataşa'nın yüzü kızardı. Bana da, Prens'in bu sözünde bir hafiflik, umursamazlık, kibirli bir alay var gibi gelmişti.

Nataşa Prens'in gözlerinin içine dik dik bakarak,

– Bana karşı içten olduğunuzu mu kanıtlamak istiyorsunuz? diye sordu.

– Evet.

– Öylesine şu dileğimi yerine getirin.

– Getireceğime şimdiden söz veriyorum.

– Alyoşa'ya bugün de yarın da benden hiç söz etmeyin. Beni unuttu diye en küçük bir sitemde bulunmayın ona. Azarlama-
yın da. Durumun farkına varmaması için aramızda hiçbir şey
geçmemiş gibi davranacağım. Yaptığının farkında olmamasını
istiyorum. Söz veriyor musunuz bana?..

– Elbette. İzninizle şunu da söyleyeyim, böyle bir durumda
sizin kadar sağlıklı düşünen bir insan görmedim... Hah, Alyo-
şa geldi galiba.

Gerçekten de antrede bir gürültü olmuştu. Nataşa ürperdi.
Bir şeye hazırlandı sanki. Prens yerinde ciddi oturuyor, ola-
cakları bekliyordu. Gözleri hep Nataşa'daydı. Kapı açıldı, Al-
yoşa daldı içeri.

II

Neşeden, sevinçten parlayan bir yüzle gerçekten bir dalıştı bu.
Dört gündür çok mutlu olduğu, bizlere bir haber vermek için
sabırsızlandığı belliydi. Yüksek sesle,

– İşte geldim! dedi. Oysa en önce benim gelmem gerekirdi.
Ama her şeyi öğreneceksiniz şimdi! Anlatacağım sana! –Bana
döndü.– Ancak keyfi yerinde olduğu zamanlar onunla senli
benli olmama izin verir, inanın başka zaman yasaktır bana bu!
Hem nasıl yasaklar bunu biliyor musunuz, kendisi siz demeye
başlar. Ama bundan böyle keyfinin hep yerinde olmasını isti-
yorum. Bunun için elimden geleni yapacağım! Bu son dört
gün içinde bütünüyle, evet bütünüyle değiştim. Her şeyi anla-
tacağım size. Ama sonra. Şimdi önemli olanı... işte o! İşte gene
o! Nataşa, meleşim benim, merhaba canım!..

Nataşa'nın yanına oturup elini sevgiyle öptü.

– Öyle özledim ki seni! Ama ne yaparsın ki geledim. Fır-
sat olmadı. Sevgilim! Biraz zayıflamışsın sanki, rengin solmuş...

Coşmuştu. Nataşa'nın ellerini durmadan öpüyor, o güzelim
gözleriyle, bakmaya doyamıyormuş gibi yüzüne bakıyordu.
Nataşa'nın yüzüne bir göz attım. İkimizin de aynı şeyi düşün-
düğümüzü anladım: Suçsuzdu Alyoşa. Zaten hiçbir zaman

suçlu olamazdı bu saf çocuk. Damarlarındaki bütün kan başına akın etmiş gibi Nataşa'nın yüzü birden kıpkırmızı oldu. Gözlerinin içi parladı. Mağrur bir tavırla Prens'e baktı. Soğukkanlı, kısık bir sesle,

– Ama bunca zaman... nerelerdeydin? dedi.

Sık sık soluyordu. Tanrım, ne çok seviyordu bu çocuğu!..

– Sana karşı suçlu değil de, suçlu gibi olduğum yan da budur zaten. Gibi de ne demek! Suçluyum elbette, ben de biliyorum bunu. Bunun bilinciyle geldim buraya. Katya dün de bugün de, bir kadının böylesine bir ilgisizliği bağışlayamayacağını söylüyordu (salı günü burada olanları biliyor. Devrisi gün hepsini anlatmıştı ona). Bahse girdik. Ben, bu kadının Nataşa olduğunu, dünyada onun ayarında belki ancak bir kadının bulunabileceğini, bunun da Katya olduğunu söyledim. Buraya gelirken kazanacağımı biliyordum. Senin gibi bir melek bağışlamadan durabilir mi hiç? “Gelmediyse fırsat bulamamıştır da ondan gelmemiştir. Yoksa bana olan sevgisi söndü demek değildir” benim Nataşa'm böyle düşünür işte! Sana olan sevgim söner mi hiç? Olabilir mi böyle bir şey? Her an aklımda, kalbimdeydin. Ama gene de suçluyum! Her şeyi öğrendiğinde en önce sen hak vereceksin bana! Hemen anlatacağım hepsini. Sizlere içimi dökmeliyim. Zaten bunun için geldim. Yarım dakika boş zamanım oldu bugün. Hemen sana koşup bir kerecik öpmek istiyordum seni... gene fırsat olmadı: Katya çok önemli bazı işler için acele çağırttı beni. Baba, beni arabaya binerken gördüğünde ikinci kez gidiyordum Katya'ya: Gene mektupla çağırmişti beni. Bu günlerde pek sık mektuplaşıyoruz. Ivan Petroviç, pusulanızı ancak dün gece okuyabildim. Çok haklısınız. Ama elden ne gelir! “Yarın akşam gider, anlatırım durumu”, diye düşündüm. Bu akşam sana gelmek zorundaydım çünkü Nataşa.

– Ne pusulası bu? diye sordu Nataşa.

– Bana uğramış. Evde bulamadı kuşkusuz. Bir mektup bırakmış, sana gelmiyorum diye güzelce haşlamış beni. Çok haklı. Dün uğramış.

Nataşa bana baktı. Prens,

– Bütün gün Katerina Fyodorovna'nın yanında kalacak zaman bulduğuna göre... diye başladı.

Alyoşa kesti sözünü:

– Biliyorum, anlıyorum ne söyleyeceğini. “Katya’da ne işin vardı,” diyeceksin, “önce buraya gelmeliydin.” Yerden göğe kadar haklısın! Önce buraya gelmeliydim! Ama hayatta öyle beklenmedik olaylar oluyor ki, her şey bir anda karmakarışık, altüst oluveriyor. İşte benim başıma da bu çeşit olaylar geldi. Söyledim ya size, bu dört gün içinde bütününüyle değiştim, bambaşka bir Alyoşa oldum. Başımdan önemli olaylar geçmeseydi değişir miydim böyle?

Nataşa, Alyoşa'nın heyecanına gülümsedi.

– Tanrım, anlatsana neler oldu! Meraktan çatlayacağız!

Aslında gülünç bir hali vardı Alyoşa'nın: Çabuk çabuk konuşuyordu. Sözcükler birbiri ardından düzensiz, bir gürültü gibi dökülüyordu ağzından. Konuşmak, durmadan konuşmak anlatmak istiyordu. Ama anlatırken Nataşa'nın elini de bırakmıyordu. Öpmeye doyamıyormuş gibi ikide bir dudaklarına götürüyordu...

– Önemli olan da başıma gelenler zaten, diye sürdürdü konuşmasını. Ah dostlarım! Neler gördüm, neler yaptım, kimlerle tanıştım bilemezsiniz! Önce Katya'dan söz edeyim size: Bulunmaz bir kız! Şimdiye dek hiç mi hiç tanıımıyormuşum onu! Nataşa, anımsıyor musun salı günü ne heyecanla söz etmiştim sana ondan. Düşün ki o zaman bile tanıımıyormuşum onu! Son ana dek gizledi benden nasıl bir insan olduğunu. Ama artık biliyoruz. Ama baştan başlayayım: Ah Nataşa, burada olanları çarşamba günü ona anlattığım zaman senin için söylediklerini duymalıydın!.. Şimdi anımsadım: Çarşamba sabahı sana geldiğimde ne budalalık ettim! Sevinçle karşıladın beni. Değişen durumumuzun verdiği mutluluktan gözlerinin içi gülüyordu. Uzun uzun konuşmak istiyordun benimle. Bir yönden üzgündün ama gülmek geliyordu içinden. Ben de kasıldıkça kasılıyordum! Ah ne aptalım! Budala! Yakında bir koca, ciddi bir aile reisi olacağım diye kendimi ağırdan satmak istiyordum... ama kime yapıyordum bunu... sana! Ah, kimbilir için-

den ne alay ettin benimle! Hak ettim doğrusu!.

Prens söze karışmadan yerinde oturuyordu. Dudaklarında alaycı bir gülümseme, Alyoşa'ya bakıyordu. Oğlunun böylesine gülünç bir duruma düşmesine seviniyordu sanki. O akşam hep onu izledim. Sonunda, her ne kadar oğlunu çok sevdiğini söylüyorsa da, aslında onu hiç sevmediği kanısına varmışım.

Alyoşa ha bire anlatıyordu:

– Senden ayrıldıktan sonra Katya'ya gittim. Ancak o sabah birbirimizi iyice tanıdığımızı söylemişim sanırım. Çok tuhaf oldu bu... Nasıl olduğunu anımsamıyorum bile... Birkaç düşünce ömrümüzün sonuna dek bağladı bizi birbirimize. Tanımalısın onu Nataşa! Seni nasıl anlattı bana, davranışlarını nasıl yorumladı, bilemezsin! Benim için ne değerli bir insan olduğunu açıkladı! Sonra kendi düşüncelerini, dünya görüşünü anlattı. Öylesine ağırbaşlı, duygulu bir kız ki! Görevlerimizden, insanlığa hizmet etmenin borcumuz olduğundan söz etti. Konuşmaya dalmışız, beş altı saat geçmiş aradan. Sonunda ölünceye dek dost olarak kalacağımıza, her zaman birlikte çalışacağımıza ant içtik.

Prens hayretle,

– Neye çalışacaksınız? diye sordu.

Alyoşa mağrur, karşılık verdi:

– Çok değiştim ben, baba. Bütün bunların seni şaşırtması olağandır. Bendeki bu değişikliği yadırgayacağını biliyordum zaten. Hepiniz törelere, kalıplaşmış birtakım kurallara sıkı sıkı bağlı insanlarsınız. Yeni, çiçeği burnunda her şeyi kuşkuyla, alayla, tepkiyle karşılıyorsunuz. Ama üç dört gün önce tanıdığın Alyoşa değilim ben artık. Değiştim! Dünyada herkesin gözünün içine cesaretle bakabiliyorum. Doğru olduğuna inandığım düşüncemi sonuna dek savunmaktan yılmam. Öyleyse dürüst bir insan sayılırım. Bu da yeter bana. Ne dersenez deyin, kendimden eminim.

Prens alaylı,

– Yaa! dedi.

Nataşa kuşkuyla bizleri izliyordu. Alyoşa için korktuğu belliydi. Konuşurken heyecanlanmasının iyi sonuç vermediğini

bilirdi. Bizlerin, özellikle babasının yanında Alyoşa'nın küçük düşmesini istemiyordu.

– Neler söylüyorsun Alyoşa! dedi. Felsefe yapmaya başladın. Birisi öğretmiş olsa gerek sana bunları... anlatmayı sürdürsen iyi edersin.

Alyoşa,

– Anlatıyorum ya! diye haykırdı. Dinle: Katya'nın iki uzak akrabası var. Kuzenleri mi ne oluyorlar... birinin adı Levinka, ötekinin Borinka... biri üniversitede okuyor, öteki de öyle bir delikanlı işte, Katya görüşüyor onlarla. İkisi de çok iyi insanlar! Kontes'in yanına hiç uğramıyorlar. Katya'yla insanın görevleri ile öteki şeyler üzerine konuşmamızdan sonra onlardan söz etti bana. Tanışmam için bir mektup verdi. Evlerine koştum. Hemen o akşam canciğer arkadaş olduk. On iki kişi toplanmıştı orada. Üniversite öğrencileri, subaylar, sanatçılar. Bir de yazar vardı... hepsi tanıyorlar sizi Ivan Petroviç. Yapıtlarınızı okumuşlar, gelecekte çok şey bekliyorlar sizden. Öyle dediler. Ah-bap olduğumuzu söyledim. Sizi onlarla tanıştırmaya söz verdim. Hepsi kardeşçe karşıladılar beni, bağrılarına bastılar. Önce, yakında evleneceğimi söyledim onlara. Evli barklı bir insanmışım gibi davrandılar bana. Ta tepede, beşinci katta oturuyorlar. Sık sık, özellikle salı günleri Levinka'yla Borinka'nın evinde toplanıyorlar. Hepsi de aydın düşünceli gençler. İnsanlığı çok seviyorlar. Toplumumuzun durumundan, geleceğinden, bilimden, edebiyattan söz ettik. Öylesine hoş, içten konuşuyordu ki... Bir lise öğrencisi de var aralarında. Birbirlerine öyle iyi davranıyorlar ki! Böylesini hiç görmemiştim. Zaten nereye gittim, ne gördüm ki! Yalnız sen böyle şeylerden biraz söz ederdin bana Nataşa. Ah Nataşa, kesinlikle tanışmalısın onlarla. Katya tanışıyor. Ondan heyecanla söz ediyorlar. Katya Levinka'yla Borinka'ya, istediği yaşa gelir gelmez önce servetinden toplum yararına bir milyon ruble bağışlayacağını söyledi.

Prens,

– Sanırım bu milyonu Levinka'yla Borinka'nın arkadaşları gerekli yerlere harcayacaklar, değil mi? diye sordu.

Alyoşa heyecanla yükseltti sesini:

– Hayır, hayır! ayıp böyle konuşman baba! Ne düşündüğünü tahmin ediyorum! Bu bir milyonun nasıl kullanılacağı konusu görüşülüp karara bağlandı bile. Önce eğitim konusu ele alınacak...

Prens, dudaklarında hep o alaylı gülümsemesi,

– Evet, dedi, gerçekten hiç tanıımıyormuşum Katerina Fyodorovna'yı. Çok şey beklerdim ondan, ama bu kadarını...

Alyoşa, babasının sözünü kesti:

– Beklemezdin demek! Neyini yadırgadın bu kadar? Alıştığınız dünya görüşünden biraz ayrılmasını mı? Bir milyon rublenin bağışlanması mı seni bu kadar şaşırtan? Öyle mi? Ya başkasının sırtından geçinmek istemiyorsa Katya? Bu milyonları yemek, başkasının sırtından geçinmektir çünkü (yeni öğrendim bunu). Yurduna yararlı olmanın, topluma birşeyler vermenin erdeminden bir zaman sizler de söz ederdiniz. Gelgelelim bu birşeyler milyonlar olunca iş değişiyor, değil mi? Öyleyse, inandığım sağduyu neye dayanıyor? Niçin öyle bakıyorsun bana baba? Karşında bir soytarı, budala var sanki! Budala olsam ne çıkar! Bu konuda Katya'nın ne söylediğini duymalıydın Nataşa: "Önemli olan akıl değil, onu güden yaratılış, yürek, soylu duygular, bilgidir." Budalalık üzerine Bezmigin'in çok hoş bir söz var. Bezmigin Levinka'yla Bornika'nın bir arkadaşı. Doğrusu, kafası çalışan, zeki bir genç! Dün söz arasında şöyle dedi: "Budala olduğunu anlayan bir insan budalalıktan kurtulmuş sayılır!" Ne doğru, değil mi! Hep böyle mantıklı konuştu. Her sözünde derin bir anlam vardı.

– Gerçekten çok doğru! dedi Prens.

– Hep alayındasın işin. Ama senden de, senin o sosyete kibarlarının birinden de böyle bir söz duymadım şimdiye dek. Sosyetedeki herkes saklar bu çeşit düşüncelerini. Suya sabuna dokunmak istemezler! Hepsi kendilerini eskiden beri süregelen birtakım düşüncelere, kalıplara uydurmak çabasındadırlar. Oysa düşüncelerimizi bu denli zorlamak hiç iyi değil. Bir de hayalci derler bize! Dün bana söylediklerini dinleseydin bir...

Nataşa,

– Neler düşünüyor, nelerden söz ediyorsunuz bakalım? de-

di. Biraz açıklasana Alyoşa. Söylediklerinden buraya kadar bir şey anlamadım.

– Kişiyi başarıya, iyiliğe, sevgiye götüren her şeyden söz ediyoruz. Günümüzün sorunlarından söz açtığımızda kendiliğinden oraya geliyor konu. Basından, devrimlerden, insan sevgisinden, toplum için çalışanlardan söz ediyoruz. Bunlar üzerinde konuşuyoruz, okuyoruz. Kendi aramızda içten olmaya, düşüncelerimizi hiç çekinmeden birbirimize açmaya yemin ettik. Amaca ulaşmanın tek yolu içtenliktir. Özellikle Bezmigin uğraşıyor bunun için. Katya'ya anlattım, o da onun bu çabasını yerinde buldu. Bezmigin'in önderliğinde, ömrümüzün sonuna dek dürüst olacağımıza, bizim için ne söylerlerse, ne düşünselerse umursamadan, ayrıca heyecanımızdan, tutkularımızdan, hatalarımızdan utanmadan doğru bildiğimiz yolda yürüyeceğimize ant içtik. Başkalarının seni saymasını istiyorsan önce kendini say! Yalnızca kendini sayman, başkalarının seni saymasına yetecektir. Bezmigin söylüyor bunu. Katya da aynı düşünceyi paylaşıyor. Şimdilik toplanıyoruz, herkes kişisel düşüncelerini anlatıyor, kendini topluluğa tanıtıyor...

Prens endişeli,

– Saçma! diye yükseltti sesini. Bu Bezmigin de kimin nesidir? Hayır, en kısa zamanda önüne geçilmeli bunun...

– Neyin? dedi Alyoşa. Ben bunları senin yanında ne diye anlatıyorum biliyor musun baba? Çünkü seni de grubumuza almak istiyorum. Söz verdim onlara. Gülüyorsun, biliyordum güleceğini! Ama sonuna dek dinle söyleyeceklerimi! İyi yüreklisin, soylu bir ruhun var, anlayacaksın onları. Tanımıyorsun bu gençleri, hiç görmedin onları, dinlemedin. Turalım ki her şeylerini biliyorsun. Bilmediğin yoktur çünkü. Ama görmedin onları, aralarına katılmadın, bu yüzden yanılabilirsin! Gerçeği bildiğini sanıyorsun! Evet, karış aralarına, dinle onları, o zaman senin de bizden olacağına inanıyorum! Seni öylesine bağlandığın çevrende mahvolmaktan, zararlı düşüncelerinden kurtarmak için elimden geleni yapmaya kararlıyım.

Prens, alaylı bir gülümsemeyle dinliyordu. Bakışlarında nefret vardı. Nataşa gizleyemediği bir tiksintiyle bakıyordu ona.

Prens de fark etmişti bunu, ama farkında değilmiş gibi davranıyordu. Alyoşa sözünü bitirince Prens kahkahayla gülmeğe başladı. Hatta katılıyormuş gibi sandalyenin arkalığına bıraktı kendini. Ama bu kahkahalar yapmacıktı. Oğlunu daha çok küçük düşürmek için böyle güldüğü belliydi. Alyoşa kırılmıştı. Yüzünü derin bir hüzün kapladı. Ama babasının neşesinin geçmesini sabırla bekliyordu. İçli bir sesle,

– Baba, dedi, niçin alay ediyorsun benimle? Açık yüreklilikle geldim sana. Söylediklerimin saçma olduğu kanısındaysan alay edeceğine aydınlat beni. Hem alay edecek ne var ortada? Soylu, iyi duygular edinmem mi? Yanılısam, yanlış yolda bulunsam, birçok kez söylediğin gibi, bir aptal olsam da içtenim ya... Yanılmak onursuzluk demek değildir. Yüce düşünceleri seviyorum. Varsın yanlış olsun, ama özleri kutsaldır. Dedim sana, sen de çevrendeki bütün kibarlar da beni gerçeğe götürecektir, peşinden sürükleyecek böyle bir şey söylemediniz bana. Arkadaşlarımla söyledikleri yalansa, sen daha güzel şeyler söyle bana, senin peşinden geleyim. Ama alay etme benimle, çok üzülüyorum çünkü.

Alyoşa içten, ağırbaşlı bir tavırla konuşuyordu. Nataşa ilgiyle bakıyordu ona. Prens hayretle dinledi, Alyoşa sözünü bitirdiğinde tavrını birden değiştirdi.

– Kalbini kırmak istemedim yavrum, dedi, yanlış anladın beni, oysa acıyorum sana. Önemli bir adım atmak üzeresin, bu çeşit çocuklukları bırakmalısın artık. Benim düşüncemi sorarsan, böyle. Elimde olmadan güldüm, yoksa seninle alay etmek değildi amacım.

Alyoşa son derece üzgün, sürdürdü konuşmasını:

– Niçin öyle geldi bana? Niçin uzun zamandır bana bir babanın oğluna baktığı gibi değil de düşmanca, soğuk bir alayla bakıyormuşsun gibime geliyor? Niçin senin yerinde olsam oğlumla, senin şu anda ettiğin gibi onu küçük düşürecek biçimde alay etmezdim diye geçiyor içimden? Bak, açık konuşalım, aramızda anlaşılmayan bir şey kalmasın. Gerçeği olduğu gibi söylemek istiyorum: Odaya girer girmez aranızda soğuk bir havanın estiğini anlamıştım. Sizi burada böyle bulacağımı hiç sanmıyordum. Ya-

nılıyor muyum? Yanılmıyorsam, herkes duygularını anlatsa daha iyi olmaz mı? Açık yüreklilik çok belayı defeder!.

Prens,

– Devam et Alyoşa, devam et! dedi. Önerin çok güzel!

Nataşa'ya bakarak ekledi:

– Önce bundan başlamamız gerekiyordu belki de.

Alyoşa,

– Tümüyle açık konuşacağım için kızma bana, dedi. Sen istiyorsun bunu, kendin söyledin. Dinle, Nataşa'yla evlenmeme razı oldun. Bu mutluluğu bağışladın bize. Yüce gönüllülük gösterdin. Bu soylu davranışını hepimiz sevgiyle karşıladık. Peki niçin gizli bir haz duyarak durmadan, gülünç bir çocuk olduğumu; koca olamayacağımı ima ediyorsun? Sonra, Nataşa'nın gözünde beni küçük düşürmeye, bir paralık etmeye çalışıyorsun sanki. Benim gülünç bir yanıma başkalarına göstermeyi başardığın zamanlar seviniyorsun. Eskiden beri de, şimdi de böyle bu. Nedense bizlere evlenmemizin gülünç, anlamsız, budalaca bir şey olduğunu, birbirimizin dengi olmadığımızı kanıtlamaya çalışıyorsun sanki. Doğrusu, evleneceğimize inanmıyorsun sanki. Bir şaka, eğlenceli bir oyun, bir komedi olarak görüyor gibisin bunu... Yalnızca bugünkü sözlerin üzerine söylemiyorum bunları. Salı gecesi eve döndüğümde beni şaşırtan, hatta üzen çok tuhaf sözler duydum senden. Çarşamba günü giderken de, şimdiki durumumuz üzerine birkaç imalı söz kullandın. Ondan söz ettin. Gerçi saygısızca, onu küçük düşürücü bir söz ediş degildi bu, ama gene de öyle konuşmanı istemezdim. Biraz hafif, önemsemez, soğuk bir anlatışın vardı... Anlatamam bunu, ama yüreğim seziniyor... Yanıldığımı söyle. Beni de... onu da inandır buna, içimiz rahat etsin. Onu da üzdün çünkü. Odaya girer girmez yüzlerinizden anladım...

Alyoşa coşmuş, kararlı bir tavırla konuşuyordu. Nataşa, gözlerinde gurur parıltıları, yüzü kıpkırmızı, heyecanla dinliyordu onu. Alyoşa konuşurken kendi kendine üç kez "evet, doğru!" diye mırıldanmıştı. Prens yüzünü ekşitti,

– Sana neler söylediğimi şu anda anımsayamam elbette yavrum, dedi. Ama sözlerimi böyle anlaman çok tuhaf. Seni yanıl-

dığına inandırmak için ne istersen yapmaya hazırım. Şimdi gülmeme gelince, bunda anlaşılmayacak bir yan yok. Şunu söyleyeyim ki, acımı gizlemek için işi şakaya vurmaya çalışıyordum. Yakında evleneceğini düşündükçe bir tuhaf oluyorum. Anlamsız, kusura bakma ama gülünç bir şey geliyor bana bu. Güldüm diye sitem ediyorsun bana, oysa sendin gülmeme neden olan. Bende de var kabahat: Belki son zamanlarda yeterince ilgilenemedim seninle. Bu yüzden marifetlerini ancak şimdi öğreniyorum... Natalya Nikolayevna'yla kuracağınız yuvanın geleceğini düşündükçe ürperiyorum: Acele ettim, yaradılışlarınızın birbirine hiç uymadığını geç anladım. Her çeşit sevgi söner zamanla, ama yaradılışlar arasındaki uyumsuzluk sürer. Geleceğini bırak, yalnız şunu düşün yeter sana: Gerçekten dürüst bir insansan, yanında Natalya Nikolayevna'yı da uçuruma sürüklemesin! İnsan sevgisinden, soylu inançlardan, tanıştığın iyi insanlardan uzun uzun söz ettin. Şimdi sor bakalım Ivan Petroviç'e: Demin şu iğrenç merdivenlerden dördüncü kata çıktığımızda kapının önünde düşüp kolumuzu bacağımızı kırmadığımızı şükrettikten sonra ne söyledim ona, öğren! Biliyor musun şu anda ne düşünüyorum? Natalya Nikolayevna'yı seviyorsun da, onun böyle bir mezbelelikte oturmasına gönlün nasıl razı oluyor? Olanığın yoksa, üzerine aldığı sorumlulukların alından kalkamayacaksan evlenmeye de, üzerine herhangi bir sorumluluk almaya da hakkın olmadığını anlamın gerekirdi. Yalnız sevgi her şeye yetmez. Kişi kendi yaratır sevgiyi. Oysa sen şöyle düşünüyorsun: "Acı da çeksen yanımda ol yeter"... ama bencil bir düşünce bu! Bir yanda insanlığa beslenen yüce sevgiden söz etmek, toplumsal sorunlarla yakından ilgilenmek; öte yanda sevginin kuyusunu kazmak... akıl almaz bir şey bu! Sözümü kesmeyin Nataşa Nikolayevna, bırakın bitireyim. İçim kan ağlıyor. Hem bu benim babalık görevimdir. Alyoşa, son günlerde kendini yüce, güzel, dürüst duygulara kaptırdığını söyledin. Benim çevremde bu çeşit tutkular yok, her şey kuru, kupkuru diye sitem ettin bana. Bak hele: Yüce, güzel duygulara kapılmak; arkasından, salı günü burada olanlardan sonra, senin için dünyada en değerli varlık

olması gereken insanı dört gün arayıp sormamak! Katerina Fyodorovna'yla, Natalya Nikolayevna'nın senin her suçunu bağışlayacak kadar sevdiği üzerine bir bahse girdiğini de itiraf ettin. Peki ama ondan böylesine bir sevgi beklemeye, üstelik böyle bir bahse girmeye ne hakkın var? Bu dört gün içinde Natalya Nikolayevna'nın aklına ne kötü şeylerin gelmesine neden olduğunu düşündün mü hiç? Yoksa, yeni birtakım düşüncelere kapılman en önemli sorumluluğunu unutmak hakkını mı kazandırdı sana? Sözümü tutmadığım için bağışlayın beni Natalya Nikolayevna. Ama bu iş verdiğim sözden önemlidir: Sırası gelince siz de anlayacaksınız bunu... Alyoşa, buraya geldiğimde Natalya Nikolayevna'yı acılar içinde kıvrandır bulduğumu biliyor musun? Yaşamında en mutlu günleri olması gereken bu dört günü ona zehir ettiğin yüzündeki derin ıstırap anlatımından belliydi. Bir yanda böyle davranışların, öte yanda bir sürü laf... haksız mıyım? Kendin tepeden turnağa suçluyken beni nasıl suçlayabiliyorsun?

Prens mağrur bir tavırla bitirdi sözünü. Konuşmasını pek beğenmişti. Alyoşa, Nataşa'nın acı çektiğini duyunca acı bir kederle baktı ona. Ama Nataşa vermişti kararını.

– Bırak Alyoşa, dedi, üzülme. Senden çok daha suçlu olanlar var. Otur da babana söyleyeceklerimi dinle. Bu iş bitmeli artık!..

Prens atıldı:

– Rica ederim konuşun Natalya Nikolayevna! İki saattir birtakım esrarlı sözler dinliyorum. Can sıkımaya başladı artık. Doğrusunu söyleyeyim, beni böyle karşılamanızı hiç beklemiyordum.

– Olabilir! Çünkü güzel sözlerinizle gözlerimizi boyayacağınızı, gizli niyetlerinizi sezinlememize engel olabileceğinizi umuyordunuz. Neyi açıklayayım size? Zaten her şeyi biliyorsunuz. Alyoşa haklıdır. Bizi ayırmak istiyorsunuz. O akşamdan sonra burada olacakları ezbere biliyordunuz. Bana da, evlenmemize de ciddi gözle bakmadığınızı söyledim size zaten. Alay ediyorsunuz bizimle, oynuyorsunuz. Gizli niyetleriniz var. Ne yapmak istediğiniz ortada. Alyoşa evlilik işimizi eğlenceli bir oyun gördüğünüzü söylerken haklıydı. Oğlunuzu

azarlayacağınıza kutlamanız gerekir, çünkü bilmeyerek tam sizin istediğinizi –belki daha bile çoğunu– yaptı.

Şaşkınlıktan donup kalmıştım. Bu akşam bir patırdı kopacağı içime doğmuştu zaten. Ama Nataşa'nın bu denli açık konuşması, ses tonundaki gizlemediği küçümseme çok şaşırtmıştı beni. "Gerçekten birşeyler biliyordu demek," diye geçirdim içimden. "Dananın kuyruğunu koparmayı koymuştu aklına. Yüzüne karşı haykırmak için belki de sabırsızlıkla bekliyordu Prens'i."

Prens'in rengi uçmuştu. Alyoşa'nın yüzünde saf bir korku, acı bir bekleyiş vardı. Prens sesini yükseltti:

– Ne söylediğinizin farkında mısınız siz! Ağzınızdan çıkanı kulağınız duysun... bir şey anlamadım söylediklerinizden.

Nataşa,

– Yaa! dedi. İki sözcükten anlamadınız demek! Alyoşa da ben de –bu konuda hiç konuşmadık, hatta bu arada hiç görüşmedik ama– ikimiz de aynı anlamışız sizi!. Bizimle iğrenç, aşagılık bir oyun oynadığınızın o da farkına varmış! Sizi seven, size bütün varlığıyla inanan Alyoşa varmış bunun farkına! Ona karşı biraz daha dikkatli, biraz daha kurnazca davranmayı gerekli görmediniz. Anlamayacağını sandınız. Ama duyarlı, ince, çabuk etkilenen bir yüreği vardır onun. Söylediği gibi, sözleriniz ile tavırlarınız içinde yer etti...

Prens, beni tanık tutuyormuş gibi, şaşkın bir tavırla bana döndü. Pek sinirli, öfkeli olduğu belliydi.

– Hiçbir şey, hiçbir şey anlamıyorum! dedi.

Sonra Nataşa'ya döndü:

– Kuşkucu bir insansınız. Sinirleriniz de bozuk. Aslında, Katerina Fyodorovna'yı kıskanıyorsunuz. Bu yüzden herkesi, en başta da beni... suçluyorsunuz. İzninizle şunu söyleyeyim ki, çok tuhaf bir insansınız... Bu çeşit olaylara alışık değilim ben. Oğlumun geleceği söz konusu olmasaydı bir dakika kalmazdım burada... Gene de durumu açıklamanızı bekliyorum.

– Her şeyi biliyorken iki sözcükle yaptığım açıklamayı anlamamakla diretiyorsunuz demek! Daha çok konuşmamı mı istiyorsunuz?

– Evet.

Nataşa sesini yükseltti:

– Pekâlâ, diye bağırdı, dinleyin öyleyse, her şeyi, her şeyi anlatacağım!..

Gözleri öfkeyle parlıyordu.

III

Nataşa ayağa kalkmış –heyecandan farkında değildi bunun– öyle konuşuyordu. Prens önce oturduğu yerden dinliyordu, sonra o da ayağa kalktı. Durum fazlasıyla ciddileşmişti. Nataşa.

– Salı gününü söylediklerinizi anımsayın, diye sürdürdü konuşmasını. Paraya, yükselmeye, sosyete de önemli bir yere gereksinimizin olduğunu söylüyordunuz, anımsıyor musunuz?

– Anımsıyorum.

– Paraları cebe indirmek için, kaçırduğunuz olanakları yeniden elde edebilmek için salı günü buraya geldiniz. Emellerinize erişmekte size yardımcı olacağını düşünerek bu evlenme işini attunuz ortaya.

– Nataşa! diye haykırdım. Sözlerine dikkat et!

Prens, gururu çok incinmiş gibi,

– Para! olanak! diye mırıldandı.

Alyoşa üzüntüden bitmiş, bir şey anlamadan öyle bakıyordu. Nataşa iyice sinirlenmişti.

– Hayır, hayır, kesmeyin sözümü, dedi, hepsini söyleyeceğime yemin ettim. Kendiniz de biliyorsunuzdur. Alyoşa dinlemiyordu sözünüzü. Onu geri çekmek için tam altı ay uğraştınız. Bir türlü boyun eğmiyordu. Birden artık zamanınızın kalmadığının farkına vardınız. Oğlunuzu serbest bırakırsanız Katerina Fyodorovna'yı da, paraları da –özellikle paraları... üç milyonluk drahomaya vardı ortada– kaçıracaktınız. Tek kurtuluş umudunuz kalmıştı: Alyoşa, onun için seçtiğiniz kızı severse belki uzaklaşırdı benden...

Alyoşa elem dolu bir sesle,

– Nataşa, Nataşa! diye bağırdı. Neler söylüyorsun!.

Nataşa, Alyoşa'nın bağırmasına bakmadan konuşuyordu.

– Düşündüğünüz gibi yaptınız, ama o da bir sonuç vermedi! Ben olmasam her şey düzelecekti! Size umut veren bir durum daha vardı: Bu işlerde usta, kurnaz bir insan olduğunuz için, Alyoşa'nın arada bir benden bıkar gibi olduğunu fark etmişsiniz. Öyle ya, kimi zaman bana karşı pek ilgisiz olduğu, dört beş gün yanıma uğramadığı gözünüzden kaçmış olamaz. Belki iyice soğur da bırakır beni diye düşünüyordunuz. Alyoşa'nın salı günkü hareketi iyice şaşırtmıştı sizi. Ne yapacaktınız şimdi!

Prens,

– Bir dakika, diye haykırdı, tam tersine, bu olay..

Nataşa sert bir sesle kesti Prens'in sözünü:

– O akşam “Şimdi ne yapmalıyım?” diye düşündünüz, şöyle karar verdiniz: Oğlunuzun benimle evlenmesine –kuşkusuz gerçekten değil, onu yatıştırmak için, sözde– razı olacaktınız. Düşünü istediğiniz kadar uzak bir tarihe atabilirdiniz. Öte yandan, yeni aşk filizlenmeye başlamıştı. Farkındaydınız bunun. İşte bütün planınızı bu yeni aşk üzerine kurmuştunuz.

Prens kendi kendine konuşuyormuş gibi.

– Aşk romanları, hep şu romanlar, diye mırıldandı. Yalnızlık... hayale düşkünlük, roman okumak...

Nataşa, Prens'in söylediğini duymadan, onun ne dediğine dikkat bile etmeden, gittikçe heyecanlanarak,

– Evet, bütün planınızı bu yeni aşk üzerine kurmuştunuz, diye yineledi. Hem bu aşkın sizi başarıya ulaştırma şansı da çoktu! Çünkü Alyoşa, Katerina Fyodorovna'ya ta baştan, onun ne denli iyi bir kız olduğunu henüz bilmezken tutulmuştu! Alyoşa o gece bu kıza onu sevemeyeceğini, çünkü görevi, başka birisine olan sevgisi bunu ona yasakladığını açıklayınca kız öylesine soylu davranıyor; ona da, sevdiği erkeği elinden alan kadına da öylesine içten bir ilgi gösteriyor, onları öylesine yürekten bağışlıyor ki, genç kıızı zaten beğenen Alyoşa onun ruh yüceliği karşısında büyüleniyor!.. Buraya gelince hep Katerina Fyodorovna'dan söz etti. Devrisi gün bu soylu kıızı –hiç değilse minnet duyusundan– bir kez daha görmek için önüne geçilmez bir istek duyacaktı kuşkusuz. Hem ne diye gitmesindi

oraya? Öyle ya, eski sevgilisinin üzüntüsü geçmişti nasıl olsa. Onun için kesin karar verilmişti. Ömrünün sonuna dek beraber olacaklardı. Bir dakikacık da... Nataşa bu bir dakikacığı kıskanacak kadar nankör müydü? Bu bir dakikadan sonra hiç farkına varmadan bir gün aldı Nataşa'dan, sonra bir gün daha, bir daha... Bu dört gün içinde kızın bilmediği yanlarını öğrendi: Temiz, duygulu, bir çocuk kadar içtendi. Huyları öylesine uyuyordu ki... Dost, kardeş olacaklarına yemin ediyorlar. Ölünceye dek ayrılmayacaklarına söz veriyorlar birbirlerine. Beş altı saat süren bir konuşmanın sonucunda yepyeni duygular tadıyor Alyoşa. Ruhu, yüreği heyecanla doluyor... Bunları bildiğiniz için "bir zaman gelecek eski aşkını bu yeni duygularıyla karşılayacaktır," diye düşünüyordunuz. "Eski sevgiliyle ilişkinin çekici bir yanı kalmamıştır artık onun için. Kız hep surat asıyor, birşeyler yapmasını istiyor, kıskanıyor, sitem ediyor; ağlıyor... Arada bir yüzüne gülse, şakalaşsa bile, karşısındaki bir çocukmuş gibi yapıyor bunu... Bıkmaya başladı artık, kanıksadı..."

Gözyaşları boşandı birden, boğazında bir şey düğümlemiş gibi sustu; ama topladı kendini:

– Sonra mı ne oldu? Her şeyi zamana bıraktınız. Nasıl olsa hemen evlenmeyecektik. Daha çok zamanımız vardı, her şey değişebilirdi... Bir yandan imalarınızla, bir yandan telkinlerinizle amacınıza erişmeye çalışacaktınız... İftiralarınızla şu can sıkıcı Nataşa'yı küçük düşürebilirdiniz... sonucun ne olacağı bilinmezdi, ama zafer sizindi! Alyoşa suçlama beni canım! Aşkını anlamadığımı, değerini bilmediğimi söyleme. Şu anda bile beni sevdiğini, sözlerimi belki de anlamadığını biliyorum. Böyle konuşmakla çok kötü yaptığının da farkındayım. Bunların hepsini görüyor, seni de gün geçtikçe daha çok seviyorum. Elimden ne gelir... Çıldırasına... çıldırasına seviyorum seni...

Ellerini yüzüne kapadı, kendini kanepenin üzerine attı, hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı. Alyoşa bir çılgılık atarak koştu yanına. Nataşa ağlayınca o da ağlamaya başladı.

Nataşa'nın bu ağlaması Prens'in işine çok yaramıştı kuşku-

suz. Nataşa'nın heyecanını, sert ithamlarını bir kıskançlık nöbetine, hakarete uğramış aşkının neden olduğu sinir bozukluğuna, hatta hastalığına vermek yadırganmayacaktı şimdi. Kıza yakınlık göstermesi bile olağandı bu durumda.

– Üzülmeğin Natalya Nikolayevna, dedi. Öfke, yalnızlık sinirlerinizi bozmuş... Onun bu düşüncesizce davranışı hasta etmiş sizi... Durmayın üzerinde, çocukluğuna verin. Önemli olan, sizin de söylediğiniz gibi, salı günkü olaydır. Onun size ne denli bağlı olduğunu kanıtlamaya yeter bu, ama siz...

Nataşa acı acı ağlarken kesti Prens'in sözünü:

– Ah, böyle söylemeyin, hiç değilse şu anda işkence etmeyin bana! İçime doğmuştu bunlar! Onun beni artık eskisi gibi sevmediğini bilmiyor muyum sanıyorsunuz... Burada... şu odada yalnız başıma... terk edilmiş, beklerken her şeyi uzun uzun düşündüm. Ne yapabiliirdim, elimden ne gelirdi! Seni suçlamıyorum Alyoşa... Niçin kandırmaya uğraşıyorsunuz beni? Kendi kendimi kandırmaya çalışmadım mı sanıyorsunuz?.. Ah, hem de kaç kez, kaç kez! Sesindeki en küçük bir değişiklikten az mı anlamlar çıkarmaya çalıştım?.. Yüzünden, gözlerinden ruhunu okumaya az mı uğraştım?.. Her şey bitti artık, her şey... Ah, ne bedbaht bir insanım!..

Alyoşa önünde yere diz çökmüş, ağlıyordu. Hıçkırıkları arasından,

– Evet, evet, bütün suç bende! diye yineliyordu. Her şey benim yüzümden oldu!..

– Hayır, kendini suçlama Alyoşa... başkalarındadır suç... Düşmanlarımızda! Bütün suç onlarda!..

Prens biraz sabırsız,

– Söyler misiniz, bütün bu... suçları neye dayanarak bana yüklüyorsunuz? dedi. Hepsi sizin uydurmanız...

Nataşa birden ayağa fırladı.

– Uydurmam mı! diye bağırdı. Demek öyle ha, ikiyüzlü adam! Salı günü buraya geldiğinizde başka bir niyetiniz olmazdı! Vicdan azabını dindirmek, kendini daha bir rahatlıkla Katya'ya vermesini sağlamak için oğlunuzu yatıştırmanız gerekiyordu. Yoksa hep beni düşünecek, isteklerinize boyun eğme-

yecekti. Öte yandan, beklemek canınıza tak etmişti. Yalan mı söylüyorum?..

Prens alaylı alaylı gülümsedi.

– Doğrusunu söyleyeyim, sizi aldatmak isteseydim gerçekten böyle düşünürdüm. çok... zekisiniz, ama iddialarınızı kanıtlamalısınız, yoksa bir insan için böyle şeyler söylemek...

– Kanıtlamak mı? Alyoşa'yı benden soğutmak için yaptıklarınızdan daha güzel delil mi olur? Birtakım çıkarlar uğruna oğluna görevlerini unutturmaya, sevdiği insanı yüzüstü bıraktırmaya çalışan bir baba! Demin oturduğum evin merdiveni- nin kötülüğünden söz ediyordunuz yanılmıyorsam! Parasız- lıktan, açlıktan ayrılmak zorunda kalalım diye Alyoşa'nın ayılı- ğını kesen siz değil misiniz? Sizin yüzünüzden oturuyorum burada. Bir de kalkmışsınız oğlunuza sitem ediyorsunuz. İki- yüzlü bir insansınız siz! O akşam birdenbire nasıl da değişmiş- tiniz öyle! Niçin birden pek hoşlandınız benden? Dört gündür şu odanın içinde dolaşıyorum, düşünüyorum. Her şeyi enine boyuna ölçtüm biçtim, sonunda hareketlerinizin yapmacık, alay dolu olduğunu anladım. Çirkin bir oyun oynuyordunuz bizimle... Zaten çoktan tanıyorum sizi! Yanınızdan geldiği za- manlar Alyoşa'nın yüzünden, ona söylediklerinizin, kafasına sokmaya çalıştığınız düşüncelerin hepsini anlıyordum. Üze- rindeki etkinizi çok iyi öğrenmiştim artık! Hayır, aldatamazsı- nız beni! Belki başka hesaplarınız vardır, en önemli olanı söy- lememiş olabilirim, ama değişmez! Beni aldatmaya çalışıyor- dunuz ya, ha şunun için ha bunun için, orası önemli değil! Bunu yüzünüze karşı söylemek istiyorum!..

– Hepsi bu kadar mı? Bütün deliliniz bu mu? Ama düşünün, salı akşamı size yaptığım öneriyle kendimi bağlamış olmadım mı? Böylesine düşüncesizce bir şey yapmış olabilir miyim?..

– Neyle bağlamışsınız kendinizi! Neyle? Sizce beni aldatma- nın ne anlamı olabilir? Herhangi bir kızın gururuyla oynama- nın bir önemi olabilir mi sizin için!.. Öyle ya zavallı bir kaçak, babasının lanetlediği kimsesiz, kendini rezil etmiş, ahlaksız bir kızım ben! Bu oyun size küçücük de olsa bir çıkar sağlayabile- cekse böyle bir zavallıyı düşünmeye değer mi!..

– Natalya Nikolayevna, kendinizi ne duruma düşürdüğünüzün farkında mısınız? İlle de sizi aşağılamış olayım istiyorsunuz. Ama bu öylesine ağır bir hakaret ki, bunda ısrar etmenizi bırakın, böyle bir şeyi nasıl düşünebildiğinize şaşıyorum doğrusu. Kusura bakmayın ama bunu bu kadar kolay düşünebilmek için insanın çok pişkin olması gerek. Böyle konuşmaya hakkım var. Oğlum şu anda sizden yana çıkıp bana baş kaldırmıyorsa bile, için için dış biliyordur...

Alyoşa,

– Hayır baba, diye haykırdı. Baş kaldırmıyorum sana, çünkü onu aşağılamadığına, bir insana böyle hakaret edilemeyeceğine inanıyorum!..

– Duyuyor musunuz? diye haykırdı Prens.

– Nataşa, bütün suç bende, babamı suçlama. Günah! Korkunç bir şey bu!..

Nataşa sesini yükseltti:

– Duydun mu Vanya? Bana karşı çıkmaya başladı bile!..

Prens,

– Yeter! dedi. Bir son verelim artık bu can sıkıcı konuşmaya. Bu çılgın kıskançlığınız sizi bana bambaşka bir yanınızdan tanıtmış oldu. Uyardınız beni. Acele etmişiz, evet evet gerçekten çok acele etmişiz. Bana nasıl hakaret ettiğinizin bile farkında değilsiniz. Bunu umursadığınız da yok ya... Acele ettik... acele ettik... sözümü tutmam gerekir kuşkusuz. Ama... bir babayım ben, oğlumun mutlu olmasını isterim...

Nataşa kendinde değildi sanki.

– Sözüünüzden dönüyorsunuz demek! diye haykırdı. Fırsata sevinmişsinizdir! Ama şunu bilirsiniz ki, iki gün önce burada kendi kendime bir karar verdim. Şimdi hepinizin yanında yineleyeceğim bunu: Alyoşa'yla evlenmekten vazgeçtim!..

– Yani onu gene huzursuz etmek, duygulandırmak, demin söylediğiniz gibi "sorumluluklarını" anımsatmak, böylece onu yeniden kendinize bağlamak istiyorsunuz demektir bu... Demin öyle demiyor muydunuz? Ama yeter artık. Zamana bırakalım... Sizinle konuşup anlaşmak için daha bir sakin olduğunuz zamanı bekleyeceğim. İlişkilerimizi bütünüyle kesmeye-

ceğimizi umarım. Belki, zamanla daha iyi anlarsınız beni. Oysa buraya gelirken, ailenizle ilgili bazı niyetlerimden söz etmeyi düşünüyordum size. Görecektiniz ki... ama yeter artık!..

Yanıma gelip ekledi:

– İvan Petroviç! Sizinle tanışmayı çok istiyordum. Hele şimdi büyük bir mutluluk verecektir bana dostluğunuz. Umarım anlıyorsunuzdur beni. Birkaç gün sonra geleceğim size. İzin verirsiniz kuşkusuz...

Öne hafifçe eğilerek önerisini kabul ettiğimi belirttim. Ondan kaçamayacağımı anlamışım. Elimi sıkı. Bir şey söylemeden Nataşa'yı selamladı. Gururu incinmiş bir insan tavrıyla çıktı.

IV

Birkaç dakika hiç konuşmadık. Nataşa üzgün, bitik, düşünceli oturuyordu. Bütün heyecanı, canlılığı bir anda sönmüştü. Donuk bakışlarını tam karşısında bir noktaya dikmiş, Alyoşa'nın eli elinde, hareketsiz, öyle duruyordu. Alyoşa sessiz ağlıyor, arada bir başını kaldırıp ürkek, merak dolu bakışlarla Nataşa'nın yüzüne bakıyordu.

Sonunda çekingen bir tavırla Nataşa'yı yatıştırmaya başladı. Kızmaması için yalvarıyordu ona. Bütün suçu kendi üzerine alıyordu. Babasını temize çıkarmayı çok istediği belliydi. Birkaç kez söz etti bundan. Ama Nataşa'yı yeniden kızdırmaktan korktuğu için açık konuşamıyordu. Nataşa'yı eskisi gibi sevdiğine, ölünceye dek de seveceğine yeminler ediyor; Katya'yı bir kız kardeş, sevimli, iyi yürekli bir kız kardeş gibi sevdiğini söylüyordu. "Onu bırakmam büyük kabalık olur," diyordu. "Katya'yı tanısan sen de çok seversin onu, hiç ayrılmak istemezsin ondan. O zaman bu tatsızlıklar da biter". Bu düşünce pek hoşuna gitmişti. Yalan söylemiyordu zavallı. Nataşa'nın endişesini anlamıyordu. Onun demin babasına söylediklerinin de farkında değildi. Bildiği, onların bozuştuklarıydı, bu da çok üzüyordu onu. Nataşa,

– Babana öyle davrandığım için gücendin mi? diye sordu.

Delikanlı derin bir üzüntü içinde karşılık verdi:

– Bütün suç bendeyken, her şey benim başımın altından çıkmışken gücenebilir miyim sana? Seni böylesine bir öfkeye ben saldım. Sinirlerin bozuk olduğu için onu suçladın. Çünkü beni temize çıkarmak istiyordun. Her zaman benden yana olursun zaten. Oysa değmem ben buna. Bir suçlu bulmak gerekiyordu, o çıktı karşına... Ama hiç suçu yok onun, hiç! –Alyoşa heyecanlanmış, sesini yükseltmişti– Adamcağız ne için geldi buraya, ne buldu!..

Nataşa'nın elemli, sitemli baktığını görünce yutkundu.

– Peki, peki, bir daha söylemeyeceğim, dedi, başısla... Bütün suç bende!..

Nataşa üzgün,

– Evet Alyoşa, diye mırıldandı. Aramızdan kara kedi gibi geçti baban. Bütün dünyamızı yıktı. Bugüne dek herkesten çok bana inanırdın. Şimdi bir kuşku düşürdü içine, beni suçlu buluyorsun. Yüreğinin yarısını aldı benden. Kara kedi geçti aramızdan.

– Böyle söyleme Nataşa. Niçin “Kara kedi” diyorsun?..

– Sahte bir iyi yüreklilikle, yapmacık bir büyüklükle kendine bağladı seni. Şimdi her gün biraz daha soğutacak seni benden.

Alyoşa iyice meraklanmıştı. Yüksek sesle,

– Yemin ederim yanıyorsun Nataşa! dedi. “Acele ettik” derken çok sinirliydi. Göreceksin, yarın ya da birkaç gün sonra yatışacaktır. Hem evlenmememiz için diretecek kadar kızmışsa da önemli değil. Sana yemin ederim, ne derse desin, dinlemem onu. O kadar da zayıf değilim... Kim yardım eder bize biliyor musun? –Birden sevinçle yükseltmişti sesini– Katya yardım eder! Sen de görürsün onun ne iyi bir kız olduğunu! Senin rakiben olup olmadığını, bizi ayırmak isteyip istemediğini anlatacaksın! Evlendiğinin devrisi gün sevgisi sönen erkeklerden olduğumu nasıl dilin vardı da söyleyebildin demin? Yüreğine işledi bu sözün! Hayır, yanıyorsun, Katya'ya sık sık gittiysem...

– Yeter artık Alyoşa, istediğin zaman gidebilirsin ona. Demin söylediğim bu değildi benim. Yanlış anladın. Kime istersen ona git, mutlu ol. Senden, bana vereceğinden daha çok sevgi isteyemem...

Mavra girdi odaya,

– Çayı getireyim mi artık? İki saattir kaynıyor semaver. On bir oldu saat.

Kaba, sert bir tavırla sormuştu bunu. Canının çok sıkkın olduğu, Nataşa'ya kızdığı belliydi. Salıdan bu yana pek heyecanlıydı, çok sevdiği hanımı evleniyordu. Öteki kiracılara, komşulara, kapıcıya yetiştirmişti haberi. Dükkanına her gittiğinde oradakilere hep hanımının yakında evleneceğinden söz etmişti. Büyük bir adam olan, generallige kadar yükselmiş, ayrıca son derece varlıklı Prens'in gelip hanımına, oğluyla evlenmesi için yalvardığını, bunu "kulaklarıyla" duyduğunu kurula kurula anlatmış durmuştu. Gelgelelim, birden işler sarpa sarmıştı şimdi, Prens çay bile içmeden, öfkeyle çıkıp gitmişti. Bütün suç hanımındaydı kuşkusuz. Onun nasıl bağıra bağıra konuştuğunu mutfaktan duymuştu Nataşa.

– Getir bakalım, dedi.

– Yiyecek birşeyler de getireyim mi?..

Nataşa bozuldu.

– Getir.

Nataşa,

– Dünden beri oturmadık, bir sürü şey hazırladık, diye söylendi. Şarap almak için ta Navski'ye gittim, şimdi de...

Kapıyı öfkeyle çarparak çıktı. Nataşa'nın yüzü kıpkırmızıydı. Tuhaf tuhaf bakıyordu bana. Mavra semaverle yiyecekleri getirdi. Av eti, balık, iki şişe iyi cins Yeliseyev şarabı vardı. "Bunca şeyi kime hazırlamışlar acaba?" diye geçirdim içimden. Nataşa masaya yaklaştı. Benden bile sıkıldığı belliydi.

– İşte böyle garip bir insanım ben Vanya, dedi. Olacakları önceden biliyordum ama gene de bir umut vardı içimde. Alyoşa gelip özür diler, belki barışırsız; kuşkularımın asılsız olduğu anlaşılır, inandırırılar beni... diye umutlanıyordum. Bu yüzden hazırlattım bütün bunları... Olur ki oturur, geç saatlere dek konuşuruz diye düşündüm.

Zavallı Nataşa! Bunu söylerken yüzü öylesine kızarmıştı ki! Alyoşa birden heyecanlandı.

– Gördün mü ya Nataşa! diye bağırdı. İki saat öncesine dek

kuşklarına kendin de inanmıyormuşsun! Evet, düzeltmek gerek durumu. Bütün suç sende, her şeyi de ben düzelteceğim. Nataşa, izin ver hemen şimdi babama gideyim! Görmeliyim onu. Gururu incindi, hakarete uğradı. Avutmalıyım, hep kendi düşüncelerimi söyleyeceğim ona, yalnızca kendi düşüncelerimi. Seni karıştırmayacağım. Her şey düzelecek... Seni bırakıp onun yanına koşmak istediğim için gücenme. Yanılırsın öyle düşünürsen. Acıyorum ona. Görürsün, suçsuz olduğunu zamanı gelecek sen de anlayacaksın... Yarın sabah gün doğar doğmaz geleceğim buraya, gece geç saate kadar yanında kalacağım, Katya'ya gitmeyeceğim.

Nataşa kalmasını istemedi ondan, hatta gitmesinin daha iyi olacağını söyledi. Alyoşa'nın şimdi kendini zorlayarak günlerce yanında kalacağından, bile bile kendine eziyet edeceğinden korkuyordu. Alyoşa'dan yalnızca, babasına onun adına bir şey söylememesini istedi. Onu yolcu ederken neşeyle gülümsemeye çalıştı. Alyoşa kapıdan çıkarken birden döndü. Nataşa'nın yanına gitti, iki elini avuçlarının içine aldı, yanına oturdu. Derin bir sevgiyle yüzüne bakıyordu.

– Nataşa, sevgilim, meleşim benim, gücenme bana, hiçbir zaman bozuşmayalım. Bundan böyle birbirimizin her dediğine inanacağımıza söz verelim. Bak şimdi de anlatacağım sana canım: Neden olduğunu anımsamıyorum, bir gün seninle kavga-lyıydık. Kabahatli bendim. Konuşmuyorduk. Özür dilemek istemiyordum senden, ama öte yandan çok üzülüyordum. Kentte şuraya buraya gidiyordum. Sokaklarda avare avare dolaşıyordum. Arkadaşlarıma uğruyordum. Ama içim kan ağlıyordu... Birden aklıma ya hasta olur da ölürse, diye geldi. Büyük bir umutsuzluğa düştüm. Seni kaybettim sandım. Gittikçe kararıyordu içim. Sözde mezarının üzerine kapanıp kederimden öyle kalmış hayal ediyordum kendimi. Mezarını öpüyor, sana sesleniyor, seni karşımda bir anlık bile olsa diriltmesi, mucize göstermesi için Tanrı'ya yakarıyordum. Koşup kucaklıyordum seni, bağırma basıyor, öpüyordum. Seni o anda eskisi gibi bir ke-recik daha kucaklasam mutluluktan ölürüm sanıyordum. Böyle hayal görürken şöyle düşünüyordum kendi kendime: “Onu

bana bir an göstermesi için yakarıyordum Tanrı'ya, oysa altı aydır beraberiz. Kaç kere kavga ettik, kaç gün konuşmadık birbirimizle!" Günlerce dargın durmuştuk. Mutluluğumuzun değerini bilmemiştik. Şimdi de tutmuş mezarından dışarı çağırıyordum seni. Bir dakika için hayatımı vermeye hazırdım!.. Daha fazla dayanamadım, koştum sana, sen de beni bekliyordun. Anımsıyorum, öyle bastırdım ki seni göğsüme, gerçekten kaybedecektim seni sanki. Nataşa! Bundan böyle hiç bozuşmayacağız! Dayanamıyorum! Tanrım, seni bırakabilir miyim hiç?!

Nataşa ağlıyordu. Kucaklaştılar. Alyoşa, onu hiç bırakmayacağına bir kez daha yemin etti. Sonra babasının yanına koştu. Her şeyi yoluna koyacağına, düzelterceğine kesinlikle inanıyordu.

Nataşa elimi sınırlı sınırlı sıkarak,

– Her şey bitti artık! dedi. Her şey mahvoldu! Seviyor beni, hiç de sönmeyecek bu sevgisi. Ama Katya'yı da seviyor. Bir zaman sonra onu benden çok sevecek. Elbette o alçak Prens de fırsatı kaçırmayıp...

– Nataşa! Prens'in dürüst davranmadığına ben de inanıyorum, ama...

– Ona söylediklerimin hepsini doğru bulmuyorsun, değil mi? Yüzünden anlamıştım zaten. Ama biraz sabret, haklı mıyım haksız mıyım görürsün! Hem ben genel konuştum, kim bilir daha ne domuzluklar vardır kafasının içinde! Korkunç bir adamdır o! Dört gün dolaştım durdum bu odanın içinde, hep düşündüm. Evet, asıl amacı Alyoşa'nın durulmasını, istediği gibi yaşamasını engelleyen üzüntüsünden, bana olan sevgisinin verdiği sorumluluk duygusundan kurtulmasını sağlamaktı. Bu evliliğe razı olmasının bir nedeni daha vardı: Aramıza sokulup iyi yürekliliğiyle içtenliğiyle Alyoşa'nın gözünü boyayacaktı. Evet Vanya, gerçek budur! Alyoşa çok saftır. Benim için üzülmezdi artık. Şöyle düşünürdü: "Nataşa karım olacak, ömrümüzün sonuna dek beraber yaşayacağız." O zaman elinde olmadan Katya'yla daha çok ilgilenirdi. Belli ki Prens bu Katya denen kızı çok iyi anlamış. Tam Alyoşa'nın aradığı kız olduğunu, onu benim elimden alabileceğini sezinlemiş. Ah Vanya! Şimdi umudum sende: Seninle dost olmayı istediğine

göre, gene birşeyler düşünüyor demektir. Bu fırsatı kaçırmama canım, ne olur Kontes'e yaklaşmaya çalış. Şu Katya'yla tanış. İncele onu. Nasıl bir kız olduğunu öğren. Senin düşüncen önemli benim için. Senin gibi kimse anlayamaz beni... ne istediğimi de iyi bilirsin. Sonra, aralarındaki dostluk derecesini, ilişkilerini, nelerden söz ettiklerini öğren. Özellikle Katya'yı incele, Katya'yı... Bir kez daha kanıtla bana sevgini. Biricik dostum Vanya, bir kez daha kanıtla bana dostluğunu! Artık bütün umudum sende!..

Eve döndüğümde saat gecenin biri olmuştu. Nelli uykulu bir yüzle açtı kapıyı. Beni görünce gülümsedi, gözlerinin içi güldü. Uyuyakaldı diye kendi kendine kızdı. Ben gelene dek uyumamak istiyormuş zavallı. Birisinin beni aradığını, oturup uzun süre beklediğini, masanın üzerine bir pusula bıraktığını söyledi. Masloboyev'dendi pusula. Yarın saat on ikide evine çağırıyordu beni. Nelli'ye birşeyler soracaktım, ama sabaha bıraktım, gidip yatmasını söyledim. Zavallı zaten bekleye bekleye yorulmuş, ancak ben gelmeden yarım saat önce uyuyakalmıştı.

V

Sabah Nelli, Masloboyev'in ziyareti üzerine oldukça ilginç şeyler anlattı. Masloboyev'in gece beni araması çok garipti: Evde olmayacağımı biliyordu. Çok iyi anımsıyorum, son görüşmemizde cumartesi akşamı evde olmayacağımı söylemiştim ona. Nelli, önce kapıyı açmak istemediğini söylüyordu: Çünkü saat sekizmiş geldiğinde, korkmuş. Ama Masloboyev razı etmiş onu açmaya. Bana bir pusulayla haber bırakmazsa yarın başıma bir iş açılacağını söylemiş. İçeri girince hemen bir pusula yazıp masanın üzerine bırakmış, sonra Nelli'nin yanına kanepeye oturmuş. "Hemen ayağa kalktım," diye anlatıyordu kız, "konuşmak istemedim onunla. Kadının sinirden çatladığını, artık beni yanına almaya cesaret edemeyeceğini söyledi, sonra sizi övdü. Yakın dost olduğunuzu, sizi ta küçüklükten tanıdığını anlattı. O zaman konuşmaya başladım onunla. Cebinden

şeker çıkardı, uzattı bana, istemedim. Beni iyi bir insan olduğuna inandırmak için dil dökmeye başladı, şarkı söyleyebildiğini, güzel dans ettiğini söyledi. Ayağa fırlayıp oynamaya başladı. Gülesim geldi. Sonra, biraz daha oturup sizi bekleyeceğini söyledi. Ondan korkmamam, yanına oturmam için yalvardı. Oturdum. Ama canım konuşmak istemiyordu onunla. Annemle dedemi tanıdığını söyleyince konuşmaya başladım. Bunun üzerine çok oturdu.”

– Neler konuştunuz?

– Annemden, Bubnova’dan... dedemden. İki saat oturdu.

Neler konuştuklarını söylemek istemiyordu sanki. Ben de, Maslobojev’den öğrenebileceğimi düşünerek, sormuyordum. Maslobojev’in Nelli’yi yalnız görmek için özellikle ben yokken geldiği kanısındaydım. “Niçin acaba?” diye soruyordum kendi kendime.

Maslobojev’in verdiği şekerleri gösterdi bana Nelli. Bunlar kırmızı yeşil kâğıtlı, en adi cinsinden –belki de rastgele bir mahalle bakkalından almıştı onları Maslobojev– üç akide şekeriydi. Nelli şekerleri bana gösterirken gülümsedi.

– Niçin yemedin onları? diye sordum.

Kaşlarını çatarak karşılık verdi:

– İstemiyorum. Almadım bile, kendi kanepenin üzerine bıraktı...

O gün çok yere gidecektim. Kalktım. Giderken sordum Nelli’ye:

– Yalnız sıkılıyor musun?

– Hem sıkılıyorum, hem sıkılmıyorum. Sıkılıyorum, çünkü uzun zaman olmuyorsun evde.

Yüzüme öyle tatlı, sevgi dolu gözlerle bakıyordu ki! O sabah hep öyle bakmıştı bana. Neşeli, cana yakındı. Aynı zamanda bir şeyden utanıyor, hatta canımı sıkmaktan, sevgimi kaybetmekten, ağzından bir şey kaçırmaktan korkuyordu sanki.

Gülümseyerek.

– Peki niçin sıkılmıyorsun? diye sordum. “Hem sıkılıyorum, hem sıkılmıyorum” dedin.

Bu çocuğa giderek daha çok ısınıyordum. Gülümseyerek,

– Bunu ben bilirim, dedi.

Nedense gene utanmıştı. Kapıda konuşuyorduk. Başı önünde, karşımda duruyordu. Bir eli omzumda, ötekiyle ceketimin kolunu çekiştiriyordu.

– Sır mıdır bu? diye sordum.

Tatlı bakışını yüzüme kaldırıp alçak sesle,

– Yoo... dedi, önemli değil zaten. Siz yokken kitabınızı okuyorum...

Kıpkırmızı olmuştu.

– Demek öyle! dedim. Nasıl beğeniyor musun bari?..

Yüzüne karşı övülen bir yazarın mahcupluğunu duyuyordum. O anda onu öpebilmek için neler vermezdim! Ama olmazdı. Nelli kısa bir sessizlikten sonra, üzgün,

– Niçin, niçin öldü o? diye sordu.

Yüzüme bir kez daha bakıp başını önüne eğdi gene.

– Kim? dedim.

– Kim olacak, o delikanlı, veremli... kitaptaki işte.

– Ne yapalım ölmesi gerekiyordu, öldü.

İşitilir işitilmez bir sesle,

– Hiç de gerekmiyordu, dedi.

Birden somurttu, başını iyice önüne eğdi. Aradan bir dakika geçti. Kolumu çekiştirmeyi sürdürerek.

– Peki ya o kız... dedesiyle o kız ne olacaklar? diye fısıldadı. Bir ömür birlikte mi yaşayacaklar? Yoksulluktan kurtulacaklar mı?

Kızcağıza iyi bir şey söyleyemediğim için gerçekten çok üzgündüm.

– Hayır Nelli, dedim, kız uzak bir kente gidip orada bir toprak sahibiyle evlenecek, ihtiyar yalnız kalacak.

– Demek... demek öyle! Öf, ne hainsiniz! Artık okumayacağım kitabınızı.

Öfkeyle itti kolumu, dönüp masanın yanına gitti. Yüzü duvara dönük, başı önünde, köşede öyle durdu. Büyük bir üzüntü içindeymiş gibi sık sık soluyordu. Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Yanına gittim.

– Kızdın mı Nelli? Orada yazılanlar doğru değil ki! Hepsi uydurma. Kızacak ne var bunda! Çok duygulu bir kızsın!

– Kızmadım, dedi.

Sevgi dolu, ışıldayan bakışını gözlerimin içine dikti. Sonra birden elimi yakaladı, yüzünü göğsüme bastırıp, nedense ağlamaya başladı. Ama aynı zamanda gülüyordu da. Hem gülüyor, hem ağlıyordu. Benim içimden de gülmek geldi. Ama yüzünü bir türlü göstermek istemiyordu bana. Başını göğsümden ayırmak istedikçe diyor, daha çok gülüyordu.

Bu duygulu duruş bitti sonunda. Vedalaştık. Acele ediyordum. Nelli, yüzü pespembe, hâlâ utangaç, gözlerinin içi ışıl ışıl, merdivenin başına kadar koştu arkamdan. Çabuk dönmemi söyledi. Öğlene kadar, belki daha erken döneceğime söz verdim.

Önce ihtiyarlara gittim. İkisi de keyifsizdi. Hele Anna Andreyevna iyice hastaydı. Nikolay Sergeyiç odasında oturuyordu. Geldiğimi duymuştu, ama her zamanki gibi, Anna Andreyevna'yla konuşacaklarımızı konuşalım diye on beş dakika sonra yanımıza geleceğini biliyordum. Yaşlı kadını fazla üzmemek için dün akşamki olayı elimden geldiğince yumuşatarak anlattım. Ama gerçeği gizlemedim. Anna Andreyevna'nın –üzülmekle birlikte– evlilik işinin suya düştüğü haberini soğukkanlılıkla karşılaması şaşırttı beni.

– Bunu bekliyordum zaten Vanya, dedi. Arkanızdan uzun uzun düşündüm, bu işin olmayacağı sonucuna vardım. Ulu Tanrı'nın katında hak etmedik bu mutluluğu. Hem adam alçağın teki. İyilik beklemek aptallık olur ondan... Dile kolay, hiçten yere on bin rublemizi alıyor. Hem haklı olduğumuzu bile bile alıyor. Elimizde avcumuzda bir şey bırakmayacak... İhmenevka'yı satıyorlar. Nataşa'cığım onlara inanmamakla akıllılık etmiş.

Sesini alçaltarak sürdürdü konuşmasını:

– Ayrıca ne var biliyor musun Vanya, bizimki hiç istemiyordu bu evliliği! Arada bir “istemiyorum!” diye kaçınıyordu ağzından. Önceleri nazlanıyor sanıyordum. Ama hayır, gerçekten istemiyor. Peki kızım, yavrum ne olacak şimdi? Babası istemez onu. Peki Alyoşa olacak o herif ne diyor?

Anna Andreyevna daha bir sürü şeyler sordu, yanıtlarımı –her zaman olduğu gibi– ah vahlarla karşıladı, sızlandı. Son

günlerdeki şaşkınlığı kaçmamıştı gözümde zaten. Her yeni haber sarsıyordu onu. Nataşa'nın üzüntüsü sinirlerini de, sağlığını da bozmuştu.

Nikolay Sergeyiç sırtında sabahlığı, ayaklarında terliğiyle geldi. Üşüttüğünden yakındı. Sevgi dolu bakışlarını karısından ayırmıyordu. Orada kaldığım sürece her hizmetine bir da-
dı gibi koştu. Gözlerinin içine bakıyor, hatta ondan korkuyordu sanki. Bakışlarında şefkat vardı. Karısını kaybedeceği endişesi düşmüştü içine. Onu kaybederse kendisinin de artık yaşamayacağını hissediyordu.

Bir saat kadar oturdum. Çıkarken Nikolay Sergeyiç dış kapıya dek geldi benimle, Nelli'yi sordu. Onu kızının yerine yanlarına almaya kararlı görünüyordu. Ancak Anna Andreyevna'yı buna nasıl razı edebileceğini bilmiyordu. Kız üzerine yeni bir şey öğrenip öğrenmediğimi özel bir ilgiyle sordu. Kısaca anlattım. Sözlerim etkilemişti onu. Kararlı bir sesle,

– Daha konuşuruz, dedi, şimdilik... neyse, ben gelirim sana, biraz iyileşeyim, gelirim. O zaman kararımızı veririz.

Saat tam on ikide Maslobojev'deydim. İçeri girdiğimde karşıma ilk çıkan Prens olunca çok şaşurdım. Antrede paltosunu giyiyordu. Maslobojev de telaşlı yardım ediyordu ona, bastonunu tutuyordu. Tanışıklarını biliyordum, ama bu karşılaşma gene de şaşkına çevirmişti beni.

Prens beni görünce heyecanlanır gibi oldu.

– Oo, siz miydiniz! dedi. Ne tesadüf! Ben de Bay Maslobojev'le tanıştığınızı demin öğrendim. Sizinle karşılaşığıma sevindim, hem çok sevindim. Sizi görmeyi çok istiyorum. İlk fırsatta gelmeyi düşünüyorum size. İzin veriyor musunuz? Sizden bir dileğim var: Yardım edin bana, ortadaki durumu açıklayın. Dün akşamki olaydan söz ettiğimi anlamışsınızdır sanırım... Tanıyorlar sizi orada, seviyorlar. Olayları da ta baştan beri izliyorsunuz. Etkiniz var... Şimdi kalıp sizinle konuşamadığım için çok üzgünüm... Bazı acele işlerim var! Ama birkaç güne kadar, belki daha erken, uğrayacağım size. Şimdilik...

Elimi biraz fazla hararetle sıkı, Maslobojev'e göz kırptıktan sonra çıktı.

Odaya girince,

– Allahaşkına söylesene... diye başladım.

Maslobojev aceleyle şapkasını alıp dışarı çıkarken sözümü ağzıma tıkadı:

– Boşuna uğraşma, söylemem, işim var, ben kaçıyorum, zaten geç kaldım!..

– Saat on ikide gelmemi yazan sen değil miydin?..

– Ne olmuş yazdıysam? Dün ben sana yazdım, bugün de bana yazdılar. Hem de nasıl... başım döndü. Ne iş! Bekliyorlar beni. Kusura bakma Vanya. Seni boşuna buraya yorduğum için istersen güzel bir sopa çek bana. Yalnız lütfen biraz çabuk tut elini! Bekletme, çok işim var, bekliyorlar...

– Niçin sopa çekecekmişim sana? İşin çıkmışsa git elbette... herkesin acele işi çıkabilir. Yalnız...

Maslobojev hole çıkıyordu –ben de peşinden– paltosunu giyerken kesti sözümü:

– Yalnız falan yok, söylemem. Seninle de işim var. Çok önemli bir iş bu. Zaten bunun için gelmeni istedim. Seni yakından ilgilendiren bir iş... Şimdi ayaküstü anlatamayacağım. Bugün saat tam yedide, ne erken ne geç, tam saat yedide bana geleceğine söz ver. Evde olacağım.

Kararsız,

– Bugün mü? dedim, bu akşam bir yere...

– Akşam gideceğin yere şimdi git, akşama da bana gel. Sana neler anlatacağımı bir bilsen Vanya.

– Peki, peki. Ne yalan söyleyeyim, meraklandırdın beni.

Bu arada sokağa çıkmış, yaya kaldırımında duruyorduk. Israrla bir kez daha sordu:

– Geleceksin değil mi?..

– Dedim ya, geleceğim.

– Söz ver.

– Of, can sıkın artık! Peki söz veriyorum.

– Çok güzel!.. Ne yana gidiyorsun?

Sağı gösterdim.

– Bu yana, dedim.

O da solu göstererek,

– Ben bu yana, dedi. Hoşça kal Vanya! Unutma, tam saat yedide.

Arkasından bakarken, “Tuhaf şey,” diye geçirdim içimden.

Akşam Nataşa’ya gitmek niyetindeydim. Maslobojev’e söz verdiğim için şimdi gitsem iyi olur, diye düşündüm. Alyoşa’yı orada bulacağından kuşku yoktu. Gerçekten de oradaydı. Beni görünce sevindi.

Nataşa’ya karşı candan, sevimli davranıyordu. Benim onlara katılmam iyice neşelendirmişti onu. Nataşa da onunla birlikte söylenip gülüyordu ya, bunu zoraki yaptığı belliydi. Benzi uçuktu. Hiç uyuyamamıştı gece...

Alyoşa –besbelli Nataşa’yı güldürmek için– ha bire konuşuyor, bir sürü şeyler anlatıyordu. Ama nedense Katya’yla babasından hiç söz etmiyordu. Nataşa’yla babasını barıştırma denemesi iyi sonuç vermemişti besbelli. Alyoşa bir ara Mavra’ya bir şey söylemek için dışarı çıktığında aceleyle fısıldadı bana Nataşa:

– Bir şey söyleyeyim mi sana? Buradan gitmeye can atıyor, ama çekiniyor. Ben de söylemiyorum git diye. O zaman belki özellikle gitmez, canı sıkıla sıkıla kalır yanımda, iyice soğur benden belki... Ne yapsam ki?

– Tanrım, kendi kendinizi ne durumlara sokuyorsunuz! Oturup açık açık konuşsanız olmaz mı! Bu durum belki gerçekten soğutur onu senden.

Nataşa dehşet içinde,

– Ne yapalım? dedi.

– Dur, ben şimdi hallederim...

Çamurlanmış çizmemi Mavra’ya temizletmek bahanesiyle mutfığa gidiyordum. Nataşa seslendi arkamdan:

– Dikkatli ol Vanya!

Mutfığa girdiğinde, beni bekliyormuş gibi yanıma koştu Alyoşa.

– Ivan Petroviç, sevgili dostum, ne yapmalıyım? dedi. Bir akıl verin bana: Dün Katya’ya söz vermiştim, bu saatte orada olacaktım. Gitmezsem olmaz! Nataşa’yı çok seviyorum, onun için kendimi ateşe atmaya hazırım. Ama siz de kabul edersiniz ki öte yanı da böyle bırakmak olmaz...

– Ne duruyorsunuz, gidin...

– Ya Nataşa? Üzülür Vanya. Yardım edin bana İvan Petroviç...

– Bence iyisi mi gidin. Sizi ne çok sevdiğini biliyorsunuz. Sonra yanında sıkılıyorsunuz, kendinizi zorlayarak kalıyorsunuz sanır. Gitmeniz çok daha iyi olur. Şimdi girelim içeri, ben yardım ederim size.

– Ne iyisin İvan Petroviç!

İçeri girdik. Bir dakika sonra.

– Demin babanızı gördüm, dedim.

Zavallı korkuyla,

– Nerede? diye haykırdı.

– Sokakta karşılaştık. Bir dakika kadar konuştuk. Gene dost olmamızı söyledi. Nerede olduğunuzu bilip bilmediğimi sordu. Sizi görmeyi çok istiyordu. Bir şey söyleyecekti galiba.

Sözü nereye getirmek istediğimi anlamıştı Nataşa,

– Ah Alyoşa, dedi, git gözük ona.

– Peki ama... nerede bulabilirim onu? Evde midir acaba?.

– Sanmam. Yanılmıyorsam Kontes'e gidiyordu. Öyle bir şey söyledi çünkü.

Alyoşa, Nataşa'ya üzgün bakarak saf bir tavırla,

– Şey... ne yapsam şimdi? diye mırıldandı.

Nataşa,

– Ah Alyoşa, dedi, ne yapsam ne demek! Ben üzülmeyeyim diye oraya hiç gitmemek niyetinde misin yoksa? Çocukluk etme. Önce, yakışık almaz. Sonra, Katya'ya kabalık etmiş olursun. Arkadaşsınız, insan arkadaşlık bağlarını böyle koparıp atar mı? Hem seni kıskandığımı sanırsan üzülürüm. Git, hemen git. Ben istiyorum! Babanı da bekletme.

Alyoşa hem sevinç, hem pişmanlık içinde,

– Ah sen bir meleksin Nataşa! diye haykırdı. Küçük parmağına değmem inan! Öyle iyisin ki, oysa ben... ben... Bak sana gerçeği söyleyeyim! Gitmeme yardım etmesi için demin mutfakta İvan Petroviç'e ben yalvardım. O da bunu uydurdu. Ama gücenme Nataşa'cığım! Düşündüğün kadar suçlu değilim. Çünkü dünyadaki bütün varlıklardan bin kat çok seviyorum seni. Yeni bir karar verdim kendi kendime: Katya'ya her şeyi,

durumumuzu, dün akşam burada olanları anlatacağım. Kurtuluşumuz için birşeyler düşünür. Çok seviyor bizi çünkü...

Nataşa gülümsedi.

– Hadi git. Bir şey söyleyeyim mi sana Alyoşa, Katya'yla tanışmayı ben de çok istiyorum. Nasıl yaparsınız bunu?.

Alyoşa'nın sevinci sonsuzdu. Hemen iki genç kızı nasıl tanıştılabileceği üzerine düşüncelerini sıralamaya başladı. Ona bakılırsa çok kolaydı bu: Katya bir yolunu bulurdu. Heyecanlı heyecanlı anlatıyordu. İki saate varmaz, Katya'nın yanıtını getireceğine, gece geç vakte kadar da oturacağına söz verdi. Nataşa onu yolcu ederken.

– Sahi gelecek misin? diye sordu.

– Kuşkun mu var? Hoşça kal Nataşa'cıgım, meleşim benim, biricik sevgilim! Hoşça kal! Vanya! Aman Tanrım! Yanlışlıkla Vanya dedim size, bakın İvan Petroviç, sizi öyle seviyorum ki... niçin senli-benli konuşmuyoruz sizinle? Bundan böyle sen diyelim mi birbirimize?

– Olur.

– Hele şükür! Belki yüz kez düşündüm bunu, ama söylemeye bir türlü cesaret edemiyordum. Bakın, hâlâ siz diyorum. Doğrusu, birine sen demek hiç de kolay değil: Yanılmıyorsam Tolstoy'un bir romanında çok hoş anlatılır bu: İki kişi birbirine sen demeye karar verirler, ama bir türlü beceremezler bunu, konuşurken içinde şahıs zamiri olmayan tümceler kullanmaya özen gösterirler. Ah Nataşa! Bir gün, *Çocukluk ve İlk Gençlik*'i okuyalım seninle, çok hoş bir kitaptır!.

Nataşa gülümsedi,

– Peki, peki, dedi, hadi git şimdi! Sevinçten çenen düştü...

– Hoşçakalın! İki saat sonra buradayım!..

Alyoşa Nataşa'nın elini öptü, aceleyle çıktı.

Nataşa,

– Gördün ya Vanya, gördün ya! diye mırıldandı.

Gözlerinden yaşlar boşaldı. İki saat kaldım yanında. Avutmaya çalıştım onu. Sonunda oldukça rahatladı içi. Endişelerinde haklıydı kuşkusuz. Onun durumunu düşündükçe yüreğim sızlıyordu, korkuyordum. Ama elimden ne gelirdi!..

Alyoşa'yı da tuhaf buluyordum: Nataşa'ya olan sevgisi azalmamıştı. Dahası, duyduğu pişmanlıktan, üzüntüden belki çoğalmış, güçlenmişti bile. Ne var ki yeni aşkı da giderek yüreğini sarmaktaydı. Bunun sonu neye varacak, kestirmek olanaksızdı. Katya'yı ben de çok merak ediyordum. Onunla tanışacağıma bir kez daha söz verdim Nataşa'ya.

Sonunda neşelenir gibi oldu. Bu arada ona Nelli'yle aramızda geçenleri, Masloboyev'i, Masloboyev'in evinde Prens'le karşılaşmamızı, saat yedide oraya gideceğimi anlattım. Bunlarla çok yakından ilgilendi. İhtiyarları kısa geçtim. İhmenev'in bana geldiğinden şimdilik söz etmedim. Nikolay Sergeyiç'in Prens'le düelloya hazırlandığı haberi sarsabilirdi onu. Kendisinden hoşlanmadığımı bilmesine karşın, Prens'in benimle dost olmayı böylesine ısrarla istemesi Nataşa'nın da tuhafına gitmişti.

Saat üçte eve döndüm. Nelli o küçücük, güleç yüzüyle karşıladı beni...

VI

Saat tam yedide Masloboyev'deydim. Beni görünce sevinç çığlıkları attı, boynuma sarıldı. Çakırkeyif olduğu belliydi. Ama beni en çok şaşırtan, ben geleceğim diye evde yapılan hazırlıktı. Çok hoş, pahalı cinsinden bir yaygıyla örtülü yuvarlak masada güzel, bakır bir semaver kaynıyordu. Kristal, gümüş, fağfur çay takımı pırl pırlıdı. Başka bir çeşit, ama gene de en az birincisi kadar ağır bir örtüsü olan öteki masada tabak tabak şekerlemeler, Kiev reçelleri, kurabiyeler, pastalar, marmelat, pestil, Fransız reçelleri, jöle, portakal, elma, fındık, fıstık vardı...Kısacası bir manav dükkânında bulunan çeşitlerin hepsinden yığılmıştı masanın üzerine. Bembeyaz bir örtüsü olan üçüncü bir masada da akla gelebilecek çeşit çeşit mezeler sıralanmıştı: Havyar, peynir, ciğer ezmesi, salam, jambon, balık, kristal sūrahilerde en iyi cinsinden renk renk votka... Köşede ki, gene bembeyaz bir örtüyle örtülü küçük masada da iki üç

güzel şampanya şişesi çarpıyordu göze: Suaternes, Lafite, bir de konyak şişesi. Yeliseyev'den alındıkları, çok pahalı oldukları belliydi. Çay masasının başında Aleksandra Semyonovna oturuyordu. Sade, ama özenerek giyinmiş, kendine yakıştırmıştı. Güzel olduğunun farkındaydı. Bu yüzden biraz kurulu-yordu. Yerinden hafifçe doğrularak, mağrur bir tavırla karşıladı beni. Körpe yüzünde bir neşe, sevinç ışıltısı vardı. Masloboyev'in üzerinde zengin bir sabahlık, temiz, şık bir gömlek; ayaklarında Çin işi güzel terlikler vardı. Gömleğinin çok sık dikilmiş düğmeleri son modaydı. Saçları da moda göre ortadan ayrılarak özenle taranmış, pomatlanmıştı.

Şaşkınlıktan odanın ortasında kalakalmıştım. Ağzım açık; bir Masloboyev'e, bir zevkten gözlerinin içi gülen Aleksandra Semyonovna'ya bakıyordum. Sonunda endişeli,

– Ne o Masloboyev? dedim. Toplantın mı var bu gece?.

Masloboyev pek ciddiye.

– Yoo. Yalnız sen varsın.

– Peki şunlar ne? (Mezeleri gösteriyordum.) Bir alay doyar bunlarla!.

Masloboyev,

– En önemlisini unuttun, dedi, doyurduktan başka susuzluğunu giderecek şeylerimiz de var!

– Bütün bunları yalnız benim için mi hazırladın?.

– Seninle Aleksandra Semyonovna için. O istedi.

Aleksandra Semyonovna'nın yüzü kızardı.

– Bak hele! dedi. Tahmin etmiştim zaten! Konuk ağrlamak da suç mu yani!.

Ama yüzündeki mutluluk anlatımı kaybolmamıştı. Masloboyev sürdürdü konuşmasını!

– Düşünsene, sabahtan beri, bu akşam senin geleceğini öğrendi öğreneli oturmadı hiç. Telaş içinde sağa sola koştu durdu...

– Bu da yalan işte! Hiç de sabahtan beri değil... dün akşamdan beri heyecanlıyım. Dün gece geldiğimde bu akşam bize buyuracaklarını söylemiştin...

– Yanlış duymuşsunuz.

– Hiç de yanlış duymadım, öyle dedin. Yalan söylemem ben.

Hem ne diye ağırlamayacağız konuğumuzu? Kapımızı çalan yok zaten, oysa neyiz eksik! Bizim de insan gibi yaşamayı bildiğimizi görsün herkes.

Maslobojev.

– Daha önemlisi, sizin ne denli üstün, becerikli bir ev hanımı olduğunuzu öğrensin, diye ekledi. Peki ama benim günahım ne, dostlarım! Hollanda bezinden bir gömlek geçirdiler sırtıma, kol düğmeleri taktılar. Çin işi terlikler, sabahlık giydirdiler... oturup saçlarımı taradı, pomatladı, bergamot muydu neydi... Krem-brül dediği bir de koku sürmek istedi ama, o kadarına dayanamadım artık, baş kaldırdım, kocalığımı gösterdim...

Aleksandra Semyonovna kıpırmızı kesilmişti...

– Hiç de bergamot değildi. Kristal şişede en iyi cinsinden Fransız pomadı sürdüm saçına! Siz hak verin Ivan Petroviç. Ne dansa, ne tiyatroya yollar beni. Yalnızca giyecek alır. Ne yapayım ben giyeceği? Süslenip püsleniyorum, odanın içinde yalnız başıma bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyorum. Geçen gün yalvar yakar, tiyatroya gitmeye razı ettim. Hazırlanıyorduk, iğnemi takmak için odama gittim bir ara, dönünce içki dolabının başında buldum onu, peş peşe yuvarlıyordu kadehleri... biraz sonra sarhoş oldu kuşkusuz. Gidemedik, kaldık. Kimse gelmiyor evimize, hiç kimse, hiç kimse. Yalnız sabahları birtakım adamlar geliyor. Beni de öteki odaya yolluyorlar. Oysa semaverimiz, çay takımımız, güzel güzel fincanlarımız var... hepsi de armağan. Yiyecek de getiriyorlar. Dışardan yalnızca şarap, pomad bir de bazı mezeler alıyoruz. Sözelimi, sizin için pestil, jambon, şeker aldık... Bari birisi gelip ilgilense bizimle: Bir yıldır hep kibar bir konuk gelse de eşyalarımızı göstersek, konuğumuzu ağırlasak diye bekliyorum. Bizi övsün, tanıdıklarına anlatsın. Bu aptalı boşuna süslemişim, saçlarını pomatlamışım, değmez buna! Pasaklı ne olacak!.. Sırtındaki sabahlığı görüyor musunuz, o da armağandır. Böyle bir sabahlık giyecek surat var mı onda, siz söyleyin! Zıkkımlanmaktan başka düşündüğü yok. Görürsünüz şimdi, çaydan önce votka sunacaktır size.

– Hay aklınla bin yaşayasın! Birkaç kadeh likör atıştıralım

da içimiz aydınlansın sonra rahat rahat öteki içkilere geçeriz.

– Demedim mi!.

– Üzülmeysin Şaşenka, sağlığınıza bir kadeh de konyaklı çay içeriz.

· Aleksandra Semyonovna ellerini birbirine vurdu.

– Oldu! diye haykırdı. Önceki gün bir tüccar, kutusu altı rubleden iyi Hint çayı getirmişti. Onu da konyakla içmek istiyor. Ona bakmayın siz İvan Petroviç, şimdi doldururum fincanınızı... göreceksiniz, çok güzel bir çay!

Semaverin başında telaşlı birşeyler yapıyordu.

Beni gece geç saate kadar tutmak niyetinde oldukları belliydi. Aleksandra Semyonovna bütün bir yıl konuk beklemişti, şimdi acısını benden çıkarmaya hazırlanıyordu. Benim hesabımda yoktu bu. Yerime otururken,

– Bak Maslobojev, dedim, konukluğa gelmedim ben. İş için geldim. Birşeyler anlatacaktın...

– İşin de sırası var, dostça söyleşmenin de.

– Hayır canım, öyle düşünme. Sekiz buçuğa kadar oturur, kalkarım. İşim var, söz verdim...

– Sanmam. İnsaf et, neler söylüyorsun? Aleksandra Semyonovna'ya yaptığıının farkında mısın? Yüzüne bak hele, bembeyaz kesildi. Boşuna mı o kadar süsledi beni, saçımı pomatladı. Hem de bergamot... düşün biraz!

– Hep işin şakasındasın Maslobojev. Aleksandra Semyonovna'ya söz veriyorum, gelecek hafta, sözgelimi cuma günü akşam yemeğine konuğunuz olacağım. Ama şimdi verilmiş bir sözüm var Maslobojev, daha doğrusu bir yere gitmek zorundayım. Anlatacaklarına şimdi, şu anda geçsen iyi edersin...

Aleksandra Semyonovna misk gibi kokan bir fincan çayı önüme koyarken ağlamaklı bir sesle,

– Ancak sekiz buçuğa kadar mı oturacaksınız? dedi.

Maslobojev atıldı öteden:

– Üzülmeysin tatlı canınızı Şaşenka, boş konuşuyor. Kalacak. Söylesene Vanya, böyle ikide bir nereye gidiyorsun? Ne işler peşindesin? Öğrenebilir miyim. Her gün bir yerlere gittiğini, çalışmadığını biliyorum...

– Ne yapacaksın nereye gittiğimi? Ama belki sonra anlatırım. Önce sen şunu söylesene bana, dün akşam evde olmayacağımı bile bile –söylemiştim sana bir yere gideceğimi– niçin uğradın bana?..

– Evde olmayacağın, sonra aklıma geldi unutmuştum. Birtakım haberler verecektim sana. Daha çok da Aleksandra Semyonovna zorladı. “Bak, bir dostun oldu, niçin çağırıyorsun onu?” diyordu.. Dört gündür başımın etini yiyor. Şu bergamot yüzünden de hani yok mu ya, öteki dünyada kırk günahımı bağışlarlar sanırım... Doğrusu benim de aklım yatmadı değil buna: Eski bir arkadaşımınla şöyle güzel bir akşam geçirmek hiç de fena olmazdı. Kurnazlık ettim: Gelmezsen durum kötüye varır, diye yazdım.

Bir daha böyle yapmamasını, doğru haber bırakmasını söyledim. Ne var ki gene de bir kuşku vardı içimde.

– Peki öğleyin öyle aceleyle nereye gittin?..

– Evet, o zaman gerçekten önemli bir işim vardı, yalan söylemeyi sevmem...

– Prens’le mi işin vardı?

Aleksandra Semyonovna tatlı bir sesle,

– Çayımız hoşunuza gitti mi? diye sordu.

Çayını öveyim diye deminden beri bekliyordu meğer, anlamamıştım.

– Çok, güzel, Aleksandra Semyonovna, çok çok güzel! dedim. Böyle çay hiç içmemiştim.

Zavallının yüzü sevinçten kıpkırmızı oldu. Bir fincan daha doldurmaya koştu. Masloboyev,

– Ah, o Prens! diye haykırdı. Ne hinoğludur bilmezsin... alçak herifin biri! Bak ne diyeceğim sana Vanya: Gerçi ben de alçığım, ama onun gibi olmaktan utanç duyarım! Ama açmayayım ağzımı... tutayım çenemi! Onun için sana söyleyebileceğim tek şey de budur zaten.

– Oysa ben onunla ilgili bilgiler almak için gelmiştim sana. Neyse, sonra konuşuruz bunu. Şimdi söyle bakalım, dün niçin şeker verdin Helena’ya? Karşısında dans ettin? Sonra, bir buçuk saat ne konuştun onunla?..

Maslobojev birden Aleksandra Semyonovna'ya dönüp açıkladı:

– Helena dediği, Ivan Petroviç'in evinde kalan on iki, belki on bir yaşlarında küçük bir kızdır.

Sonra bana döndü, Aleksandra Semyonovna'yı gösterdi.

– Şuna bak hele Vanya, diye ekledi, adını ilk kez duyduğu bir kıza şeker verdiğimi duyunca nasıl mosmor kesildi yüzü birden, gördün mü? Odanın içinde tabanca patlamış gibi nasıl irkildi... gözlerinde şimşekler çaktı. Saklamayın Aleksandra Semyonovna! Kıskanıyorsunuz beni! Helena'nın on bir yaşında bir kızcağız olduğunu söylemeseydim o saat saçlarıma yapışmıştı, bergamot bile kurtaramazdı beni.

– Şimdi de kurtaramayacak!.

Aleksandra Semyonovna çayı bırakıp yanımıza koştu. Maslobojev'in başını çekmesine fırsat vermeden saçına yapıştı.

– Al sana, al bakalım! Konuğumuzun yanında kıskanç olduğumu söylemenin cezası bu işte! Hele bir daha söyle!.

Aleksandra Semyonovna'nın yüzü kıpkırmızı olmuştu. Şakayla karışık hayli yaktı Maslobojev'in canını. Sonra bana döndü, ciddi bir tavırla ekledi:

– Hiç utanmadan böyle şeyler söyler!.

Maslobojev saçlarını düzeltirken,

– Çektiğimi görüyorsun Vanya! dedi. Bunun üzerine birer votka gider!..

İçki masasına koşuyordu ki Aleksandra Semyonovna ondan önce davrandı. Koşup kadehi kendi doldurdu. Maslobojev'e verdi. Gülümseyerek yanağını bile okşamıştı. Beriki mağrur bir tavırla göz kırptı bana. Dilini şapırdattı. Bir dikişte kadehteki içkinin hepsini içti. Sonra yanıma geldi, otururken,

– Şekerlere gelince, diye başladı, nasıl söylesem? Önceki gün sarhoşken bir mahalle bakkalından almıştım onları. Amacım yurt ekonomisine yardım etmeyi belki...kesin bilmiyorum. Yalnızca zilzurna sarhoş olduğumu, çamurların içinde yuvarlandığımı, saçımı başımı yolarak beş para etmez, işe yaramaz bir adam olduğuma ağladığımı anımsıyorum. Şekerleri unutmuştum kuşkusuz. Cebimde kalmışlar. Dün akşam senin

evde üzerlerine oturunca anımsadım. Dans etmeme gelince, bunun nedeni de sarhoşluğum... dün de çekmiştim kafayı. Sarhoş olduğum zamanlar keyfim yerindeyse bazen oynarım öyle. Hepsi bu kadar işte. Önemsiz başka nedenler de var elbette. Bir kere, acımıştım bu zavallı yetim kıza. Sonra, benimle konuşmak istemiyordu. Sanki kızıyor bana. Neşelendireyim diye oynadım, şeker ikram ettim.

– Sakın kızın ağzından birşeyler almak için yapmış olmayasın bunları? İtiraf et: Evde olmadığımı bile bile uğradın: Helena'yla yalnız konuşmak, ondan birşeyler öğrenmek istiyordun. Bir buçuk saat konuşmuşsun. Annesini tanıdığını söylemişsin. Birtakım sorular sormuşsun.

Maslobojev gözlerini kıstı, kurnaz kurnaz gülümsedi.

– Niyetim ondan bir şey öğrenmek olsaydı, doğrusu akıllıca hareket etmiş olurdu, dedi. Hayır Vanya, yanıyorsun. Hoş fırsat çıkınca insan merak ettiği şeyleri sorar. Ama düşündüğün gibi bir niyetim yoktu. Şimdi beni dinle garip dostum, gerçi her zamanki gibi sarhoşum gene, ama şunu unutma, Filip seni kötü bir maksatla aldatmaz, yani kötü bir...

– Peki, turalım ki yoktu kötü maksadın.

– Yoktu elbette. Bırak şu işi! İçelim!

Kadehini diktikten sonra sürdürdü konuşmasını:

– Zaten sözünü etmeye değmez. Bubnova denen karının kıza sahip çıkmaya bir hakkı yokmuş. Her şeyi öğrendim. Evlatlık edinmek için dilekçe bile vermemiş. Kızın annesi kendisine borçlu ölünce o da tutmuş kıza almış. Gerçi cadının, azgın karının tekidir Bubnova, ama bütün saçı uzunlar gibi akıllı kısadır. Ölen kadının kimlik cüzdanı tamam. Temiz de. Helena senin yanında kalabilir. Doğru dürüst bir ailenin yanına girip okusa, eğitilse daha iyi olurdu kuşkusuz. Ama şimdilik sende kalsın. Önemi yok. Ben yoluna koyarım işleri: Bubnova parmağını oynatamaz. Kızın ölen annesi üzerine kesin bir şey öğrenemedim. Dul olduğunu, bir de soyadının Zaltsman olduğunu biliyorum.

– Evet. Nelli de söylemişti.

Maslobojev ciddi,

– Burası tamam, dedi, şimdi beni dinle Vanya. Bir dileğim olacak senden. Kırma beni. Sık sık nerelere gittiğini, ne işlerin peşinde olduğunu elinden geldiğince ayrıntılarıyla anlat bana. Gerçi birtakım şeyler biliyorum ama daha ayrıntılı bilmem gerekiyor.

Maslobojev'in bu ciddiyeti şaşırtmıştı beni, endişeye kapıldım.

– Ne oldu? dedim. Niçin öğrenmek istiyorsun bunu? Öyle ciddi soruyorsun ki...

– Bak Vanya, kısaca söyleyeyim: Sana iyilik etmek istiyorum. Unutma dostum, kurnazlık etseydim ciddi tavırlar takınmadan da öğrenebilirdim senden öğrenmek istediklerimi. Oysa sen durup dururken kuşkulaniyorsun benden, seni tongaya düşürmeye çalıştığımı sanıyorsun. Demin şeker konusu... kaçmadı gözümden. Ciddi konuşuyorsam bu kendim için değil, senin içindir. Gel inan bana, gerçeği ayrıntılarıyla anlat...

– Ne yardımımıdan söz ediyorsun Allah'ını seversen? Beni dinle Maslobojev. Niçin Prens üzerine bilgi vermeye yanaşmıyorsun bana? Benim istediğim bu... Bundan daha iyi yardım edemezsin bana.

– Prens üzerine ha! Hım... Öyleyse açık söyleyeyim: Ben de Prens için soruyorum sana.

– Nasıl?.

– Anlatayım: Prens'in seninle ilgilendiğini fark ettim nasılsa. Hatta bir ara seni sordu bana. Seninle tanıştığımızı nereden bildiğini söyleyemeyeceğim. Üstüme vazife değil. Yalnız şunu söyleyeyim, koru kendini Prens denen o adamdan. Namussuz, bencil herifin biridir. Seninle ilgilendiğini fark edince bir kuşku düştü içime. Ama henüz çok az şey biliyorum. Durumu anlayabilmem için senden öğrenmek istiyorum... Bugün biraz da bu amaçla çağırdım seni. Önemli dediğim iş buydu işte, olduğu gibi anlattım sana.

– Prens'ten niçin sakınmam gerektiğini söyleyecek misin?.

– Pekâlâ... Vanya... bazı özel işler alırım üzerime ben. Müşterilerimin bana güvenmesi çenemi tutmama bağlıdır. Nasıl anlatırım sana her şeyi? Üstü kapalı, çok üstü kapalı konuşa-

yım, sen anla... bunu da sırf sana onun ne alçağın biri olduğunu göstermek için yapacağım. Ama önce sen söyle...

Kendi kendime düşündüm, olanları Masloboyev'e anlatmamın bir sakıncası olmadığı sonucuna vardım. Nataşa'nın durumunda gizlenecek bir yan yoktu. Üstelik Masloboyev'in bir yardımı bile dokunabilirdi. Anlatırken bazı noktaları atladım kuşkusuz. Masloboyev özellikle Prens'le ilgili anlattıklarımı aşırı bir dikkatle dinliyordu. Sık sık daha ayrıntılı anlatmamı istiyordu. Yarım saat kadar sürdü anlatma.

Masloboyev,

– Hımm! dedi, akıllı bir kız bu Nataşa Nikolayevna. Prens üzerine düşünceleri tam doğru olmasa bile, karşısındaki adamın ne mal olduğunu baştan anlayıp ona göre hareket etmesi iyi. Aferin Natalya Nikolayevna'ya! Onun sağlığına içiyorum! (Bir kadeh daha devirdi.) İnsanın böyle bir adamın kazdığı kuyuya düşmemesi için yalnızca akıllı olması yetmez, kalbi de olmalı. Aldatmamış onu kalbi. Davayı kaybetti sayılır: Prens diretecek, Alyoşa da bırakacak onu. Ama İhmenev'e çok acıdım... şu alçağa on bin ruble verecek! Davasıyla kim ilgilendi acaba? Kendi ha! Yazık! Böyledir hep bu tez canlı, soylu kişiler! Halk beş para etmez onların gözünde! Prens'e karşı başka türlü davranmak gerekirdi. İhmenev'e öyle bir avukat bulurdum ki sorma gitsin!..

Öfkeyle bir yumruk indirdi masaya.

– Şimdi sıra sende, dedim, Prens'i anlatacaktın...

– Bir Prens'tir tutturmuş gidiyorsun. Anlatacak bir şey yok. Herifin sözünü etmek istemiyorum. İleride senin başına bir iş açılmasın diye bu alçaktan sakınmanı söyledim, hepsi o kadar. Onun yanında olan herkes tehlikededir. Sana söyleyeceğim, tetik dur. Sana birtakım büyük sırlar açacağımı sanıyordun, değil mi? Romancı olduğun nasıl belli! Alçak için başka ne söylenir? Alçak alçaktır...Sana onun bir marifetini anlatayım. Elbette yerini, kişileri, zamanı belirtmeden... Yalnız memur aylığıyla geçinmek zorunda olduğu ilk gençliğinde zengin bir tüccar kızıyla evlendiğini biliyorsundur. Sonra perişan etmiş bu zavallıyı... Neyse, önemli olan o tüccar kızı değil zaten.

Böyle daha çok marifetleri var. Al sana bir daha: Avrupa'ya gitmiş. Orada...

– Dur Maslobojev, hangi gidişinden söz ediyorsun? Hangi yılda?.

– Tam doksan dokuz yıl üç ay önce. Orada bir adamın kızını ayartıp Paris'e götürmüş. Öyle de becermiş ki bunu! Kızın babası fabrikatör müymüş, yoksa bir fabrikaya ortak mıymış, orasını pek bilmiyorum. Bunlar öteki öğrendiklerimden çıkar-dığım sonuçlar. Prens bu adamı da kafese koymuş, fabrikaya girmeyi başarmış. Adamın ağzından girip burnundan çıkmış, hayli para almış ondan. Adam verdiği paralara karşılık birtakım kâğıtlar imzalatmış ona. Oysa Prens, bizde olduğu gibi se- netsiz sepetsiz almayı, yani kısacası iç etmeyi istemiş. İhtiya- rın güzel mi güzel bir kızı, kızın da Schiller'in kardeşlerinden, yani ozan bir sevgilisi varmış. Delikanlı aynı zamanda tüccar- mış da. Yani tam bir Alman... Pfefferkuhen miymiş ne...

– Soyadıydı Pfefferkuhen sanırım?.

– Ne bileyim, belki Pfefferkuhen değil de başka bir şeydi, önemi yok zaten bunun. Prens bu kez adamın kızına sokul- maya başlamış. Kızcağızı deli gibi aşık etmiş kendine. İki şey gerekliymiş onun için: Bir, kızı avcunun içine almak; iki, aldı- ğı paralara karşılık ihtiyara imzalayıp verdiği kâğıtlar. İhtiyarın bütün dolaplarının anahtarları kızda dururmuş. Babası kızını canından çok severmiş. O kadar ki, kocaya vermek bile iste- miyormuş onu. Ciddi söylüyorum. Kızıyla evlenecek erkeği kıskanırmiş. Kızından ayrılmayı düşünmezmiş. Pfefferkuhen'i de kovmuş. Adam tuhaf bir İngiliz'miş...

– İngiliz mi? Nerede olmuş bu anlattıkların?.

– İngiliz dedimse, İngiliz değil tabii. İsimleri değiştirerek söylüyorum. Anlattıklarımın nerede olduğunu mu soruyor- sun? Belki Santa-fe-de-Bogoto kentinde, belki Krakov'da. Ama en akla yatkını Nassou Fürstentum'unda... * hani Zeller suyu şişelerinin üzerinde Nassau yazılıdır ya, işte orada. Yeter mi sana bu kadar ayrıntı?. Prens sonunda kandırmış kızı, Paris'e

(*) Prenslük (Almanca).

kaçırmış. Kız Prens'in ısrarıyla babasının birtakım kâğıtlarını da yanına almış. Böyle aşklar da var işte Vanya! Hey Tanrım! Ama kız iyi, dürüst bir kızmış! Belki de kâğıtların öneminden haberi yoktu. Tek endişesi varmış: Babasının onu lanetlemesi. Prens bunun da kolayını bulmuş: Kıza, onunla evleneceği üzerine imzalı bir kâğıt vermiş. Kaçıp bir süre Paris'te kalacaklarına, ihtiyarın öfkesi geçince de karı koca olarak geri döneceklerine, üçü birlikte ömürlerinin sonuna dek mutlu yaşayacaklarına inandırmış zavallıyı. Kız kaçmış. İhtiyar lanetlemiş onu. Arkasından iflas etmiş. Frauenmilh de işi gücü bırakıp kızın peşinden Paris'e gitmiş. Çok seviyormuş onu çünkü.

– Dur hele! Kim bu Frauenmilh?

– Şey... neydi adı canım? Feyerbah... yo yo... Pfefferkuhen! Prens evlenmeyecekti kuşkusuz bu kızla. Öyle ya, Kontes Hlestova ne derdi sonra. Baron Pomoykin ne düşünürdü? Kızcağızı aldatmaktan başka yapacağı bir şey yokmuş. Aldatmış da... ama alçakça. Zavallıya bir dayak atmadığı kalmış. Sonra Pfefferkuhen'i dadandırmış evlerine. Saf delikanlıyla kızın dostlukları ilerlemiş. Her akşam baş başa dertleşip ağlaşıyorlarmış. Prens bile bile yalnız bırakıyormuş onları. Bir gece geç vakit gelmiş eve, kızla Pfefferkuhen'i baş başa bulmuş. Onları suçüstü yakaladığını iddia ederek ikisini de kapı dışarı etmiş. Sabah da kendisi kalkıp Londra'ya gitmiş. Kadın gebeymiş. Evden kovulduktan birkaç gün sonra bir kız doğurmuş.. yani kız değil de oğlan, evet evet, bir oğlan doğurmuş, adını da Volodya koymuşlar. Pfefferkuhen evlat edinmiş çocuğu. Kadın Pfefferkuhen'le birlikte yaşamaya başlamış. Adamın eskiden biriktirdiği biraz parası varmış. Birlikte İsviçre'yi, İtalya'yı dolaşmışlar... anlayacağın, şiir dolu yerlerde bulunmuşlar hep. Öyle olmasını da olağan karşılamalı. Kadın ha bire ağlıyor, Pfefferkuhen de içleniyormuş. Yıllar böyle geçmiş, kız büyümüş. Prens'in keyfi yerindeymiş. Yalnız bir düşüncesi varmış: Kadına verdiği imzalı kâğıdı geri alamamış. Ayrılırken kadın "Alçak herif," diye bağırması yüzüne karşı. "Soydun soğana çevirdin beni. Onurumu bir paralık ettin, şimdi de bırakıp kaçırıyorsun. Hoşça kal! Ama kâğıdı geri vermeyeceğim sana. Se-

ninle evlenme yollarını arayacağım için değil, bu kâğıttan korktuğun için saklayacağım onu. Ölünceye dek bende kalacak". Kısacası, bağırıp çağırıyormuş, ağzına geleni söylüyormuş. Ama Prens'in orali olduğu yokmuş. Böyle alçaklar, karşılarındaki iyi yürekli, soylu bir insansa çok daha rahat olurlar. Saf olduklarından kolayca aldatabilirler onları çünkü. Sonra, bunlar yasalardan yardım beklemeyi kendileri için bir küçüklük sayarlar. Sözgelimi bu kadını alalım ele: Kâğıttan yararlanmayı yakıştıramamış kendine, saklamış onu. Zaten Prens'in de kuşkusu yokmuş bundan. Kadının kâğıdı gidip gerekli yere vermektense ölmeye razı olacağını biliyormuş. Bu yüzden de bir zaman için rahatmış içi. Kadın onun pis suratına tükürmüş ama, Volodya da kucağında kalmış. Ölse çocuğun hali nice olurdu diyerek avutmaya çalışıyormuş onu genç dostu. Birlikte Schiller'i okuyorlarmış. Günün birinde Bruderştarf durup dururken tahtalı köyü boylamış.

– Yani Pfefferkuhen?.

– Her neyse işte! Kadın da...

– Dur! Kaç yıl dolaşmışlar?.

– Tam iki yüz yıl. Kadın da Krakov'a dönmüş. Babası kabul etmemiş onu, lanetlemiş. Bir zaman sonra da zavallı ölmüş. Prens bunu duyunca sevincinden göklere uçmuş. Onlar ermiş muradına biz çikalım kerevetine... içelim Vanya'cığım, içelim!

– Yanılmıyorsam Prens'in bu işiyle ilgileniyorsun Maslobojev.

– Bu çok mu gerekli sana?

– Ama anlamadığım bir şey var: Senin elinden ne gelir bu konuda?

– Bunda anlaşılmayacak ne var? Kadın on yıllık bir ayrılıktan sonra yabancı bir adla dönmüştü Madrid'e. Bruderştarf'ın, yani ihtiyarın durumunu, kadının gerçekten dönüp dönmediğini, çocuğun ne olduğunu, kadının öldüğü haberinin doğruluk derecesini, kâğıdın kimde kaldığını vb. öğrenmesi gerekiyordu. Öğrenmek istediği öyle şeyler vardı ki! Çok iğrenç bir heriftir! Vanya, sakın kendini ondan. Moslobojev'in de bir alçak olduğunu hiçbir zaman getirme aklına! Gerçi alçaktır (bence alçak olmayan insan yoktur) ama sana karşı alçaklık

etmez. Çok sarhoşum, biliyorum, ama gene de dinle beni: Günün birinde, Maslobojev'in sana oyun oynadığı (lütfen bu oyun oynamak sözünü unutma) kuşkusuna kapılırsan, bunu senin kötülüğünü düşünerek yapmadığına inan. Maslobojev senin iyiliğini düşünüyordur yüzde yüz. Kuşkulara kaptırma kendini, gel Maslobojev'in kendisine, kardeşçe, dostça, açık açık sor durumu. Şimdi bir kadeh içer misin?..

– Hayır.

– Öyleyse birşeyler ye.

– Hayır Maslobojev, kusura bakma...

– Hadi git öyleyse, saat dokuza çeyrek var, kibirli şey... Geç kaldın.

Aleksandra Semyonovna ağlamaklı,

– Nasıl? Ne dedin? Patlayana kadar içtin, şimdi de kovuyorsun konuğumuzu ha! diye haykırdı. Her zaman böyledir bu işte!

– Biz onunla uyuşamayız Aleksandra Semyonovna! Baş başa kalalım daha iyi. O generaldir! Hayır Vanya, saçmaladım. Sen general değilsin, ben alçağım! Bak şu halime, neye benziyorum? Senin yanında kaç paralık değerim olabilir? Bağışla beni Vanya, kusuruma bakma, bırak dökeyim içimi...

Boynuma sarıldı, hüngür hüngür ağlamaya başladı. Kalktım. Aleksandra Semyonovna üzgün,

– Aman Tanrım! dedi. Oysa yemek hazırlamıştık size! Cuma günü gelecek misiniz bari?

– Geleceğim Aleksandra Semyonovna, söz veriyorum.

– Ondan... böyle sarhoş oldu diye tiksindiniz belki. Sakın tiksinmeyin Ivan Petroviç: İyi, çok iyi bir insandır. Sizi de çok seviyor! Son zamanlarda gece gündüz hep sizden söz ediyor. Kitaplarınızı aldı bana. Ama okuyamadım daha. Yarın başlayacağım. Geleceğiniz günü dört gözle bekleyeceğim! İnsan yüzü gördüğüm yok! Hiç kimse bize oturmaya gelmiyor. Her şeyimiz var, ama gelen gidenimiz yok. Deminden beri konuşmanızı dinliyorum, öyle hoşuma gitti ki... Cumaya görüşürüz...

Çabuk adımlarla eve gidiyordum. Masloboyev'in anlattıkları çok şaşırtmıştı beni. Neler neler geliyordu aklıma... İşin tuhafı, evde de beni elektrik çarpmış gibi sarsan bir olayla karşılaştım.

Oturduğum evin tam karşısında bir sokak feneri vardı. Avlu kapısından giriyordum ki, fenerin dibinde duran tuhaf bir yaratık bana doğru atıldı. Korkudan bağırdım. Dehşet içinde, zangır zangır titreyen, aklını yitirmiş gibi bir kız çocuğuydu bu. Acı acı haykırarak koluma yapıştı. Ürperdim. Nelli'ydi!..

– Nelli! Ne oldu sana? diye bağırdım. Ne işin var burada?.

– O... yukarıda... bizim evde...

– Kim? Hadi birlikte çıkalım yukarı.

– Olmaz, olmaz! O gidinceye kadar merdiven başında beklerim ben... içeri girmem.

İçimde tuhaf bir önsezi, yukarı çıktım, kapıyı açtım... karşıdaki Prens'ti. Masanın başına oturmuş, romanımı okuyordu. Okumasa bile, kitap önünde açık duruyordu. Beni görünce sevinçle,

– Ivan Petroviç! diye haykırdı. Sonunda gelebildiniz! Biraz daha bekleyip gidecektim. Bir saattir buradayım. Kontes'in sürekli ısrarlarına dayanamadım, bu akşam sizi oraya götüreceğime söz verdim. Sizi bir yere gitmeden yakalamak, alıp Kontes'e götürmek için erken geldim. Hizmetçiniz evde olmadığını söyleyince ne çok üzüldüm bilemezsiniz. Elden ne gelirdi. Bu akşam oraya sizinle gideceğime söz vermiştim. Oturup on beş dakika bekleyeyim dedim. Hâlâ bitmedi bu on beş dakika. Romanınıza dalmışım. Ivan Petroviç! Yüce bir şey bu! Böyle bir yapıttan sonra anlarlar artık değerinizi! Ağlaya ağlaya bir hal oldum! Evet, ağladım, oysa pek ağlamam ben...

– Sizinle gelmemi istiyorsunuz ama bilmem ki... Doğrusunu söyleyeyim, şimdi... seve seve gelirdim, ama...

– Tanrı aşkına gelin! Sonra halim nice olur benim? Bir buçuk saattir bekliyorum sizi!.. Üstelik sizinle konuşmalıyım... ne üzerine olduğunu anlıyorsunuz, değil mi? Bütün bu işleri

benden iyi biliyorsunuz... Belki bir karara varınız sizinle, düşünün bir kere! Tanrı aşkına kırmayın beni!..

Eninde sonunda oraya nasıl olsa gideceğimi düşündüm. Nataşa o anda yalnız başına oturuyordu, beni bekliyordu ama, bir an önce Katya'yla tanışmamı o istemişti. Hem Alyoşa da yanındaydı belki... Sonra, ona Katya'yla ilgili haber götürmedikçe Nataşa'nın içinin rahat etmeyeceğini de biliyordum. Gitmeye karar verdim. Ama Nelli düşündürüyordu beni.

– Biraz bekleyin, dedim.

Dışarı çıktım. Nelli merdivenin başında karanlık bir köşeye sinmiş, kıpırdamadan duruyordu.

– Niçin içeri gelmek istemiyorsun Nelli? Ne yaptı sana? Ne söyledi?..

– Hiç... girmem içeri, girmem... korkuyorum.

Ne kadar yalvardıysam olmadı. Ben Prens'le çıkınca arkamızdan içeri girip kapıyı kilitleyeceğine söz verdi.

– Kim gelirse gelsin, ne derse desin, açma kapıyı Nelli.

– Onunla mı gideceksiniz?

– Evet.

Ürperdi. Prens'le gitmeyeyim diye yalvaracakmış gibi kolumdan tuttu, ama bir şey söylemedi. Onu sorguya çekmeye karar vermiştim.

İçeri girip, Prens'ten özür diledikten sonra giyinmeye başladım. Uzun boylu hazırlanmamın gereksiz olduğunu söyledi. Ama beni yukarıdan aşağı süzdükten sonra,

– Daha iyice bir şey giyseniz fena olmazdı, diye ekledi. Sosyetenin katı kurallarını bilirsiniz... kişi istese bile kurtulamaz onlardan.

Frağım olduğunu görünce can sıkıntısı geçti.

– Toplumumuz hiçbir zaman bunu anlayacak ölçüde olgunlaşamayacaktır, diye ekledi.

Çıktık. Merdivenin yarısında onu bırakıp geri döndüm. Arkamızdan hemen içeri giren Nelli'yle bir kez daha vedalaştım. Çok heyecanlıydı. Yüzü mosmor olmuştu. Onu yalnız bırakmak istemiyordum, korkuyordum.

Merdivenleri inerken Prens,

– Çok tuhaf bir hizmetçiniz var, dedi. O küçük kız hizmetçinizdi değil mi?

– Hayır... şey... şimdilik öyle yanımda kalıyor.

– Tuhaf bir kız. Deli galiba. Düşünün, önce güzel güzel yanıtlar veriyordu sorduklarıma. Ne zaman ki ışıktaki yüzümü yakından gördü, birden üzerime atıldı. Bağırıyor, zangır zangır titriyordu, koluma yapışmıştı... birşeyler söylemek istiyordu, ama söylemiyordu. Doğrusu korktum. Elinden kurtulup kaçmak istiyordum, ama neyse ki o kaçtı. Şaşırmıştım. Nasıl geçinebiliyorsunuz onunla?..

– Sara hastası zavallı... dedim.

– Şimdi anlaşıldı! Bayılmaları da varsa olağan...

Birden bütün bu olaylar birbirine bağlı gibi geldi bana: Masloboyev'in dün benim evde olmadığını bile bile gelmesi, bugün ona uğramamı yazması, sarhoş olunca istemeye istemeye anlattıkları, bana oyun ederse bunu benim kötülüğümü düşünerek yapmadığına inanmam için ısrarı, nihayet, Prens'in beni bir buçuk saat beklemesi –oysa benim Masloboyev'de olduğumu biliyordu belki– Nelli'nin dışarı kaçması... evet, bu olaylar bağlıydı birbirine. Düşünmek gerekti.

Avlu kapısında Prens'in kupa arabası bekliyordu. Binip yola koyulduk.

VIII

Yolumuz pek uzak değildi. Torgoviy Köprüsü'ne kadar gidecektik. Önceleri hiç konuşmadık. Benimle konuşmaya nereden başlayacağını merak ediyordum. Ağzımı arayacak, beni yoklayacak, dolambaçlı yollardan benden bilgi edinmeye çalışacak sanıyordum. Ama hiç de öyle olmadı, doğrudan konuya girdi:

– İvan Petroviç, bu günlerde aklımdan hiç çıkınayan bir durumla karşı karşıyayım. Bunu önce sizinle konuşmak, düşüncenizi öğrenmek istiyorum: Kazandığım davadan vazgeçmeye, tartışma konusu on bin rubleyi İhmenev'e bırakmaya karar verdim. Nasıl hareket etmeliyim?

“Nasıl hareket etmenin gerektiğini bilinemene olanak yok,” diye geçirdim içimden. “Alay mı ediyorsun benimle?”

Elimden geldiğince saf bir tavırla,

– Bilmem ki Prens, dedim. Başka bir konuda, sözgelimi Natalya Nikolayevna’yla ilgili istediğiniz konuda bilgi verebilirim size. Ama sözünü ettiğiniz durumu hiç kuşku yok, siz benden iyi bilirsiniz.

– Hayır, hayır, bilmiyorum. Siz sık sık görüşüyorsunuz onlarla. Belki Natalya Nikolayevna bile bu konuda düşündüklerini çok kez söylemiştir size. Benim için çok önemli bu. Yardım edebilirsiniz bana. Güç durumdayım. Öteki işler nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın –ne demek istediğimi anlıyorsunuz kuşkusuz– bu parayı almamaya kararlıyım. Ama bunu nasıl yapmam gerekir, beni düşündüren bu işte. İhtiyar gururuna düşkün, inatçıdır. Benim bu iyi niyetimden alınır, paraları yüzüme fırlatır...

– İzninizle sorabilir miyim, bu parayı kimin sayıyorsunuz: Kendinizin mi, onun mu?..

– Davayı ben kazandığıma göre benim demektir.

– Ama hakçası?..

•Prens, benim böyle çekinmeden, açık açık sormamdan biraz güvenmiş gibi,

– Elbette benimdir, dedi. Galiba bu işin aslını pek bilmiyorsunuz. İhtiyarı, beni bile bile aldatmakla suçlamıyorum. İnanın hiçbir zaman da suçlamadım. Bu çirkin iddiayı kendi attı ortaya. Suçu, işlerle gerektiği gibi ilgilenmemektir, görevini yapmaktır. Oysa aramızda bir anlaşma vardı. Hem şunu da bilmeyi isterim, bunun o kadar önemi yok. Asıl önemli olan, o zaman birbirimize ettiğimiz hakaretlerdir. On bin rubleyi önemsemezdim bile belki. Sanırım, aramızdaki tartışmanın niçin, nasıl başladığını biliyorsunuzdur. Kabul ediyorum, kuşkucu, hatta belki haksızdım (elbette o zaman). Ama bunun farkına varamadım. Hakaretin etkisi altında, fırsatı kaçırmayıp mahkemeye verdim onu. Bu yaptığımı dürüst bir davranış saymayabilirsiniz. Kendimi temize çıkarmaya çalışmayacağım: Yalnız şunu söyleyeceğim size: Öfkeye kapılmak, gururunun incinmesi

sonucu uygunsuz bir şey yapmak kişinin dürüst olmadığını göstermez. Tam tersine, olağan, insanca bir tepkidir. Sonra şunu da itiraf edeyim, o zamanlar İhmenev'i az tanıyordum. Bu yüzden, Alyoşa'yla kızı üzerine çıkarılan söylentilere inandım. Güvenimi kötüye kullandığının da doğru olduğunu sandım... Ama artık bırakalım bunu. Önemli olan, şimdi ne yapmamın gerektiğidir. Bir yandan dava açmakta haklı olduğumu söylerken, öte yandan parayı almazsam bu, on bin rubleyi ona bağışladığım anlamına gelecek. Buna Natalya Nikolayevna'nın durumunu da eklerseniz... Kesinlikle yüzüme fırlatır parayı...

– Bakın, fırlatır diye kendiniz söylüyorsunuz. Demek dürüst bir insan sayıyorsunuz onu. Bu durumda paranızı çaldığına inanmamanız gerekir. Öyleyse ne diye gidip haksız olduğunuzu söylemiyorsunuz kendisine? Dürüst bir davranış olurdu bu. O zaman parasını geri almaya razı olur belki.

– Hım... parasını, demek! önemli olan bu işte. Bir kez de benim durumumu düşünün ama. Gidip, davada haksız olduğumu söyleyeceğim ona. Ya “Haksız olduğunuzu biliyordun da ne diye verdin mahkemeye?” derse? Ya her önüme gelen bu soruyu sorarsa bana? Zaten haklıyım. Parayı çaldığını hiçbir zaman iddia etmedim. İşlerimle ilgilenmediğinden, iyi bir yönetici olmadığından yakındım. Şu anda bile bundan kuşku yok. Bu para benimdir. Bunun aksini söylemek kendi kendime iftira etmek gibi geliyor bana. Hem hakareti bile bile üzerine aldı ihtiyar. Siz de şimdi gidip ondan özür dilememi istiyorsunuz. Bu kadarı fazla.

– Bence iki kişi barışmak istiyorsa...

– Bunun kolay bir şey olduğunu mu sanıyorsunuz?

– Evet.

– Hayır, bazen çok güçtür, üstelik...

– Üstelik arada daha başka engeller de var, değil mi? İşte bu konuda sizinle aynı fikirdeyim Prens. Natalya Nikolayevna'yla oğlunuz arasındaki durumu İhmenevlerin istediği biçimde yoluna koymanız gerekiyor. Dava konusunu da İhmenev'le ancak o zaman konuşabilirsiniz. Henüz hiçbir şey düzelmemişken yapacağınız tek şey var: Davada haksız olduğunuzu itiraf

etmek; hatta, gerekiyorsa bunu herkesin önünde açıklamak... ben öyle düşünüyorum. Açık konuşuyorum, çünkü bu konuda ne düşündüğümü siz sordunuz. Sanırım, yalan söylememi istemezsiniz. Bu durum size şunu sormak cesaretini veriyor bana: On bin rubleyi İhmenev'e geri vermeyi niçin istiyorsunuz? Kendinizi haklı görüyorsanız ne diye vereceksiniz ona parayı? Merakımı bağışlayın, ama öteki durumla öylesine yakın ilişkisi var ki bunun...

Prens, sorumu duymamış gibi,

– Ne dersiniz? diye sordu, bir şey söylemeden parayı İhmenev'e versem kabul etmez mi?..

– Etmez!..

Öfkeden titremeye başlamıştım. Bu küstah soru, adam yüzüme tükürmüş gibi sınırlarımı bir anda ayağa kaldırmıştı. Canımı sıkan bir şey daha vardı; duymamış gibi davranıp, soruma yanıt vermeden –ona böyle şeyler soracak kadar ileri gitmemem için beni uyarmak istiyormuş gibi– kibirli bir tavırla sözümü kesmişti. Sosyeteden olanlara özgü bu kibirli tavırdan nefret ederdim. Alyoşa'yı da bu alışkanlığından vazgeçirmek için çok uğraştım.

“Etmez!” diye bağırılmama Prens sakın karşılık verdi:

– Hım... Çok heyecanlısınız, ama hayatta bazı şeyler sizin düşündüğünüz gibi olmuyor. Sanırım bu konuda Natalya Nikolayevna da bir yol gösterebilir size. Bir sorun ona bakalım.

Kabaca karşılık verdim:

– Gösteremez. Demin dinlemek lütfunda bulunmadınız beni. Sözümü kestiniz. Parayı özür dilemeden verirseniz İhmenev, on bin rubleyi ona kızına karşılık verdiğinizi düşünecektir. Natalya Nikolayevna da Alyoşa'yı elinden almanıza karşılık...

Prens gülümsedi. (Niçin gülümsemişti acaba?)

– Hım... aklınıza neler geliyor Ivan Petroviç. Daha çok konuşacaklarım var sizinle. Şimdilik yeter bu kadar. Zamanım yok. Yalnız şunu unutmanızı diyeceğim: Durum doğrudan doğruya Natalya Nikolayevna'yla, onun geleceğiyle ilgilidir. her şey biraz da sizinle vereceğimiz karara bağlı. Çok gereklisiniz bu konuda, sonra anlayacaksınız... Bu bakımdan, benden

ne kadar hoşlanmasanız da, Natalya Nikolyaevna'nın dostu olduğunuz sürece benimle konuşmaktan kaçınamazsınız... Geldik... à bientot.*

IX

Kontes'in evi pek güzeldi. Sade olmakla birlikte hoş, zevkle döşenmişti. Ne var ki her şeyde bir iğretlilik hissediliyordu. Gösteriş için bir sürü eşyayla doldurulmuş, varlıklı bir ailenin sürekli oturduğu evden çok, geçici bir süre için oturulmak üzere oldukça sade döşenmiş uygun bir daireye benziyordu. Kontes'in yazın Simbirsk ilindeki harap, iki kez ipotek edilmiş çiftliğine gideceği, Prens'in de ona yol arkadaşlığı edeceği söylentileri dolaşıyordu. Bu söylentileri duymuştum. Kendi kendime düşünüyordum: Katya Kontes'le gidince Alyoşa'nın tutumu ne olacak acaba? Nataşa'yla bu konuyu henüz konuşmamıştım. Korkuyordum. Yalnız bazı davranışlarından bu söylentilerin onun kulağına kadar geldiğini sezinlemiştim. Ama bana açılmıyor, için için acı çekiyordu.

Kontes çok iyi karşıladı beni. İçtenlikle elimi sıktı. Beni evinde görmeyi çoktan beri istediğini söyledi. Çevresinde toplandığımız masada –dört kişiydik: Kontes, ben, Prens, bir de diplomat tavırlı, saçları hafif pomatlanmış, yakasında nişanıyla, yüksek sosyeteden olduğu belli orta yaşlı bir bey– çok güzel gümüş semaverden çaylarımızı Kontes kendi dolduruyordu. Diplomat tavırlı beye özel bir saygı gösteriyorlardı. Kontes, Avrupa'dan döndükten sonra, umduğu gibi yüksek kişilerle ilişki kurmayı başaramamıştı Petersburg'da. O akşamki konuktan başka hiç kimse akşamları oturmaya gelmiyordu ona. Gözlerimle Katerina Fyodorovna'yı aradım. Bitişik odada Alyoşa'yla beraberdi. Ama geldiğimizi duyunca hemen yanımıza çıktı. Prens saygıyla öptü elini. Kontes beni gösterdi. Prens hemen tanıştırdı bizi. Sabırsız bir dikkatle inceliyordum onu. Beyazlar

(*) Yakında görüşürüz (Fransızca); burada: konuşmamıza yakında devam ederiz.
- ç.n.

giyinmişti. Kısa boyluydu. Yüzünde sakin, durgun bir anlatım vardı. Alyoşa'nın dediği gibi masmavi gözleri vardı. Yalnızca gençlik güzelliği olan narin yapılı sarışın bir kızdı. Çok çok güzel bir kızla karşılaşacağını sanıyordum. Hayal kırıklığına uğramıştım. Yuvarlak yüzünün çizgileri düzgün, sade bir biçimde taranmış gür saçları gerçekten güzel, bakışı sakindi. Sokakta karşılaşsam başımı çevirip bakmazdım bile ona. Ama ilk anda böyle düşünmüştüm. Sonra daha yakından inceledim onu. Yalnızca, elimi sıkarken gözlerimin içine hiçbir şey söylemeden garip, ısrarlı, içten bir dikkatle uzun uzun bakması şaşırmama yetmişti. Nedense elimde olmadan gülümsemiştim. Karşımdakinin temiz ruhlu bir insan olduğunu hemen anlamıştım kuşkusuz. Kontes gözünü ayırmıyordu ondan. Katya elimi sıktıktan sonra tuhaf bir acelelikle odanın öte köşesine gitti, Alyoşa'nın yanına oturdu. Alyoşa benimle tokalaşırken "Az kalacağım burada, sonra hemen oraya gideceğim" diye fısıldadı.

"Diplomat" –soyadını bilmediğim için böyle söz edeceğim ondan– ağırbaşlı, mağrur bir tavırla anlatıyordu. Kontes büyük bir dikkatle dinliyordu onu. Prens, diplomatın sözlerini onaylıyor gibi yaltaklanarak gülümsüyordu. Konuşmacı, besbelli ona değer verdiği için, sık sık dönüp bakıyordu yüzüne. Bana çayımı vermişler, bir kenarda rahat bırakmışlardı beni. Bu çok hoşuma gitmişti. Elimden geldiğince Kontes'i de inceliyordum. İlk bakışta istemeyerek beğenmiştim onu. Belki genç sayılmazdı, ama bana en çok yirmi sekizinde gibi gelmişti. Yüzü hâlâ taptazeydi. İlk gençliğinde çok güzel olsa gerekti. Siyah saçları oldukça gürdü. Bakışı içten, ama biraz oynak, muzipti. Ne var ki, nedense şimdi kendini tuttuğu belliydi. Bakışında ayrıca zekâ, iyi yüreklilik, neşe parıltıları da vardı. Onun biraz havai yaradılışlı, eğlenceye düşkün, içten ama bencil bir insan olduğunu anlamıştım. Prens'in etkisi büyüktü üzerinde. Aralarında gizli bir ilişkinin olduğunu biliyordum. Avrupa'dayken seviştiklerini, Prens'in Kontes'i çok kıskandığını duymuştum. Ne var ki onları geçmişteki ilişkilerinin yanında birtakım çıkarılara dayanan bazı durumların da birbirine bağlandığını sanıyordum –Şimdi de öyle düşünüyorum.– Aralarında birşeyler

vardı... Prens'in son zamanlar ondan bıktığını biliyordum. Belki de Katya üzerine kurulan planlar bağlıyordu onları birbirine. Bu niyeti yüzünden Prens, Kontes'in çok istemesine karşın evlenmiyordu bile onunla. Oysa kadın, evlenirlerse üvey kızının Alyoşa'yla evlenmesi konusunda ona yardımcı olacağına bile söz vermişti. Bunu, Alyoşa'nın bana anlatıklarından çıkarıyordum. Gene onun anlattıklarından Prens'in, avcunun içine iyice aldığı Kontes'ten nedense çekindiğini de biliyordum. Alyoşa bile fark etmişti bunu. Sonralan, Prens'in Kontes'i başka biriyle evlendirmeyi çok istediğini, hatta onu Simbirsk'e, sırf ona orada bir koca bulmak umuduyla götürdüğünü duydum.

Bir kenarda oturmuş konuşulanları dinliyordum. Katerina Fyodorovna'yla baş başa konuşma fırsatını nasıl yaratabileceğimi düşünüyordum. Diplomat son günlerindeki durum üzerine, yeni devrimler, ortada korkulacak birşeyler olup olmadığı üzerine Kontes'in sorduğu soruları yanıtlıyordu. Adam ağırbaşlı, mağrur bir tavırla anlatıyor, sözü uzattıkça uzatıyordu. Güzel konuşuyor, düşüncesini ustalıkla açıklıyordu ya, savunduğu görüş iğrençti: Bu devrimlerin, değişikliklerin en kısa zamanda beklenen ürünü vereceğini; bu ürünleri görünce sağduyunun baskın çıkacağını, toplumda (her kesiminde değil kuşkusuz) yepyeni bir ruhun doğacağını, yanlış yoldan gidildiğinin anlaşılıp gene geriye dönüleceğini iddia ediyordu. Bu deneyimin –acı da olsa– toplumumuza çok yararlı olacağını, çünkü mutlu geçmişe nasıl bağlanmamız gerektiğini bize öğreteceğini; bu bozulmanın bir an önce bardağı taşırmasının daha iyi olacağını söylüyordu. “Bizsiz olmaz,” diye bağladı sözünü, “bizsiz hiçbir toplum ayakta duramamıştır. Biz bir şey kaybetmeyiz, tersine, kazanırız. Yüzde yüz karaya çıkarız. O anda elimizdeki bayrakta şöyle yazar: Pire ça va, mineux ça est.”* Prens, dudaklarında bu düşünceye katıldığını belli eden iğrenç bir gülümsemeyle, dinliyordu. Diplomatın keyfi yerindeydi. O anda az kaldı, itiraz edecek kadar budalalaşacaktım. İçim içimi yiyordu. Prens'in çirkin bakışı durdurdu beni. Ha-

(*) Ne denli kötü olursa olsun o denli iyi (Fransızca).

fifçe benden yana dönmüş, heyecanlı bir çıkış yapmamı bekliyormuş gibi tuhaf tuhaf yüzüme bakıyordu. Kendimi küçük düşürmem için böyle çıkış yapmamı belki istiyordu bile. Üstelik diplomatın itirazımı anlayacağından, hatta beni adam yerine koyacağından bile kuşkuluydum. Onların yanında oturmaktan tiksiniyordum. Alyoşa kurtardı beni.

Sessizce yanıma geldi, omzuma dokunup, biraz konuşmak için çağırdı. Onu Katya'nın yolladığını anlamıştım. Yanılmamışım. Bir dakika sonra genç kızla yan yana oturuyorduk. Önce "ne biçim şeysin sen böyle" der gibi baktı yüzüme. Konuşmaya nereden başlayacağımızı bir an kestiremedik. Bununla birlikte, onun bir başlayınca belki sabaha dek konuşacağı inancı vardı içimde. Alyoşa'nın "beş altı saat konuştuk," dediği geldi aklıma. Alyoşa yanımda oturuyor, başlamamızı heyecanla bekliyordu. Gülümseyerek yüzümüze bakarak,

– Niçin konuşmuyorsunuz? diye sordu.

Katya,

– Ah Alyoşa, ne şeysin... dedi, başlayacağız işte. Sizinle konuşmak istediğim öyle çok şey var ki Ivan Petroviç, söze nereden başlayayım bilemiyorum. Çok geç tanıştık, daha önce tanımalıydık birbirimizi. Zaten ben sizi hanidir tanıyorum. Sizi görmeyi öyle istiyordum ki! Hatta mektup yazmayı düşünüyordum size...

Elimde olmadan gülümsedim.

– Ne üzerine? diye sordum.

Ciddi bir tavırla karşılık verdi:

– Yazacak çok şey vardı. Sözgelimi Alyoşa, Natalya Nikolaevna'nın böyle bir zamanda onu yalnız bıraktığı için hiç gücenmediğini söylüyor. Bunun doğru olup olmadığını sormak istiyordum size. Sonra, Alyoşa'nın bu yaptığı olacak şey mi yani? Söyler misin Alyoşa, senin ne işin var şimdi burada?

– Ah, şimdi, şimdi gidiyorum. Bir dakika kalıp nasıl konuştuğunuza baktıktan sonra gideceğimi söylemiştim zaten.

– Bakacak ne var bunda, oturuyoruz işte, görmüyor musun?

Bana döndü, yüzü kızarılarak Alyoşa'yı gösterdi,

– Her zaman böyledir, diye ekledi. "Bir dakika, bir dakika-

cık kalacağım” der, bir türlü kalkmak bilmez. Bakarsın gece yarısı olmuş. O saatten sonra oraya da gidemez kuşkusuz. “Nataşa kızmaz, der, çok iyidir!” İşte böyle düşünüyor! Doğru mu bu şimdi? Dürüst bir davranış mı?..

Alyoşa acıklı bir sesle,

– Gitmesine gideceğim, dedi, ama sizin yanınızda kalmayı öyle çok istiyorum ki...

– Ne yapacaksın yanımızda? Hem bizim de yalnız konuşmamız gereken çok konu var. Bak Alyoşa, gücenme! Ivan Petroviç’le yalnız konuşmamız gerekiyor... anla beni.

– Öyle gerekiyorsa hemen giderim... gücenecek ne var bunda. Gider bir dakikacık Levinka’da oturur, sonra oraya geçirim. –Şapkasını aldı. Bana döndü.– Bakın ne diyeceğim Ivan Petroviç, babamın İhmenevlerle arasındaki davadan kazandığı parayı almayacağını duydunuz mu?

– Duydum. Kendisi söyledi bana.

– Ne soylu bir hareket, değil mi? Oysa Katya hiç de öyle düşünmüyor. Bu konuyu da konuşun onunla. Hoşça kal Katya. Hem yalvarırım, Nataşa’yı sevdiğimden kuşku etme. Niçin hepimiz durmadan sitem edersiniz bana?.. Onu ne çok sevdiğimi biliyor Nataşa. Güveni de sonsuzdur bana. Bundan kuşku yok. Onu bütün kalbimle seviyorum. Ama bu sevginin nasıl bir sevgi olduğunu bilmiyorum. Öyle seviyorum işte. Suçlu gibi ikide bir sorguya çekmeyin beni. Ivan Petroviç geldi işte, sor ona bakalım. Nataşa’nın kıskanç olduğunu, beni çok sevmesine karşın son derece bencil olduğunu, benim için fedakârlık etmeye yanaşmadığını o da doğrulayacaktır.

Kulaklarıma inanamıyordum, hayretle,

– Nasıl? diye sordum.

Katya ellerini birbirine vurarak haykırdı:

– Neler söylüyorsun Alyoşa?

– Şaşılacak ne var bunda? Ivan Petroviç biliyor. Hep yanında olmamı istiyor. Gerçi açığa vurmuyor bu istediğini, ama belli...

Katya’nın yüzü öfkeden kıpkırmızı olmuştu.

– Utanmıyor musun, utanmıyor musun böyle konuşmaya? dedi.

– Utanacak ne var? Çok tuhaf bir kızsın Katya! Onun sandığından çok seviyorum onu, o da benim sevdiğim gibi gerçek bir sevgiyle sevseydi haz duyduğum şeylerden geri çekmeye çalışmazdı beni. Evet, kendisi söylüyor gitmemi. Ne var ki yüzünden bunu istemeye istemeye yaptığı belli oluyor; söylemese daha iyi.

Katya öfkeden parlayan gözlerini bana çevirdi.

– Hayır, hayır, bunda bir iş var! diye haykırdı. İtiraf et Alyoşa, hemen şimdi itiraf et, bütün bunları baban söyledi sana, değil mi? Bugün soktu aklına! Lütfen yalan söylemeye kalkışma: Hemen anlarım çünkü! Öyle değil mi?

Alyoşa bozulmuştu.

– Evet, o söyledi, dedi, ne çıkar bundan? Bugün çok dostça konuştu benimle. Hep övdü onu. Öyle ki, şaşırıdım kaldım: Öylesine hakaret etti babama, o, gene de övüyor onu.

– Siz de inandınız, dedim. Her şeyini size vermişken; şimdi bile –daha bugün– hep sizi düşünüyorken, aman canınız sıkılmasın, Katerina Fyodorovna'yla görüşmekten yoksun kalmanız diye elinden geleni yapıyorken siz böyle düşünebiliyorsunuz demek! Bugün kendisi söyledi bunu bana. Nasıl oldu da inanabildiniz bu iftiralara! Utanmadınız mı?

Katya, karşısında toplum için zararlı bir insan varmış gibi kolunu sallayarak,

– Nankör! dedi. Utanmak nedir bilmez o!

Alyoşa ağlamaklı,

– Sizininki de fazla oldu artık! diye söylendi. Hep böylesin Katya! Benim için iyi dediğini duymadım ki hiç... Ivan Petroviç'i bırak zaten! Nataşa'yı sevmediğimi sanıyorsunuz. Bencil olduğunu kötü maksatla söylememiştim. Beni çok sevdiğini, ölçüyü kaçırdığını, bunun da hem beni hem onu üzdüğünü söylemek istedim. Babama gelince, –istese bile– hiçbir zaman kandıramaz beni. Kanmam! Nataşa'nın bencil olduğunu kötü anlamda söylemedi. Anladım ama. Aynı demin anlattığım gibi söylüyordu: Beni öyle çok çok seviyor ki, sonu bencillığe varıyor. Bu yüzden hem o üzülüyor, hem beni üzüyor. Zamanla daha da artacak bu üzüntüm... Haksız mı yani? Benim iyiliğimi düşünüyor. Hem

bunda Nataşa'yı küçük düşüren bir yan da yok. Tam tersine, onun bana karşı sonsuz bir sevgi beslediğini...

Ama Katya Alyoşa'nın sözünü bitirmesine izin vermedi. Heyecanla sitem etmeye başladı ona. Babasının, sırf Nataşa'yla aralarına soğukluk sokmak için kızcağızı övdüğünü, iyi yürekli gözükerek onu aldattığını deliller göstererek kanıtlamaya çalışıyordu. Nataşa'nın onu nasıl sevdiğini, bu yapuklarını ancak böyle bütün varlığıyla seven bir insanın bağışlayabileceğini, gerçek bencilin o, Alyoşa olduğunu saydı döktü. Katya'nın sözleri yavaş yavaş etkisini gösterdi. Derin bir keder, pişmanlık kapladı Alyoşa'nın benliğini. Başı önünde, karşılık vermeden, bitik, yüzünde bir acı anlatımı, yanımızda öyle oturuyordu. Ama Katya'nın ona acıdığı yoktu. Aşırı bir merakla dinliyordum anlattıklarını. Bu tuhaf kıızı bir an önce daha yakından tanımak istiyordum. Henüz çocuksu, ama inanç dolu, iyiye, haklıya yürekten bağlı, tuhaf bir çocuk.. Onun çocuk olduğu söylenebilirse, günümüz ailelerinde pek çok rastlanan düşünen çocuklardandı... Kafasının çalıştığı belliydi. Bu düşünen, küçücük başın içinde neler olduğu; orada çocuksu düşünceler, kavramlarla yaşanmış izlenimlerin, gözlemlerin (Katya yaşıyordu artık çünkü) nasıl karşılaştıkları; henüz yaşamadığı, kitaplardan edindiği, ama onu çok şaşırtmış –belki onları da yaşanmış sanıyordu– düşüncelerin de ötekiler arasına katılışı dikkate, incelenmeye değerdi doğrusu. O akşam, yanında kaldığım sürece de sonraki görüşmelerimizde de bu kıızı oldukça iyi inceledim sanıyorum. Duygulu, heyecan dolu bir yüreği vardı. Gerçeği her şeyin üstünde tuttuğu için kimi zaman soğukkanlı olmayı önemsemez. Yaşamda uyulması gereken bazı kuralları kör inanç sayar; atak yaradılışlı bütün insanlar gibi bu yanıyla övünürdü. Bu ona ayrıca bir çekicilik veriyordu. Düşünmeyi, gerçeği arayıp bulmayı çok seviyordu. Öylesine içten, çocuksu bir tavır vardı ki, insan hemen ısınıyordu ona. Levinka'yla Borinka'yı anımsadım. Genç kızın onlarla ilişki kurması olağandı. İşin tuhafı, ilk bakışta hiçbir özelliği yok gibi görünen yüzü o akşam giderek daha bir güzel, çekici görünmüştü bana. Bu çocuksu saflıkla yan yana olan düşünen bir

kadının ağırbaşlılığı; bu, gerçeğe duyulan aşırı susamışlık, inançlarına sıkı sıkıya bağlılık... bütün bunlar genç kızın yüzüne içten, yüce, ruhsal bir güzellik veriyordu. Onu yeni tanıyan kimse, yüzeyde kalan, ilgisiz bir bakışın sezinleyemeyeceği bu güzelliğin insanın içine yavaş yavaş işlediğini zamanla anlıyordu. Alyoşa'nın ona sonunda deli gibi tutulacağından kuşku yoktu artık. Delikanlı düşünmekten, kafa yormaktan pek hoşlanmazdı. Onun yerine düşünenleri, hatta bir şey isteyenleri severdi... kendini Katya'nın ellerine bırakmıştı... Temiz bir yüreği vardı. Dürüst, güzel olan bir şeyin etkisine hemen kaptırdı kendini. Katya da çocuksu içtenliğiyle kendine bağlamıştı onu. İrade gücü hiç yoktu. Oysa genç kız heyecanlı, inanç dolu, güçlüydü. Alyoşa da onu yönetebilecek, dahası onu buyruğu altına alabilecek bir insana bağlanabilirdi ancak. Bu yanı sıra önceleri Nataşa bir ölçüde bağlamıştı onu kendine. Ne var ki Katya daha şanslıydı... hâlâ çocuktuk çünkü, uzun süre de öyle kalacağına benziyordu. Onun bu çocuksu saflığı, parlak zekâsı, öte yandan mantığının sesini dinlemektense duygularının etkisi altında kalması Alyoşa'ya daha yakındı. O da hissediyordu bunu. Bu yüzden Katya'ya giderek daha çok bağlanıyordu. Baş başa konuşurlarken ciddi, "toplumsal" sorunların yanında oyuncaklardan da söz ettiklerinden kuşku yoktu. Gerçi Katya da sık sık sitem ediyordu Alyoşa'ya, avcunun içine iyice almıştı onu, ama delikanlının kendini Katya'nın yanında Nataşa'nın yanında olduğundan daha rahat hissettiği belliydi. İkisi daha birbirinin dengiydi, önemli olan da buydu.

Alyoşa ayağa kalkıp şapkasını aldı, elini genç kıza uzatarak,

– Pekâlâ Katya, pekâlâ, dedi, yeter artık. Zaten her zaman sen haklısın, ben haksız. Çünkü senin ruhun benimkinden temiz... Şimdi hem ona, hem Levinka'ya uğrayacağım...

– Levinka'yla işin yok. Sözümü dinlediğin zamanlar pek sevimli oluyorsun.

Alyoşa mahzun,

– Sen herkesten bin kat sevimlisin, dedi. Ivan Petroviç, bir şey söylemek istiyorum size.

Odanın bir köşesine çekti beni.

– Bugün bir alçaklık ettim, diye fısıldadı. Çok büyük suçum var. Öğleden sonra Aleksandrovna adında güzel mi güzel bir Fransız kadınıyla tanıştırdı beni babam. Şey.. hoşlandım ondan ve... neyse işte. Ne burada ne Nataşa'nın yanında kalmaya yüzüm var. Hoşça kal Ivan Petroviç.

Gelip gene yanına oturduğumda Katya,

– Çok iyi, temiz bir çocuktur, dedi, ama bunu sonra uzun uzun konuşacağız. Önce anlaşmamız gerek: Sizce Prens nasıl bir insan?

– Çok kötü...

– Bence de. Öyleyse bunda anlaştık. Şimdi gelelim Natalya Nikolayevna'ya... Biliyor musunuz Ivan Petroviç, dört gözle bekliyordum sizi. Her şeyi öğrenebilirim sizden. Şimdiye dek Alyoşa'nın anlattıklarından birşeyler çıkarmaya çalışıyordum. Bilgi alacağım başka kimse yoktu. Önce şunu söyleyin bana (en önemli olan budur): Ne dersiniz, sizce Alyoşa'yla Nataşa mutlu olacaklar mı? Nasıl hareket edeceğim konusunda son kararımı vermem için bunu bilmem gerekiyor.

– Bunu kesin nasıl söyleyebilirim?..

Katya sözümü kesti:

– Kesin söylemeyin, ne düşündüğünüzü söyleyin yeter. Çünkü çok zeki bir insansınız.

– Bence mutlu olamazlar.

– Niçin?

– Çünkü birbirinin dengi değiller.

– Ben de öyle düşünüyorum!

Genç kız derin bir keder içinde kollarını önünde kavuşturdu.

– Daha açık anlatın, dedi. Bakın, Nataşa'yı görmeyi çok istiyorum. Çünkü konuşacağımız çok şey var. Sanırım her şey ikimizin vereceği karara bağlı. Şimdilik hep hayalimde canlandırıyorum onu: Çok akıllı, ağırbaşlı, dürüst, son derece güzel olsa gerek. Öyle, değil mi?

– Öyle.

– Bundan kuşkum yoktu zaten. Peki nasıl oldu da Alyoşa gibi bir çocuğu sevebildi? Bunun nedenini açıklayın bana. Bunu çok düşünüyorum.

– Bu açıklanamaz Katerina Fyodorovna. Kişinin niçin, nasıl sevdiğini hiç kimse bilmez. Evet, bir çocuktur Alyoşa. Öyle ama, bir çocuğun nasıl sevildiğini biliyor musunuz? (Yüzüm-den ayırmadığı ciddi, sabırsız, merak dolu gözlerine baktıkça içim bir hoş oluyordu.) Nataşa, çocukluktan uzak olduğu ölçüde sevebilir Alyoşa'yı, diye sürdürdüm konuşmamı. Dürüst, içten, pek saf –bazen yakışır ona bu saflığı– bir çocuktur Alyoşa. Nataşa belki de... nasıl söylesem, acımaya benzer bir duyguyla sevmiş olabilir onu. Soylu bir yürek acıyarak da sevebilir... Size bu konuda bir şey açıklayamayacağımı hissediyorum. Üstelik ben soracağım size: Siz sevmiyor musunuz onu? Hiç çekinmeden, cesaretle sormuştum bu soruyu. Aceleciliğimin onun temiz, çocuk ruhunu incitmeyeceğini hissetmiştim.

Gözlerimin içine tatlı tatlı baktı,

– İnanın henüz bilmiyorum, dedi. Sanırım çok seviyorum...

– Gördünüz mü ya. Onu niçin sevdiğinizi siz söyleyebilir misiniz?

Bir an düşündükten sonra karşılık verdi:

– Yalan dolanı yok. Gözlerimin içine bakarak bir şey anlatması çok hoşuma gidiyor... Bakın İvan Petroviç, ben bir kızım, sizse erkeksiniz. Size böyle şeyleri anlatmam doğru mudur acaba?

– Bunda kötü ne var ki?

– Haklısınız. Kötü bir şey yok bunda. Ama onlar (gözleriyle, semaverin bulunduğu masada oturanları gösterdi) duysalar kınarlar beni. Hakları var mı sizce?..

– Yok! Yüreginiz kötü bir şey yaptığınızı söylemiyor size, öyleyse...

Besbelli, konuşmamızı elinden geldiğince uzatmak isteğiyle kesti sözümü:

– Ben de hep öyle yaparım: İçime bir davranışımın kötü olduğu kuşkusu düşerse hemen yüreğime bakarım, o rahatsa ben de rahat olurum. İnsanın her zaman böyle yapması gerekir. Sizinle, kendi kendimle konuşuyormuş gibi açık, içten konuşuyorum. Çünkü, çok iyi bir insansınız. Sonra, Alyoşa daha ortaya çıkmadan Nataşa'yla aranızda geçenleri biliyorum. Dinlerken ağlamıştım.

– Kim anlattı bunu size?

– Elbette Alyoşa. Anlatırken iki gözünü iki çeşme ağlıyordu. O hali pek hoşuma gitmişti. Bana kalırsa o sizi, sizin onu sevdiğinizden çok seviyor Ivan Petroviç. İşte bu huyuna bayılıyorum onun. Sizinle böyle açık, içten konuşmamın ikinci nedeni de çok zeki, bana akıl verebilecek bir insan olmanızdır.

– Benim size akıl verebilecek kadar zeki olduğumu nereden biliyorsunuz?

Katya bir an düşündü.

– Belli! dedi. Önemli olan bu değil zaten. Asıl konumuza gelelim. Yol gösterin bana Ivan Petroviç: Nataşa'nın rakibesi olduğumu hissediyorum artık. Ne yapsam, nasıl hareket etsem? Mutlu olup olmayacaklarını da bunun için sordum size. Gece gündüz hep bunu düşünüyorum. Çok kötü bir durumumuz var, çok kötü! Alyoşa'nın Nataşa'ya olan sevgisi iyice söndü, gün geçtikçe bana daha çok bağlanıyor. Öyle değil mi?

– Galiba.

– Ama Nataşa'ya söyledikleri de yalan değil. Artık onu sevmediğinin farkında değil çünkü. Bence Nataşa farkındadır. Ne acı çekiyordur kızcağız!

– Ne yapmak niyetindesiniz Katerina Fyodorovna?

Genç kız ciddi bir tavırla karşılık verdi:

– Bir sürü düşünce var kafamın içinde. Hangisini seçeceğimi bilmiyorum. Sizi de bunun için sabırsızlıkla bekliyordum zaten: Kararı siz verin. Siz her şeyi benden çok daha iyi biliyorsunuz. Şimdi bir tanrısınız siz benim için. Dinleyin, önceleri şöyle düşünüyorum: Birbirlerini seviyorlar, mutlu olacaklarsa benim kendimi feda etmem, onların mutluluklarına yardımcı olmam gerek. Nasıl?

– Böyle düşündüğünüzü biliyorum.

– Evet, öyle. Ama sonraları Alyoşa sık sık buraya gelmeye, beni sevmeye başlayınca kendimi feda etsem mi etmesem mi diye düşünmeye başladım. Çok kötü bir şey bu, değil mi?

– Son derece olağandır... bir suçunuz yok sizin.

– Sanmam! Çok iyi yürekli olduğunuz için böyle söylüyorsunuz. Kalbimin hiç de temiz olmadığını sanıyorum. Temiz ol-

saydı, nasıl hareket edeceğime karar verirdim. Ama bırakalım bunu şimdi! Sonra Prens'ten, Maman'dan,* Alyoşa'nın kendisinden de Alyoşa ile Nataşa arasındaki ilişki üzerine daha çok bilgi topladım. Birbirinin dengi olmadıklarını anladım. Siz de aynı şeyi söylüyorsunuz. Bu kez kararsızlığım iyice arttı... Mutlu olamayacaklarsa ayrılışlar daha iyi olur bence. Önce sizden her şeyi ayrıntılarıyla öğrenmeyi, sonra Nataşa'ya gidip birlikte bir karar vermeyi düşünüyorum.

– Ama nasıl bir karar vereceksiniz? Önemli olan da bu zaten!

– Şöyle diyeceğim ona: “Alyoşa'yı dünyada her şeyden çok sevdiğinize göre, mutlu olmasını yürekten istemeniz gerekir, öyleyse ayrılmalısınız ondan.”

– Güzel ama bunu duyunca Nataşa'nın nasıl olacağını düşündünüz mü hiç? Sonra, söylediğinizi kabul etse bile, Alyoşa'dan ayrılmaya gücü yetecek mi bakalım?

– Benim düşündüğüm de bu zaten, hem... hem...

Birden ağlamaya başladı. Dudakları titriyordu.

– Nataşa'ya ne kadar acıdığımı bilemezsiniz, diye fısıldadı.

Ne söyleyebilirdim! Susuyordum. Katya'ya bakarken benim de içimden ağlamak geliyordu. Ne tatlı bir çocuktü! Alyoşa'yı kendisinin mutlu edebileceğine nereden böylesine inandığını sormadım artık.

Biraz sakinleştikten sonra, deminkinden daha bir mahzun,

– Müzik sever misiniz? diye sordu.

Şaşırmıştım.

– Severim, dedim.

– Zaman olsaydı Beethoven'in üçüncü konçertosunu çalardım size. Son günlerde hep onu çalıyorum. İçimdeki... duyguları o kadar güzel dile getiriyor ki... Sanki benim için bestelemiş onu Beethoven. Neyse bir daha geldiğinizde çalarım. Şimdi konuşmamız gerek.

Nataşa'yla görüşmesini nasıl sağlayabileceğimiz üzerine konuşmaya başladık. Katya, sürekli kontrol altında bulunduğunu; üvey annesi iyi yürekli bir kadın olmasına, onu da sevmesine

(*) Anne (Fransızca).

karşın Nataşa'yla tanışmasına dünyada izin vermeyeceğini; bu yüzden, kurnazlık etmeyi aklına koyduğunu söyledi. Sabahları araba gezintisine çoğu zaman Kontes'le birlikte çıkarmış. Bazen Kontes gelmez, Fransız mürebbiyeyi katarmış yanına. Mürebbiye de hastaymış şimdi. Başı ağrıdığı zamanlar mürebbiye ile yollarmış onu Kontes. Bu yüzden, başının ağrıyacağı zamanı beklemek gerekiyormuş. Yaşlı mürebbiye çok iyi yürekli olduğu için, onu kandırmak kolaymış. Kısacası, Nataşa'yla görüşecekleri günü önceden kararlaştırmak olanaksızmış.

– Nataşa'yla tanıştuğunuza pişman olmayacaksınız, dedim. O da sizinle tanışmayı çok istiyor. Hiç değilse, Alyoşa'yı kime bıraktığını görmesi bakımından sizinle tanışması iyi olacak. Bunun için üzmeğin kendinizi. Zamanla her şey düzelir. Yakında köye gidiyorsunuz galiba?

– Evet, bir aya kadar gideceğiz. Bunu daha çok Prens'in isteğini biliyorum.

– Ne dersiniz, Alyoşa da gelecek mi sizinle?

Katya gözlerimin içine uzun uzun baktı.

– Ben de bunu merak ediyorum! diye mırıldandı. Sanırım gelecek!

– Evet.

– Tanrım, bunun sonu nereye varacak acaba? Beni dinleyin İvan Petroviç. Her şeyi yazacağım size. Çok çok yazacağım. Görüyorsunuz ya, şimdiden sıkılaşmaya başladım canınızı. Sık sık gelecek misiniz bize?

– Bilmiyorum Katerina Fyodorovna. Duruma bağlı. Belki bir daha hiç gelmem.

– Niçin?

– Birçok nedeni olabilir bunun. Sonra Prens'le aramızdaki ilişkiler de önemli.

Katya kararlı bir sesle,

– Ugursuz adam, dedi. Bakın İvan Petroviç, ben size gelsem nasıl olur?

– Sizce?

Genç kız gülümsedi.

– Bence iyi olur. Bir gün ziyaret etmek isterim sizi... Şunu

söyleyeyim ki, sizi saydığım kadar seviyorum da... İnsan çok şey öğrenebilir sizden. Seviyorum sizi... Bunu söylemem ayıp değil mi?

– Neden ayıp olsun? Ben de öz kardeşim gibi seviyorum sizi.

– Dostum olmak istiyor musunuz?

– Elbette, elbette istiyorum!

Gene çay masasına oturanları gösterdi.

– Onlar kesinlikle ayıp sayarlar. Genç bir kıza böyle konuşmanın yakışmayacağını söylerler.

Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim, bol bol konuşalım diye Prens böylesine uzun süre bilerek baş başa bırakmıştı bizi sanırım. Katya,

– Prens'in paralarına göz diktiğini çok iyi biliyorum, diye ekledi. Beni çocuk sanıyorlar. Yüzüme karşı bile söylüyorlar bunu. Oysa ben hiç de çocuk olmadığım kanısındayım. Çok tuhaf insanlar bunlar. Asıl kendilerinin farkı yok çocuktan. Nedir bu telaşları?

– Sormayı unuttum, Katerina Fyodorovna: Alyoşa'nın sık sık gittiği Levinka'yla Borinka kimin nesidirler?

– Uzak akrabalarım. Çok zeki, dürüst çocuklardır, ama biraz fazla konuşurlar... İkisini de yakından tanırım...

Gülümsedim.

– Onlara bir milyon ruble vereceğiniz doğru mu?

– Gördünüz mü, bu milyon lafını ağızlarından düşürdükleri yok. Can sıkıma başladı artık. Yararlı bir iş için seve seve yardım ederim kuşkusuz. Ne yapacağım bu kadar parayı! Ama bu yardımı ne zaman yapacağım belli değil. Oysa onlar gece gündüz, bağışlayacağım parayı nereye harcayacakları üzerine tartışıp duruyorlar... bir kavga etmedikleri kalıyor. Çok tuhaf doğrusu. Çok telaşlı çocuklar. Ama gene de iyidirler... dürüst, zekidirler. Okuyorlar. Ne de olsa, başkaları gibi başıboş yaşamaktan çok daha iyi bir şey bu. Öyle değil mi?

Uzun uzun konuştuk. Hemen bütün yaşamını anlattı bana. Benim anlattıklarımı da büyük bir dikkatle dinledi. Daha çok Nataşa'yla Alyoşa'dan söz edeyim istiyordu. Prens yanımıza gelip, artık geç olduğunu söylediğinde saat on ikiydi. Kalktık.

Katya elimi güçlü sıktı, gözlerimin içine anlamlı anlamlı baktı. Kontes, sık sık gelmemi söyledi.

Burada tuhaf, belki de yersiz bir açıklama yapmadan geçemeyeceğim. Katya'yla üç saatlik konuşmamızın sonunda içimde garip, ama kesin bir inanç yer etmişti: Onun, kadın erkek ilişkilerinden bile habersiz, saf bir çocuk olduğu inancıydı bu. Birtakım düşüncelerine, çok önemli bazı şeylerden söz ederken takındığı ciddi tavra gülünç bir hava veriyordu bu durum...

X

Arabasına bindiğimizde Prens,

– Bakın ne diyeceğim Ivan Petroviç, dedi, birlikte birşeyler yesek, ha? Ne dersiniz?

Kararsız,

– Bilmem ki Prens, diye karşılık verdim, gece yatmadan önce bir şey yemek adetim değildir de...

Gözlerimin içine kurnaz kurnaz bakarak ekledi:

– Hem yer, hem konuşuruz.

Niyeti belliydi! “Benimle konuşmak istiyor,” diye geçirdim içimden, “benim de istediğim bu zaten”. Rızı oldum.

– Anlaştık. Büyük Rıhtım Caddesi'nde B.'ye gidiyoruz.

Biraz şaşırmıştım,

– Lokantaya mı? diye sordum.

– Evet. Ne oldu? Akşam yemeklerini çoğunlukla dışarıda yerim ben. Sizi davet etmeme izin vermez misiniz?

– Gece yemek yemediğimi söyledim size.

– Bir kez yemekten bir şey çıkmaz. Hem davet ediyorum sizi...

Yani “yediklerinin parasını ben vereceğim”. Beni davet ettiğini özellikle belirttiğinden kuşku yok. Rızı oldum, ama lokantada hesabımı kendim ödemeye kararlıyım. Lokantanın önünde indik arabadan. Prens ayrı bir oda tuttu. Zevkle, ustalıkla birkaç çeşit yemek söyledi. Yemekler de, istediği şarap gibi en pahalı çeşidindendi. Benim gücüm yetmezdi onların pa-

rasını ödemeye. Listeye bakıp, bir yarım dağ tavuğuyla bir kadeh Lafite şarabı ısmarladım. Prens güldü.

– Benimle yemek istemiyorsunuz demek! Çok garip bir davranış bu. Pardon, mon ami,* ama bu yaptığınız... aşırı bir kibir bu. Bahse girerim, bunun altından sınıf farkı sorunu çıkacak. İnanın ki kırıyorsunuz beni.

Ama ben diretiyordum.

– Nasıl isterseniz, dedi. Zorlamam... Ivan Petroviç, sizinle dostça konuşabilir miyim?

– Lütfen.

– Bence bu kadar alınganlık zararlıdır size. Zaten sizin gibilerin huyudur bu! Bir edebiyatçısınız. Dünyayı görüp tanımanız gerek, oysa siz her şeyden uzaklaşıyorsunuz. Dağ tavuğundan söz etmiyorum. Bizim çevremize gösterdiğiniz aşırı soğukluğun zararlı olduğunu belirtmek istiyorum. Çok şey kaybetmenizden başka –hiç değilse yükselme şansınızı yok ediyorsunuz– romanlarınızda, öykülerinizde anlattığınız kontların, prenslerin yaşantılarına, zengin salonlara yabancı kalıyorsunuz... ben de neler diyorum? Siz yoksulları, küçük memurları, kavgacı subayları, birtakım soyguncuları, kaybolan kaputları anlatıyorsunuz... biliyorum, hepsini biliyorum.

– Ama yanılıyorsunuz Prens; “yüksek sosyete” nize girmiyorsam, bu orada canımın sıkıldığından, bir de yapacak işim olmadığındandır! Hem hiç girmiyorum da denemez...

– Evet, Prens R.'ye yılda bir kez uğruyorsunuz. Görmüştüm sizi orada. Yılın geri kalan zamanında ise gururunuzla baş başa, tavan aralarında çürüyorsunuz. Oysa sizinkilerin hepsi böyle yapmıyor... Öyle serüven arayanlar var ki, iğreniyor insan...

– Prens lütfen kapatalım bu konuyu, tavan arasından da bir daha söz etmeyelim.

– Ah, gördünüz mü, gene alındınız. Oysa sizinle dostça konuşmama izin vermiştiniz. Ama suç bende, dostluğunuzu kazanacak bir şey yapmadım çünkü. Güzel şaraptır. Tadın bir kez.

Kendi şişesinden bardağımı yarısına kadar doldurdu.

(*) Kusura bakmayın dostum (Fransızca).

– Bakın Ivan Petroviç, birisinin dostluğunu zorla kazanmaya çalışmanın çirkin olduğunu bilmez değilim. Ne var ki, düşündüğünüz gibi çevremizde herkes küçük görmez sizleri. Şu anda yanımda beni sevdiğinizden değil de, sizinle konuşmaya söz verdiğim için oturduğunuzu da biliyorum. Yanılıyor muyum?

Gülümsedim. O da öfkeyle gülümsedi.

– Bir bayanın durumuyla yakından ilgilendiğiniz, onu savunmayı üzerinize aldığınız için buradasınız. Öyle değil mi?

Sabırsızlıkla kestim sözünü:

– Öyle.

Prens'in, karşısındakinin az da olsa ona gereksinimi olduğunu görünce bunu hemen açığa vuran insanlardan olduğunu anlamıştım. Benim de gereksinimim vardı ona şimdi. Anlatmak niyetinde olduğu şeyleri sonuna dek dinlemeden bir yere gidemezdim. O da biliyordu bunu. Küstah, alaycı bir tavır takınmıştı.

– Yanılmıyorsunuz Prens, diye ekledim. Sizi dinlemek için geldim, yoksa inanın oturmazdım... çok geç oldu çünkü.

Aslında şöyle demek istiyordum: “Yoksa inanın oturmazdım sizinle bir masada”. Ama değiştirmiştim sözümü. Bunu korkumdan değil, yere batasınca şu yufka yürekliliğimden, kibarlığımın yapmıştım. Hak etse bile, bir insanın yüzüne karşı hakaret etmek gelmezdi elimden. Sanıyorum Prens de fark etmişti bunu. Benim bu zayıflığım ona haz veriyormuş, bakışıyla bana “Ne o, söylemiyor musun, değiştirdin lafı değil mi!” demek istiyormuş gibi gözlerimin içine bakıyordu. Evet, yüzde yüz öyleydi. Çünkü sözümü bitirince bir kahkaha attı, dizimi okşadı. Gözlerinde şu anlatımı okudum: “Güldürüyorsunuz adamı canım”. İçimden “Hele dur!” diye geçirdim. Yüksek sesle,

– Bugün keyfim pek yerinde! dedi, nedenini bilmiyorum. Evet dostum, evet, evet! Ben de bu bayan üzerine konuşmak istiyorum sizinle. Konuşup işi karara bağlamak gerek. Umarım bu kez anlarsınız beni. On bin ruble, şu altmışlık bebekten, hımbıl babadan söz etmiştim size... Neyse! Bırakalım şimdi bunları. Laf olsun diye söylemişim! Ha-ha-ha-ha! Öyle ya, edebiyatçısınız, anlamanız gerekirdi...

Şaşkın bakıyordum yüzüne. Sarhoş olamazdı.

– Bu kıza gelince, inanın saygım var ona, hatta beğeniyorum, seviyorum onu. Birazcık kaprisli, o kadar. Ama atalarımızın dediği gibi “gülü seven dikenine katlanır”... diken acıtır, ama bu acının tadını bildiğim için hoş görüyorum onu. Anlayacağınız, bu kız hoşuma gidiyor. Hem (dudaklarını anlamlı anlamlı büktü) kendime göre bazı düşüncelerim var. Bunu sonra anlatacağım size...

– Prens! Beni dinleyin Prens! diye yükselttim sesimi. Sizdeki bu ani değişikliğin nedenini anlayamadım, ama... bu konuyu kapatın, lütfen!

– Gene heyecanlandınız! Pekâlâ... kapatıyorum, kapatıyorum! Yalnız bir şey sormak istiyorum size dostum: Çok mu değer veriyorsunuz bu kıza?

Kaba bir sabırsızlıkla karşılık verdim:

– Çok.

Pis pis sırtarak gözlerini kıstı.

– Elbette... elbette seviyorsunuz da? dedi.

– İleri gidiyorsunuz! diye haykırdım.

– Peki, peki, bir daha söylemem! Kızmayın! Bugün çok sinirlisiniz. Oysa ben uzun zamandan beri böylesine keyifli olmamıştım. Şampanya içseniz! Ne dersiniz, ozan dostum benim?

– İçmeyeceğim, istemiyorum.

– Yoo, olmaz! Bu gece eşlik etmelisiniz bana. Neşeliyim, temiz ruhlu bir insan olduğum için yalnız başıma mutlu olamam. Kimbilir, belki de canciger dost olana dek içeriz, ha-ha-ha! Evet, genç dostum, tanımıyorsunuz beni daha! Tanırsanız seveceğinizden kuşkum yok. Bu gece sevinci de, üzüntüyü de, gözyaşını da –gerçi ağlayacağımı pek sanmıyorum ya...– benimle paylaşmanızı istiyorum. Ee, ne dersiniz Ivan Petroviç? İstedğim olmazsa heyecanımın uçup gideceğini, niyetimden vazgeçeceğimi, konuşmayacağımı anlıyorsunuz sanırım. Oysa buraya benden birşeyler öğrenmek için geldiniz.

Gene küstahça göz kırparak ekledi:

– Öyle değil mi? Öyleyse verin kararınızı.

Korkmuştum. Razi oldum. Bir yandan da “Sarhoş etmek mi

istiyor beni acaba?" diye geçiriyordum içimden. Sırası gelmişken, Prens için çıkarılan, çok eskiden duyduğum bir söylentiden söz etmem gerekiyor. Onun, –toplum içinde çok kibar, ağırbaşlı olmasına karşın– bazı geceler meyhanelerde içip içip rezalet çıkardığını söylüyorlardı... Korkunç şeyler duymuştum... Alyoşa da babasının bazen çok içtiğini biliyor, bunu herkesten, özellikle Nataşa'dan saklıyormuş. Bir konuşmamızda ağzından birşeyler kaçırılmış, ama hemen toparlanmış, sorularına yanıt vermemişti. Zaten o söylemeden de biliyordum bunu. Ama itiraf edeyim, önceleri inanamıyordum. Şimdi de sonucu merakla bekliyordum.

Şarabı getirdiler. Prens ikimizin de kadehini doldurdu. Şarabı iştahla yudumlarken,

– Gerçi kabalık etti bana ama, doğrusu, çok sevimli, çok sevimli bir kız! diye sürdürdü konuşmasını. Ama bu yaratıklar yalnızca böyle anlarda sevimlidirler... Beni mahcup ettiğini, çamura buladığını sanıyordur... o akşamı anımsıyor musunuz? Ha-ha-ha! Yanaklarının al al olması ne yakışmıştı ona! Kadınları tanır mısınız? Solgun yanaklarının birden kıpkırmızı olması bazen çok yakışır onlara. Fark ettiğiniz oldu mu bunu hiç? Aman Tanrım! Gene kızdınız galiba?

Artık tutamadım kendimi,

– Evet, kızdım! diye bağırdım. Natalya Nikolayevna'dan böyle söz etmenizi istemiyorum. İzin vermiyorum!

– O, oh! Pekâlâ, sizi memnun etmek için değiştiriyorum konuyu. Uysal, yumuşak huyluyumdur. Sizden söz edelim. Severim sizi, İvan Petroviç. Sizinle ne candan, dostça ilgilendiğimi bilemezsiniz...

Sözünü kestim:

– Prens, konuya gelsek daha iyi olmaz mı?

– Yani konumuza demek istiyorsunuz. Siz daha leb demeden leblebiyi anlarım ben, mon ami. Ama sizden söz etmekle konumuza çok yakından değinmiş olacağız... sözümü ağzıma tıkmazsanız kuşkusuz. Devam ediyorum: Hanidir şunu söylemek istiyordum size, değerli dostum İvan Petroviç: Böyle yaşamakla ziyan ediyorsunuz! Bu nazik konuya dokunmamı bağışlayın.

Sizi sevdiğim için böyle konuşuyorum. Yoksulsunuz, yayınevi sahibinden basılacak bir romana karşılık biraz para alıp borçlarınızı ödüyorsunuz, geri kalanıyla da altı ay çay ekmek yiyerek geçinmeye çalışıyorsunuz, tavan arasında titreyerek romanınızın dergide basılmasını bekliyorsunuz. Öyle değil mi?

– Öyle olsa bile, bu...

– Çalıp çıpmaktan, el ayak öpmekten, rüşvet almaktan, önüne geleni dolandırmaktan vb. daha saygıdeğer bir şeydir. Biliyorum, ne söyleyeceğinizi biliyorum kaç kez yazıldı bunlar...

– Öyleyse benim durumumu karıştırmamalısınız. Size nezaket dersi vermek bana düşmez Prens.

– Elbette. Ama ne yaparsınız ki bu ince tele dokunmak zorundayım. Başka türlü olmayacak. Neyse, tavan arasını falan bırakalım şimdi. Ben de heveslisi değilim zaten böyle konuların. Ama bazı durumlarda olur kuşkusuz... (iğrenç bir kahkaha attı). Aklımın almadığı ne biliyor musunuz: İkinci adam olmayı bu kadar sevmeniz... Evet, sizin yazarlardan biri, bir yerde, yanılmıyorsam şöyle diyormuş: “Kişioğlu için en büyük kahramanlık, hayatta ikinci adam olmakla yetinebilmektir...” Tam olmasa bile aşağı yukarı böyleydi! Bir yerde duymuştum. Alyoşa nişanlınızı aldı elinizden, biliyorum bunu. Siz de Schiller’e yaraşır bir duygululukla onlar için didinip duruyorsunuz. Neredeyse uşaklık edeceksiniz onlara... Bağışlayın beni dostum, kendinizi yüce duygulu bir insan gösterme oyununuz can sıkıma başladı artık... Hâlâ bıkmadınız mı? Utanın! Sizin yerinizde olsam hırsımdan ölürdüm. Çok ayıp, çok!

Öfkeden sesimi yükselttim,

– Prens! Yanılmıyorsam beni buraya hakaret etmek için getirdiniz!

– Ah, hayır dostum! hayır. Şu anda yalnızca bir iş adamıyım. Sizin mutluluğunuzu istiyorum. Kısacası, istediğim işlerinizi yoluna koymak. Ama işi bir yana bırakalım şimdi. Sözü mü bitirinceye dek dinleyin beni. Hiç değilse iki dakika heyecanlanmamaya çalışın. Ne dersiniz? Evlenseniz nasıl olur? Görüyorsunuz ya başka şeyden söz ediyorum... niçin öyle tuhaf bakıyorsunuz yüzüme? Şaşırdınız mı?

Yüzüne gerçekten şaşkın bakıyordum.

– Sözünüzü bitirmenizi bekliyorum, dedim.

– Uzun değil zaten. Mutlu olmanızı yürekten isteyen bir dostunuz size genç, güzel, ama... başından bazı üzücü olaylar geçmiş, –üstü kapalı söylüyorum, ama ne demek istediğimi anlıyorsunuzdur– Natalya Nikolayevna gibi –ama hayli yüklü bir drahoması olan...– bir kızla evlenmenizi salık verse ne diyeceğinizi öğrenmek istiyorum... (Yalnız unutmayın, başka, işimizle ilişkisi olmayan bir şeyden söz ediyorum.) Ne dersiniz?

– Siz... siz aklınızı yitirmişsiniz derim...

– Ha-ha-ha! Oo! Dövecek misiniz beni yoksa?

Gerçekten üzerine atılmaya hazırdım. Artık dayanamamıştım. Bir sürüngen, ayağımın altında ezmek istediğim kocaman bir örümcek gibi görüyordum onu karşımda. Benimle alay etmek haz veriyordu ona. Avcunun içinde olduğumu sanıyor, kedinin fareyle oynadığı gibi oynuyordu benimle. Karşımda maskesini çıkarması, ne denli aşağılık, iğrenç bir insan olduğunu saklamaması ona büyük bir haz, iliklerine işleyen bir şehvet duygusu veriyordu sanki (çok iyi anlıyordum bunu). Şaşkınlığım, dehşete kapılmam hoşuna gidiyordu. Beni küçümsüyor, alaya alıyordu.

Niyetinin kötü olduğunu ta baştan anlamıştım. Ama öyle bir durumdaydım ki, ne pahasına olursa olsun boyun eğmek zorundaydım. Nataşa için yapmalıydım bunu. Her şeye katlanmalıydım... çünkü kaderi belki de o anda benim elimdeydi. Ama onun için söylenen bu iğrenç sözlere soğukkanlılıkla nasıl dayanabilirdim! Üstelik, onu dinlemeden yapamayacağımı biliyordu Prens. Hakareti bu yüzden daha ağır geliyordu bana. “Onun da ihtiyacı var” diye düşündüm. Daha sert, ağır yanıtlar vermeye başladım.

Yüzüme ciddi bakarak,

– Bakın, genç dostum, diye sürdürdü konuşmasını. Böyle, olmayacak, gelin anlaşalım sizinle. Bazı şeyler anlatmak istiyorum size. Ama önce beni ne söylersem söyleyeyim, sonuna dek dinleyeceğinize söz vermelisiniz. Canımın istediği, hoşuma gittiği gibi, daha doğrusu, durumun gerektirdiği biçimde konuş-

mayı severim. Ne diyorsunuz dostum, sabırlı olacak mısınız?

Yüzüme, sert bir itirazda bulunmam için beni kışkırtırcasına zehir dolu bir bakışla bakmasına karşın, tuttum kendimi, karşılık vermedim. Kalkıp gitmeyeceğimi anlamıştı. Sürdürdü konuşmasını.

– Gücenmeyin bana, dostum. Niçin kızdınız öyle! Söyleyişime, değil mi? Sizinle nasıl konuşursam konuşayım, başka bir şey söylememi beklemiyordunuz sanırım. Anlam değişmeyecekti... Küçümsüyorsunuz beni, değil mi? Bendeki saflığı, içtenliği, nasıl derler, bonhomie'yi* görüyorsunuz. Her şeyi, çocukluk tutkularımı bile itiraf edeceğim size. Evet, mon cher** evet, siz de biraz daha bonhomie gösterin. Oturup konuşalım, sonunda birbirimizi iyice anlayalım. Şaşmayın bana: Bütün bu saflıklar, Alyoşa'nın içli konuşmaları, Schillerveri duygululuk, şu Nataşa'yla (ama hoş bir kızdır da) oğlum arasındaki pis ilişkinin sözümona soyluluğu sonunda canımı öyle sıkımsa başlamıştı ki, içimi dökmek fırsatı çıkınca ister istemez sevindim. Özellikle size açılmak istiyordum. Ha, ha, ha!

– Şaşırtıyorsunuz beni Prens. Anlamıyorum sizi. Takındığınız bu soytarıca tavır, sizden hiç beklenilmeyen bu açık yürekliliğiniz...

– Ha, ha, ha, yalan değil! Çok iyi bir benzetme! Ha, ha, ha! Hovardalık ediyorum dostum, hovardalık ediyorum. Seve seve yapıyorum bunu... hoş görmelisiniz beni ozan dostum.

Kadehlerimizi doldururken son derece mutlu, ekledi:

– Hadi içelim... Size bir şey söyleyeyim mi dostum, Nataşa'nın evindeki o saçma akşamı anımsıyor musunuz, işte o iyice bitirdi beni! Gerçi pek sevimliydi Nataşa, ama içimde müt-hiş bir öfkeyle çıktım oradan. Unutamıyorum o akşamı. Unutmak, saklamak da istemiyorum. Elbette bize de gelecek sıra, hem de yakında... ama şimdi bırakalım bu konuyu. Sonra şunu da söylemek istiyorum: Bilmediğiniz bir huyum vardır benim. Bu bayağı, bir işe yaramayan saflıklardan, duygululuklardan nefret ederim. Masum bir çocuktan farkı olmayan böyle

(*) Açık yüreklilik (Fransızca).

(**) Sevgili dostum (Fransızca).

Schillerlere önce onlar gibi içten gözükme, sonra da birden maskemi çıkarıp onları şaşkına çevirmek çok hoşuma gider. Ne oldu? Bu hazzın iğrenç, anlamsız, çirkin bir duygu olduğu kanısındasınız, değil mi?

– Elbette.

– İçten bir insansınız. Canımı sıkıyorlarsa ne yapayım! Aptallık bu açık yürekliliğim, ama elden ne gelir, huyum kuruşun. Yaşamımdan bazı bölümler anlatmak istiyorum size. O zaman daha iyi anlayacaksınız beni. Hem ilgileneceksiniz anlatacaklarımla. Evet, gerçekten palyaçoluğum üzerimde bu akşam. Ama palyaçolar içten, açık yürekli olur, değil mi?

– Bakın Prens, geç oldu, hem...

– Efendim? Aman Tanrım? Ne kadar sabırsızsınız! Ne aceleliz var? Oturalım biraz daha, arkadaşça konuşalım. Hem içelim hem konuşalım. Sarhoş olduğumu sanıyorsunuz değil mi? Önemi yok, böylesi daha iyi. Ha, ha! İnanın, insan bu çeşit dostça konuşmaları unutamaz, anımsayınca içi bir hoş olur... Çok hainsiniz Ivan Petroviç! Hiç duyarlı değilsiniz! Benim gibi bir dostunuzla bir saatçik oturup konuşsanız ne olur yani? Hem işten söz edeceğiz... Bunda anlaşılacak ne var? Bir de edebiyatçı olacaksınız! Oysa seve seve dinlemelisiniz beni. Romanınızda bir tip olarak canlandırabilirsiniz, ha, ha, ha! Tanrım, ne açıkyürekliyim bugün!

İçki iyice çarpmıştı onu. Yüzü değişmiş, öfkeyle kaplanmıştı. İğnelemek, ısırarak, alay etmek istediği belliydi. “Sarhoş olması bir bakıma iyi,” diye geçirdim içimden, “çenesi açılır”. Ama akli başındaydı. Keyifli keyifli sürdürüyordu konuşmasını:

– Dostum, saf insanları şaşırtmaktan büyük haz duyduğumu söylemekle önemli, belki de yersiz bir itirafta bulundum size. Buna karşılık siz de tuttunuz palyaçoya benzettiniz beni. Kahkahayla güldürdünüz. Ama size karşı kaba, belki de içten pazarlıklı, kısacası bir köylü gibi davrandığımı düşünürseniz, beni bunun için azarlarsanız haksızlık etmiş olursunuz. Önce, istediğim gibi konuşmakta özgürüm; sonra, evimde değil sizinleyim... yani iki arkadaş gibi içiyoruz demek istiyorum. Son olarak da, kapris yapmaya bayılırım. Biliyor musunuz, bir za-

manlar kaprisim yüzünden metafizikçi oldum. Hayırsever kimselerle işbirliği yaptım. Aşağı yukarı sizin şimdiki düşüncenizdeydim. Ama çok eskidendi bu. Çiçeği burnunda, gencecik bir delikanlıydım. Hiç unutmam, içim soylu duygularla dolu, köyüme gitmiştim. Kuşkusuz, sıkıntıdan patlıyordum da. O zaman başıma ne geldi, bilemezsiniz! Can sıkıntısından, güzel güzel kızlarla arkadaş olmaya başladım... Yüzünüzü niçin buruşturdunuz? A, genç dostum benim! Arkadaşça konuşuyorduk hani! İnsan içki masasında içten olur! Tam bir Rus'umdur ben, yurdumu severim... İçten olmanın yollarını aramalı. Yarın öbür gün göçüp gideceğiz bu dünyadan; öte yanda ne var biliyor muyuz? Neyse, köyde günlerim hep karı kız peşinde geçiyordu. Hiç unutmam bir çoban kadın vardı. Kocasını yakışıklı, aslan gibi bir gençti. Adama ağır bir ceza verdim, er olarak yollayacaktım onu orduya (geçmiş yaramazlıklarımız işte, ozanım!) ama olmadı, yerleri parke döşeli, yirmi yataklı bir sağlık yurdu yaptırmıştım. Yıkıralı çok oluyor onu, oysa o zamanlar övünürdüm onunla: Hayırseverdim. Oysa köylü delikanlıyı karısı için sopayla öldürttüm... Niye gene buruşturdunuz yüzünüzü? Mideniz mi bulandı? Soylu duygularınız incindi, değil mi? Peki, peki üzülmeysin! Hepsi geçti artık. Romantik olmaya heves sardığım, insanlığın velinimeti adını kazanmak, birbirini seven insanlardan kurulu bir toplum yaratmak için çalıştığım zamanlarda yaptım bunları... böylesine bir akıntıya kaptırmıştım kendimi işte. Bir yandan da kırbacımı işletiyordum. Artık kullanmıyorum kırbacı. Kaşlarını çatmakla yetiniyorum. Herkes gibi... devir öyle gerekiyor... Ama en çok şu aptal İhmenev'e şaşıyorum. O köylüye yaptığımı duymuştu... Ama yaradılıştan temiz ruhlu olduğu, o zamanlar beni yürekten sevdiği için söylenenlere inanmadı. Yani tam on iki yıl, ta ki ucu kendine dokununcaya dek bütün gücüyle savundu beni. Ha, ha, ha! Aman, hepsi boş bunların! İçelim, genç dostum. Bakın, bunları sever misiniz?

Karşılık vermedim. Yalnızca dinliyordum. İkinci şişeye başlamıştı.

– Oysa ben, içki sofrasında kadınlardan söz etmeye bayılı-

nım. Buradan çıkınca sizi bir mademoiselle Philiberte'yle tanıştırsam ister misiniz ha? Ne diyorsunuz? Ne oluyor size? Anladım... yüzüme bakmaktan iğreniyorsunuz... hım!

Bir an daldı. Ama birden kaldırdı başını, yüzüme tuhaf tuhaf baktıktan sonra ekledi:

– Bakın, genç ozan dostum, doğanın, bilmediğinizi sandığım bir sırtını açmak istiyorum size. Beni şu anda karşınızda bir günahkâr, hatta bir alçak, ahlaksız, rezil gördüğünüzü biliyorum. Ama bakın ne diyeceğim size! Olanığı olsaydı da (oysa insan yaratılışı elverişli değildir buna, olamaz böyle bir şey) evet, ne diyordum, olanığı olsaydı da içimizde sakladığımız bütün kötü şeyleri, yalnızca en yakın dostlarımıza açtıklarımızı değil, kimi zaman kendi kendimize bile itiraf etmekten utandığımız duygularımızı, anılarımızı açığa vursaydık... dünyayı öylesine iğrenç bir koku kaplardı ki, soluk alamaz, boğulurduk. Toplumun koyduğu kurallar da bu bakımdan iyidir zaten. Derin bir anlamı vardır bu kuralların... ahlak yönünden yararlıdırlar demeyeceğim, ama koruyucudurlar, rahatlık verirler insana. Hem böylesi daha iyidir. Çünkü ahlak aslında rahatlığın ta kendisidir. Anlayacağınız rahatlık için düşünölmüştür. Ama görgü kurallarından sonra söz edeceğim, şimdi karışmasın kafam, sonra anınsatın bana. Kısaca söyleyeyim: Ahlaksızlıkla suçluyorsunuz beni, oysa bütün suçum, başkalarından daha açık yürekli olmam. Herkesin –demin söylediğim gibi– kendinden bile sakladığı şeyleri açık açık anlatmam... Kötü yaptığının farkındayım, ama şu anda böyle istiyor canım. (Alaylı alaylı gülümsedi.) Ama korkmayın, suçlu olduğumu söylediysem özür dileyeceğim anlamına gelmez bu. Yapmam böyle bir şey. Şunu da unutmayın: Sizin de bu çeşit sırlarınız olup olmadığını sorarak mahcup etmeyeceğim sizi... Kibarca, efendice davranacağım. Zaten her zaman efendice davranırım...

Küçümsemeyle baktım yüzüne.

– Saçmalamaya başladınız.

– Saçmalamaya mı başladım? Ha, ha, ha! Neden söz etmemi istersiniz? Sizi buraya niçin getirdiğimi, niçin durup dururken size açıldığımı merak ediyorsunuzdur. Öyle değil mi?

– Evet.

– Sırası gelince öğreneceksiniz nedenini.

– İki şişe içtiniz... içki başınıza vurdu.

– Yani sarhoş oldum. Belki de öyledir. “İçki başınıza vurdu!”

doğrusu daha bir ince söyleyiş... Ah çok kibarsınız! Ama... gene kavgaya başladık galiba. Oysa çok ilginç bir konuya gelmiştik. Evet, ozan dostum benim, dünyada kadınlardan tatlı, hoş şey yoktur.

– Bakın Prens, sırlarınızı, tutkularınızı bana açmak aklınıza nereden esti, hâlâ anlayamıyorum...

– Hım... sırası gelince nedenini öğreneceksiniz dedim ya. İçiniz rahat olsun. Belirli bir amacım yok zaten. Bir ozansınız, anlarsınız beni, daha önce de söylemiştim bunu... Kişinin, maskesini birden indirmesinde; hiç utanmadan, sıkılmadan içindeki bütün kötülükleri ortaya döküvermesinde bambaşka bir tat var. Bir öykü anlatacağım size: Paris’te deli bir adam varmış. Deli olduğu anlaşınca akıl hastanesine yatırmışlar onu. Herif, babaları tutunca, gönlünü eğlendirmek için evinde anadan doğma çırılçıplak soyunur, yalnız ayakkabılarını çıkar-maz, üzerine ta topuklarına kadar uzanan bir pelerin alıp sıkı sıkı sarınır, mağrur bir tavırla sokağa çıkarmış. Gören kendi halinde, uzun pelerin giymekten hoşlanan bir adam sanırmış onu. Ne var ki, ıssız bir yerde birisiyle karşılaştığında adamın üzerine üzerine gidip tam karşısında durur, birden pelerininin önünü açarmış... Bir an öyle durur, sonra gene pelerinine bür-rünür, hiçbir şey söylemeden gayet ciddi, donakalan zavallının şaşkın bakışları arasında *Hamlet*’deki hayalet gibi mağrur, çekip gidermiş. Erkek, kadın, çocuk ayırt etmezmiş. Tek zevki buymuş adamın. Hiç beklemediği bir anda saf bir Schillerciye şapşallaştırmak da hemen aynı hazzı verir insana. “Şapşallaştırmak”... ne tuhaf bir sözcük? Yeni edebiyatınızda karşılaştım bu sözcükle.

– Adam deliymiş, ama siz...

– Kötü niyetliyim, değil mi?

– Evet.

Prens bir kahkaha attı. Sonra, yüzünde küstah bir anlatım,

– Çok doğru düşünöyorsunuz, diye ekledi.

Sinirim bozulmuştu.

– Prens, dedim, bizlerden nefret ediyorsunuz, bütün hıncınızı da benden alıyorsunuz. Gururunuzdan yapıyorsunuz bunu. Çok acımasızsınız. Kızıyorsunuz bize. En çok da o akşam olanlar kızdırdı sizi belki. Beni böylesine küçümsemekle sanırım öcünüzü almış oldunuz. Her insanın birbirine göstermek zorunda olduğu en basit nezaket kurallarını bile umursadığınız yok. Karşımda o iğrenç maskenizi çıkarmakla, tüm ahlaksızlıklarınızı ortaya dökmekle benden utanmayı bile gereksiz gördüğünüzü açıkça belirtmiş oldunuz...

Yüzüme kötü kötü baktı.

– Bana niçin söylöyorsunuz bütün bunları? diye sordu. Gözünüzden bir şeyin kaçmadığını göstermek için mi?

– Sizi anladığımı bilesiniz diye.

Birden eski geveze, neşeli tavrını takındı:

– Quelle idée, mon cher.* Kafamı karıştırdınız. Buons, mon ami,** izin verin doldurayım kadehinizi. Oysa çok hoş, ilginç bir şey anlatmaya hazırlanıyordum size. Şöyle kısaca anlatayım bari. Vaktiyle bir hanımefendi tanımıştım. Pek genç sayılmazdı, yirmi yedi-yirmi sekiz yaşlarında vardı. Ama bitirim bir şeydi. O ne yüz, o ne endam, o ne yürüyüşü! Bakışları keskin, her zaman kuru, sertti. Erişilmez, mağrur bir kadın tavrı vardı. Soğuk mu soğuktu. Ahlak temizliğiyle bütün çapkınların gözünü korkutmuştu. Çevresinde ahlak kurallarına onun kadar bağlı tek kişi yoktu. Öteki kadınların suçlarını bırakın, en küçük bir kabahatlerini bile bağışlamaz, hemen damgayı basardı. Çevresinde pek sayılır, sevilirdi. En mağrur, en titiz kocakarılar bile severlerdi onu. Dahası yaltaklanırlardı ona. Karşısındakini bir Ortaçağ manastırının başrahibesine yaraşır duygusuz, donuk bakışlarla süzerdi. Sosyetenin genç bayanları onun bu bakışından, amansız hükümlerinden tir tir titrerlerdi. Bir sözü, bir iması sevilen, sayılan bir kimseyi mahvetmeye yeterdi. Sosyetede öylesine önemli bir yeri vardı. Er-

(*) Bunu da nereden çıkardınız, canım (Fransızca).

(**) İçelim dostum (Fransızca).

kekler bile korkarlardı ondan. Yaşlanınca kendi kabuğuna çekildi. Mağrur, çatık kaşlı, çevresindekileri sürekli yeren huy-suz bir şey oldu... İnanır mısınız, aslında ondan daha rezil bir kadın gelmemiştir yeryüzüne. Güvenini kazanmayı başarmış-tım... Anlayacağınız, gizli aşığıydım. İlişkilerimiz öylesine usta-lıkla düzenlenmişti ki, hizmetçileri bile bir şeyden kuşkula-namazlardı. Hanımın pek cici bir Fransız oda hizmetçisi vardı. Yalnız o biliyordu sırrımızı. Ama ona güvenebilirdik. Oyunu-muza o da katılıyordu çünkü... nasıl katıldığını şimdilik anla-tamayacağım. Bizim hanım Marki de Sade'ye taş çıkartacak ka-dar şehvet düşkünüydü. Ama aramızdaki ilişkinin en güçlü, en iç gıcıklayıcı hazzı gizliliğinde, yalanındaydı. Kontes'in sos-yetede savunucusu olduğu yüce, kutsal ahlak kurallarıyla edi-len bu alay, bu için için atılan şeytanca kahkaha, her zaman saygı duyulması gereken şeyleri bile bile ayaklar altına almak-ta gösterilen bu inat... en ateşli bir hayalin bile kapsayamaya-cağı bu sınırsız çılgınlık... tattığımız hazzı güçlendiren bunlar-dı işte. Evet, insan kılığında bir şeytandı bu kadın. Ama göz kamaştırıcı bir şeytan... Onu anımsadıkça tüylerim hâlâ diken diken olur. Sevişmemizin en ateşli anında birden çıldırmuş gibi kahkahalarla gülmeye başladılar. Bu kahkahaları anlardım, ben-de basardım kahkahayı... Aradan uzun yıllar geçti ama, aklıma geldikçe hâlâ soluğum kesilir. Bir yıl sonra sepetledi beni. Baş-kasını aldı yerime. İstesem bile bir zararım dokunamazdı ona. Kim inanırdı bana? Öylesine soylu bir hanımefendiden bekle-nir miydi böyle bir şey? Ne diyorsunuz genç dostum?

Prens'in anlattıklarını tiksintiyle dinlemiştim.

– İğrenç! dedim.

– Başka türlü bir yanıt verseydiniz dostluktan atardım sizi!

Böyle söyleyeceğinizi biliyordum zaten. Ha, ha, ha! Zamanla anlarsınız mon ami, birkaç fırın ekmek daha yemeniz gerek. Ama ozan dediğiniz sizin gibi olmaz. Bu kadın yaşamı anlıyordu, yaşamasını biliyordu.

– Bunun için işi böylesine bir hayvanlığa vardırılmak mı gerekiyor?

– Ne gibi?

– O kadınla sizin yaptığınız hayvanlığa...

– Buna hayvanlık diyorsunuz demek... hâlâ gem altında olduğunuzu gösteriyor bu! Oysa ben, kişinin özgürlüğü tadabilmesi için... neyse, gelin daha anlaşılır bir dille konuşalım mon ami... kabul edin, saçma bir şey bu.

– Peki saçma olmayan ne?

– Kişilik... ben. Her şey, evren bile benim için yaratılmıştır. Bakın dostum, dünyada hâlâ mutlu olunabileceğine inananlardanım ben. İnançların en güzelidir bu. Çünkü buna inmayan yaşama gücünü yitirir. Kendini zehirlemek zorunda kalır. İşittiğime göre budalanın biri öyle yapmış. Felsefeye öylesine dalmış ki, her şeyi, insanın koyduğu en olağan kuralları bile paramparça etmiş, sonra bakmış ki yanında yöresinde bir şey kalmamış. Tutmuş dünyanın hiçlik üzerine kurulduğunu, insan için tutulacak en iyi yolun siyanür içmek olduğunu buyurmuş. Siz bunun Hamlet'e yaraşır sonsuz bir umutsuzluk, bizlerin hiçbir zaman akıl erdiremeyeceğimiz yüce bir davranış olduğunu söylersiniz. Ama siz ozansınız, bense basit bir insanım. Bu nedenle konuya en pratik açıdan bakılması gerektiği görüşünü savunurum. Sözelimi, ben kendimi tüm bağlardan, zorunluluklardan kurtaralı çok oluyor. Yalnızca çıkarım söz konusu olduğu zaman kendimi zorunlu hissederim. Ama siz böyle düşünemezsiniz kuşkusuz. Eliniz kolunuz bağlı çünkü. Duygularınız körelmiş... Yüce düşüncelerden, soylu davranışlardan başka bir endişeniz yok. Ama siz ne söylerseniz kabul etmeye hazırım dostum. Gelgelim, insanın fazilet dediği her şeyin temelinde bir bencilliğin yattığını kesin biliyorsam ne yapabilirim? Kişi ne denli faziletli olursa o denli bencilleşir. Bence insan önce kendini sevmeli... bunu bilir bunu söylerim. Yaşam bir ticarettir. Parayı boş yere sağa sola savurmaya gelmez. Kendi zevkiniz için harcayın onu, yakınlarınıza karşı görevlerinizi yerine getirin... ille de öğrenmek istiyorsanız, benim yaşam felsefem budur işte –aşlında daha da ileri giderim, para vermeden zevk almaya çalışırım.– Ülküm falan yoktur, olmasını da istemem. Hiç özenmedim böyle bir şeye. Kişi ülküsüz de güzel, hoş bir

yaşam sürebilir... en somme,* siyanür içmek zorunda kalmadığıma seviniyorum. Birazcık daha faziletli olsaydım belki o aptal filozof gibi (Alman'dı yüzde yüz) ben de içecektim siyanür. Ama olmaz! Yaşam o kadar güzel ki! Sosyetede önemli bir yerim olmasını, yükselmeyi, yüksek oynamayı (kumara bayılırım) seviyorum. Hele kadınları... her çeşit kadın kabuldür. Değişiklik olsun diye aşağı tabakadan kadınlarla bile düşüp kalkarım... Ha, ha, ha!. Şu anda öyle tiksiniyorsunuz ki benden, yüzünüzden belli:

– Haklısınız.

– Tatalım ki siz de haklısınız, ama kabul edin, çirkinlik siyanürden iyidir. Öyle değil mi?

– Hayır, siyanür daha iyidir.

– Öyle değil mi diye özellikle sordum size. Yanıtınızın bana haz vereceğini biliyordum. Hayır, dostum: İnsanları gerçekten seviyorsanız, akıllı olanların benim haz duyduğum şeyleri benimsemelerini dileyin... Akıllı bir insan dünyada çirkefin içinde yaşar ya da can sıkıntısından intihar eder, o zaman da dünya aptallara kalır. Onlar mutlu olur! Bir atasözü bile vardır: Keyif aptallarındır, derler. Hem biliyor musunuz, akılsızlarla bir arada yaşamaktan, onlara kafa sallamaktan hoş şey yoktur. Akıllının işine de gelir bu! Kôr inançlara değer verdiğime, birtakım kurallara uymadığıma, yükselmek için didindiğime bakmayın siz benim. Hoş, anlamsız bir toplumda yaşadığının farkındayım. Bu toplumda keyfim yerindeyken kafa sallarım ona, savunucusu olduğumu belirtmekten geri kalmam, ama sırası geldiğinde önce ben bırakıp kaçarım onu. Yeni dünya görüşünüzü, düşüncelerinizi biliyorum. Ben hiçbir zaman dert edinmedim onları kendime. Huyum değildir zaten bir şeyi dert edinmek. Vicdan azabı nedir bilmem. Çıkarıma olan her şeyi kabul ederim. Çoktur benim gibiler, keyfimiz de yerindedir. Dünyada her şey mahvolabilir, yalnız bizim kılıımız incinmez. Dünya kurulalı beri varız. Dünya altüst olsa biz gene üstte kalırız. Bizim gibilerin ne çok yaşadıklarına bakın, yeter size.

(*) Sözün kıyası (Fransızca).

Gerçekten çok uzun ömürlü oluruz. Hiç dikkatinizi çekti mi bu? Seksen, doksan yaşına kadar yaşarsınız. Demek doğa da bizden yana. Ha, ha, ha, ha! Doksan yaşına kadar yaşamaya kararlıyım. Ölümü sevmiyorum, korkuyorum ondan. Nasıl öleceğim, kimbilir? Ama yeri mi şimdi bunun! O aşağılık filozof getirdi bunları aklıma. Felsefe de neymiş! Buvons, mon cher! Ne güzel, kızlardan söz açmıştık... Aa, nereye!

– Gidiyorum, geç oldu...

– Bırakın canım! Ben her şeyimi anlattım size, hâlâ dost kabul etmiyorsunuz beni. Keh, keh, keh! Sevmesini bilmiyorsunuz siz ozan dostum. Durun, bir şişe daha içeceğim.

– Üçüncüyü mü?

– Evet. Fazilete gelince, benim genç müridim (sizi bu güzel adla çağırmanın izin verin: Kimbilir, bakarsınız bir gün öğütlerim yarar size)... evet, ne diyordum, fazilete gelince “bir insan ne denli faziletliyse o denli bencildir,” demiştim. Bunun üzerine çok hoş bir öykü anlatacağım size: Vaktiyle bir kız sevmiştim. İçtendim. Çok şeyini feda etti benim uğruma...

Kendimi tutmayı gerekli bulmuyordum artık. Kaba bir tavırla,

– Soyup soğana çevirdiğiniz kızıdan söz ediyorsunuz galiba? diye sordum.

Prens irkildi, yüzü değişti, alev saçan gözlerini yüzüme dikti. Bakışında şaşkınlık, çılgın bir öfke vardı. Kendi kendine konuşuyormuş gibi,

– Durun, dedi, durun biraz düşüneyim. Gerçekten sarhoşum, düşünemiyorum...

Sustu, kaçacağımdan korkuyormuş gibi elimi bırakmadan, hep o öfkeli bakışıyla süzüyordu beni. O anda, hiç kimsenin bilmediği bu kız olayını benim nereden öğrendiğimi, bunda onun için bir tehlikenin söz konusu olup olmadığını anlamaya çalıştığından kuşku yoktu. Öyle bir dakika kadar baktı yüzüme. Sonra yüzü birden değişti. Gene deminki alaylı, sarhoş anlatım parladı gözlerinde. Kahkahayı bastı:

– Ha, ha, ha! Taleyran, bu kadar olur! Evet, onu soyup soğana çevirdiğimi yüzüme karşı haykırıncı gerçekten donup kal-

mıştım. Nasıl da bağırıp çağırıyor, küfürler savuruyordu! Gözü pek... çılgın bir kadındı! Şimdi de beni dinleyin: Önce, söylediğiniz gibi hiç de soymadım onu. Bütün parasını kendi vermişti bana, benim paramdı artık... Tatalım ki, en iyi fragınızı bana verdiniz (bunu söylerken, üç yıl önce Terzi Ivan Skornyağın'e diktirdiğim hayli biçimsiz, tek fragıma bakıyordu) teşekkür ettim, giyiyorum onu. Bir yıl sonra aramız bozuldu, kavga ettik, verdiğiniz fragı geri istiyorsunuz. Oysa ben eskitip attım onu... Verilen bir şey geri istenir mi? Sonra, paranın benim olduğuma bakınız, geri verirdim onu, ama siz de kabul edersiniz ki ha deyince bulamazdım o kadar parayı. Demin de söyledim, duygulu, Schillerci insanlardan nefret ederim... ayrılışımızın nedeni de bu oldu zaten. Karşıma dikilip (zaten benim olan) parayı bana bağışladığını nasıl da kırıtarak haykırdığını görmeliydiniz. Tepem attı, ama gene de yerinde bir karar verdim: Parayı geri verirsem onu belki mutsuz edeceğimi düşündüm. Benim yüzümden bedbaht olmak, ömrü boyunca lanet okumak zevkinden yoksun ederdim onu. İnanın dostum, bu çeşit bedbahtlıkta, kişinin kendini haklı, dürüst görmesinin; ona kötülük eden insanın alçak olduğunu söylemeye hak kazandığına inanmasının verdiği yüce bir haz vardır. Nefret dolu bu haz daha çok Schillercilerde görülür... anlayacağınız, yiyecek bir lokma ekmeği bile olmasa, kendini mutlu hissedeceğini biliyordum. Onu bu mutluluktan yoksun etmek istemedim, para yollamadım ona. Böylece benim kuralım tam olarak kanıtlanmış oluyor: İnsanın faziletleri büyüdükçe, çoğaldıkça bencilliği o ölçüde iğrençleşir... Anlayamıyor musunuz bunu yoksa? Ama... yakalayacaktınız beni, değil mi? ha, ha, ha!... Hadi itiraf edin, yakalamak istiyordunuz beni... Ah sizi gidi Taleyran!

Kalktum.

– Hoşçakalın!

O iğrenç sesini birden değiştirdi, ciddi bir tavırla,

– Bir dakika! diye haykırdı. Son birkaç söz daha... Bakın, anlattıklarımın, çıkarımı ne pahasına olursa olsun elimden kaçırmaya yanaşmayacağımı kesinlikle anlamışsınızdır sanırım. Parayı severim. Gereksinimim de vardır ona şimdi. Kate-

rına Fyodorovna'nın parası çok. Babası on yıl şarap tekelliliği yaptı. Üç milyonu var. Çok işime yarayacak bu para. Alyoşa'yla Katya tam birbirinin dengidir. İkisi de son derece aptal. Benim istediğim de bu zaten. Bir an önce evlenmelerini bunun için istiyorum. İki üç hafta sonra Kontes'le Katya köye gidiyorlar. Alyoşa da onlarla gitmeli. Natalya Nikolayevna'yı uyarın. Duygulu, Schillervari sahneler olmasın. Bana karşı gelmesin. Kindar, acımasızımdır. Kafama koyduğumu yaparım. Ondan korkmam, her şey benim istediğim gibi olacak. Bu uyarımı sırf onu düşündüğüm için yapıyorum. Aptallık etmesin, aklını başına toplasın. Yoksa kötü. Çok kötü olur. Öpüp de başına koysun, mahkemeye vermedim onu. Şunu bilirsiniz ozan dostum, yasalar aile huzurunun koruyucusudurlar. Evladın baba sözünü dinlemesini buyururlar, evlada ana babaya olan kutsal görevlerini unutturan kimseleri de hoş görmezler. Sonra düşünün ki toplumda sözü geçen bir insanım. Oysa o zavalının biri... hem... ona neler yapabileceğimi anlayamıyor musunuz? Ama yapmadım, çünkü şimdiye dek aklı başında hareket etti. Şaşırmayın: Altı aydır her an her hareketi en dikkatli gözlerle izleniyordu. Her şeyi bütün ayrıntılarıyla biliyorum. Alyoşa'nın onu bırakmasını bunun için soğukkanlılıkla bekliyordum. Oğlum biraz eğlensin istedim. Beklediğim an gelmek üzere şimdi. Oğlumun gözünde iyi bir baba olarak kaldım. Benim için her zaman böyle düşünmesi gerek. Ha, ha, ha! Alyoşa'yla şimdiye dek evlenmediği için o akşam nasıl iltifatlar yağırdıyordum ona! Oysa bilmek isterdim nasıl evleneceğini! O akşam onu ziyaret etmeme gelince: Aralarındaki ilişkinin sona ermesinin zamanı gelmişti artık. Sırf bunun için geldim. Hem durumu kendim görüp öğrenmek istedim... Yeter mi sizce bu kadar bilgi? Belki daha birşeyler öğrenmek istersiniz: Sizi buraya niçin getirdiğimi, her şeyi açık açık söylemek varken karşınızda niçin bu kadar hokkabazlık ettiğimi, içimi döktüğümü merak ediyorsunuzdur belki?

– Evet.

Kendimi tutuyordum. Dikkatle dinliyordum onu. Başka bir yanıt veremezdim.

– Kafanızın bizim iki aptalınıkinden daha iyi çalıştığını, durumu daha iyi kavradığınızı gördüğüm için. Benim nasıl bir insan olduğumu anlayabilir, bir sürü tahminler yürütebilirdiniz. Sizi bunca zahmetten kurtarmak istedim, karşınızda kimin bulunduğunu size açık açık anlatmaya karar verdim. Böyleleri daha iyi oldu. Anlayın beni, mon ami. Nasıl bir insan olduğumu biliyorsunuz artık, onu da sevdiğinize göre, birtakım tatsız durumlarla karşılaşmaması için elinizden geleni yapacağınızı umarım. Sizin sözünüzü dinler. Yoksa iş açılır başına. Sonra, sizinle böyle açık konuşmamın üçüncü bir nedeni var... (anladınız sanırım ne olduğunu) evet. Bütün bu serüveni biraz alaya almak, hem bunu size karşı yapmak istedi canım...

Heyecandan zangır zangır titriyordum.

– İstediginiz de oldu, dedim. Öfkenizi, bizleri ne denli küçük gördüğünüzü bu açık konuşmanızda en iyi biçimde göstermiş oldunuz. İtiraflarınızın sizi benim karşımda küçük düşüreceğinden korkmadığınız gibi, utanmadınız bile benden... Gerçekten de, anlattığınız o pelerinli deliye çok benziyorsunuz. Adam yerine koymadınız beni.

O da kalktı.

– Çok doğru anlamışsınız genç dostum, dedi, anlamışsınız, boşuna değilmiş edebiyatçılığınız... Umarım dostça ayrılırız. Dostluğumuzun onuruna içmeyecek miyiz?

– Sarhoşsunuz, sırf bunun için hak ettiğiniz yanıtı vermeyeceğim size...

– Gene aşırılık. Nasıl bir yanıt hak ettiğimi söylemediniz! Ha, ha, ha! Hesabınızı ödememe izin vermezsiniz sanırım.

– Üzülme, kendim öderim.

– Elbette ödersiniz. Yolumuz da ayrı galiba?

– Evet.

– Hoşçakalın, ozan dostum. Umarım anladınız beni.

Dönüp, hafiften yalpalayarak çıktı. Uşağı arabaya binmesine yardım etti. Ben kendi yoluma gittim. Gecenin üçüydü. Yağmur yağıyordu. Zifiri bir karanlık vardı...

Dördüncü Bölüm

I

Öfkemi anlatmayacağım. Olacakları önceden kestirmiş olma-
ma karşın gene de şaşırmıştım. Prens tüm iğrençliğini bir anda
sermişti gözlerimin önüne. Anımsıyorum, duygularım belirsiz,
bulanıktı: Sanki bir şeyin altında eziliyordum, boğuluyordum.
Kapkara bir iç sıkıntısı giderek doluyordu ruhuma. Nataşa
için korkuyordum. Çok acı çekeceğini biliyordum. Ona nasıl
yardımcı olabileceğimi, olayların onu yıkmaması için neler
yapmam gerektiğini düşünüyordum. Sonuç belliydi artık, ayrı-
lacaklardı. Her şeyin bitmesine çok az kalmıştı!

Yağmurun altında eve kadar nasıl yürüdüğümü bilmiyorum.
Saat üçtü. Kapıya daha bir kez vurmuştum ki, içeriden bir in-
leme duydum, anahtar aceleyle çevrildi. Nelli hiç yatmamış,
kapının dibinde beni beklemişti sanki. Işık yanıyordu. Nel-
li'nin yüzünü görünce ürperdim. Gözlerinde hummalı parıltı-
lar, bakışında vahşi bir anlatım vardı. Tanımamıştı beni sanki.
Ateşler içinde yanıyordu. Eğilip kucakladım onu.

– Nelli, neyin var, hasta mısın?

Bir şeyden korkuyormuş gibi sokuldu bana. Kesik kesik bir-
şeyler mırıldandı. Bunları bir an önce söylemek için beni dört

gözle beklediği belliydi. Gelgelelim ne dediği anlaşılıyordu. Sayıklıyordu.

Hemen yatağa götürdüm. Korkuyormuş, onu birisinden korumam için yalvarıyormuş gibi sokuluyordu bana. Yatağına uzandıktan sonra bile, onu bırakıp gene gideceğim korkusuyla kolumdan tutuyordu. Sinirlerim çok bozuktu. Onun bu halini görünce ağlamaya başladım. Ben de hastaydım. Ağladığımı fark edince, bir şeyi anlamaya çalışıyormuş gibi dikkatle bakmaya başladı yüzüme. Kendini çok zorladığı belliydi. Yavaş yavaş anlama benzer bir şey belirdi yüzünde. Sara nöbetlerinden sonra çoğunlukla bir şey düşünemez, anlaşılır bir dille konuşamazdı. Şimdi de öyle olmuştu: Kendini çok zorlamasına karşın derdini anlatamayınca kolunu uzattı, gözyaşlarını sildi, sonra boynuma sarıldı, kendine çekti beni, öptü.

Besbelli, ben yokken nöbet gelmişti ona. Hem de kapının dibinde... Nöbet gelince uzun süre gelememişti kendine. Böyle anlarda insan gerçekte hayali birbirine karıştırır. Bir kâbus görmüş olmalıydı. Tam o sırada benim geleceğimi, kapıyı çalacağımı düşündü. Kapının dibinde yerde yatarken heyecanla beni bekliyordu. Geldiğimi duyunca aceleyle doğruldu.

“Peki ama kapının dibinde ne işi vardı?” diye düşününce birden kürklü mantosunun üzerinde olduğunu fark ettim. (Ara sıra bana uğrayıp, veresiye eşya satan yaşlı kadından bir manto almıştım ona.) Şaşırmıştım. Demek bir yere gidecekti, tam kapıdan çıkarken nöbet gelmişti. Nereye gitmek istiyordu acaba? Gitmeye hazırlanırken de kendinde değil miydi acaba?

Ateşi düşmek bilmiyordu. Biraz sonra gene kaybetti kendini. Bana geleli beri bu üçüncü nöbeti. İlk ikisini kolay atlattı. Oysa şimdi sıtmaya yakalanmıştı sanki. Başucunda yarım saat bekledikten sonra sedire bir sandalye dayayıp, beni çağırınca hemen uyanayım diye, soyunmadan yanına uzandım. Işığı söndürmemiştim. Uykuya dalıncaya dek birkaç kez baktım ona. Yüzü bembeyazdı. Dudakları ateşten çatlak çatlaktı. Yere düşünce çarpmış olmalıydı... Üst dudağı kanamıştı. Yüzündeki korku, acı anlatımı –uykuda bile atamıyordu onu içinden– bir an kaybolmuyordu. Fenalaşırsa sabah ilk iş dok-

tora gidecektim. Sıtmaya yakalanmış olmasından korkuyordum.

Nefretle "Prens korkuttu onu" diye geçirdim içimden. Sura-tına parayı fırlatan kadını anımsadım.

II

İki hafta geçti aradan. Nelli yavaş yavaş iyileşiyordu. Ateşi düşmüştü ama, hâlâ hastaydı. Nisanın sonlarında güzel, güneşli bir günde kalktı yataktan. Paskalyaya bir hafta vardı.

Zavallı kız! Öykümü eski düzende sürdüremeyeceğim artık. Bu anlattığım olayların üzerinden çok zaman geçti. Nelli'nin o soluk, zayıf yüzünü; yalnız kaldığımızda yattığı yerden bana, aklından geçenleri anlamamı istiyormuş gibi uzun uzun bakışını arumsadıkça hâlâ içim sızlar, bir tuhaf olurum. Ne düşündüğünü anlamadığımı, şaşkınlığımın geçmediğini görünce dudaklarında hafif bir gülümseme belirir, ince, kuru parmaklı, ateş gibi yanan elini içtenlikle bana uzatırdı... Artık her şey geçti, her şey biliniyor. Oysa ben bu hasta, bitmiş ezilmiş küçük yüreğin sırrını hâlâ çözemedim.

Öykümden uzaklaşacağımın farkındayım. Ama şu anda yalnız Nelli'yi düşünmek istiyorum. Çok tuhaftır; şimdi hastane ranzasında, bir zamanlar öylesine sevdiğim herkesçe terk edilmiş, yalnız başıma yatarken geçmişi düşündükçe bazen aklıma, o zaman dikkatimi çekmemiş, üzerinde durmadığım birtakım küçük ayrıntılar geliyor. Birden bambaşka bir önem kazanıyorlar. Şimdiye dek anlayamadığım bazı şeyleri anlatıyorlar bana.

Nelli'nin hastalığının ilk dört gününde doktorla ben çok korku çektik, ama beşinci gün doktor dışarı çağırdı beni, korkulacak bir şeyin kalmadığını, kızın iyileşeceğini söyledi. Bu, Nelli'nin ilk hastalığında çağırdığım, boynundaki kocaman Stanislav Nişaru'yla onu pek şaşırtan iyi kalpli, babacan, yaşlı doktordu.

Sevinçle,

– Korkulacak bir şey kalmadı demek? diye sordum.

– Evet, iyileşecek, ama kısa bir zaman sonra ölecek.

Bu söz şaşkına çevirmişti beni.

– Ölecek mi? diye haykırdım. Niçin?

– Evet, günleri sayılı. Hastanın kalbinde doğuştan organik bir aksaklık var. En küçük bir kötü durumda gene yatağa düşecek. Belki gene atlatır, ama sonra gene hastalanacak, sonu ölüm.

– Kurtulmasına en küçük bir umut yok mu? Hayır, doktor, olamaz bu!

– Olur! Ama hasta her çeşit heyecandan uzak, huzur, mutluluk dolu bir yaşam sürerse ölümden bir zaman için uzak olabilir, hatta hiç umulmadık... tuhaf, akıl almaz olaylar görülmüştür... sözün kısası, hasta çok sayıda uygun koşulun bir araya gelmesiyle kurtulabilir belki, ama kesin kurtuluş söz konusu değil.

– Tanrım, ne yapsam ben şimdi?

– Öğütlerimi dinleyeceksiniz, hastayı her çeşit heyecandan uzak tutacaksınız, ilacını zamanında almasına dikkat edeceksiniz. Kızın sinirli, heyecanlı bir yaradılışı var. Çok da yaramaz. İlacını zamanında almak istemeyebilir, demin olduğu gibi.

– Evet doktor. Gerçekten çok tuhaf bir kız, ama ben hastalığına veriyorum bunu. Dün pek usluymuştu. Bugün de ilacını ona verirken farkında değilmiş gibi kolunu bir salladı, kaşığı düşürdü elimden. Yeni bir paket tozu açıp kaşığa boşaltıyordum ki, kutuyu kapıp yere fırlattı, sonra ağlamaya başladı...

Bir an düşündükten sonra ekledim:

– Ağlaması ilacı almak istemediğinden değil galiba...

– Hım! Bunun nedeni sinirlerinin bozukluğu. Başından geçen felaketlerin bir sonucu (Nelli'nin öyküsünün birçok yerini açık açık, ayrıntularıyla anlatmıştım doktora. Duygulanmıştı.) Zaten bu yüzden hasta oldu zavallı. Şimdilik ilacını düzenli almasına dikkat etmemiz gerekiyor. Bir kez daha konuşacağım onunla. Doktor sözü dinlemesini... yani ilacını almasını söyleyeceğim.

Mutfaktan çıktık (doktorla orada konuşuyorduk), ihtiyar hastanın yanına gitti. Nelli konuşmalarımızı duymuştu sanırım: Başını yastıktan kaldırmış; bizden yana kulak kabartıyordu. Aralık kalmış kapıdan görmüştüm onu. Biz odaya girince yaramazı yatağa gömülmüş bulduk. Alaylı alaylı gülümseyerek

yüzümüze bakıyordu. Dört gün içinde çok zayıflamıştı zavallı. Gözleri çukura kaçmıştı. Ateşi bir türlü düşmüyordu. Petersburg'daki Almanların en iyi yüreklisi olan doktoru pek şaşır-
tan muzip bakışları, yaramazlıkları yadırganıyordu artık.

İhtiyar ciddi bir tavırla, ama sesini elinden geldiğince yumuşatarak, ilacını zamanında, almasının gerektiğini, tatlı bir dille anlattı. Nelli hafifçe doğruldu, birden kolunu kaşığa çarptı –bilmeden çarpmış gibi davranmıştı,– gene döktü ilacı. Bunu bilerek yaptığını biliyordum. İhtiyar sakın,

– Çok dikkatsizsiniz, dedi, hiç iyi bir şey değil bu. Hem öyle sanıyorum bilerek döktünüz ilacı. Ayıp, yakışmaz size. Ama... olsun varsın, bir paket daha açiveririz.

Nelli doktorun gözlerinin içine bakarak gülmeye başladı.

Beriki başını sallıyordu. Yeni bir paket açarken,

– Ayıp bu yaptığınız, çok ayıp, diyordu.

Nelli gülmemek için kendini zorlayarak,

– Kızmayın, dedi, içeceğim... Seviyor musunuz beni?

– Yaramazlık yapmazsanız çok severim.

– Çok mu?

– Evet çok.

– Ya şimdi sevmiyor musunuz?

– Şimdi de seviyorum.

– Sizi öpmek istersem siz de beni öper misiniz?

– Elbette. Ama bunu hak etmelisiniz.

Nelli gene tutamadı kendini, gülmeye başladı. Doktor son derece ciddi, fısıldadı bana:

– Hasta aslında şen yaratılışlıdır, ama şimdi neşesi sinirden...

Nelli bitkin sesiyle, birden,

– Pekâlâ, içeceğim ilacımı, diye bağırdı, ama siz de, büyüdü-
ğüm zaman evleneceksiniz benimle, tamam mı?

Bu buluşu belli ki pek hoşuna gitmişti. Biraz şaşırın dokto-
run vereceği yanıtı beklerken gözleri ışıllı parlıyordu. Gül-
memek için kendini zorladığı için dudakları titriyordu.

Kızın bu yeni şakasına elinde olmadan gülümsedi doktor,

– İyi, akıllı, uslu bir kız olursanız, dedi, bir de...

Nelli sözünü kesti:

– Bir de ilacımı zamanında alırsam, değil mi?

– Evet.

Doktor gene fısıldadı bana:

– Çok iyi yürekli bir kız, çok da akıllı, ama doğrusu... şu evlenmek işini nereden çıkardı anlayamadım...

Kaşığı doldurup gene götürdü Nelli'ye. Kız bu kez kurnazlık etmeye bile kalkışmadı, kaşığa aşağıdan yukarı hızla vurduğu gibi ilacı adamcağızın yüzüne, gömleğine boşalttı. Nelli kahkahayla gülüyordu. Ne var ki önceki gibi çocuksu, şen kahkahalar değildi bunlar. Yüzünden sert, acımasız bir anlatım gelip geçti. Benimle göz göze gelmekten kaçınıyor, yalnızca doktora bakıyordu. Huzursuz olduğu besbelli alaycı tavırla “gülünç” ihtiyarın ne yapacağını bekliyordu.

Doktor mendilini çıkarıp yüzünü, gömleğini temizlerken,

– O! dedi, gene mi... Ne şanssızlık! Neyse... bir paket daha açabiliriz.

Nelli'yi çok şaşırtmıştı bu. Kızmamızı, bağırıp çağırılmamızı bekliyordu. Hemen ağlamaya başlamak, sinir krizi gelmiş gibi hıçkırmak, ilacı gene bir vuruşta dökmek, hatta eline geçirdiği bir şeyi kırmak böylece sızlayan yüreğinin ateşini söndürmek için belki bilinçsiz olarak istiyordu kızmamızı. Bu çeşit kaprisler yalnızca hastalarda ya da Nelli'de görülmez. İçimde, birisinin bana hakaret etmesi ya da gücenebileceğim bir şeyi söylemesi isteğiyle odamda bir aşağı bir yukarı dolaştığım çok olmuştur. Böyle durumlarda “boşalan” kadınlar acı acı ağlarlar, duygulu olanlarına sinir buhranı bile gelir. Son derece olağan bir durumdur bu. Çoğunlukla insanın içinde hiç kimsenin bilmediği, istese bile kimseye açmadığı bir keder bulunduğu zamanlar görülür.

Ama olaya alınan ihtiyarın kötü bir sözcük söylemeyip, ona üçüncü kez ilaç hazırlarken gösterdiği meleklere özgü iyi yüreklilik Nelli'yi bir anda durultmuştu. Gülmesi kesildi, yüzü kızardı, gözleri nemlendi. Bana baktı, hemen kaçırıp bakışını. Doktor ilacı götürdü ona. Sessizce, ürkek ürkek içti hepsini. Sonra doktorun kırmızı, tombul elini tuttu, başını yavaşça kaldırıp yüzüne baktı.

– Siz... kızdınız... çok kötü bir kı... diye başladı.

Ama sözünün sonunu getiremedi. Yorganı başına çekip hüngür hüngür ağlamaya başladı.

– Ah yavrum, ağlamayın... Önemi yok bunun... Sinirleriniz bozuk biraz, hepsi o kadar. Su için.

Ama Nelli'nin dinlediği yoktu. İhtiyar ha ağladı ha ağlayacaktı.

– Kendinize gelin... diye ekledi, üzölmeyin. İyi bir kız olursanız evleneceğim sizinle...

Yorganın altından hıçkırıklarla kesilen tiz, sinirli, çok iyi tanıdığıım bir kakhaha duyuldu.

– İlacımı da alırsam tabii!..

Doktor ağlamaklı,

– İyi, temiz bir kız, dedi. Zavallı yavru!

O günden sonra doktorla Nelli arasında tuhaf bir yakınlık başladı. Bana karşı ise giderek aksileşiyordu. Bunu neye vereceğimi bilmiyordum. Bu değışikliğin onda birdenbire olması şaşırtıyordu beni. Hastalığının ilk günlerinde bana düşküdü, bakmaya doyamıyormuş gibi gözlerini ayırmıyordu yüzümden. Elimi sıvacık avcuna alıyor, yanına oturtuyordu beni. Canımın sıkkın, üzüntülü olduğumu fark ederse, kendi acılarını unutmaya çalışarak benimle şakalaşıyor, neşelenmem için çırpınıyordu. Geceleri çalışmamı, ya da oturup onu beklememi istemiyor, sözünü dinlemediğimi görünce üzölüyordu. Bazen telaşlı oluyordu. Niçin canımın sıkıldığını, neler düşündüğümü öğrenmek için soru yağmuruna tutuyordu beni. Ama tuhaftır, söz Nataşa'dan açılınca hemen susuyor, ya da konuyu değıştiriyordu. Nataşa'dan söz etmediğimiz zamanlar seviniyor, bir yere gitmek için şapkamı aldığım zamanlarsa mahzun, bakıyordu yüzüme.

Hastalığının dördüncü günü gene geç saate dek Nataşa'nın yanındaydım. Konuşacak çok şeyimiz vardı. Evden çıkarken Nelli'ye çabuk döneceğimi –niyetim öyleydi– söylemiştim. Nataşa'da otururken Nelli'yi hiç merak etmiyordum: Yalnız değıildi. Bir ara bana uğrayan Maslobojev'den Nelli'nin hasta olduğunu, çok zorluk çektiğimi duyan Aleksandra Semyonovna

yanındaydı. Tanrım, iyi yürekli kadın birşeyler yapabilmek için nasıl çırpınıyordu. Maslobojev'e,

– Bu durumda yemeğe de gelemez bize!.. demiş. Ah Tanrım! Yalnız başına ne yapıyor acaba zavallı! Elimizden gelen iyiliği yapmalıyız ona. Bu fırsattan yararlanmalıyız.

Kocaman bir bohça hazırlayıp, bir faytona atladığı gibi hemen bize gelmiş. Sana yardım etmek için geldiğini söyledi, elindeki bohçayı açtı. Neler çıkmadı içinden: Hastaya şuruplar, reçeller, piliç, tavuk –hasta iyileşmeye yüz tutarsa yer diye– elma, portakal, (doktor izin verirse hastaya yedirmek için) Kiev reçelleri, hastane donatıyormuş gibi yatak takımları, iç çamaşırları, peçeteler, sargı, pansuman bezi...

Bir acelesi varmış gibi çabuk çabuk konuşarak,

– Her şeyi getirdim, dedi, bekâr olduğunuz için sizde bulunmaz diye düşündüm. Bulunsa bile bir tane olur... Filip Filipiç söyledi... Ne duruyorsunuz, çabuk tutun elinizi biraz! Yapılacak işleri söyleyin bana. Kız nasıl? Kendinde mi? Ah, böyle çok rahatsız olur. Yastığını düzeltmeliyiz, başı biraz daha alçak olmalı. Hem başının altına deri bir yastık koysak iyi olur... Serin tutar başını. Ah, ne aptalım! Getirmeyi nasıl akıl edemedim! Hemen gidip alırım... Ateş de getireyim mi? Bizim kocakarıyı yollarım size. Tanıdığım yaşlı bir kadın var. Kadın bir yardımcınız yok... Şimdi ne yapsak? Bu da nedir? Ot... doktor verdi değil mi? Kaynatıp suyunu içmek için olacak. Hemen gidip yakayım ateşi.

Ama yatıştırdım onu. Umduğu kadar çok işin olmadığını öğrenince şaşırıp, kederlendi. Ne var ki hevesi gene de kırılmadı. Hemen Nelli'yle ilgilenmeye başladı. Çok faydası dokundu bana... Her gün uğradı. Telaşlı bir hali vardı. Hep "Filip Filipiç böyle yapmamı söyledi" diyordu. Nelli'den çok hoşlanmıştı. İki kız kardeş gibi seviyorlardı birbirlerini. Bence Aleksandra Semyonovna da en azından Nelli kadar çocuktuktu. Hasta kızcağızı eğlendirmek, neşelendirmek için gülünç öyküler anlatıyordu ona. Öylesine anlaşmışlardı ki, Aleksandra Semyonovna eve giderken Nelli ağlamaklı oluyordu. Oysa Aleksandra Semyonovna ilk geldiği gün benim hasta kız pek şaşırmış,

hatta –niçin geldiğini anlamadığı için– surat asmış, aksileşmişti. Aleksandra Semyonovna gidince, canı sıkkın sormuştu:

– Ne diye geldi bu kadın?

– Sana yardım etmek için, Nelli.

– Aman... Niçinmiş? Benim bir iyiliğim dokunmadı ki ona.

– Temiz yürekli insanlar iyilik yapmak için kendilerine iyilik yapılmasını beklemezler Nelli. İhtiyacı olan kimselere seve seve yardım ederler. Dünyada iyi insanlar çoktur Nelli. Senin şanssızlığın, ihtiyacın olduğu zaman onlarla karşılaşmamanda.

Nelli sustu, masama oturdum. Ama on beş dakika sonra su istemek bahanesiyle çağırdı beni –sesi çok zayıf çıkmıştı– yanına gidince birden kucakladı beni. Başını göğsüme dayadı, uzun süre öyle durdu. Devrisi gün Aleksandra Semyonovna geldiğinde tatlı bir gülümsemeyle, ama bir şeyden utanıyormuş gibi karşıladı onu.

III

İşte o gün gece geç saate dek Nataşa'da oturdum. Eve geldiğimde Nelli uyuyordu. Aleksandra Semyonovna'nın da çok uykusu vardı, ama hastanın başucunda oturmuş, beni beklemişti. Nelli'nin önceleri pek neşeli olduğunu, hatta kahkahalarla güldüğünü söyledi. Ama benim gecikmem üzerine sesi kesilmiş, düşüncelere dalmış. Aleksandra Semyonovna şöyle diyordu: "Sonra başının ağrıdığından yakındı, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Ne yapacağımı şaşırdım. Bir ara Natalya Nikolayevna'yı sordu. Ama tanıımıyordum ki Natalya Nikolayevna'yı... sorularına yanıt veremedim. Gene ağlamaya başladı, öyle ağlaya ağlaya uyuyakaldı... Hadi hoşçakalın Ivan Petroviç. Şimdi biraz daha iyi... eve gitmeliyim. Filip Filipiç geç kalma demişti. Saklamayacağım sizden, bu akşam iki saatliğine yollamıştı beni, bu saate dek izinsiz kaldım. Ama siz merak etmeyin beni. Kızmaz... Yalnız bir şey var... Ah, sevgili Ivan Petroviç, ne yapsam? Son günlerde körkütük sarhoş geliyor eve hep! Önemli işleri var, benimle konuşmuyor bile, durmadan

düşünüyor. Kaçmıyor gözümden. Ama akşamları gene sarhoş... Hep aklım evde. Dönmüşse, kim yatıracak onu? Hadi hoşçakalın, ben gidiyorum. Hoşçakalın Ivan Petroviç. Baktım da, çok kitabınız var. Galiba hepsi akıllı insanların okuyacağı cinsten... Çok aptalımdır... bu yaşa geldim, bir tek kitap bile okumadım... Neyse, yarın görüşürüz...”

Sabah keyifsiz uyandı Nelli. Sorularına yanıt vermek istemiyordu. Bana kızmıştı sanki. Yalnız, kaçamak bakışlarını birkaç kez yakaladım üzerimde. Bu bakışlarında gizli bir iç acısı, bana çekinmeden baktığı zamanlardaki bakışında bulunmayan bir sevgi vardı. Yukarıda anlattığım ilaç içme yüzünden doktorla arasında geçen olay da o gün olmuştu. Şaşırp kalmıştım doğrusu.

Nedense bana karşı Nelli değişmişti. Tuhaflığı, kaprisleri, bana olan nefreti benden ayrıldığı güne, romanımızın bütün düğümünü çözen olaya dek sürdü. Ama bunu sonra anlatacağım.

Bana karşı eskisi gibi iyi, candan davrandığı anlar da oluyordu. Sanki daha bir fazla seviyordu beni böyle anlarda, çoğunlukla ağlamaya başlıyordu. Ama biraz sonra gene aksileşiyor, gene kötü kötü bakıyordu bana. Doktorun yanında olduğu gibi huysuzluk ediyordu. Bir hareketinden hoşlanmadım mı kahkahalarla gülmeye başlıyor, sonunda çoğunlukla ağlıyordu.

Bir kez Aleksandra Semyonovna'yla bile atışmıştı. Ondan yardım istemediğini söylemişti. Aleksandra Semyonovna'nın yanında ona sitem edince kızdı, içinde birikmiş tüm öfkeyle karşı geldi bana. Ama sonra birden sustu, tam iki gün hiç konuşmadı benimle. İlaç almak, yemek yemek, su içmek istemedi. Yalnız ihtiyar doktorun sözünü dinliyordu.

İlaç olayından sonra doktorla ikisinin arasında tuhaf bir yakınlığın başladığını söylemiştim. Nelli çok seviyordu ihtiyarı. Her zaman –biraz önce somurtan o değilmiş gibi– güler yüzle karşılıyordu onu. İhtiyar da her gün uğramaya başlamıştı. Bazen günde iki kez geliyordu. Nelli iyileşmeye, yavaş yavaş yaktan kalkmaya başlayınca bile onun kahkahalarını, şakalarını duymadan bir gün edemiyordu adamcağız. Öylesine büyülenmişti. Eğitici, resimli kitaplar getiriyordu ona. Hatta birini

parayla almıştı. Daha sonra tatlılar, güzel kutularda şekerler getirmeye başladı. Böyle zamanlarda, yaş gününü eğlencesine getirirmiş gibi mağrur bir tavırla girerdi içeri. Nelli hemen anlardı armağanla geldiğini. Doktor, getirdiği şeyi göstermez, kurnaz kurnaz gülümseyerek Nelli'nin yanına oturur; akıllı uslu bir kızın iyi armağanlar hak ettiğini söylerdi. Bunu söylerken Nelli'ye öylesine içten bakardı ki, kahkahalarla gülen kızın bakışlarında elinde olmadan sevgi parıltıları belirirdi. İhtiyar sonunda mağrur bir tavırla ayağa kalkar, şeker kutusunu Nelli'ye uzatır, "Benim cici nişanlıma" diye eklerdi. O anda hiç kuşku yok, Nelli'den mutlu hissediyordu kendini.

Sonra konuşmaya başlıyorlardı. Bir doktor olarak sürüyle öğütler veriyordu Nelli'ye. Ders verir gibi,

– İnsan önce sağlığına dikkat etmelidir, diyordu. Bunun üç yararı vardır: Bir, ölmez; iki, sağlığını yitirmez; üç, bunların sonucunda mutlu olur. Sevgili Nelli, sizi üzen birtakım şeyler varsa, unutmaya çalışmalısınız onları, hiç aklınıza getirmemelisiniz. Yoksa... hep iyi, neşeli şeyler düşünün...

Nelli soruyordu:

– İyi, neşeli dediğiniz nedir?

Doktoru şaşırtıyordu bu soru.

– Şey işte canım... sözgelimi, sizin yaşınıza yaraşan bir oyun düşünün; ya da... buna benzer bir şey.

– Oyun oynamak istemiyorum, diyordu Nelli, oyun oynamaktan hoşlanmıyorum. Yeni yeni giysiler seviyorum.

– Yeni giysiler mi? Hım! Bu iyi değil işte. İnsan kendisinin olan şeylerle yetinmesini bilmelidir. Ama... yeni giysi sevmek de... ayıp değil kuşkusuz...

– Sizinle evlendiğimiz zaman bana yeni giysiler alacak mısınız?

Doktor elinde olmadan kaşlarını çatıyordu:

– Bu da nereden çıktı şimdi?

Nelli muzip, gülümsüyordu. Hatta bir keresinde –galiba farkına varmadan– gülümseyerek bana da bakmıştı. Doktor,

– Ama şey... iyi bir ev kadını olursanız alırım elbette, diye karşılık veriyordu.

– Evlendiğimiz zaman da her gün ilaç içecek miyim?

Doktorun yüzü yavaş yavaş gülmeye başlıyordu.

– Arada bir içmen gerekir belki.

Nelli kahkahayla gülmeye başlıyordu. İhtiyar da gülüyordu, sevgisiyle bakıyordu ona. Sonra bana dönüp,

– Çok zeki! diyordu. Ama gene de kaprisli, hodbin... sinirleri hâlâ düzelmemiş.

İhtiyar haklıydı. Nelli'yi bir türlü anlayamıyordum. Ona karşı büyük bir suç işlemişim gibi, hiç konuşmak istemiyordu benimle. Çok üzüyordu beni bu. Canım sıkılmaya başlamıştı artık. Hatta bir gün ben de konuşmadım onunla, ama devrisi gün yaptığımdan utandım... Sık sık ağlıyordu, onu susturmak için ne yapacağımı bilemiyordum. Ama bir gün konuştu benimle.

Akşamüzeri eve döndüğümde yastığın altına aceleyle bir kitap sakladığını gördüm. Ben yokken masamın üzerinden alıp okuduğu romanımdı bu. Niçin saklamıştı benden? “Utaniyor sanki!” diye geçirdim içimden, ama renk vermedim. On beş dakika sonra bir iş için mutfığa gitmemden yararlanıp acele fırladı, kitabı eski yerine koydu. Döndüğümde masamın üzerindeydi... İki dakika sonra yanına çağırdı beni, sesinde heyecana benzer bir şey vardı. Dört gündür ilk kez konuşuyordu benimle. Titrek bir sesle,

– Siz... bugün... Nataşa'ya gitmeyecek misiniz? diye sordu.

– Gideceğim Nelli. Bugün görmek zorundayım onu.

Nelli bir süre sustu, sonra gene o zayıf, titrek sesiyle,

– Çok mu... seviyorsunuz onu? dedi.

– Evet Nelli, çok seviyorum.

– Ben de çok seviyorum onu, diye fısıldadı.

Gene sustu. Biraz sonra yüzüme ürkek ürkek bakarak.

– Ona gitmek, onun yanında kalmak istiyorum, dedi.

Şaşırmıştım.

– Olmaz Nelli! dedim. Benim yanımda kalmak niçin istemiyorsun?

Yüzü birden kıpkırmızı kesildi.

– Niçin olmazmış? Onun babasının yanına gitmem için beni

kandırmaya çalışan siz değil miydiniz? Hizmetçisi var mı Nataşa'nın?..

– Var.

– Yol versin ona; ben görürüm bütün hizmetini. Karşılık istemeden her işini yapacağım... Seveceğim onu, yemeğini pişireceğim. Öyle söyleyin kendisine.

– Çok tuhafsın Nelli? Hem onu çok yanlış tanımışsın. Seni hizmetçi almaya razı olacağını mı sanıyorsun? Alsa alsa küçük kız kardeşi gibi alır seni.

– O zaman istemem. İstemem...

– Neden?

Nelli yanıt vermedi. Dudakları titriyordu. Ha ağladı, ha ağlayacaktı. Biraz sonra,

– Peki, sevdiği adam bırakıyor mu onu? diye sordu.

Şaşırmıştım.

– Nereden biliyorsun bunu sen Nelli? dedim.

– Siz anlatmıştınız ya... önceki sabah Aleksandra Semyonovna'nın kocası geldiğinde ona da sordum: Her şeyi anlattı bana.

– Maslobojev mi geldi buraya?

Nelli başını önüne eğip karşılık verdi:

– Evet.

– Bana niçin söylemedin bunu?..

– İşte...

Bir an düşündüm. Ne dolaplar çeviriyordu şu Maslobojev. Gidip görmeliydim onu.

– Hem Alyoşa'nın Nataşa'yı bırakmasından sana ne Nelli?

Başını kaldırmadan,

– Çok seviyorsunuz onu, dedi, yalnız kalırsa evlenirsiniz belki.

– Hayır Nelli, benim onu sevdiğim gibi o beni sevmiyor... sonra ben... Hayır Nelli, olmaz böyle bir şey.

Nelli başını kaldırıp yüzüme bakmadan alçak sesle,

– Hizmetçi gibi her işinize koşardım, diye fısıldadı, keyfinizce, mutlu yaşadınız.

İçim sızlıyordu, “Nesi var bu kızın. Tanrım, nesi var?” diye soruyordum kendi kendime, Nelli sustu, o akşam bir daha hiç

konuşmadı benimle. Sonra Aleksandra Semyonovna söyledi, arkamdan geç saatlere kadar ağlamış. Öyle ağlaya ağlaya da uyuyakalmış. Gece uyku arasında sık sık birşeyler sayıkladı...

Ama o günden sonra daha bir kapandı içine. Benimle hiç mi hiç konuşmamaya başladı. Evet, sevgi dolu kaçamak birkaç bakışını yakalamıştım üzerimde, ama –bu zayıflığına kızıyor-muş gibi– giderek mahzunlaşıyordu. Dahası doktora bile –zavallı ihtiyarı çok üzüyordu bu– soğuk davranıyordu. Öte yandan, gün geçtikçe düzeliyordu sağlığı. Doktor açık havada birkaç dakika dolaşmasına bile izin vermişti. Havaalar güzel gidiyordu. O yıl hayli geçe rastlayan paskalya yortusundan önceki Kutsal Hafta'daydık. Sabah erkenden çıkmıştım evden. Nataşa'yı görmeliydim. Nelli'yi biraz dolaştırmak için erken dönecektim. Yanında kimse yoktu.

Ama evde beni nasıl çarpıcı bir olayın beklediğini anlattım. Aceleyle dönmüştüm. Anahtar kapının dışındaydı. Girdim: Kimsecikler yoktu. Elim ayağım tutulmuştu. Kalemle, iri iri şöyle yazılmıştı masanın üzerindeki kağıda:

“Sizi bırakıp kaçıyorum, bir daha hiç dönmeyeceğim. Ama çok seviyorum sizi.

Nelli'niz”

Dehşet içinde bir çığlık attım, koşarak çıktım evden.

IV

Sokağa yeni çıkmış, ne yapsam, ne yana gitsem diye düşünüyordum ki kapının önünde bir fayton ilişti gözüme. Aleksandra Semyonovna iniyordu faytondan. Bir kez daha kaçmasından korkuyormuş gibi, Nelli'nin elinden sıkı sıkı tutmuştu. Yanlarına koştum.

– Nelli, ne oldu sana! diye bağırdım. Nereye gittin. Niçin gittin?

Aleksandra Semyonovna kuş civıltısına benzeyen ince sesiyle,
– Durun, dedi, acele etmeyin. Önce içeri girelim, her şeyi öğreneceksiniz.

Merdivenlerde çabuk çabuk konuşarak fısıldadı bana:

– Öyle şeyler anlatacağım ki size Ivan Petroviç, küçük dilinizi yutacaksınız... Hele bir girelim içeri...

Çok önemli haberleri olduğu yüzünden belliydi. Yukarı çıktığımızda,

– Hadi sen yat Nelli, dedi. Hemen yatağa gir. Çok yorgunsun... hasta hasta o kadar yolu koştun, hadi yat canım. Biz de mutfığa geçelim, rahat uyusun kız.

Onu izlemem için göz kırptı bana. Ama Nelli yatmamıştı. Yatağında oturmuş, ellerini yüzüne kapamış öyle duruyordu.

Dışarı çıktık, Aleksandra Semyonovna hemen anlattı bana durumu. Sonra daha ayrıntılarıyla öğrendim olayları. Şöyle olmuştu:

Benim eve dönmemden iki saat önce Nelli bana yazdığı pusulayı masanın üzerine bıraktıktan sonra doğru ihtiyar doktora koşmuştu. Adresini biliyordu. Doktor, onu görünce donup kaldığını söylüyordu, “gözlerine inanmamış.” Sözlerini bitirirken “onu gerçekten gördüğüme şimdi bile inanmıyorum, hiçbir zaman da inanmam,” diye ekledi. Oysa Nelli'nin ona gittiği doğruydü. Kız içeri girip, ihtiyar kendini daha toparlayamadan boynuna atıldığında doktor çalışma odasında koltuğuna oturmuş, sırtında sabahlığı, keyifli keyifli kahvesini içiyormuş. Nelli, boynuna sarılıp yanaklarını, ellerini öpmüş, ağlamaya başlamış. Birbirini tutmaz sözcüklerle onu yanına alması için yalvarmış. Benimle artık yaşayamayacağı, evden kaçtığını, çok acı çektiğini, bir daha onunla alay etmeyeceğini, yeni giysiler istemeyeceğini, akıllı uslu bir kız olacağını, çok okuyacağını, “gömleklerini yıkayıp ütölemesini” öğreneceğini (hiç kuşku yok ki yolda –belki de çok önceden– düşünmüştü bütün bunları) nihayet, gerekirse her gün ilaç içeceğini söylemiş. Evlenme konusunun ise bir şaka olduğunu eklemiş. İhtiyar Alman, ağzı açık, sigarasını tuttuğu sağ eli havada, öyle kalakalmış. Sigarasının söndüğünün bile farkına varmamış. Biraz kendine gelince,

– Matmazel, demiş, anladığım kadarıyla sizi yanıma almamı istiyorsunuz. Ama olamaz bu! Gördüğünüz gibi, fakirim, param yok... Hem böyle birdenbire... Korkunç bir şey bu! Sonra,

yanılmıyorsam evinizden kaçtınız. Çok ayıp... Hem şu da var, yalnız iyi havalarda büyüğünüzle dolaşmanıza izin vermiştim, oysa siz evden kaçıyorsunuz... ilacınızı içmiyorsunuz. Aklım almıyor doğrusu...

Sözünü bitirmesini beklememiş Nelli. Gene ağlamaya, yalvarıp yakarmaya başlamış. Ama bir yararı olmamış. İhtiyar giderek daha şaşırıyormuş. Sonunda Nelli "Tanrım!" diye bağırarak çıkmış odadan. Doktor olanları bana anlatırken sözünü şöyle bitirdi: "O gün akşama dek gelemedim kendime... gece de ilaç içtim..."

Nelli oradan Masloboyevlere koşmuş. Önceden onların adresini de öğrenmişmiş. Güç de olsa bulmuş evlerini. Masloboyev evdeymiş. Nelli'nin onlarda kalmak istediğini duyunca Aleksandra Semyonovna ellerini çırpmış. Bunu niçin istediğini, onu üzen şeyin ne olduğunu, benden kaçmasının nedenini sormuş. Nelli yanıt vermemiş. Kendini sandalyenin üzerine atmış. Aleksandra Semyonovna, "Öyle ağlıyordu, öyle ağlıyordu ki, ölecek sandım," diye anlatıyordu. Nelli onu hizmetçiliğe, hiç değilse aşçılığa kabul etmeleri için yalvarıyormuş, "Yerleri süpürürüm, çamaşır yıkamasını öğrenirim," diyormuş. (Çamaşır yıkama konusuna pek umut bağlıyor, nedense bunu çok önemli sayıyordu.) Aleksandra Semyonovna, Nelli'yi yanlarında alıkoymak, durumu da bana bildirmek daha iyi olur demiş. Ama Filip Filipiç kesinlikle karşı durmuş bu düşünceye. Kaçağı hemen geri götürmesini buyurmuş. Yolda Aleksandra Semyonovna kucaklamış Nelli'yi, öpmüş. Kız bu kez nedense daha çok ağlamaya başlamış. Onu görünce Aleksandra Semyonovna da ağlamış. Yol boyunca hep ağlamışlar. Aleksandra Semyonovna hıçkırıklar arasından.

– Niçin, niçin onun yanında kalmak istemiyorsun Nelli? diye sormuş. Eziyor mu seni?

– Hayır, ezmiyor...

– Neden öyleyse?

Nelli, sinir krizi gelmiş gibi hüngür hüngür ağlayarak, yaşamam artık orada... hep huysuzluk ediyorum ona... ama o çok iyi... sizin yanınızda huysuzluk etmem... çalışırım.

– Niçin huysuzluk ediyorsun Nelli?..

– İşte...

Aleksandra Semyonovna gözyaşlarını silerek,

– Ondan öğrenebildiğim tek şey bu “işte” oldu, diye bitirdi sözünü. Ne zavallı bir çocuk! Saradan mı öyle dersiniz Ivan Petroviç?..

Nelli'nin yanına girdik. Yüzünü yastığa gömmüş, ağlıyordu. Önünde yere diz çöktüm, ellerini tutup öpmeye başladım. Hızla çekti ellerini, daha çok ağladı. Ne söyleyeceğimi bilemiyordum. Tam bu anda ihtiyar İhmenev girdi içeri. Hepimizi yukarıdan aşağı süzdükten sonra,

– Merhaba Ivan, dedi, bir iş için geldim sana.

Beni yere diz çökmüş görünce şaşırılmıştı. Son günlerde hastaydı. Yüzü bembeyazdı. Zayıflamıştı. Birisine gösteriş yapıyormuş gibi, hastalığını umursamıyordu, Anna Andreyevna'nın yalvarıp yakarmalarına aldırmadan, yatmıyor, işleri için oraya buraya koşturup duruyordu.

Aleksandra Semyonovna ihtiyarın yüzüne dikkatli dikkatli bakarak,

– Şimdilik hoşçakalın, dedi. Filip Filipiç, erken dönmemi söylemişti. İşlerim var da... Neyse, akşamüzeri gene uğrarım size, iki saat kalırım.

İhmenev, besbelli aklı başka bir yerde,

– Kim bu? diye fısıldadı.

Anlattım.

– Hım... Sana bir iş için geldim Ivan...

Niçin geldiğini biliyordum. Bana gelmesini bekliyordum zaten. Nelli hakkında konuşmak, kızı benden istemek için gelmişti. Anna Andreyevna yetim kızı eve almaya sonunda razı olmuştu. Onu kandırmak için çok uğraşmışım. Annesi dedesince lanetlenmiş bu kimsesiz kızın durumunun Nikolay Sergeyiç'in duygularını değiştireceğini söylemiştim. Planımı öylesine güzel, heyecanlı anlatmışım ki, kızı bir an önce gidip getirmesi için kocasını bu kez o sıkıştırmaya başlamıştı. Seve seve işe koyulmuştu ihtiyar: Anna Andreyevna'sını sevindirmek istiyordu. Sonra bazı düşünceleri daha vardı... Ama ileride da-

ha ayrıntılarına inerek anlatacağım bunları...

Nelli'nin ihtiyarı daha ilk görüşünde sevmediğini söylemiştim. Sonraları, İhmenev'in adı edilince kızın gözlerinde bir nefret parlıtısı dikkatimi çekmeye başlamıştı. İhtiyar doğrudan doğruya konuya girdi. Hâlâ yüzünü yastığa gömmüş, öyle duran Nelli'nin yanına gitti, elini tuttu,

– Kızımız olarak evimize gelmek ister misin? diye sordu. Bir kızım vardı canımdan, dünyada her şeyden çok severdim onu, ama yok artık o. Öldü. Evimde ve... Yüreğimde onun yerini almak ister misin?..

İhtiyarın ateşten kupkuru, kızarmış gözlerinde yaşlar parlıyordu.

Nelli başını kaldırmadan,

– Hayır, istemem, diye karşılık verdi.

– Peki ama niçin, yavrum? Hiç kimsen yok. İvan'ın yanında temelli kalamazsın, oysa benim evim sıcak bir yuva olacak sana.

Nelli başını kaldırdı. Yatakta ihtiyarın karşısına oturdu.

– İstemiyorum, çünkü siz acımasız, kalpsiz bir insansınız! dedi. Evet, kalp diye bir şey yok sizde! Ben de kalpsizim, hem herkesten kalpsiz... ama siz benden de kalpsizsiniz...

Kızın yüzü bembeyaz olmuştu. Gözlerinin içinde tuhaf parlıtılar vardı. Güçlü bir duygunun etkisiyle olacak, titreyen dudakları bile beyazlaşmış, büzülmüştü. İhtiyar şaşkın bakıyordu ona.

– Evet, benden kalpsizsiniz, öz kızınızı bağışlamak istemiyorsunuz çünkü. Onu temelli unutmak için yanınıza başkasının çocuğunu almak istiyorsunuz... insan öz evladını unutabilir mi? Sevebileceğinizi mi sanıyorsunuz beni? Yüzüme her baktığınızda benim bir yabancı olduğumu, yüreğinizden söküp attığınız kızınızı anımsayacaksınız... kötü bir insansınız çünkü. Kötü insanların yanında yaşamak istemem ben, istemem, istemem!

Nelli hıçkırdı, bana bir an baktı.

– Yarın değil, öbür gün paskalya... o gün herkes öpüşür, kucaklaşır, barışır... bütün kusurlar unutulur... Ama siz... evet yalnız siz... Ah ne acımasız bir insansınız!.. Gidin buradan!..

Hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Bu söylevi besbelli, ihtiyar onu evine götürmek isterse söylemek için önceden hazırlanmış, ezberlemişti. İhmenev şaşırıp kalmıştı. Yüzü bembeyazdı. İçinin sızladığı belliydi. Nelli birden çılgın bir öfkeyle,

– Hem niçin, niçin herkes böyle çok düşünüyor beni, üzerime düşüyor, anlamıyorum, dedi. İstemem, hiç kimse ilgilenmesin benimle, istemem! Dileneceğim ben!..

Kendimi tutamadım,

– Nelli, ne oluyor sana? diye haykırdım.

Karışmam öfkesini büsbütün körükledi. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı:

– Evet, burada kalmaktansa gider sokaklarda dilenirim daha iyi! Annem de dilenirdi. Ölürken yoksul olmamı, dilenmemi vasiyet etmişti. “Ama demişti, yalnız...” Dilenmek ayıp değildir, bir kimseden dilenmeyeceğim ki... insanın herkesten dilenmesinde utanılacak bir şey yok. Bir dilenci kadın öyle söylemişti. Daha küçüğüm, başka ne gelir elimden... Herkesten dileneceğim. Ama burada durmam, durmam... kötü bir kızım ben, ne kadar kalpsiz olduğumu görüyor musunuz!..

Nelli birden masanın üzerindeki çay fincanını kaptığı gibi yere fırlattı. Gözlerimin içine meydan okurcasına bakarak,

– Kırıldı işte, dedi. Topu topu iki fincanınız vardı, öbürünü de kıracağım... O zaman çayı neyle içeceksiniz bakalım!..

Çıldırılmıştı sanki, ama bu öfkenin ona haz verdiği; bunun kötü, ayıp bir şey olduğunu bile bile, kendini daha sonraki çılgınlıklara hazırladığı belliydi. İhtiyar,

– Hasta bu, Vanya, dedi, eğer hasta değilse... doğrusu çok tuhaf. Hadi hoşçakal!..

Şapkasını aldı, elimi sıktı. Perişan bir durumdaydı. Nelli çok ağır konuşmuştu. Öfkelenmiştim. Yalnız kalınca,

– Çok acımasızsın Nelli! diye haykırdım. Utanmadın mı, hiç utanmadın mı! Evet, kötü, kalpsiz bir kızsın sen!..

Öyle, olduğum gibi, şapkasız koştum ihtiyarın peşinden. Onu kapıya kadar geçirmek, avunması için birşeyler söylemek niyetindeydim. Merdivenleri koşarak inerken Nelli'nin site-minden bembeyaz olmuş yüzü gözlerimin önündeydi. Yetiştim

arkasından... Acı acı gülümseyerek,

– Zavallı kızın kendi derdi başından aşkın, dedi, inan buna Ivan. Bir de ben üzerine üzerine gittim. Yarasını deştim. Tok açın halinden anlamaz derler. Ben şunu ekleyeceğim buna: Aç da açın halinden her zaman anlamaz. Hadi hoşçakal!..

Başka bir şey söyleyecek oldum, ihtiyar kolunu salladı.

– Beni bırak artık! dedi. Bak da kız kaçmasın.

Sonra tuhaf bir öfkeyle ekledi:

– Öyleye benziyor.

Bastonuyla kaldırım taşlarına vura vura, hızlı adımlarla uzaklaştı.

O anda içine doğan şeyin gerçekleşeceğini biliyor muydu acaba?..

Yukarı çıkışımda Nelli'nin gene evde olmadığını görünce ne büyük bir dehşete kapılmışım! Dışarı koştum, komşuların kapılarını çalıp Nelli'yi sordum. Onun beni bırakıp gene kaçtığına bir türlü inanamıyordum. Hem nasıl kaçmış olabilirdi? Evet bir avlu kapısı vardı. Biz ihtiyarla konuşurken yanımızdan geçmesi gerekiyordu. Ama onun, merdivende saklanıp ben eve döndükten sonra kaçmış olabileceği düşüncesi aklıma gelince büyük bir dehşete kapıldım. Ama çok uzağa gittiğini sanmıyordum.

Telaşla dışarı koştum. Ne olur ne olmaz diye kapıyı açık bırakmıştım.

Önce Maslobojev'lere gittim. Evde kimsecikler yoktu. Ne Maslobojev ne de Aleksandra Semyonovna vardı. Bir pusula bırakıp yeni felaketten haberdar ettim onları. Nelli gelirse durumu hemen bana bildirmelerini yazdım. Hemen doktora gittim. O da yoktu evde. Hizmetçisi Nelli'nin sabahkinden başka bir daha gelmediğini söyledi. Şimdi ne yapacaktım? Bubnova'nın evine koştum, tabutçunun karısından ev sahibesinin bir iş yüzünden iki gündür karakolda olduğunu, Nelli'nin de o zamandan beri oralarda hiç görünmediğini öğrendim. Yorgun, bitkin bir durumda gene Maslobojev'lere koştum. Gene aynı yanıt. Gelen giden olmamıştı. Kendileri de dönmemişti. Pusulam masanın üzerinde duruyordu. Ne yapmalıydım?

Ölesiye üzgün, bitkin, gece geç saat eve dönüyordum. O ak-

şam Nataşa'ya gitmem gerekiyordu. Sabah çağırmıştı beni. Oysa bütün gün ağzıma bir lokma bir şey koymamıştım. Nelli'nin kaçığını düşündükçe fena oluyordum. "Nedir bu?" diye düşünüyordum. "Hastalığının tuhaf bir sonucu mu acaba? Aklını mı kaçırdı yoksa? Tanrım! Nerede o şimdi, nerede ararsam onu?"

Kendi kendime böyle sorduğum anda V. Köprüsü'nde, birkaç adım önümde birden Nelli'yi gördüm. Sokak fenerinin dibinde duruyordu. Beni görmüyordu. Ona doğru koşmak geldi içimden, ama durdum. Şaşırmıştım. "Ne yapıyor orada acaba?" diye düşündüm. Onu artık kaybetmeyeceğimden emin olduğum için durup beklemeye karar verdim. On dakika izledim onu. Öyle dikiliyor, gelip geçenlere bakıyordu. İyi giyimli bir ihtiyar görünce yanına gitti. Adam cebinden bir şey çıkarıp ona uzattı, durmadan geçti. Nelli öne eğilerek saygılarını belirtti. O anda hissettiklerini anlatamam. Yüreğime dayanılmaz bir acı saplanmıştı... Benim için çok değerli, sevdiğim, üzerine titrediğim bir yaratık gözlerimin önünde ayaklar altına alınmış, çamura bulanmıştı sanki. Gözyaşlarım birden boşaldı.

Evet, o anda çok öfkeliydim ama, zavallı Nelli için ağlıyordum: İhtiyacı olduğundan dilenmiyordu. Sokağa atılmış, kaderiyle baş başa bırakılmış değildi. Ona eziyet eden insanlardan değil, gözünün içine bakan, onu seven dostlarından kaçmıştı. Bu davranışıyla birisine eziyet etmek, gözdağı vermek istiyordu, bununla övünüyordu sanki!.. Ama ruhunda esrarlı bir değişiklik oluyordu... Evet, ihtiyar haklıydı: aşağılanmış, ezilmişti bu çocuk. Yarası öyle kolay onarılacak çeşidinden değildi. O da bu yarayı bizlere olan güvensizliğiyle inadına deşiyordu. Duyduğu acı, deyim yerindeyse, bu ıstırap bencilliği haz veriyordu ona sanki. Acılarını böyle körüklemesi duyduğu hazı güçlendiriyordu. Ezilen, gururu incinen, kaderin sillesini yiyen insanların çoğuna bunların bir haksızlık olduğunu bilmek özel bir haz verir. Ama Nelli hangi haksızlıktan yakınabilirdi? Kaprisleriyle, tuhaf çıkışlarıyla bizleri şaşırtmak, korkutmak istiyor, övünüyordu sanki... ama hayır! Yalnızdı şimdi. Hiçbirimiz görmüyorduk dilendiğini. Yoksa dilenmek miydi ona haz veren? Ne yapacaktı sadakayı, parayı ne yapacaktı?

İhtiyarın verdiğini aldıktan sonra köprüyü geçti. Vitrini iyice aydınlatılmış bir mağazanın önünde durdu. Kazandığı paraları saymaya koyuldu. On adım ötesinde duruyordum. Çok para vardı elinde. Sabahtan beri dilendiği belliydi. Paraları avcunda sıkı sıkı tutarak sokağı geçti. Küçük bir dükkâna girdi. Hemen dükkânın ardına kadar açık kapısına yaklaştım. Nelli ne yapacak diye baktım.

Avcundaki paraları tezgâhın üzerine koymuş, sabah İhmenev'le bana ne denli kötü bir kız olduğunu göstermek için kırdığı çay fincanına benzer bir fincana bakıyordu. On beş kopek değerinde bir fincandı bu. Belki daha bile ucuzdu. Adam fincanı kâğıda sarıp Nelli'ye verdi. Kız mutlu bir yüzle, çabuk çabuk yürüyerek çıktı dükkândan. Tam önümden geçerken,

– Nelli! diye seslendim, Nelli!..

Ürperdi, yüzüme baktı. Fincan elinden kayıp yere düştü, kırıldı. Yüzü bembeyazdı. Ama yüzümden her şeyi gördüğümü, bildiğimi anlayınca kızardı. Dayanılmaz, acı dolu bir utangaçlık vardı bu kızarmada. Elinden tutup eve götürdüm onu. Uzak değildi ev. Yolda hiç konuşmadık. İçeri girince sandalyeye çöktüm. Nelli karşımda dalgın, üzgün oturuyor, başını kaldırıp bana bakamıyordu.

– Nelli, dedim, dileniyor muydun?..

– Evet! diye fısıldadı.

Başını daha da eğdi.

– Bana bu sabah kırdığın çay fincanının aynısını almak için mi yaptın bunu?..

– Evet...

– Bu fincan için sitem mi ettim sana, bağırıp çağırdım mı? Bu yaptığının ne kötü, acımasız bir şey olduğunu anlamıyor musun Nelli? Yakışır mı sana? Hiç utanmıyor musun? Yoksa...

İşitilir işitilmez bir sesle,

– Utanıyorum... diye fısıldadı.

Yanağından aşağı iri bir gözyaşı tanesi yuvarlandı.

– Utanıyorsun demek... dedim. Sevgili Nelli, sana karşı suçluysam bağışla beni, barışalım.

Başını kaldırıp yüzüme baktı, gözlerinden yaşlar boşaldı, boynuma atıldı.

Tam bu anda Aleksandra Semyonovna daldı içeri.

– Ne o? Burada mı? Gene ha? Ah Nelli, ah! Ne oluyor sana? Neyse canım, evde olsun da... nerede buldunuz onu Ivan Petroviç?..

Soru sormaması için göz kırptım Aleksandra Semyonovna'ya. Anladı beni. Hâlâ içli içli ağlayan Nelli'yle vedalaştım. İyi yürekli Aleksandra Semyonovna'ya ben dönünceye dek bir yere gitmemesini tembihledim, Nataşa'ya koştum. Çok geç kalmıştım, onun için acele ediyordum.

O akşam kaderimiz belli olacaktı: Nataşa'yla konuşacak çok şeyimiz vardı. Ama ben söze Nelli'den başladım. Her şeyi ayrıntılarıyla anlattım. Anlattıklarım Nataşa'yı pek ilgilendirmiş, hatta şaşırtmıştı. Bir an düşündükten sonra,

– Bak ne diyeceğim Vanya, dedi, bana öyle geliyor ki seviyor seni bu kız.

Şaşırtma sırası bendeydi şimdi.

– Ne... nasıl?.

– Kadınca bir sevgiyle...

– Saçmalama Nataşa! Daha çocuk o!..

– Neredeyse on dört yaşında bir çocuk... Bu hırçınlığı onu anlamamandan, belki kendi kendini bile anlamamasından... Çocuksu, ama ciddi, acı dolu bir hırçınlıktır bu. İşin en önemli yanı da: Seni benden kıskanıyor. Beni çok sevdiğin için evde hep benden söz ediyorsun, beni düşünüyorsun, merak ediyorsun. Bu yüzden onunla gereğince ilgilenemiyorsun. Bu durumu fark ettiği için canı sıkılıyor. Belki seninle konuşmak, duygularını sana açmak istiyor, ama bunu başaramıyor, utanıyor, ne istediğini bilemiyor... bir fırsat bekliyor. Oysa sen, bu fırsatı ona vereceğine kaçıyorsun ondan. Hasta hasta yalnız bırakıyorsun onu, bana gelip bütün gün yanımda kalıyorsun... Arkandan ağlıyordur... seni arıyordur... hele onu anlamaman acısını bir kat daha dayanılmaz yapıyordur. Bak, böyle bir anda bile benim için yalnız bıraktın onu. Görürsün, yarın gene hastalanacak. Nasıl bırakabildin onu? Çabuk koş yanına...

– Bırakmasına bırakmazdım, ama...

– Ben çağırıştıım seni, değil mi? Şimdi de git diyorum.

– Peki gideceğim, ama bu söylediklerinin hiçbirine inanmıyorum.

– Yadırgamakta haklısın. Ama kızın başından geçenleri düşün, o zaman anlarsın. Benim gibi, senin gibi bir çocukluk devresi geçirmedi o...

Gene de geç döndüm eve... Aleksandra Semyonovna Nelli'nin o akşamki gibi durmadan ağladığını, "öyle ağlaya ağlaya uyuyakaldığını" söyledi. "Ben gideyim artık Ivan Petroviç. Filip Filipiç erken gel demişti. Zavallı bekliyordur beni".

Teşekkür ettim, Nelli'nin başucuna oturdum. Böyle bir anda onu yalnız bıraktığım için kendi kendimden utanıyordum. Başucunda gece geç saatlere dek oturdum, düşündüm... Ne uğursuz günlerdi onlar!..

Ama önce şu iki haftada olanları anlatmalıyım...

V

Prens'le B. Lokantası'nda yediğim o yemekten sonra birkaç gün hep Nataşa'yı merak ettim. Her an "Şu Allah'ın belası Prens Nataşa'ya ne yapacak, nasıl öç alacak ondan?" diye soruyordum kendime. Kafamın içi karmakarışık. Düşüne düşün, Prens'in tehditlerinin kurusıkı olmadığı, Alyoşa'yla ilişkisini kesmediği sürece Nataşa'nın başını belaya sokabileceği sonucuna vardım. "Kişiliği olmayan, kindar, kötü ruhlu, çıkarıcı bir adamdır", diye düşünüyordum. Kendisine edilen hakareti kolay kolay unutamaz, ilk fırsatta öcünü alırdı. Bir noktayı açık açık söylemişti bana: Alyoşa'yla Nataşa'nın ayrılmasını kesinlikle istiyor, benden de "duygulu, Schillervari bir olay olmaması için Nataşa'yı bu ayrılığa hazırlamamı" bekliyordu. En çok üzerinde durduğu konu Alyoşa'nın onu, iyi sevimli bir baba saymayı sürdürmesiydi. Kuşkusuz! Sonra Katya'nın paralarını ele geçirmek için bu çok önemliydi. Böylece bana Nataşa'yı yakın olan ayrılığa hazırlamak kalıyordu. Oysa son gün-

lerde Nataşa'da tuhaf bir değişiklik dikkatimi çekiyordu. Benimle eskisi gibi içten değildi artık. Dahası güvenmiyordu bana sanki. Avutmaya çalışmam yalnızca acı veriyordu ona. Sorularım canını sıkmaya, üstelik sinirini bozmaya başlamıştı. Bazen ben yanında otururken odanın içinde kollarını önüne kavuşturmuş, dalgın, benim varlığımı bile unutmuş gibi, bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Arada göz göze geldiğimiz olursa (bakışlarını bile kaçırmaya başlamıştı benden) yüzünü bir can sıkıntısı kaplıyordu. Başını hemen öte yana çeviriyordu. Onun da ayrılmayı düşündüğünü, planlar kurduğunu biliyordum. Acı duymadan, yüreği sızlamadan düşünebilir miydi bunu? Alyoşa'dan ayrılmaya kararlı olduğundan kuşku yoktu. Ama hüzün dolu umutsuzluğu gene de beni üzüyor, korkutuyordu. Bu konuda onunla konuşmaya, onu avutmaya cesaret edemiyordum. Dehşet içinde sonucu bekliyordum.

Onun bana karşı soğukluğuna gelince, bu durum beni huzursuz ediyordu, üzüyordu ama, Nataşa'nın duygularına inancım sonsuzdu: Çok kederli, sinirli olduğunun farkındaydım. Her çeşit ilgi onu sıkıyor, öfkelen diriyordu. Böyle durumlarda özellikle yakınlarımızın, içimizi bilen dostlarımızın ilgisi daha bir ağır gelir bize. Ama sonunda Nataşa'nın gene bana geleceğini, iç huzurunu gene bende arayacağını çok iyi biliyordum.

Prens'le aramda geçen konuşmadan hiç söz etmemiştim ona kuşkusuz. Anlatacaklarım onu daha da heyecanlandırmaktan, üzmetten başka bir şeye yaramazdı. Yalnızca söz arasında Kontes'in evine Prens'le gittiğimi, bu adamın çok alçak, acımasız olduğundan kuşku kalmadığını söyledim. Nataşa bu konuda bir şey sormadı bana. Buna çok sevindim. Ama Katya üzerine anlattıklarımı büyük bir dikkatle dinledi. Sözlerimi bitirince Katya üzerine de bir şey söylemedi, ama soluk yüzü hafiften kızardı. O gün yanında kaldığım sürece çok heyecanlıydı. Katya'nın bende bıraktığı izlenimi saklamadım ondan. Niçin saklayacaktım? Nasıl olsa anlardı bunu, kızardı bana sonra. Bunun için elimden geldiğince ayrıntılarıyla, sorabileceği her şeyi daha o sormadan yanıtlamaya çalışarak –onun bu durumda bir şey sormasının güç olacağını biliyordum: Sevgili-

sini elinden alan bir kızın üstünlüklerini soğukkanlılıkla sorabilir mi insan?– evet, sorabileceği her şeyi daha o sormadan yanıtlamaya çalışarak anlattım.

Prens'in Alyoşa'yı Katya'yla birlikte köye götüreceğini Nataşa'nın bilmediğini sanıyordum. Bunu ona nasıl açacağımı düşünüyordum. Ama durumu alıştıra alıştıra anlatmaya çalışırken Nataşa sözümü kesti, onu avutmaya boşuna uğraşmanımı, her şeyi beş gündür bildiğini söyleyince şaşırıp kaldım.

– Tanrım! diye haykırdım, kim söyledi bunu sana?

– Alyoşa.

– Nasıl? Alyoşa mı?

– Evet, her şeyi göze aldım Vanya.

Bunu söylerken bakışından bu konuyu kapamak istediğini anlamıştım.

Alyoşa sık sık uğruyordu Nataşa'ya, ama ancak bir dakika kalıp gidiyordu. Yalnız bir uğradığında birkaç saat kalmıştı. Ama o zaman da ben yoktum. İçeri çoğunlukla üzgün giriyor, Nataşa'ya ürkek ürkek bakıyordu. Biraz sonra her şeyi unutup gülmeye başlıyordu. Bana da sık, hemen her gün uğruyordu. Doğrusu çok üzgündü. Acı çekiyordu. Bir an yalnız kalamıyor, avunmak için bana koşuyordu.

Ne söyleyebilirdim ona? Soğuk davrandığımı, onunla ilgilenmediğimi, hatta ona kızdığımı söyleyerek sitem ediyordu bana. Üzülüyor, ağlıyor, Katya'ya koşuyor, orada avunuyordu.

Nataşa bana bu yolculuktan haberdar olduğunu söylediği gün (Prens'le konuşmamın üzerinden bir hafta geçmişti) Alyoşa son derece üzgün, bana geldi, boynuma sarıldı, bebek gibi hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ben susuyordum, ne diyeceğini bekliyordum.

– Aşaklık, adi bir insanım ben, Vanya, diye başladı. Kendi kendimden kurtar beni. Alçak, iğrenç bir insan olduğum için değil, benim yüzümden Nataşa mutsuz olacağı için ağlıyorum. Evet, mutsuz edeceğim onu... Vanya, sevgili dostum, söyle bana, benim yerime sen karar ver, hangisini daha çok seviyorum?

– Bunu ben bilemem, dedim, sen daha iyi bilirsin...

– Hayır Vanya, anlamadın! Sana böyle bir soru soracak ka-

dar budala değilim. Şaşırıp kaldım. Kendime soruyorum bu soruyu, ama bir yanıt veremiyorum. Sen dışarıdan baktığın için daha iyi görebilirsin... Bilmesen bile, düşünceni söyle.

– Bence Katya'yı daha çok seviyorsun.

– Öyle mi sanıyorsun?! Hayır, hayır! Yanılıyorsun! Nataşa'ya olan sevgim sınırsızdır. Ondan ayrı yaşayamam, bırakmam onu. Katya'ya da söyledim bunu. O da benimle aynı düşüncede. Neden susuyorsun? Gördüm, gülümsedin. Şimdiki gibi... çok üzgün olduğum zamanlar beni avutacak ne söyledin ki bana, şimdi söyleyeceksin... Hoşça kal!

Koşarak çıktı gitti. Konuşmamızı sessizce dinleyen Nelli şaşırmıştı. Hâlâ geçmemişti hastalığı. Hep yatıyor, sürekli ilaç alıyordu. Bana geldiği zamanlar hiç konuşmazdı onunla Alyoşa, hatta hiç ilgilenmezdi.

İki saat sonra Alyoşa gene geldi. Gülüyordu. Gene boynuma sarıldı.

– Her şey tamam! diye haykırdı. Bütün kuşklar kalktı ortadan artık. Sizden çıkınca doğru Nataşa'ya gittim: Sinirlerim bozuktu. Onu görmeden edemezdim. İçeri girer girmez önünde yere kapanıp ayaklarını öptüm: Yapmalıydım bunu, yoksa üzüntümden ölürdüm. Bir şey söylemeden kucakladı beni, ağlamaya başladı. Katya'yı ondan çok sevdiğimi açık açık söyledim kendisine...

– Ne dedi?

– Bir şey demedi, yalnızca okşadı beni, yauşturmaya çalıştı. Beni, bunu ona söyleyen beni! İnsana huzur vermesini biliyor Nataşa, Ivan Petroviç. Ah uzun uzun ağladım, içimi döktüm ona. Katya'yı çok sevdiğimi açık açık söyledim. Ama kimi seversem seveyim onsuz, Nataşa'sız yaşayamayacağımı, öleceğimi de ekledim. Evet Vanya, onsuz bir gün yaşayamam ben. Biliyorum! Bunun için hemen evlenmeye karar verdik. Ama kutsal hafta olduğundan evlenemiyoruz. Köyden dönüşte evleneceğiz. Yani haziranın birinde... Babam ses çıkarmayacaktır. Bundan kuşkum yok. Katya'ya gelince, önemli değil!.. Nataşa'sız yapamam ben... Evleniriz, birlikte Katya'nın yanına gideriz.

Zavallı Nataşa! Bu çocuğu avutmak, oturup anlattıklarını

dinlemek, bu saf bencilin içini rahatlatmak için yakında evlenebileceklerini söylemek kimbilir ne ağır gelmişti ona!.. Gerçekten de birkaç gün rahatlamıştı Alyoşa. Zaten zayıf yüreği bu üzüntüye yalnız başına dayanamayacağı için koşuyordu Nataşa'ya. Ama ayrılık zamanı yaklaşınca gene telaşlandı, gene bana koşup içini döktü. Son günlerde Nataşa'ya öylesine bağlanmıştı ki, değil bir buçuk ay, bir gün bile ayrılamıyordu ondan. Son güne dek bir buçuk ay için ayrılacaklarına, dönüşte hemen evleneceklerine içtenlikle inanıyordu. Nataşa'ya gelince, kaderinin artık bütününüyle değişmekte olduğunu, Alyoşa'nın ona bir daha hiç dönmeyeceğini, öyle olmasının da gerektiğini biliyordu.

Sonunda ayrılık günü geldi çattı. Nataşa hastaydı. Benzi uçuk, bakışları donuk, dudakları kupkuruydu. Arada bir kendi kendine birşeyler mırıldanıyor, seyrek olarak da başını kaldırıp gözlerimin içine dikkatli bakıyordu. Ağlamıyor, sorularımı yanıtlamıyordu. Odaya giren Alyoşa'nın çın çın öten sesi duyulduğunda kuru bir yaprak gibi titredi. Yüzü bir anda kıpkırmızı oldu. Aceleyle Alyoşa'nın yanına gitti. Heyecanla kucakladı onu, öptü, gülümsedi... Alyoşa dikkatli dikkatli bakıyordu Nataşa'nın gözlerinin içine. Arada bir endişeyle hasta olup olmadığını soruyor, köyde çok kalmayacağını, dönünce hemen evleneceklerini söyleyerek avutmaya çalışıyordu onu. Nataşa'nın kendini tutmak, gözyaşlarını bastırmak için insanüstü bir çaba harcadığı belliydi. Alyoşa'nın yanında ağlamak istemiyordu.

Bir ara Alyoşa, o yokken sıkıntı çekmesin diye Nataşa'ya yeterince para bırakması gerektiğini, babasının ona yol için çok para vereceğini söyledi. Nataşa da hemen çattı kaşlarını. Yalnız kaldığımızda Nataşa'ya, bende onun için yüz elli ruble olduğunu söyledim. Bu paranın nereden çıktığını sormadı. Alyoşa'nın gidişinden iki, Nataşa'yla Katya'nın ilk ve son görüşmelerinden bir gün önce olmuştu bu. Katya, Alyoşa'yla bir pusula yollamış, Nataşa'dan yarın onu ziyaret etmesine izin vermesini dilemişti. Bir iki satır da bana yazmıştı. Benim de orada bulunmamı istiyordu.

Başım çok kalabalık olmasına karşın, saat on ikide (Kat-

ya'nın görüşme için önerdiği saatti bu) Nataşa'da olmaya karar vermiştim. Nelli'den başka, son günlerde İhmenevlerle de uğraşıyordum...

İki hafta önce taşınmaya başlamıştım onlara. Bir sabah Anna Andreyevna önemli, son derece önemli bir iş için çağırmıştı beni. Gidince yalnız bulmuştum onu evde. Heyecandan tir tir titreyerek, dehşet içinde odada bir aşağı bir yukarı dolaşüyor, Nikolay Sergeyiç'in dönüşünü bekliyordu. Geçen her anın çok çok değerli olduğu belliydi. Ama gene de ne olup bittigini uzun süre öğrenemedim ondan. Gereksiz, durumla uzaktan yakından ilgisi olmayan bir sürü sitemden –hiç uğramadığımdan, onları yetim gibi bir yana ittiğimden, kaderleriyle baş başa bıraktığımdan uzun uzun yakındı– sonra Nikolay Sergeyiç'in son üç gündür “anlatılmaz” bir telaş, heyecan içinde olduğunu söyledi.

– Eski Nikolay Sergeyiç değil sanki, diyordu. Hummaya yakalanmış gibi. Geceleri usulca yataktan kalkıyor, tasvirin önünde diz çöküp dua ediyor. Uykuda sayıklıyor. Uyanık olduğu zamanlar ise yarı deli gibi: Dün sofraya oturmuştuk. Önündeki kaşığı görmedi. Bir şey soruyorsun, hiç ilgisi olmayan yanıtlar veriyor. Sık sık bir yerlere gidiyor “İşim var, diyor, avukatı görmem gerek”. Bu sabah odasına kapandı. “Dava için istenen bir kâğıt yazacağım” dedi. “Önündeki kaşığı göremezken yazı mı yazacaksın?” diye geçirdim içimden. Kapıdaki delikten baktım, gerçekten birşeyler yazıyor. Ama bir yandan da ağlıyordu. “İş kâğıdı da böyle mi yazılırmış ki!” dedim kendi kendime. Belki de bizim İhmenevka için üzülyordu. Tam ben böyle düşünürken birden fırladı yerinden, kalemi masanın üzerine fırlattı, yüzü kızardı, gözleri parladı, şapkasını kapığı gibi odadan çıktı. “Biraz sonra döneceğim Anna Andreyevna” dedi. O gidince ben de doğru masasının yanına vardım. Masasının üzeri her zaman davayla ilgili kâğıtlarla doludur. Dokundurtmaz onlara. Kaç kez yalvarmışımdır ona “bırak da bir düzene koyayım şunları, masanın tozunu alayım” diye. Kızır ben böyle söyleyince. Buraya, Petersburg'a geleli çok sinirli oldu. Biraz önce yazdığı kâğıdı aramaya koyuldum masanın üzerinde. Kâğıdı yanına almadığını, kalkarken öteki kâğıtların altına

soktuğunu görmüştüm. Bak anam babam, Ivan Petroviç, ne buldum orada...

Yarisına kadar karmakarışık bir elyazısıyla doldurulmuş –öyle ki bazı yerleri okunmuyordu– bir dosya kağıdı uzattı bana.

Zavallı ihtiyar! Daha ilk satırdan kime, niçin yazdığı belliydi. Nataşa'ya, sevgili Nataşa'sına bir mektuptu bu. Şefkat, sevgi dolu sözlerle kızını bağışladığını bildiriyordu, onu eve çağırıyordu. Aceleyle yazılmış, birçok yerine mürekkep bulaşmış mektubun bazı satırları okunmuyordu. Ama ihtiyarı kaleme sarılmaya zorlayan taşkın duygu apaçık ortadaydı. Bu duygu biraz sonra yerini başka bir duyguya bırakmıştı: İhtiyar kızına sitem etmeye, suçunu yüzüne vurmaya başlıyordu. İnadını öfkeyle anımsatıyor, duygusuz bir kız olduğunu, annesine, babasına yaptığını belki bir kez bile düşünmediğini söylüyordu. Gururu yüzünden onu cezalandırmakla, lanetlemekle tehdit ediyordu. Mektubunu, hemen eve dönmesini, ancak o zaman, "aile yuvasında" yeni bir yaşama başladıktan sonra onu bağışlayabileceğini söyleyerek bitiriyordu. İlk satırlarda gösterdiği coşkun sevgiden biraz sonra utandığı, gururunun incinmesinden acı duyduğu belliydi. Mektubunu öfkeyle, tehditler savurarak bitirmesi bu yüzdendi. Yaşlı kadın kollarını göğsünün üzerinde kavuşturmuş, karşımda ayakta duruyor, ne söyleyeceğimi bekliyordu.

Düşüncelerimi açık açık söyledim:

– İhtiyarın Nataşa'sız yaşamaya gücü kalmadı artık, dedim. Görürsünüz, yakında bağışlayacak onu. Elbette gene duruma bağlı... Davanın böyle sonuçlanması zavallının sinirlerini çok bozdu, gururunu incitti. Bu durumda kendisine bir can yoldaşı araması olağandır. Sonra Alyoşa'nın Nataşa'yı bırakmaya hazırlandığını da duymuştur. Çünkü Nataşa'yı sürekli izliyor. Onunla ilgili her şeyi biliyor. Kızının şimdi ne durumda bulunduğunu, avutulmaya ne çok gereksinimi olduğunu biliyordur. Ama gururuyla oynandığına inandığı için yenememiştir kendini. İlk adımı Nataşa'nın atmayacağını; böyle bir şeyi belki aklına bile getirmediğini, barışmak istemediğini düşünmüş de olabilir. Evet, yüzde yüz böyle düşündü. Mektubun sonunu

bunun için getirmedi. Bu durum, eskisinden daha etkili olacak hareketlerin doğmasına yol açacaktır belki...

Yaşlı kadın ağlayarak dinliyordu beni. Hemen Nataşa'ya gitmem gerektiğini, geç kaldığımı söyleyince birden ürperdi, en önemli olanı unuttuğunu söyledi. Mektubu kâğıtların arasından çıkarırken bir kaza olmuş, mektup mürekkeplenmişti. Yaşlı kadın, kocasının bu lekeden o yokken kâğıtlarının karıştırıldığını, Anna Andreyevna'nın mektubu okuduğunu anlayacağından korkuyordu. Haklıydı da: Nikolay Sergeyiç sırrını öğrendiğimizi anlarsa utancından, öfkesinden inadını sürdürür, Nataşa'yı bağışlamamakta diretirdi.

Ama durumu şöyle bir düşündükten sonra yaşlı kadına üzülmemesini söyledim. "Masadan kalkarken öylesine heyecanlıydı ki, bu ayrıntıları anımsayamaz bile," dedim. "Mektubu kendi mürekkepledi sanır". Anna Andreyevna'yı böylece avuttuktan sonra mektubu dikkatle eski yerine koyduk. Tam çıkarken aklıma yaşlı kadınla Nelli konusunu ciddi olarak konuşmak geldi. "Ölen annesi tıpkı Nataşa gibi babasınca lanetlenmiş kimsesiz, zavallı bir kızın başından geçen acıklı olaylar Nikolay Sergeyiç'i yumuşatabilir belki" dedim. "Böyle bir duygulanmaya hazırız zaten. Kızının özlemi gururunu yavaş yavaş yenmeye başladı. Şimdi son bir itiş gerek. Nelli olabilir bu". Yaşlı kadın büyük bir dikkatle dinliyordu beni. Heyecandan, umuttan yüzüne bir canlılık gelmişti. Şimdiye dek bunu ona niçin söylemedim diye sitem etmeye başladı bana. Nelli'yle ilgili bir sürü sorular sordu. Kocasına şimdi Nelli'yi alması için kendisinin yalvaracağını söyledi. Nelli'yi yürekte sevmeye başlamıştı. Hasta olduğu için üzülüyordu. Kilere koşup bir kutu reçel getirdi. "Bunu ona götür" dedi. Doktora verecek param olmadığını düşünüp yirmi ruble vermek istedi bana, almayınca çok üzüldü. Ancak, Nelli'nin giyeceğe gereksinimi olduğunu söylediğimde rahatladı. Koşup sandığında "yetimcik" için birşeyler aramaya koyuldu.

O sandığın içindekileri bir bir dışarı çıkarırken ben Nataşa'ya gittim. Merdivenleri döne döne çıkarken Nataşa'nın kapısında bir adam gördüm. Kapıyı çalmaya hazırlanıyordu. Be-

ni görünce durdu. Bir anlık kararsızlıktan sonra aceleyle aşağı inmeye başladı. Nataşa'nın katına çıkan son basamakta karşılaştık. Bunun İhmenev olduğunu gördüğüm andaki şaşkınlığımı anlatamam. Merdiven gündüzleri bile pek karanlık olurdu. Bana yol vermek için sırtını duvara yasladı. Yüzümden ayırmadığı bakışındaki tuhaf parıltı hâlâ aklımdadır. Yüzü kıpkırmızı olmalıydı. Şaşırmış, heyecanlanmıştı. Çatlak bir sesle,

– Sen miydin Vanya? dedi. Bir tanıdığını arıyordum da... kâtip... hep bu işler... geçenlerde buraya bir yere taşınmıştı... anlaşılan burada değil. Yanlış geldim. Hadi hoşçakal.

Basamakları çabuk çabuk inmeye başladı.

Zamanı gelinceye dek Nataşa'ya bu karşılaşmadan söz etmeye karar verdim. Alyoşa köye gidince söyleyecektim. O sıralar çok sinirli, üzgündü. Bu olayın önemini gereği gibi kavrayamazdı. Erkendi henüz.

O gün İhmenevlere gitmeyi çok istememe karşın, gitmedim. İhtiyarın benden sıkılacağını düşünüyordum. Hatta merdivenlerdeki karşılaşmamızdan sonra özellikle koşup geldiğimden de kuşkulabilirirdi. İki gün sonra uğradım. İhtiyar üzgündü. Ama oldukça rahat karşıladı beni. Hep işlerinden söz etti.

Bir ara durup dururken, son derece önemsemez bir tavırla –ama gözlerini benden kaçırarak,–

– Önceki gün kime gidiyordun öyle? dedi. Hani merdivende karşılaşmıştık.

Ben de gözlerimi kaçırarak karşılık verdim:

– Bir arkadaşıma.

– Öyle mi! Ben de Kâtip Astafyev'i arıyordum. O evi göstermişlerdi... meğer orada oturmuyormuş... Hep şu işlerim... sana anlatmıştım galiba, senatoda verilen karar...

Durmadan anlatıyordu. İşlerinden söz etmeye başlayınca yüzü kızarmıştı bile. Anna Andreyevna'ya –kadıncağızı sevindirmek için– o gün her şeyi anlatmıştım. Ama ihtiyarın yüzüne dikkatli bakmaması, renk vermemesi, imalı konuşmaması; kısacası, kocasının bu hareketinden haberdar olduğunu belli etmemesi için yalvarmıştım. Kadıncağız çok sevindi. Önce

inanmadı bana. Yetim kız konusunu Nikolay Sergeyiç'e çıtlattığını, ama kocasının önceleri çok istemesine karşın hiç ses çıkarmadığını söyledi. Anna Andreyevna'nın devrisi gün kocasına yetim kızı eve almasını doğrudan söylemesine karar verdik. Ne var ki o gün ikimiz de çok heyecan, korku çektik.

İhmenev sabah, işiyle ilgilenen memurla görüştü. Memur, Prens'i gördüğünü, Prens'in "bazı ailevi durumlardan ötürü" İhmenevka'ya el koymakla birlikte, on bin rubleyi almamak niyetinde olduğunu söylemiş. İhtiyar, memurun yanından doğru bana koşmuş, çok sinirliydi. Gözleri parlıyordu. Nedense dışarı, merdiven başına çağırdı beni. Hemen gidip Prens'in onun adına düelloya çağırمام için yalvarmaya başladı. Öylesine şaşırmıştım ki, uzun süre bir şey düşünemedim. Yatıştırma istedim onu. Ama ihtiyar birden öfkelenmiş, fenalaştı. Bir bardak su getirmek için içeri koştum. Geri döndüğümde İhmenev'in yerinde yeller esiyordu.

Devrisi gün evine gittim, yoktu. Üç gün gören olmadı onu.

Üçüncü gün her şeyi öğrendik. Benden doğru Prens'in evine gitmiş. Onu evde bulamayınca bir pusula bırakmış. Memura söylediklerinden haberdar olduğunu, bunu kendisi için büyük bir hakaret, Prens'i de aşağılık bir insan saydığını, bu yüzden onu düelloya çağırıldığını yazmış. Bu çağırmasını kabul etmezse onu rezil edeceği tehdidini savurmuş.

Anna Andreyevna ihtiyarın eve çok heyecanlı döndüğünü, hemen vurup kafayı yattığını söylüyordu. Karısına karşı pek yumuşak davranmış. Ama sorularına kısa kısa yanıtlar vermiş. Büyük bir heyecan içinde bir şey beklediği belliymiş. Bir gün sonra postadan bir mektup gelmiş. İhtiyar bu mektubu okuyunca bir çığlık atmış, başını ellerinin arasına almış. Anna Andreyevna'nın yüreği korkudan duracak gibi vuruyormuş. Nikolay Sergeyiç şapkasıyla bastonunu kapığı gibi çıkıp gitmiş.

Mektup Prens'ten geliyordu. Kısa, kesin bir dille İhmenev'e, memura söylediği sözler için hiç kimseye hesap vermek zorunda olmadığını bildiriyordu. İhmenev'in davayı kaybetmesine üzüldüğünü; ama davayı kaybeden bir insanın öfkesinden, davayı kazananı düelloya çağırmasının hiç de dürüst bir davranış

olmadığını yazıyordu. “Rezil etme” konusundaysa, Prens İhmenev’in bunu kendine dert edinmemesini, böyle bir şeyin olmayacağını; çünkü mektubunu gerekli yere hemen iletceğini, durumdan haberdar edilen polisin herhalde kişinin güvenliğini, huzurunu sağlamak için önlem alacağını söylüyordu.

İhmenev elinde mektupla doğru Prens’e koşmuştu. Gene evde yoktu Prens. Ama ihtiyar, uşaktan onun o saatte Kont N.’nin evinde olabileceğini öğrenmiş. Hiç düşünmeden oraya koşmuş. Merdivenleri çıkarken kontun kapıcısı durdurmuş onu. Çılgın bir öfkenin etkisinde olan ihtiyar bastonuyla vurmuş kapıcıya. Bunun üzerine hemen yakalamışlar adamcağızı, dışarı çıkarıp polise teslim etmişler. Polis karakola götürmüş onu. Durumu konta bildirmişler. O sırada orada bulunan Prens, çapkın ihtiyara bunun şu İhmenev, adı geçen Natalya Nikolayevna’nın babası olduğunu anlatınca (Prens bu çeşit işlerde çok hizmet etmişti konta) soylu ihtiyar yalnızca gülümsemiş, hemen yumuşamış: İhmenev’in serbest bırakılması için emir vermiş. Ama bizim ihtiyarı ancak bir gün sonra bırakmışlar; (besbelli Prens’in isteğiyle) serbest bırakılırken de konta onu bağışlaması için Prens’in rica ettiğini söylemişler.

İhtiyar eve dönmüş, deli gibiymiş, hemen yatağa girmiş, bir saat kadar hiç kıpırdamadan yatmış, sonra kalkmış, mağrur bir tavırla –Anna Andreyevna’yı dehşete düşürmüş bu– kızını ölünceye dek lanetlediğini, baba hakkını haram ettiğini söylemiş.

Anna Andreyevna perişan bir durumdaydı. İhtiyara hizmet etmek gerekiyordu, oysa kadıncağız bir gün bir gece hiç uymamıştı. Durmadan kocasının başına sirkeye batırılmış havlular, buz koymuştu. İhmenev’in ateşi vardı, sayıklıyordu. Gece-nin üçünde ayrıldım onlardan. Devrisi sabah İhmenev bana gelmişti, Nelli’yi alıp götürmek istemişti. Nelli’yle aralarında geçen olayı yukarıda anlatım. İhtiyarı iyice sarsmıştı bu. Eve dönünce gene yatmış. Bütün bunlar kutsal cumada, Katya’yla Nataşa’nın görüşecekleri gün olmuştu. Katya’yla Alyoşa bir gün sonra Petersburg’dan ayrılacaklardı. Görüşmelerinde ben de bulundum. Sabah erkenden, ihtiyarın bana gelmesinden, Nelli’nin birinci kaçışından önce görüştüler.

Alyoşa görüşmeden bir saat önce geldi, Nataşa'ya haber verdi. Ben de tam Katya'nın kupa arabası evin kapısında durduğu sırada geldim. Katya'nın yanında yaşlı Fransız kadın vardı. Genç kızla buraya gelmeye, onu Nataşa'nın yanına bırakmaya ancak uzun yalvarmalardan sonra –Katya'nın yukarı Alyoşa'yla çıkması koşuluyla– razı olmuştu. Kendisi aşağıda arabanın içinde kaldı. Katya beni yanına çağırды. Arabadan inmeden, Alyoşa'yı aşağı çağırmamı söyledi. İçeri girdiğimde Nataşa da Alyoşa da ağıyorlardı. Katya'nın geldiğini duyunca hemen ayağa fırladı Nataşa, gözyaşlarını sildi, heyecan içinde kapının karşısında durdu. O sabah baştan aşağı beyazlar giymişti. Koyu kahverengi saçlarını düz taramış, arkasında topuz yapmıştı. Bu saç biçimini pek severdim. Odada yalnız kaldığımızı görünce benim de gidip konukları karşılamamı söyledi.

Merdivenleri çıkarken Katya bana,

– Daha önce geledim, dedi. Hep gözaltında tutuyorlar beni. İki haftadır yalvarıyorum Madam Albert'e. Ya siz, İvan Petroviç, ya siz! Bir kez olsun uğramadınız bana. Mektup yazmak da istemedim size, mektupta her şey anlatılamıyor çünkü. Oysa öyle istiyordum ki sizi görmeyi... Tanrım, kalbim duracakmış gibi çarpıyor.

– Merdiven diktir, dedim.

– Şey... evet, çok dik... ne diyorsunuz, sizce kızacak mı bana Nataşa?

– Hayır.

– Öyle ya... kızmaz elbette. Ben de ne diye soruyorum bunu sanki. Şimdi kendim görürüm...

Koluna girmiştim, merdiveni çıkmasına yardım ediyordum. Yüzü bembeyazdı. Korktuğu belliydi. Son dönemde soluk almak için durdu, ama bana şöyle bir bakınca yürüdü, çabuk çabuk çıkmaya başladı basamakları.

Nataşa'nın kapısının önünde bir kez daha durdu.

– İçeri gireceğim, buraya hiç çekinmeden gelecek kadar ona güvendiğimi söyleyeceğim... diye fısıldadı. Boşuna konuşuyo-

rum. Nataşa'nın dünyanın en iyi yürekli insanı olduğunu biliyorum. Öyledir, değil mi?

Ürkek, suçlu gibi, gözlerini Nataşa'dan ayırmadan girdi içeri. Onu görünce Nataşa hemen gülümsedi. Çabuk adımlarla gitti yanına, kollarından tuttu, dolgun dudaklarını uzatıp dudaklarından öptü. Sonra, Nataşa'ya bir şey söylemeden Alyoşa'ya döndü. Ciddi, hatta sert bir tavırla bizi yarım saat yalnız bırakmasını söyledi.

– Gücenme bana Alyoşa, diye ekledi. Senin duymaman gereken konuşacağım çok önemli şeyler var Nataşa'yla. Hak ver bana, çık dışarı. Siz kalın Ivan Petroviç. Konuşmamızı dinlemelisiniz.

Alyoşa çıktıktan sonra Nataşa'ya döndü:

– Oturalım. Ben sizin karşınıza oturacağım. Önce biraz seyretmek istiyorum sizi.

Nataşa'nın tam karşısında oturdu, birkaç saniye gözlerini kırpmadan baktı ona. Nataşa elinde olmadan gülümsedi. Katya,

– Resminizi görmüştüm, dedi, Alyoşa göstermişti.

– Resmime benziyor muyum bari?

Katya kararlı, ağırbaşlı bir tavırla,

– Siz daha güzelsiniz, diye karşılık verdi. Ben de öyle tahmin ediyordum zaten.

– Sahi mi? Ben de sizden gözlerimi ayıramıyorum. Öyle güzelsiniz ki!

Katya titreyen eliyle Nataşa'nın elini tuttu.

– Yok canım! Güzellik kim, ben kim!.. Canım kardeşim benim!

Sonra gene sustular. Birbirinin yüzüne bakmaya başladılar. Sessizliği Katya bozdu!

– Bak meleğim, yarım saatimiz var. Madam Albert'i buna bile zor razı ettim. Oysa konuşacak o kadar çok şey var ki... Şunu öğrenmek istiyorum... daha doğrusu öğrenmek zorundayım... açık açık soracağım: Alyoşa'yı çok mu seviyorsunuz?

– Evet, çok!

Katya ürkek,

– Öyleyse... dedi, onu çok seviyorsanız... mutlu olmasını da istiyorsunuz demektir...

– Evet, istiyorum...

– Güzel... şimdi şu var: Ben mutlu edebilecek miyim onu? Sonra, böyle konuşmaya hakkım var mı? Çünkü onu elinizden alıyorum. Eğer sizinle mutlu olacağı kanısındaysanız, eğer şimdi buna karar verirse, o zaman... o zaman...

Nataşa başını önüne eğdi, alçak sesle,

– Karar verildi sevgili Katya, dedi, kendiniz de biliyorsunuz bunu.

Konuşmakta güçlük çekiyordu. Katya'nın, Alyoşa'yı ikisinden hangisinin daha mutlu edeceği üzerine uzun bir konuşmaya hazırlandığı belliydi. Ama Nataşa'nın sorusu, artık kesin kararın verildiğini, konuşacak bir şeyin kalmadığını ona anlattı. Nataşa'nın eli hâlâ avcunun içindeydi. Güzel dudaklarını yarım açmış, yüzüne bakıyordu. Nataşa birden,

– Siz de çok mu seviyorsunuz onu? diye sordu.

– Evet. Daha çok size şunu sormak için geldim: Söyler misiniz, niçin bu kadar çok seviyorsunuz onu?

Nataşa,

– Bilmiyorum, dedi.

Sesinde elemli bir sabırsızlık vardı sanki. Katya.

– Sizce akıllı mıdır? diye sordu.

– Hayır. Nedenini bilmeden seviyorum onu.

– Ben de. Sanki acıyorum ona.

Nataşa,

– Ben de öyle, dedi.

Katya,

– Şimdi ne yapsam? diye haykırdı. Benim için sizi nasıl bırakabili, aklım almıyor! Sizi gördükten sonra daha da şaşırttı beni bu!

Nataşa bir şey söylemeden önüne bakıyordu. Katya bir an sustu. Birden ayağa kalkıp sessizce kucakladı Nataşa'yı. Birbirine sarılarak ağlamaya başlamışlardı. Katya, Nataşa'nın koltuğunun kenarına oturmuş, ellerini öpüyordu. Ağlayarak,

– Sizi ne çok sevdiğimi bilerseniz! dedi. Kız kardeş olacağınız sizinle. Her zaman yazacağız birbirimize... ölünceye dek seveceğim sizi... öyle seveceğim, öyle seveceğim ki...

Nataşa,

– Haziranda olacak düğünümüzden söz etti mi size?

– Etti. Sizin de razı olduğunuzu söyledi. Onu avutmak için öyle söylediniz, değil mi?

– Elbette.

– Anlamıştım zaten. Çok seveceğim onu Nataşa, her şeyi hemen yazacağım size. Yakında evleneceğiz galiba, gidiş o gidiş. Onlar da hep öyle söylüyor. Sevgili Nataşa'cık, şimdi... evinize döneceksiniz sanırım, değil mi?

Nataşa karşılık vermedi, sessizce öptü Katya'yı.

– Siz... siz de...

– Mutlu olun! dedi.

Tam bu anda kapı açıldı. Alyoşa girdi içeri. Artık bekleyememişti. Katya'yla Nataşa'yı birbirine sarılmış, ağlar görünce bitkin bir durumda ikisinin birden ayaklarına kapandı. Nataşa,

– Neden, neden ağlıyorsun? dedi, ayınlığımız için mi? Çok kalmayacaksın ki! Haziranda geliyorsun.

Katya gözyaşları arasında aceleyle,

– Düğününüz o zaman olacak, diye ekledi.

– Ama senden bir gün ayrılamam ben Nataşa, bir gün ayrılamam! Sensiz ölürüm... benim için şimdi ne kadar değerli olduğumu biliyorsun! Özellikle şimdi!..

Nataşa birden canlandı.

– Bak nasıl yap Alyoşa, dedi, Kontes Moskova'da biraz kalacak, değil mi?

Katya atıldı:

– Evet, bir hafta kalacağız Moskova'da.

– Bir hafta mı! Bu güzel işte. Yarın onlarla Moskova'ya gider, hemen dönersin. Bir günlük yol zaten. Moskova'dan ayrılacakları gün yetişirsin onlara.

Katya, Nataşa'nın yüzüne anlamlı anlamlı baktı.

– Çok hoş... diye haykırdı, dört gün daha beraber kalırsınız.

Bu yeni düşünce karşısında Alyoşa'nın sevincini anlatamam. Birden geçmişti üzüntüsü, yüzü sevinçten ıslıl ıslıl olmuştu. Nataşa'yı kucakladı, Katya'nın ellerini öptü, benim boynuma atıldı. Nataşa acı acı gülümseyerek bakıyordu ona. Ama Katya

bu kadarına dayanamadı. Parlayan bakışlarını bana doğrulttu, Nataşa'yı kucakladı, gitmek için ayağa kalktı. Tam bu anda da kapıcı geldi. Fransız madamın artık görüşmeye son verilmesini istediğini, yarım saatin dolduğunu söylediğini haber verdi.

Nataşa kalktı. İki kız ayakta karşılıklı, el ele duruyorlardı. Bakışlarıyla çok şey anlatmak istiyor gibi birbirinin gözünün içine bakıyorlardı. Katya,

– Bir daha hiç görüşemeyeceğiz, dedi.

Nataşa:

– Evet, Katya.

– Öyleyse vedalaşalım.

Kucaklaştılar. Katya çabuk çabuk konuşarak,

– Lanetlemeyin beni, diye fısıldadı. Bense... her zaman...
inanın ki... mutlu olacak...

Alyoşa'nın kolunu tutup ekledi:

– Gidelim Alyoşa, götür beni.

Onlar çıkınca Nataşa heyecanlı, üzgün,

– Vanya! dedi, sen de git... geri gelme sakın: Alyoşa akşama kadar burada kalacak. Saat sekizde gidecek. Ondan sonra yalnız olacağım... saat dokuzda gel. Lütfen!

Saat dokuzda Nelli'yi (çay fincanını kırmasından sonra) Aleksandra Semyonovna'ya bırakıp Nataşa'ya geldiğimde yalnızdım. Dört gözle beni bekliyordu. Mavra semaveri getirdi. Nataşa bardağımı doldurdu. Kanepeye oturdu, beni de yanına çağırdı. Yüzüme dikkatli dikkatli bakarak –o bakışını hiç unutmayacağım,–

– İşte her şey bitti artık, dedi.

Elimi sıkarak ekledi:

– Aşkımız sona erdi. Altı ay! Bütün bir ömür boyu unutulmayacak bir altı ay...

Eli sımsıcaktı. Sıkı giyinip yatmasını söyledim.

– Şimdi, Vanya'cığım, şimdi sevgili dostum. Bırak da içimi dökeyim biraz, geçmişi anımsayayım... Perişan bir durumdayım... Yarın son kez göreceğim onu, saat onda... son kez!

– Nataşa, hastasın, ateşin çıkacak şimdi, kendine acıamaz mısın sen!..

– Boş ver! Alyoşa'nın arkasından yarım saattir burada seni beklerken neler düşündüm biliyor musun Vanya? Onu sevip sevmediğimi, bu sevgimizin ne biçim bir sevgi olduğunu soruyordum kendime. Bunu ancak şimdi düşünmem tuhafına mı gitti Vanya?

– Üzülme Nataşa...

– Bak Vanya: Onu bir dengim gibi, bir kadının erkeği sevdiği duyguyla sevmediğimi anladım. Bir annenin oğlunu sevdiği gibi seviyordum onu... Sanırım iki insan birbirinin dengi olarak sevmeyebilirler birbirini, sen ne dersin?

Endişeyle bakıyordum yüzüne. Fenalaşacağından korkuyordum. Sanki bir şey dürtüyordu onu, durmadan konuşmak istiyordu. Arada sözleri birbirini tutmuyor; ne söylediği anlaşılmıyordu. Büyük bir korku içindeydim. Nataşa sürdürüyordu konuşmasını:

– Benimdi o. Daha ilk karşılaşmamızda benim olması, hiç kimseye bakmaması, benden başka kimseyi tanımaması isteğine kapılmıştım... Katya çok güzel söyledi: Onu severken bir yandan da acıyordum ona sanki... Yalnız kaldığım zamanlar onun mutlu olması isteği yakardı içimi. Acı verirdi bana. Yüzüne (yüzündeki anlatımı bilirsin Vanya) bakınca yüreğim sızlardı. Hiç kimsenin yüzünde böyle bir anlatım yoktur. Hele gülümsediği zamanlar... sırtıma doğru bir ürperti sarardı bedenimi... Doğru söylüyorum Vanya!

– Nataşa, beni dinle...

Sözümü kesti:

– Kişiliği olmadığını, çocuk gibi saf olduğunu söylediler. Sen de bunu söyleyenlerdensin, biliyorum. İnanır mısın... en çok bu yanını seviyordum. Ne var ki, yalnızca bunu sevdiğimi bilmiyordum. Anlayacağın olduğu gibi seviyordum onu. Kim bilir, kişilik sahibi, kafası çalışan bir insan olsaydı belki bu denli sevmezdim. Bak Vanya, bir itirafta bulunacağım sana. Anımsıyor musun, üç ay önce bir kavgamız vardı... şu, adı neydi... Minna'ya gitmişti de, bunu duyunca kızmıştım. İnanır mısın, bir yandan da hoşlanmıştım bu davranışından... nede-nini bilmiyorum... onun da büyükler gibi Minnalara falan git-

mesinden hoşlanmışım sanki! Ben... O kavgamız, sonra onu bağışlamam ne büyük haz vermişti bana... Ah Vanya'cığım!

Nataşa yüzüme bakıp tuhaf tuhaf gülümsedi. Sonra geçmiş günleri düşünüyor gibi daldı. Dudaklarında tatlı bir gülümseme, uzun süre böyle durdu.

– Onu bağışlamak büyük haz veriyordu bana Vanya, diye sürdürdü konuşmasını. Bak ne diyeceğim, günlerce yanıma uğramadığı zamanlar şu odanın içinde ağlayarak dolaşırdım. Bazen şöyle düşünürdüm: “Bana karşı ne denli suçlu olursa o denli iyi...” evet Vanya! Onu küçük bir çocuk olarak hayal ederdim hep. Sözde başını kucağıma koyardı. Saçlarını usul usul okşardım... Yanımda olmadığı zamanlar hep böyle düşünürdüm onu...

Sesine birden bir canlılık geldi:

– Bak Vanya, şu Katya ne tatlı bir kız, değil mi?

Nataşa'nın bunları özellikle anlattığını, yarasını deşmekten tuhaf bir haz duyduğunu anlamıştım. Genellikle çok acı çekmiş insanlarda görülür bu.

– Bence Katya mutlu edebilir onu, diye ekledi. Kişilikli bir kız... kendinden de emin. Alyoşa'yla nasıl ağırbaşlı konuştuğunu gördüm. Büyümüş de küçülmüş sanki. Oysa kendisi çocuk daha! Tatlı, çok tatlı bir kız! Ah! varsın mutlu olsunlar! Varsın mutlu olsunlar, olsunlar!.

Birden gözyaşları boşandı. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Uzun süre gelemedi kendine. Hep ağladı.

Melek ruhlu Nataşa öylesine üzgündü ama, biraz sakinleştiğini, daha doğrusu ağlamaktan yorulduğunu görünce, onu biraz oyalamak için Nelli'den söz ettiğimde gene de ilgilenebildi anlattıklarımla... O gece çok geç ayrıldık. Uyuyuncaya dek bekledim başucunda. Çıkarken Mavra'ya hasta hanımının yanından sabaha dek ayrılmamasını sıkı sıkı tembihledim.

Eve dönerken yolda kendi kendime,

– Ah, çabuk bitsin bu acılar! diyordum. Bir an önce bitsin! Bitsin de nasıl biterse bitsin!

Sabah saat onda Nataşa'daydım. Vedalaşmak için gelen Alyoşa'yla aynı anda girdik içeri. O anı anlatmayacağım, anımsa-

mak istemiyorum çünkü... Nataşa kendini tutmaya, neşeli, soğukkanlı gözükmeğe karar vermişti sanki. Ama olmuyordu. Alyoşa'yı heyecandan titreyerek kucakladı, sıktı. Az konuşuyordu onunla. İstirap dolu, durgun bakışlarını yüzünden ayırmıyordu. Delikanlının anlattıklarını yutarcasına dinliyordu, ama söylediklerinin hiçbirini anlamadığı belliydi. Anımsıyorum. Alyoşa onu bağışlaması, Katya'yı sevdiği için ondan nefret etmemesi için yalvarıyordu... Onun sözleri de karmakarıştı. Hıçkırıklar boğazında düğümleniyordu. Arada bir kendini toparlayıp Nataşa'yı avutmaya çalışıyordu: "Bir ay, en çok beş hafta sonra buradayım, diyordu. Yazın gelince düğünümüz olacak. Babam da razı olacak o zaman evlenmemize. Hem yarın değil, öbür gün Moskova'dan döneceğim, dört gün hiç ayrılmayacağız birbirimizden. Yalnızca bir gün için ayrılıyoruz şunun şurasında..."

Ne tuhafur, doğru söylediğine, bir gün sonra Moskova'dan döneceğine içtenlikle inanıyordu... Öyleyse ne diye ağlayıp sızlanıyordu?

Sonunda saat on bir oldu. Alyoşa'yı gitmeye zor razı ettim. Moskova treni saat on ikide kalkıyordu. Bir saat kalmıştı. Nataşa sonra, Alyoşa'ya son kez bakışını anımsamadığını söyledi bana. Ben anımsıyorum: Kapıda gözlerinin içine bakarak kutsadı onu, öptü, sonra elleriyle yüzünü kapayıp içeri koştu. Alyoşa'yı da arabasına kadar götürmem gerekti. Yoksa geri dönüp Nataşa'nın yanına koşacaktı. Merdivenleri inerken,

– Bütün umudum sizde, dedi. Sevgili Vanya! Sana karşı suçluyum. Sevgini ne yaparsam yapayım hak edemem. Ölünceye dek kardeş olalım seninle. Nataşa'yı sev. Onu yalnız bırakma. Her şeyi yaz bana. Elinden geldiğince ayrıntılı yaz. En küçük ayrıntısına varıncaya dek yaz. En küçük ayrıntıya... Uzun uzun yaz... Zaten öbürsü gün burada olacağım. Kesin döneceğim Moskova'dan! Ben gidince sonra yazarsın!

Nataşa'nın yanına dönerken yüreğim küt küt vuruyordu. Odanın ortasında, kollarını önünde kavuşturmuş, ayakta duruyor, yüzüme dalgın bakıyordu. Tanımamıştı beni sanki. Saçları karışmış, bir yana dökülmüştü. Bakışı donuk, anlamsızdı.

Korkudan ne yapacağını bilemeyen Mavra kapının yanında dikiliyor, dehşet içinde hanımına bakıyordu.

Nataşa'nın gözleri birden parladı.

– Aaaa! Sen misin! Sen ha! diye haykırdı. Yalnız sen kaldın. Nefret ediyordum ondan zaten! Onu sevdiğim için kızırıyordum... Gene yanımdasın. Ne o? Beni lanetleyen, evlatlıktan atan babama dönmem için kandırmaya mı çalışacaksın beni gene? Avutacaksın! Biliyorum bunu zaten. İki aydır farkındayım!.. İstemiyorum, istemiyorum! Ben de onları lanetliyorum!.. Git artık, seni karşımda görmeye dayanamıyorum! Git, git!..

Nataşa'nın sinirlerinin çok bozuk olduğunu, beni karşısında görünce daha da öfkeli olduğunu anlamıştım. Çıksam iyi olacak diye geçirdim içimden. Merdivenin en üst basamağına oturup beklemeye koyuldum. Arada bir ayağa kalkıp kapıyı açıyordum, Mavra'yı çağırıp soruyordum. Mavra ağlıyordu.

Aradan yarım saat geçti. Bu yarım saat içinde çektiklerimi anlatamam. Yüreğim duracak gibi çarpıyor, sızlıyordu. Birden kapı açıldı. Nataşa şapkasını, pelerinini giymiş, koşarak dışarı fırlamıştı. Kendinde değildi sanki. Sonra kendisi anlattı bana. O anda koşarak nereye, niçin gittiğini bilmiyordu.

Yerimden kalkıp saklanacak zamanı bulamadım. Birden gördü beni. Şaşırmış gibi olduğu yerde kalakaldı. Sonra şöyle anlatıyordu: “O anda acumasız, kalpsiz bir insan olduğum; seni, dünyada biricik dostumu, kardeşimi, kurtarıcımı kovabildiğim geldi aklıma! Ama seni kovmama karşın merdivende oturduğunu, gitmeyip geri çağırılmamı beklediğini görünce... Tanrım! O andaki duygularımı anlatamam Vanya! Yüreğime bir ok saplanmıştı sanki.”

Kollarını bana doğru uzattı,

– Vanya! Vanya! diye haykırdı. Buradasın ha!..

Kucağıma düştü. İçeri götürdüm onu. Bayılmıştı. “Ne yapmalı!” diye düşündüm. Sıtma nöbeti gelecek biraz sonra. Besbelli bu...”

Doktora koşturmayı karar verdim. Hastalığı önlemek gerekiyordu. Acele etmeliydim. Bizim ihtiyar Alman ikiye kadar çoğunlukla evde olurdu. Mavra'ya Nataşa'yı bir an, bir saniye bi-

le yalnız bırakmaması, bir yere gitmesine izin vermemesi için yalvarıp doktora koştum. Tanrı yardım etti bana: Birazcık geç kalsaydım ihtiyarı evde bulamayacaktım. Sokakta karşılaştım onunla. Daha ne oldu ne bitti anlayamadan hemen kiraladığım arabaya bindirdim onu, Nataşa'ya yolladık.

Evet, Tanrı yardım ediyordu bana! Ben yokken Nataşa'nın evinde öyle bir olay olmuştu ki, doktorla ben tam zamanında yetişmeseydik kızcağız ölmüştü... Benim arkamdan on beş dakika sonra Prens gelmiş. Alyoşa'yla Katya'yı, Kontes'i yolcu ettikten sonra tren istasyonundan doğru Nataşa'ya koşmuş. Bu ziyareti yapmaya besbelli çok eskiden karar vermişti. Nataşa Prens'i gördüğüne önce hiç şaşırmadığını söylüyordu. "Kafam durmuştu," diyordu.

Prens gelip Nataşa'nın karşısına oturmuş, yüzüne acıyormuş gibi bakarak, derin bir soluk almış,

– Sevgili küçük hanım, diye başlamış, kederinizi anlıyorum. Şu anda ne denli üzgün olacağınızı bildiğimden sizi ziyaret etmeyi bir görev bildim. Hiç olmazsa şunu düşünerek avunun: Alyoşa'yı bırakmakla onun mutlu olmasını sağladınız. Ama bunu siz benden iyi anlarsınız, çünkü davranışınızın soyluluğu...

Nataşa, "Oturmuş dinliyordum onu," diye anlatıyordu, "ama doğrusu önceleri ne dediğini anlamıyordum. Aklımda kalan tek şey, yüzüne dik dik baktığım... Elimi avcunun içine alıp sıkmaya başladı. Anlaşılan bu ona büyük haz veriyordu. Öylesine kendimde değildim ki, elimi çekmeyi bile akıl edemiyordum."

Prens sürdürüyormuş konuşmasını:

– Alyoşa'yla evlenirseniz sonraları sizden nefret edeceğini anladınız. Bunu anlayıp, kesin kararınızı verebilecek kadar akıllı davrandınız... ama sizi övmek için gelmedim buraya. Kendinize benden daha içten, daha yakın bir dost bulamayacağınızı size söylemeye geldim. Sizin için çok üzülüyorum. Elimde olmadan karıştım bu işlere... daha doğrusu görevimi yaptım. Soylu yüreğiniz anlar bunu. Benimle barıştırır sizi... İnanın ben sizden çok üzüldüm!

– Yeter artık, demiş Nataşa, rahat bırakın beni.

– Elbette, hemen gidiyorum. Ama sizi kızım gibi seviyorum.

Arada ziyaretinize gelmeme izin verin. Bundan böyle bir baba bilin beni. Size yardımcı olabilmem için fırsat verin bana.

Nataşa gene sözünü kesmiş:

– Hiçbir şey istemiyorum sizden, bırakın beni.

– Biliyorum, gururlusunuz... Ama ben içten konuşuyorum. Şimdi ne yapmak niyetindesiniz? Babanızla annenizle barışacak mısınız? Öyle olsa iyi olurdu. Ama babanız acımasız, kalpsiz bir insandır... böyle konuştuğum için bağışlayın beni. Evimize dönerseniz yaptığınız her gün başınıza kakılacak orada. Azar işiteceksiniz... Sizin hiç kimsenin ağzının kokusunu çekmeden yaşamanız gerekiyor. Şimdi benim görevim, kutsal borcum size böyle bir yaşamı sağlamak, yardımcınız olmaktır. Alyoşa sizi yalnız bırakmamam, dostunuz olmam için yalvardı bana. Zaten benden başka dostlarınız, sizi yürekten seven yakınlarınız da var. Size Kont N.'yi tanıştırmama izin verirsiniz sanırım. Çok iyi yürekli bir insandır. Akrabamız sayılır. Dahası ailemizin velinimetidir de diyebilirim. Alyoşa'ya büyük iyilikleri dokundu. Alyoşa çok sever, sayar onu. Nüfuzludur. Yaşlı olduğu için sizin gibi bir kızı evine kabul etmesinin bir sakıncası olamaz. Sizden söz ettim ona. Size iyiliği dokunabilir... akrabası kadınlardan birinin yanında yer bulabilir size. Bizim işi ona anlatalı çok oluyor. Yakından ilgilendi sizinle. Çok iyi yürekli olduğu için şimdi her görüşmemizde soruyor... sizinle tanışmak istediğini söylüyor... Çok temiz ruhlu, iyi, saygıdeğer bir ihtiyardır. İnanın bana! Eli de açıktır. Karşısındaki insanın değerine göre hareket eder. Hatta geçenlerde bir olayda babanıza karşı pek soylu davrandı...

Nataşa deli gibi kalkmış yerinden. Prens'in niyetini anlamış.

– Defolun buradan! hemen defolun! diye bağırılmış.

– Ama Kont'un babanıza da yardımını dokunabileceğini unuttuyorsunuz.

Nataşa bağırıyormuş:

– Babam sizden gelecek hiçbir iyiliği kabul etmez. Defolup gidiyor musunuz buradan!

Prens biraz telaşlı, çevresine bakınarak,

– Tanrım, demiş, ne sabırsız, kuşkucusunuz!

Cebinden büyük bir deste para çıkarıp eklemiş:

– Gene de size, bana bu akli veren Kont’la benim dostluğumuzun bir delili olarak bunu bırakmama sanırım izin verirsiniz. On bin ruble var burada.

Nataşa’nın öfkeyle yerinden fırladığını görünce.

– Bir dakika, demiş, sözlerimi sabırla sonuna dek dinleyin. Babanızın davayı kaybettiğini biliyorsunuz. Bu on bin ruble...

Nataşa,

– Defolun! diye haykırmış, defolun! Ne aşağılık, iğrenç bir insan olduğunuzu anladım!..

Besbelli durumu incelemek için gelmişti. Herkesin terk ettiği, hayatta yapayalnız kalmış Nataşa’yı bu on bin rubleyle etkileyebileceğini sanıyordu... Bu çeşit iğrenç işlerde çapkın ihtiyar Kont N.’ye çok hizmetleri olmuştu. Ama Nataşa’dan nefret ediyordu. İsteğinin olmadığını görünce hiç değilse bir şey yapmadan gitmemek için acımasız bir hazla ona hakaret etmeye başlamış. Hakaretin etkisini bir an önce görmek için sabırsızlanarak,

– Böyle birden heyecanlanmanız olmadı işte canım, demiş. Hiç iyi değil bu davranışınız. Size iyilik etmek istiyorlar, burnunuzu havaya dikiyorsunuz. Oysa bana minnettar olmalısınız. Baştan çıkardığınız bir gencin babası olarak sizi ıslahhaneye atturabilirdim, ama yapmadım bunu... he-he-he!

O sırada biz girdik odaya. Mutfaktayken erkek sesi duyunca doktoru bir an durdurmuş, Prens’in son sözlerini duymuştum. Peşinden iğrenç bir kahkaha, Nataşa’nın umutsuz haykırışı duyuldu: “Ah Tanrım!” Tam o anda kapıyı açtım, Prens’in üzerine saldırdım.

Yüzüne tükürdüm. Var gücümle bir tokat yapıştırdım suratına. Bana karşılık verecekti, ama iki kişi olduğumuzu görünce, masanın üzerindeki paraları kapıp kaçtı. Evet, yaptı bunu, gördüm. Mutfakta masanın üzerinden aldığım merdaneyi arkasından fırlattım. Odaya döndüğümde Nataşa’yı doktorun kollarında sinir buhranı içinde çırpınır buldum. Yatıştırmak için uzun süre uğraştık onu. Sonunda yatağına yatırdık. Sayıklıyordu.

Dehşet içinde,

– Doktor! dedim. Ne oluyor ona?

– Durun biraz, hastalığın gidişini incelemeden bir şey söylemem... ama durum kötü galiba. Ateşi çıkacağı benzer... Biz önlemimizi almalıyız gene...

Ama aklıma başka bir şey gelmişti o anda. Doktora Nataşa'nın yanında iki üç saat kalması, onu hiç yalnız bırakmaması için yalvardım. Söz verdi bana. Kalkıp eve koştum.

Nelli köşede yüzü asık, üzgün oturuyordu. Tuhaf tuhaf baktı bana. Benim görünüşüm de tuhaftı galiba.

– Nelli, dedim, melegim! Bizi, hepimizi kurtarmak ister misin? Kızcağız şaşırmişti.

– Nelli! Artık bütün umudum sende! Bir baba var: Gördün onu, tanıyorsun. Kızını lanetledi, dün de gelip senden kızının yerini almanı istedi. Şimdi bu kızı, Nataşa'yı (sevdiğini söylüyordun onu) o genç, uğruna baba evinden kaçtığı, sevdiği genç bıraktı. Prens'in oğludur. O genç prensi hatırlayacaksın: geçenlerde buraya gelmişti. Korkmuştun ondan. Sonra hasta olmuştun... Tanıyorsun onu değil mi? Çok kötü bir insandır.

Nelli ürperdi, yüzü bembeyaz oldu.

– Tanıyorum.

– Evet, çok kötü bir insandır. Oğlu Nataşa'yla evlenmek istedi diye nefret ediyor kızcağızdan. Alyoşa gitti bugün. Oğlunu yolcu eder etmez doğru Nataşa'nın evine koştu. Hakaret etti ona, islahhaneye atırmakla gözdağı verdi. Alay etti zavallıyla. Anlıyor musun Nelli?

Nelli'nin siyah gözleri parlıyordu. Başını önüne eğdi. İşitilir işitilmez bir sesle,

– Anlıyorum, diye fısıldadı.

– Şimdi yapayalnız kaldı Nataşa. Hasta da. Bizim doktoru bıraktım yanında, sana koştum. Dinle beni Nelli: Birlikte Nataşa'nın babasına gidelim. Sevmiyorsun onu, biliyorum, gitmek istemedin ona, ama şimdi birlikte gidelim. Kızlarının yerini almak istediğini söyleyeceğim onlara. İhtiyar hasta yatıyor, Nataşa'yı lanetledi. Birkaç gün önce de Alyoşa'nın babası çok kötü oynadı gururuyla. Kızının adını anmak istemiyor. Ama seviyor onu Nelli, seviyor, barışmak istiyor onunla. Kesinlikle biliyorum bunu! Evet, istiyor!.. Duydun mu Nelli?.. istiyor!

Nelli gene fısıldayarak,

– Duydum, dedi.

Konuşurken ağlıyordum. Nelli ürkek ürkek bakıyordu yüzüme.

– Söylediklerime inanıyor musun?

– İnanıyorum.

– Öyleyse seni götürürüm oraya, oturturum, kucaklarlar seni, okşar severler, sormaya başlarlar. Konuşmayı öyle bir yere getiririm ki, geçmişini, anneni, dedeni sorarlar sana. Her şeyi bana anlattığın gibi onlara da anlat Nelli. Kötü adamın anneni nasıl öldürdüğünü, sokaklarda annenle birlikte nasıl dilendiğini; ölürken sana ne dediğini hep anlat... Dedeni anlatmayı da unutma. Anneni bağışlamadığını, annen ölüm döşegindeyken onu çağırmak için seni yollayışını, ama dedenin gene gelmek istemeyişini, sonra olanları... anlat. Hiçbir şey atlama! Sen anlatırken ihtiyar bunları kendi içinde hissedecektir. Al-yoşa'nın bugün gittiğini, Nataşa'nın yapayalnız, kimsesiz kaldığını biliyordur. Her şeyi biliyor... Nelli! kurtar Nataşa'yı! Gelecek misin?

Nelli göğüs geçirdi.

– Evet, dedi.

Yüzüme tuhaf tuhaf bakıyordu. Siteme benzer bir şey vardı bu bakışta. Ta içimde hissettim bunu.

Ama niyetimden vazgeçemedim. Düşündüğüm şeyin yararlı olacağına inancım tamdı. Nelli'nin elinden tuttum. Çıktık. Öğleden sonra saat üç olmuştu. Yavaş yavaş bulutlar kaplıyordu gökyüzünü. Son günlerde havalar sıcak gitmişti, ama şimdi uzaklardan ilkbaharın erken gelen gök gürültüleri duyuluyordu. Rüzgâr sokaklarda toz bulutlarını savuruyordu.

Bir faytona bindik. Yol boyunca hiç konuşmadı Nelli. Yalnızca arada bir hep o tuhaf, esrarlı bakışıyla süzüyordu beni. Göğsü inip kalkıyordu. Faytonda fazla sarsılmasın diye tutuyordum onu. Küçücük yüreği avcumun içinde dışarı fırlayacak gibi çarpıyordu.

Yol bir türlü bitmek bilmiyordu. Sonunda gelebildik. İhtiyarların yanına girerken yüreğim duracak sandım. Yanlarından nasıl ayrılacağımı bilmiyordum. Bildiğim bir şey vardı: Nataşa'yı bağışlatmadan, aradaki buzları kırmadan çıkmayacaktım bu evden.

Saat dört olmuştu. İhtiyarlar, her zamanki gibi yalnız oturuyorlardı. Nikolay Sergeyiç hastaydı. Benzi uçuk, bitkin bir durumda, başında havlu, kanepesine uzanmıştı. Anna Andreyevna onun hemen yanında oturuyordu. Arada bir sirkeye batırılmış bezle şakaklarını ovuyor, endişeyle yüzüne bakıyordu. Yaşlı kadının bu bakışı ihtiyarın canını sıkıyordu. Dahası kızdırdıyordu onu. İhmenev susuyordu. Zavallı kadın bir şey sormaya cesaret edemiyordu ona. Gelişimiz ikisini de şaşırtmıştı. Anna Andreyevna benim Nelli'yle geldiğimi görünce nedense birden korktu. İlk anda bize, kendisini suçlu hissediyormuş gibi baktı. İçeri girer girmez,

– İşte Nelli'mi getirdim size, dedim. Kendi kendine düşünmüş taşınmış, sizinle oturmaya karar vermiş. Kabul edin onu, sevin...

İhtiyar kuşkuyla baktı bana. Yalnızca bu bakışından onun her şeyi –yani Nataşa'nın yapayalnız bırakıldığını, belki aşağılandığını bile– bildiği belliydi. Böyle birdenbire çıkagelmemizin sırrını bilmeyi çok istiyordu. Soru dolu bakışlarını benim de Nelli'nin de üzerimizden ayırmıyordu. Nelli elimi avcunun içinde var gücüyle sıkınmış titriyor, hep önüne bakıyordu. Arada bir, kapana sıkıştırılmış küçük bir yabani hayvan gibi bakışlarını çevresinde ürkek ürkek gezdiriyordu. Ama Anna Andreyevna çabuk toparladı kendini. Koşup Nelli'yi kucakladı. Yanaklarından öptü, okşadı. Elinden tutup yanına oturttu. Nelli tuhaf bir merakla yan yan bakıyordu ona.

Yaşlı kadın Nelli'yi okşayıp yanına oturtuktan sonra ne yapacağını bilemiyordu artık. Saf saf yüzüme bakmaya başlamıştı. İhtiyar –galiba Nelli'yi niçin getirdiğimi anlamıştı– kaşlarını çattı. Canının sıkıldığını, alnının buruştuğunu fark ettiğimi görünce elini başına götürdü, kısaca,

– Başım ağrıyor, dedi.

Hepimiz susuyorduk. Nasıl başlayacağımı düşünüyordum. Odanın içi loştu. Kara bulutlar iyice kaplamıştı gökyüzünü. Uzaklarda bir yerde gök gürledi.

İhtiyar,

– Bu bahar gök çok erken gürlemeye başladı, dedi. Hele otuz yedide, hiç unutmam, bizim oralarda daha da erken başlamıştı.

Anna Andreyevna göğüs geçirdi. Çekingen,

– Semaveri koyalım mı? diye sordu.

Ama karşılık veren olmadı ona, o da gene Nelli'ye döndü:

– Adın neydi senin yavrum?

Nelli bitkin bir sesle söyledi adını. Başını iyice önüne eğdi.

İhtiyar dik dik ona bakıyordu. Anna Andreyevna canlı bir sesle,

– Helena demek bu galiba? diye sordu.

Nelli,

– Evet, dedi.

Gene bir sessizlik oldu. Biraz sonra Nikolay Sergeyiç,

– Praskovya Andreyevna'nın kız kardeşinin de bir yeğeni vardı, dedi, adı Helena'ydı, ona da Nelli derlerdi. Anımsıyorum.

Gene Anna Andreyevna atıldı:

– Annen, baban, kimin kimsen yok mu senin yavrum?

Nelli çekingen,

– Yok, diye fısıldadı.

– Duymuştum, duymuştum. Annen öleli çok oluyor mu?

– Hayır.

Yaşlı kadın, kıza şefkat dolu gözlerle bakarak, içli bir sesle,

– Yetim yavrum benim, dedi.

Nikolay Sergeyiç parmaklarıyla masaya sabırsızca vuruyordu. Yaşlı kadının ürkek soruları birbirini izliyordu:

– Annen Rus değil miydi? Öyle söylemiştiniz galiba Ivan Petroviç?

Nelli, beni yardıma çağırıyormuş gibi, siyah gözleriyle baktı yüzüme. Soluk alıştı tuhaflaşmıştı.

– Dedesi İngiliz, ama annesi Rus'tu Anna Andreyevna, diye başladım, daha çok Rus sayılırdı. Nelli yurtdışında doğmuş.

– Annesi babasıyla yurtdışında mı yaşıyorlarmış yani?

Nelli'nin yüzü birden kıpkırmızı oldu. Anna Andreyevna baltayı taşa vurduğunu anladı, kocasının öfkeli bakışı altında ürperdi. Nikolay Sergeyiç sert sert baktı ona. Sonra başını pençereden yana çevirdi. Sonra birden karısına döndü.

– Alçak, adi herifin biri aldatmış annesini, dedi. Kadıncağız babasını bırakıp onunla kaçmış. Babasının paralarını sevgilisine yedirmiş. Adam paraları ele geçirince tekmeyi yapıştırmış ona. Yüzüstü bırakıp kaçmış... iyi yürekli bir arkadaşı yardım etmiş ona, ölene dek de yalnız bırakmamış. O arkadaşı ölünce yapayalnız kalmış, iki yıl önce buraya, babasının yanına dönmüş. Öyleydi değil mi Vanya?

Nelli heyecandan zangır zangır titreyerek ayağa kalktı, kapıya doğru yürüdü. İhtiyar, nihayet ona elini uzatmıştı.

– Gel buraya Nelli, dedi. Gel otur yanıma!.. Ha şöyle...

Kızın üzerine eğilip alnından öptü, saçlarını okşamaya başladı. Nelli titriyor... ama tutuyordu kendini. Anna Andreyevna kocasının yetim kızı okşayışını umutla, heyecanla izliyordu. İhtiyar, Nelli'nin saçlarını okşamayı sürdürerek heyecanlı,

– Anneni alçak, ahlaksız bir herifin mahvettiğini biliyorum Nelli, dedi, ama babasını sevdiğini, saydığını da biliyorum...

Bize taş atmadan da edememişti. Renksiz yüzünü hafif bir pembelik kaplamıştı. Bizimle göz göze gelmemeye çalışıyordu.

Nelli hiç kimsenin yüzüne bakmamaya çalışarak ürkek, ama kararlı,

– Annem dedemi, onun onu sevdiğinden çok severdi, dedi.

İhtiyar, çocuksu bir acelecilikle, ama bu sabırsızlığından utanmış gibi, kısaca,

– Nereden biliyorsun? diye sordu.

– Biliyorum... Annemin yüzünü görmek istemiyordu... kovuyordu onu...

Nikolay Sergeyiç'in bir şey söylemek, söz gelişi "kızını kaba-hatli bulmuş" diye bir karşılık vermek istediği belliydi. Ama bir şey söylemedi. Yüzümüze bakıyor, susuyordu.

Anna Andreyevna, özellikle bu konu üzerine konuşmayı sürdürmek istiyordu.

– Deden sizi yanına almadığına göre nerede kalıyordunuz? diye sordu.

– Buraya dönünce uzun süre aradık dedemi, ama bir türlü bulamadık. Annem dedemin eskiden çok varlıklı olduğunu, bir fabrika kurmayı düşündüğünü söylüyordu. Sonra o adam dedemin bütün parasını almış... Annem anlattı bana...

Ihtiyar,

– Hım... dedi.

Nelli giderek daha çok heyecanlanıyordu. Nikolay Sergeyiç'e itiraz etmek istiyor gibi Anna Andreyevna ile konuşmasını sürdürüyordu.

– Annem haksız olduğu yanları da saklamazdı benden, dedi. Dedeme karşı büyük suç işlediğini, dünyada dedemden başka kimsesi kalmadığını söylerdi. Anlatırken ağlardı... Buraya gelirken yolda "Bağışlamayacak beni," diyordu, "belki seni görür, kanı kaynar da bağışlar." Annem çok severdi beni. Bunları anlatırken yanaklarımdan, gözlerimden öperdi. Ama dedeme gitmekten korkardı. Dedem için dua etmeyi öğretirdi bana. Kendi de her gün dua ederdi. Genç kızlığında dedemle birbirlerini çok sevdiklerini anlatırdı. Dedem canından çok severmiş onu. Annem piyano çalarmış ona. Akşamları kitap okurmuş. Dedem öpermiş onu, armağanlar almış... çok çok armağanlar almış anneme. Annemin bir yaş gününde aralarında kavga bile çıkmış. Dedem aldığı armağanı verirken annem kutudakinin broş değil de küpe olduğunu söyleyince dedem kızmış, yarım gün konuşmamış annemle, sonra gelip öpmüş onu, özür dilemiş...

Nelli heyecanlı anlatıyordu. Renksiz yanakları kızarmıştı bile.

Annesinin Nelli'ye eski mutlu günlerinden çok söz ettiği belliydi. Karanlık bodrum köşesinde, hayatta bağlandığı tek varlık olan kızını bağrına basıp, bu anlattığı şeylerin onun hasta yüreğinde ne gibi etkileri olacağını düşünmeden her şeyi ağlayarak anlatmıştı ona.

Heyecanlanmıştı Nelli. Sonra birden kendine geldi sanki. Çevresine bakınarak sustu. Ihtiyar kaşlarını çattı, gene parmaklarıyla masaya vurmaya başladı. Anna Andreyevna'nın

gözleri yaşarmıştı. Sessizce mendiliyle sildi yaşlarını. Nelli alçak sesle sürdürdü konuşmasını:

– Buraya geldiğimizde annem çok hastaydı, göğsü çok ağrıyordu. Dedemi ne kadar aradıysak bulamadık. Bir bodrum katına yerleştik.

Anna Andreyevna,

– Hasta hasta bodrum katına, öyle mi? diye haykırdı.

– Evet... Annem yoksuldu.

Nelli gene yükseltti sesini:

– Annem yoksulluğun değil, zengin olup başkalarını aşağılamanın günah olduğunu söylerdi... Tanrı böylelerini cezalandırır mış.

İhtiyar, sessiz oturmak istemiyormuş gibi.

– Vasilyevski'de oturuyordunuz değil mi? diye sordu.

Sonra bana dönüp umursamaz bir tavırla ekledi:

– Bubnova'nın bodrumunda...

Nelli,

– Hayır, orada değil... dedi. Önce Meşçanskaya'da oturuyorduk. –Bir an sustuktan sonra sürdürdü konuşmasını:– Orası çok karanlık, rutubetliydi. Annemin hastalığı iyice ilerledi. Ama o zamanlar yürüyebiliyordu. Çamaşırlarını yıkıyordum, o hep ağlıyordu. Bizimle aynı bodrumda bir yüzbaşının yaşlı karısıyla emekli bir memur kalıyordu. Memur her akşam sarhoş gelirdi, bağırıp çağırırdı. Çok korkuyordum ondan. Annem yatağına alırdı beni, kucaklardı, kendi de zangır zangır titrerdi, memur durmadan bağırırdı, küfürler savururdu. Bir keresinde yüzbaşının karısını dövmek istedi, kadın ihtiyar olduğu için hep bastonla gezerdi. Annem kadına acıdı, ondan yana çıktı. Memur anneme de vurdu, ben de memura...

Nelli sustu. Anıları heyecanlandırmıştı onu. Gözleri parlamaya başlamıştı.

Nelli'nin anlattıklarıyla yakından ilgilenen Anna Andreyevna –kız ona bakarak anlatıyordu zaten,–

– Tanrım! diye haykırdı.

Nelli anlatıyordu:

– O zaman annem dışarı çıktı, beni de yanına aldı. Gündüz-

dü. Akşama kadar sokaklarda dolaştık, annem durmadan ağlıyordu, el ele yürüyorduk... Çok yorulmuştum. Bütün gün ağzımıza bir lokma bir şey koymamıştık. Annem hep kendi kendine konuşuyordu. Bana "Fakir ol Nelli," diyordu, "ben öldükten sonra hiç kimsenin sözüne kulak asma. Hiç kimsenin yanına gitme. Yalnız başına yoksulluk içinde yaşa. Çalış. İş bulamazsan dilen, ama onlara gitme." Hava kararmıştı, büyük bir sokağı karşıdan karşıya geçiyorduk, annem birden "Azorka! Azorka!" diye haykırdı... tüyleri dökülmüş, kocaman bir köpek annemin üzerine atladı. Ama annem korkmuştu. Yüzü bembeyaz olmuştu. Bir çılglık atıp bastonlu, hep önüne bakan, uzun boylu bir ihtiyarın ayaklarına kapandı. Dedemdi bu ihtiyar. Öyle zayıf, eski püskü giyimliydi ki! Dedemi ilk kez görüyordum. Dedem de çok korkmuştu. Yüzü bembeyazdı. Annemin ayaklarına kapandığını görünce bir tekmeyle itti onu. Bastonuyla yere vurdu. Çabuk adımlarla uzaklaştı. Azorka hâlâ ayrılmıyordu annemden. Acı acı uluyordu. Sonra koştu, dedemin paltosunun eteğinden yapışıp geri döndürmeye çalıştı onu. Ama dedem bastonuyla vurdu Azorka'ya. Hayvan gene bizim yanımıza koşuyordu ki, dedem çağırdı onu, zavallı köpek öyle acı acı uluyarak gitti dedemin arkasından... Annemse ölü gibi hareketsiz yatıyordu yerde. Kalabalık toplandı başımızda. Polis geldi. Ben bağıra bağıra annemi kaldırmaya çalışıyordum. Sonunda doğruldu, çevremizde toplananlara baktı. Uzaklaştık oradan. Eve götürdüm onu. Herkes arkamızdan bakıp başını sallıyordu...

Nelli soluk almadan, kendini toparlamak için sustu. Yüzünde renk yoktu. Ama bakışlarında bir kararlılık vardı. Sonunda her şeyi anlatmaya karar verdiği belliydi. O anda meydan okur gibi bir tavrı vardı.

Nikolay Sergeyiç sinirli, çatlak bir sesle,

– Elbette... dedi, deden annenin ona ettiğinin karşılığını verdi...

Nelli sert bir sesle kesti ihtiyarın sözünü:

– Annem de aynı şeyi söylüyordu. Eve giderken yolda hep "Senin dedendir o, Nelli," diyordu, "ona karşı büyük suç işle-

dim ben, o da lanetledi beni, şimdi cezamı çekiyorum. O akşam da, ondan sonraki birkaç gün de hep böyle söyledi. Kendi dedigini anlamıyordu sanki...

İhtiyar susuyordu. Anna Andreyevna sessiz sessiz ağlıyordu.

– O oturduğunuz bodrumdan nasıl taşındınız sonra? diye sordu.

– Annem o gece çok hastalandı. Yüzbaşının karısı Bubnova'nın bodrum katında bir yer bulmuş, uçümüz oraya taşındık. Annem orada üç hafta kalkmadı yataktan. Hep ben baktım ona. Paramız bitmişti. Yüzbaşının karısıyla İvan Aleksandraviç yardım ediyordu bize.

– Bodrum katında oturan tabutçu... diye açıkladım.

– Annem biraz iyileşip odanın içinde dolaşmaya başladığında Azorka'yı anlattı bana.

Nelli bir an sustu. İhtiyar, konu değişti, artık Azorka'dan söz edilecek diye sevinmişti sanki. Oturduğu koltukta –yüzünü saklamak istiyor gibi– öne daha da eğilerek,

– Neyin nesiymiş Azorka? diye sordu.

– Hep dedemden söz ediyordu bana. Uykudayken bile onu sayıklıyordu. Yavaş yavaş iyileşmeye başladığında konuştuğumuz tek konu dedemdi. Eskiden nasıl yaşadığını gözleri yaşlı anlatırdı... işte o sıralar bir gün Azorka'yı, hayvanı boynuna bağladıkları bir iple çeke çeke nehre boğmaya götürülen çocukların elinden parayla almış... Dedem çocuklara katıla katıla gülüyormuş. Hayvan, bağı çözülünce kaçmış gitmiş. Annem ağlamaya başlamış. Dedemi çok üzmüş annemin ağlaması. Azorka'yı yakalayıp getirene yüz ruble vereceğini söylemiş. Üç gün sonra getirmişler Azorka'yı. Dedem çıkarılmış yüz ruble vermiş getirene. O günden sonra da pek ısınmış hayvana. Hele annem çok seviyormuş onu. Gece yatağına alıyormuş. Annemin anlattığına göre Azorka gezginci artistlerin köpeğiymiş, salta durur, sırtında bir şey taşır, tüfekte oyunlar yaparmış. Daha birçok marifetleri varmış... Annem kaçtıktan sonra dedem köpeği bırakmamış, yanından hiç ayırmazmış onu. Annem Azorka'yı görünce dedemin de oralarda bir yerde olduğunu hemen anlamış...

İhtiyar, Nelli'nin Azorka ile ilgili başka şeyler anlatacağını

umuyor olmalıydı ki, giderek asıyordu yüzünü. Artık bir şey sormuyordu. Anna Andreyevna,

– Ondan sonra hiç görmediniz mi dedenizi? diye sordu.

– Gördüm. Annem biraz iyileşince çıkmaya başlamıştım sokağa. Bir gün sokakta karşılaştım onunla. Ekmek almak için bakkala gitmiştim. Birden Azorka'yı gördüm karşımda. Yanındaki adamı tanıdım hemen. Dedemdi. Yana çekilip duvara yapıştım. Dedem yüzüme baktı, baktı... öyle korkunçtu ki yüzü... ödüm koptu. Geçip gitti yanımdan. Azorka tanımıştı beni. Yanımda atlayıp zıplamaya, ellerimi yalamaya başlamıştı. Eve doğru çabuk çabuk yürümeye başladım. Arkama baktım, dedem dükkâna giriyordu. Nerede oturduğumuzu soracak diye düşündüm, daha çok korktum. Evde anneme, –gene hasta olmasın diye– bir şey söylemedim. Devrisi gün, başım ağrıyor deyip bakkala gitmedim. Öbür gün gittim. Hiç kimseyle karşılaşmadım. Çok korkuyordum. Koşa koşa gidip geldim. Birkaç gün sonra gene bakkala giderken köşede birden onunla karşılaştım. Azorka da yanındaydı. Hemen öte sokağa koştum. Oradaki dükkâna girdim. Tam çıkarken gene onu gördüm karşımda, donakaldım... Yüzüme hep öyle dik dik bakıyordu. Sonra başımı okşadı, elimden tuttu. Birlikte yürüdük. Azorka kuyruk sallayarak arkamızdan geliyordu. O anda dedemin rahat yürüyemediğini, bacaklarının titrediğini, bastonuna dayana dayana adım atabildiğini fark ettim. Köşedeki çörek, elma şekeri satan adamın yanına götürdü beni. Horoz şekeri, çörek, karamela, elma şekeri aldı bana. Para kesesini çıkarırken elleri çok titriyordu. Bir beşlik düşürdü yere. Hemen aldım parayı yerden, ona uzattım. Almadı. Bana verdi onu. Şekerleri de verdi. Gene başımı okşadı. Bir şey söylemeden dönüp uzaklaştı yanımdan. Eve dönüp olanları anlattım anneme. Önce inandı. Sonra çok sevindi. O akşam geç saatlere dek bir sürü soru sordu. Öptü beni. Ağladı. Dedemden korkmamamı, beni sevdiği için evimizin çevresinde dolaştığını söyledi. Dedeme sokulmamı, onunla konuşmamı tembihledi. Dedemin hep akşamüzerleri geldiğini söylememe karşın, devrisi gün öğlene dek birkaç kez yolladı beni bakkala. Kendi de beni uzaktan iz-

liyordu. Kõse başlarında saklanıp kolluyordu. Ama dedem birkaç gün gelmedi. O günler yağmur yağdığı için annem uşuttu. Gene yatağa dştu. Dedem bir hafta sonra geldi. Gene şeker, erek aldı bana. Gene bir şey söylemedi. Arkasından gizli gizli izledim onu. Nerede oturduğunu oğrenip anneme söylemeye karar vermiştim. Dedem beni görmesin diye karşı kaldırımında, uzaktan izliyordum. O zamanlar, sonra öldüğü evde oturmuyordu. Çok uzakta, Grohovaya Sokağı'nda büyük bir evin dördüncü katında oturuyordu. Her şeyi oğrenip eve hayli geç döndüm. Annem nerede olduğumu bilmediği için çok merak etmiş. Anlatunca gene çok sevindi. Devrisi gün hemen dedeme gitmeye karar verdi. Ama sonra düşününce korkmaya başladı.  günü korku içinde geçirdi. Gitmekten vazgeçti. nc gün yanına çağırdı beni, "Nelli," dedi, "dedene gitmek istiyorum ama hastayım, ayaklarım tutmuyor. Bir mektup yazdım, götür ona ver bu mektubu. Nasıl okuduğuna, ne dediğine çok dikkat et. Sonra gelip bana anlatacaksın. Ayaklarına kapan, anneni bağışlaması için yalvar ona..." Annem hem konuşuyor, hem ağlıyordu. Çok çok öptü beni, ha çıkararak kutsadı, tasvirin önünde yanına diz ktrd, dua etti, çok hastaydı ama gene de avlu kapısına kadar yolcu etti beni. Geri dönüp baktım, hâlâ orada duruyordu. Arkamdan bakıyordu...

Dedemin oturduğu daireye gittim. Kapı kilitli değildi. Açıp içeri girdim. Dedem masada oturmuş, patatesle ekmek yiyordu. Azorka yere uzanmış, kuyruğunu sallayarak onu izliyordu. Dedemin oturduğu yer de hiç iyi değildi, pencereler kk, içerisi karanlıktı. Eşya diye bir masayla bir sandalye vardı. Yalnız başına yaşıyordu. Beni görünce birden korktu, titremeye başladı. Ben de korkmuştum. Bir şey söylemeden gittim, mektubu masanın üzerine bıraktım. Dedem mektubu görünce birden kızdı. Ayağa fırladı, bastonunu kapıp bana salladı, ama vurmadı, dışarı attı beni. Daha iki basamak inmemiştim ki kapıyı açtı gene, mektubu bana fırlattı. Amamıştı bile onu. Eve gelip her şeyi anlattım anneme. Annem yeniden yatağa dştu...

VIII

Tam o anda oldukça şiddetli bir gök gürültüsü duyuldu. Iri yağmur taneleri camlara vurmaya başlamıştı. Hava iyice karar-mıştı. Yaşlı kadın korkudan haç çıkardı. Hepimiz birden sus-muştuk.

İhtiyar pencereden dışarı bakarak,
– şimdi geçer, dedi.

Sonra ayağa kalktı. Odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaş-maya başladı. Nelli yan gözle onu izliyordu. Kızcağız çok he-yecanlıydı. Farkındaydım. Ama nedense benimle göz göze gel-mekten kaçınıyordu.

İhtiyar gene koltuğuna otururken,
– Eee, sonra? dedi.

Nelli rkek ürkek bakındı çevresine.

– Dedeni ondan sonra bir daha görmedin mi?

– Gördüm...

Anna Andreyevna atıldı:

– Evet, evet! Hadi anlat yavrum, anlat!

Nelli,

–  hafta hiç görmedim onu, diye başladı. Kış basurıncaya dek... Kar yağmıştı. Dedemi gene aynı yerde görünce çok se-vindim... Gelmiyor diye annem çok zlyordu çünkü. Karşı-laşınca, ondan kaçtığımı görsün diye özellikle karşı kaldırıma koştum. Arkama baktım. Dedem abuk adımlarla geliyordu peşimden. Sonra koşmaya başladı. “Nelli, Nelli!” diye sesleni-yordu. Azorka da arkasındaydı. Acıdım ona, durdum. Gelip elimden tuttu. Birlikte yürüdük. Ağladığımı görünce durdu. Yüzüme bakıp eğildi, yanağımdan öptü. Pabularımın eski ol-duğunu görünce başka pabucum olup olmadığını sordu. He-men annemin hiç parası olmadığını, ev sahibimizin acıdığın-dan bize yemek verdiğini söyledim. Dedem bir Şey söylemedi. Çarşıya götürüp bir çift pabuç aldı bana. Hemen orada giydirdi. Sonra evine, Grohovaya’ya götürdü beni. Dkkndan b-rekle Şeker aldı bana. Evine gittiğimizde oturttu, böreği yeme-mi söyledi. Ben yerken izledi beni. Sonra Şekerleri verdi. Azor-

ka ön ayaklarını masanın üzerine koymuş, bana bakıyordu. Böreğimden bir parça da ona verdim. Dedem gülümsedi. Sonra alıp yanına oturttu beni, başımı okşadı, sorular sordu: “Bir yerde okuyor musun? Neler biliyorsun?” Anlattım. Her gün saat üçte ona gelmemi, bana ders vereceğini söyledi. Sonra pencereye dönmemi, haber verinceye dek bakmamamı emretti. Öyle dururken sessizce döndüm baktım, yastığının içinden para çıkarıyordu. Dört gümüş rubleydi bu. Sonra parayı bana getirdi, “Bu yalnız senindir”, dedi. Alıyordum ki, sonra düşündüm. “Yalnız benimse almam” dedim. Dedem birden kızdı. “Nasıl istersen öyle olsun, hadi al,” dedi. Çıkarken öpmedi beni... Eve gelince anneme her şeyi olduğu gibi anlattım. Annemin durumu giderek kötüleşiyordu. Tabutçuya gelip giden bir üniversite öğrencisi vardı. Annemin hastalığıyla ilgileniyordu. İlaç veriyordu ona. Ben de sık sık dedeme gidiyordum. Annem gitmemi istiyordu. Dedem *Yeni Kutsal Kitap*'la bir de coğrafya kitabı almıştı. Onlardan öğretiyordu bana. Bazen dünyadaki ülkelerden, bu ülkelerde yaşayan insanlardan, denizlerden, eski insanlardan, İsa'nın insanları nasıl bağışladığından söz ediyordu. Ben bir şey sorunca pek seviniyordu. O seviniyor diye sık sık sorular sormaya başlamıştım. Tanrı'dan uzun uzun söz ediyordu. Bazen ders yapmıyor, Azorka'yla oynuyorduk: Azorka çok seviyordu beni. Sopa üzerinden atlamayı öğretmiştim ona. Dedemin hoşuna gidiyordu bu. Başımı okşuyordu. Dedem çok seyrek gülüyordu. Konuşurken birden susuyordu. Gören uyuyor, sanırdı, ama gözleri açıktı... Hava kararınca ya dek öyle oturuyordu. Karanlıkta çok korkunç oluyordu... Bazı günler geldiğimde sandalyesinde oturur buluyordum onu. Derin düşüncelere dalmış oluyordu. Ne dersem duymuyordu. Azorka da yanında yatıyordu. Bekliyordum. Biraz sonra öksürüyordum. Dedem hâlâ geldiğimin farkında olmuyordu. Biraz daha durup gidiyordum. Annem evde dört gözle bekliyordu beni. Yatağının yanına oturuyordum. Dedemin orada olanları uzun uzun anlatıyordum ona. Bana ne dersleri verdiğini, neler anlattığını, neler yaptığını büyük bir dikkatle dinliyordu. Azorka'yı sopanın üzerinden atlattığımı anlatınca gülümsüyor,

anlatuklarımı bir kez daha anlattırıyordu. Sonra dua ediyordu. Annemin dedemi öylesine sevmesine karşın dedemin onu hiç sevmediğini biliyordum. Dedemin yanındayken özellikle annemden söz ediyordum. O hep suratı asık, dinliyordu beni. Bir şey söylemiyordu. Bir gün annemin onu çok sevmesine hep ondan söz etmesine karşın, onun annemi niçin hiç sormadığını sordum. Dedem kızdı, kovdu beni. Gitmedim, kapının dışında bekledim. Biraz sonra açtı kapıyı, içeri çağırıldı. Ama hiç konuşmuyordu benimle. Çok kızgındı. Sonra Tanrı'nın yasalarnı okumaya başladığımızda gene sordum: "İsa birbirinizi sevin, birbirinizin suçlarını bağışlayın diyor, siz niçin bağışlamıyorsunuz annemi?" Birden köpürdü, bağırmaya başladı: "Bunları annen söylüyor sana!" kolumdan tutup dışarı attı beni. Bir daha onun evine gelmememi söyledi. Ben de zaten bir daha gelmeyeceğimi söyledim. Çıkıp gittim... Devrisi gün o evden çıkmış...

Nikolay Sergeyiç pencereden yana döndü:

– Yağmurun çabuk geçeceğini söylemiştim, dedi, bakın, güneş çıktı... gördün mü Vanya?

Anna Andreyevna aşırı bir şaşkınlıkla bakıyordu ona. O uysal, sessiz yaşlı kadının gözlerinde birden bir nefret parıltısı belirmişti. Nelli'yi sessizce tuttu elinden, kucagına oturttu.

– Bana anlat yavrurum, dedi, ben dinliyorum seni... Varsın kalpsizler...

Sözünün sonunu getiremedi, ağlamaya başladı. Nelli korku içinde, şaşırmış, bana baktı. İhtiyar da baktı bana, omuz silkecek oldu, ama birden arkasını döndü.

– Sonra Nelli? dedim.

– Üç gün gitmedim dedeme. Annem bu ara iyice fenalaşmıştı. Paramız hiç kalmamıştı, ilaç alacak paramız yoktu. Günlerdir ağzımıza bir lokma ekmek koymamıştık. Ev sahipleri vermiyordu artık: Onların da parası kalmamıştı. Üstelik hep onların yemeğini yiyoruz diye sitem etmeye başlamışlardı bize. Üçüncü gün sabah kalktım, giyinmeye başladım. Annem nereye gideceğimi sordu. Dedeme, para istemeye, dedim. Sevindi. Anneme dedemin beni evinden kovduğunu, bir daha oraya

gitmek istemediğimi söylemiştim. Çok yalvarmıştı bana ama kararından dönmemiştim. Gittim... dedem evini değiştirmişti. Yeni evini aramaya koyuldum. Beni görünce küplere bindi. Annemin çok hasta olduğunu, ilaç almak için elli kopeğe ihtiyacımız olduğunu, kaç gündür ağızımıza bir lokma koymadığımızı söyledim. Dedem kolumdan tuttuğu gibi dışarı fırlattı beni. Arkamdan kapıyı kilitledi. Beni dışarı atarken, merdivende oturacağımı, para verinceye dek merdivende bekleyeceğimi söylemiştim. Oturdum merdivene. Biraz sonra kapıyı açtı, beni orada oturduğumu görünce gene kapadı. Aradan uzun zaman geçtikten sonra gene açtı, beni gene orada görünce gene kapadı. Sonra birkaç kez daha açıp kapadı. Sonunda Azorka'yla çıktı. Kapıyı kilitledi. Bir şey söylemeden geçti yanımdan. Ben de bir şey söylemedim. Hava kararınca dek öyle oturdum orada.

Anna Aleksandrovna,

– Yavrurum... diye haykırdı, soğuk değil miydi? Demek merdivende oturdun ha...

Nelli,

– Mantom vardı, dedi.

– Manton olsun... Zavallım, ne çok acı çekmişsin!.. Peki deden olacak adam ne yaptı?

Nelli'nin dudakları titremeye başlamıştı. Ama büyük çaba harcayarak tutuyordu kendini.

– İyice karanlık olmuştu geldiğinde. Görmediği için çarpıtı bana. Birden “Kim o?” diye bağırdı. Benim, dedim. Beni çoktan gitmiş sanıyordu galiba, şaşırıldı, karşımda bir süre kalakaldı. Birden bastonunu yere vura vura koştı, kapıyı açtı, bir dakika sonra getirip bir avuç beşlik attı önüme. “Al,” diye bağırdı, “bütün param bu. Annene de onu lanetlediğimi söyle.” İçeri girip gene kilitledi kapıyı. Paralar merdivenden aşağı yuvarlanmıştı. Karanlıkta aramaya başladım onları. Dedem paraları karanlıkta bulamadığımı anlamış olacak, biraz sonra elinde mumla dışarı çıktı. Hemen topladım merdivendeki paraları. Dedem de yardım etti bana. Hepsinin yetmiş kopek olacağını söyleyip içeri girdi. Eve geldim. Paraları anneme verdim. Durumu giderek

kötüleşiyordu. Ben de bütün gece hastaydım. Devrisi gün ateşim çıktı. Ama aklıma koymuştum... dedeme çok kızılıyordum çünkü. Annem uyuyunca dışarı çıktım. Dedeme gidiyordum. Ama gitmedim. Köprüde durdum. O sırada o adam geçti...

– Arhipov'u söylüyor, Nikolay Sergeyiç, dedim. Tüccarla Bubnova'nın evine gelen, patakladığımız adam... Nelli'yi ilk kez o zaman görmüş... Sonra, Nelli?

– Durdurdum onu. Bir ruble istedim. Yüzüme bakıp "Bir ruble mi?" diye sordu. "Evet," dedim. Güldü. "Benimle gel," dedi. O sırada yanımdan altın çerçevesi gözlüğü olan yaşlı bir adam geçiyordu. Konuşmamızı duymuştu. Durdu, niçin ille de bir ruble istediğimi, bu kadar parayı ne yapacağımı sordu. Annemin hasta olduğunu, ilaç almak için bir ruble gerektiğini söyledim. Nerede oturduğumuzu sordu, adresimizi yazdı, sonra çıkarıp kâğıt bir ruble verdi bana. O adam, ihtiyarın yanıma geldiğini görünce kaçmıştı. Bir dükkâna gidip parayı bozdurdum, otuz kopeğini bir kâğıda sarıp annem için ayırdım, geri kalan yetmiş kopeği avcumda sıkıp dedeme yollandım. Kapıyı açıp içeri girdim, eşikte durup paraları dedemin suratına fırlattım. Hepsi yere düştü... "Alın paralarınızı, sizin paranıza ihtiyacı yok annemin, lanetliyorsunuz onu çünkü," diye haykırdım. Kapıyı hızla çarpıp gittim. Koşarak eve geldim.

Kızın gözleri parlıyordu. İçten bir meydan okumayla ihtiyara bakıyordu. Anna Andreyevna, Nikolay Sergeyiç'e bakmadan, Nelli'yi göğsüne bastırarak,

– İyi ettin, dedi, çok iyi ettin. Deden hain, kalpsiz adamın biriymiş...

Nikolay Sergeyiç,

– Hımm... diye mırıldandı.

Anna Andreyevna sabırsız,

– Sonra, anlatsana, sonra ne oldu? diye sordu.

– Artık hiç gitmiyordum dedeme, o da bana gelmiyordu.

– Peki annenin durumu nasıldı? Ah zavallılar, zavallılar.

Nelli titrek bir sesle anlatıyordu:

– Annem giderek fenalaşiyordu. Artık seyrek kalkabiliyordu yataktan. Paramız bitmişti: Ben de yüzbaşının karısıyla çıkı-

yordum artık. Yüzbaşının karısı evleri dolaşır, sokakta üstü başı düzgün insanları durdurur, onlardan para dilenirdi. Dilenci olmadığını söylerdi bana. Yüzbaşının karısının, yoksul olduğunu gösteren bir yazılı kâğıtları varmış elinde. Bu kâğıtları gösterir, öyle para dilenirdi. Sonra, insanın herkesten dilenmesinde utanılacak bir yan olmadığını söylerdi. Ben de onunla birlikte çıkardım. Topladığımız parayla geçinirdik. Annem bunu duydu: Kiracılar yüzbaşının karısının dilenci olduğunu söylemişler ona. Ev sahibimiz Bubnova, beni dilendirmektense onun yanına vermesini söyledi anneme. Daha önce de birkaç kez anneme para yardımı yapmak istemiş. Annem almayınca, “Amma da gururlusunuz” demiş. Bu kez yemek yollamıştı. Annemden beni isteyince annem vermedi. Ağladı, korktu. Bubnova hakaret etmeye başladı ona. Sarhoştu çünkü. Benim zaten dilencilik ettiğimi, yüzbaşının karısıyla kapı kapı dolaşıp sadaka dilendiğimi söyledi. Bubnova o gece yüzbaşının karısını kovdu evden. Annem bunu duyunca ağlamaya başladı. Birden fırladı yataktan. Giyindi. Elimden tuttu, dışarı götürüyordu beni. Ivan Aleksandroviç durdurmak istedi onu. Ama o dinlemedi. Çıktık. Annem zor yürüyordu. İkide bir duruyor, oturup dinleniyordu. Ben tutuyordum onu. Annem dedeme gideceğini söylüyordu. Gece geç saatti ama “Dedene götür beni”, diyordu. Birden büyük bir caddeye çıktık. Bir evin önünde bir kupa arabası duruyordu. Giren çıkan çoktu eve. Pencerelerde ışık vardı. Müzik çalıyordu içeride. Annem durdu, kolumdan tuttu: “Nelli, dedi, ömrün boyunca yoksul ol, ama seni çağıran varlıklı bir insanın yanına gitme. Orada iyi yaşayabilirsin, güzel güzel giysilerin olabilir, ben istemiyorum bunu. Kötü, acımasız insanlardır onlar. Sana vasiyetim şu olsun: Yoksul ol, çalış, dilen, ama seni yanına almak isteyen birisi çıkarsa gitme. İstemiyorum, size gelmem de...”

Nelli, heyecandan titreyen sesiyle (yüzü kıpkırmızı olmuştu)

– Hastayken annem söyledi bunu bana, ölünceye dek çıkmayacağım sözünden, diye ekledi. Çalışacaktım. Sizin yanınıza da çalışmak, hizmetçilik etmek için geldim. Kızınız olmak istemiyorum.

Anna Andreyevna Nelli'yi sıkı sıkı kucakladı. Yüksek sesle,
– Yeter, yeter artık yavrum! dedi. Bunu söylerken hastaydı annem.

İhtiyar sert bir sesle,

– Akli başında değildi, dedi.

– Olsun varsın! Akli başında olmasa bile, öyle vasiyet etti bana, yapacağım söylediğini, ömrümün sonuna dek yoksul olacağım. Bunu bana söylerken bayılmıştı bile...

Anne Andreyevna,

– Tanrım! diye haykırdı. Hasta hasta kış günü sokakta...

– Polise vermek istediler bizi. Ama bir adam girdi araya. Nerede oturduğumuzu sordu. On ruble verdi bana. Annemi arabasıyla eve götürmemi söyledi.

Ondan sonra bir daha yataktan kalkmadı annem. Üç hafta sonra öldü...

Anna Andreyevna,

– Peki ya babası? diye haykırdı. Bağışlamadı mı onu?

Nelli kendini tutmaya çalışarak,

– Bağışlamadı! dedi. Ölmeden bir hafta önce yanına çağırıp beni annem: “Nelli,” dedi, “dedene bir kez daha git. Gelip beni bağışlaması için yalvar ona. Birkaç gün sonra öleceğimi, seni, yetim bırakacağımı söyle. Ölmek istemediğimi de ekle...” Gidip dedemin kapısını çaldım. Açtı, beni görür görmez yüzüme kapamak istedi kapıyı, ama iki elimle engel oldum ona, “Annem ölüyor,” diye haykırdım. “Sizi görmek istiyor. Benimle gelin!..” Ama itti beni. Kapıyı yüzüme kapdı. Eve döndüm. Annemin yanına uzandım. Bir şey söylemedim ona... Annem sarıldı bana, o da bir şey sormadı...

Nikolay Sergeyiç masaya abanarak ayağa kalktı. Hepimizi tuhaf bir bakışla süzdü. Dizlerinde derman kalmamış gibi koltuğuna yığıldı gene.

– Ölmeden bir gün önce yanına çağırıp beni annem. Elimden tutup, “Bugün öleceğim Nelli,” dedi, daha birşeyler söylemek istiyordu, ama söyleyemedi. Gözlerinin içine bakıyordum. Sanki görmüyordu beni. Yalnızca elimi avcunda sıkıyordu. Yavaşça çektim elimi, evden çıktım, koşarak dedeme git-

tim. Beni görünce birden ayağa kalktı, korkmuş gibi yüzü bembeyaz oldu. Titremeye başladı. Elinden tutup "Ölüyor", dedim. Birden heyecanlandı. Bastonunu kapıp arkamdan koştu. Şapkasını almayı bile unutmuştu. Oysa çok soğuktu dışarı. Ben aldım şapkasını, merdivenleri inerken başına giyirdim. Acele ediyordum. Annem ölmeden yetişmemiz için bir araba tutmasını söyledim. Ama cebinde olup olacağı yedi kopek vardı. Arabacıları durduruyor, pazarlığa giriyordu. Arabacılar söylediği fiyata yalnızca gülüyorlardı. Azorka'ya da gülüyorlardı. Çünkü hayvan sokaklarda bizimle birlikte koşuyordu. Dedem yorulmuştu. Sık soluyordu, ama durmuyor, acele ediyordu. Birden yere yuvarlandı, şapkası düştü başından. Kaldırdım onu, gene giyirdim şapkasını, koluna girdim, yürümeğe başladık. Eve, geldiğimizde gece yarısı olmak üzereydi... Annem ölmüştü. Dedem onu görünce ellerini birbirine vurdu, titremeye başladı. Annemin başucunda dikildi. Bir şey söylemiyordu. Annemin yanına gittim, dedemi kolundan tutup "Gör işte, acımasız, kalpsiz, merhametsiz adam!.." diye haykırdım. "Gör!" Dedem bir çığlık atıp yere yuvarlandı...

Nelli, Anna Andreyevna'nın kucagından kurtulup ayağa fırladı. Yüzü bembeyazdı. Odanın ortasında durdu. Dehşet içindeydi. Anna Andreyevna ona doğru atıldı. Gene kucakladı onu. Heyecanla haykırdı:

– Ben, ben olacağım senin annen şimdi Nelli, sen de benim kızım olacaksın! Alıp başımızı gidelim buradan. Bu insafsız insanların yanından kaçalım! Varsın herkesle alay etsinler, Tanrı cezalarını verir. Gidelim Nelli, gidelim buradan!..

Yaşlı kadını daha önce hiç böyle görmemiştim. Hem onun böyle heyecanlanacağını aklımın ucundan geçirmezdim. Nikolay Sergeyiç koltuğunda hafifçe doğruldu, sonra ayağa kalktı, kesik bir sesle,

– Nereye gidiyorsun Anna Andreyevna? diye sordu.

Yaşlı kadın yüksek sesle karşılık verdi:

– Onun yanına.

Nelli'nin elinden tuttu. Kapıya doğru yürüdü.

– Dur, dur, bekle!..

– Bekleyecek bir şey yok, hain adam! Ben de o da çok bekledik... hadi hoşçakal.

Anna Andreyevna böyle dedikten sonra dönüp kocasına baktı. Bakmasıyla donup kalması bir oldu: Nikolay Sergeyiç şapkasını giymiş; güçsüz, titreyen elleriyle paltosunu sırtına geçirmeye çalışıyordu. Anna Andreyevna böylesine bir mutluluğa inanamıyormuş gibi kocasına kuşkuyla bakarak ellerini dua ediyor gibi önünde birleştirdi.

– Sen... Sen de mi geliyorsun? diye haykırdı.

İhtiyar bağırından kopan bir iniltiyle,

– Nataşa, Nataşa'm nerede? dedi. Nerede o? Kızım nerede?

Nataşa'mı verin bana! Nerede o, nerede?

Ona uzattığım koltuk değneğini kapıp kapıya koştu.

Anna Andreyevna,

– Bağışladı, bağışladı! diye bağınyordu.

Ama ihtiyar kapıya henüz varmamıştı ki, kapı birden açıldı, Nataşa daldı içeri. Gözlerinin içi parlıyordu. Yüzü bembeyazdı. İliklerine kadar ıslanmıştı. Başörtüsü omuzlarına kaymıştı. Karmakarışık saçlarında yağmur tanecikleri parlıyordu. Koşarak girdi içeri, babasını görünce ayaklarına kapandı, kollarını uzattı ona.

IX

İhmenev, Nataşa'yı kaldırmış, kucaklamıştı.

Çocuk gibi kucağına aldı onu, koltuğuna götürdü, oturttu. Bu kez o önünde yere kapandı. Ellerini, ayaklarını öpüyordu. Onu, kızını, Nataşa'sını yeniden yanında gördüğüne inanamıyormuş gibi çabuk çabuk öpüyordu onu, kucaklıyordu. Yüzünü seyretmeye doyamıyordu! Anna Andreyevna Nataşa'nın başını göğsüne bastırdı. Bir şey söylemeden öyle kaldı. İhtiyar, Nataşa'nın ellerini tutup soluk, zayıf ama güzel yüzüne, nemli gözlerine tutulmuş gibi bakarken heyecanlı,

– Yavrum!.. hayatım... Her şeyim!.. diyordu. Biricik kızım!

Bir an susup Nataşa'nın yüzünü tatlı tatlı seyrettikten sonra,

hala yere diz çökmüş durumda bizlere döndü, çocuksu bir gülümsemeyle, çabuk çabuk konuşarak,

– Zayıfladığını söylemişlerdi! dedi. Zayıf olmasına zayıf, yüzünde de renk kalmamış, ama baksanıza gene de ne güzel!..

Yüreğini parçalayarak gibi bir sızıyla bir an sustuktan sonra,

– Böyle eskisinden de güzel! diye ekledi.

Nataşa,

– Kalkın baba! dedi. Hadi kalkın artık. Ben de sizi öpmek istiyorum!..

İhtiyar sevgiyle kucakladı kızını.

– Oh yavrum! Duydun mu Anuşka, duydun mu ne diyor?

Hayır Nataşa, hayır, beni bağışladığını kalbim anlayıncaya dek yatacağım ayaklarının dibinde. Kendimi sana bağışlatmam çok güç çünkü. Seni evlatlıktan atım, lanetledim... duyuyor musun

Nataşa, lanetledim... yapabildim bunu! ya sen Nataşa, ya sen... seni lanetlediğime inandın!. Inandın buna değil mi, inanabil-

din? Inanmamalıydın! Hiç inanmamalıydın! Çok insafsızsın!

Niçin gelmedin bana? Seni nasıl karşılayacağımı bilmiyor muy-

dun? Ah Nataşa, eskiden seni nasıl sevdiğimi biliyorsun! Kaçtıktan sonra eskisinden yüz kat, bin kat daha çok sevmeye baş-

ladım seni! Yüreğim sevginle doluydu! Ruhumu, yüreğimi parça parça ederek ayaklarının altına serebilirdim... Ah canım!..

Nataşa, mutluluktan bitkin, zayıf bir sesle,

– Eskiden olduğu gibi dudaklarımdan öpün beni, zalim babam benim, dedi. Annem gibi yanaklarımdan da öpün!

İhtiyar, kızıyla uzun uzun kucaklaştıktan sonra,

– Gözlerinden de, dedi. Gözlerinden de! Anımsıyor musun, eskiden nasıl öperdim gözlerinden? Oh Nataşa! Düşünde hiç gördün mü bizi? Ben seni hemen her gece görüyordum. Her gece geliyordun bana. Başını göğsüme dayıyordun. Ağlıyordun.

Bir gece de küçüklük halinle geldin. Anımsıyor musun, on yaşındaydın, piyano çalmaya yeni başlamıştın... İşte o halinle. Eteklerin kısacaktı, cicili biciliydi pabuçların, ellerin pamuk gi-

bi... O zamanlar ne güzeldi elleri, değil mi Anuşka? Gelip dizime oturdun, kucakladın beni... Ah ne yaramazdın sen Nataşa!

Demek seni lanetlediğimi, gelersen kapıyı yüzüne kapayacağı-

mı sandın ha!.. Doğru. Ben... bak Nataşa: Sık sık geliyordum sana ben, annen de bilmiyordu bunu, hiç kimse bilmiyordu. Pencerenin dibinde durup bekliyordum. Oturduğun evin avlu kapısının önünde kimi zaman saatlerce beklediğim oluyordu! Çıkarsan hiç olmazsa uzaktan göreyim seni diye... Akşamları çoğunlukla ışık oluyordu pencerede. Ah Nataşa, pencerede gölgeni görebilmek, seni kutsamak için kaç gece bekledim karşı kaldırımda! Sen de beni kutsuyor muydun? Hiç düşünüyor muydun beni? Pencerenin dibinde beklediğimi hissediyor muydu o küçük yüreğin? Soğuk geceler kaç kez çıktım yukarı. Tatlı sesini duyabilir miyim diye kapını dinledim! Gülüşünü duymak istiyordum... Lanetledim ha! İnan ki o gece bağışlamak için geldim sana, ama kapıdan döndüm... Ah Nataşa!

İhtiyar ayağa kalktı, Nataşa'yı da kaldırdı, kucakladı, göğsüne bastırdı.

– Gene burada, gene kalbimin içinde! diye haykırdı. Ah Tanrım, sana şükürler olsun! Gazabın için de nimetlerin için de şükürler olsun sana!.. Deminki yağmurdan, gök gürültülerinden sonra şimdi pırl pırl parlayan güneşin için de!.. Şu mutluluğum için şükürler sana! Ah! Varsın hakarete uğramış, ezilmiş onurları bir paralık edilmiş olalım, gene beraberiz ya... Varsın bize hakaret edenler gülsünler arkamızdan! İstedikleri kadar çamur atsınlar bize! Korkma Nataşa... El ele yürüyeceğiz seninle, şöyle söyleyeceğim onlara: “Biricik kızımdır bu benim, masum yavrumdur. Aşağıladınız onu, küçük düşürdünüz. Ama ben seviyorum onu, hayatımın sonuna dek de kut-sayacağım.”

Nataşa babasının kolları arasında elini bana uzattı.

– Vanya, Vanya!.. dedi.

Ah! O anda beni anımsamasını, yanına çağırmasını hiç unutmayacağım!

İhtiyar, çevresine bakınarak,

– Nelli nerede? dedi.

Anna Andreyevna,

– Nerede o? diye haykırdı, yavrum! Elbette... hiç ilgilenmedik ki onunla!..

Nelli odada yoktu. Sessizce yatak odasına geçmişti. Hepimiz oraya gittik. Kōşede, kapının arkasında saklanmış, ũrkek ũrkek bakıyordu bize. İhtiyar onu kucaklamak istedi.

– Nelli, dedi, ne oldu sana yavrurum?

Kız dalgın bakıyordu Nikolay Sergeyiç'e. Sayıklar gibi,

– Annem, dedi annem nerede?

Titreyen kollarını bize doğru uzatarak, gene,

– Annem, benim annem nerede? diye haykırdı.

Korkunç bir çığlıkla yere yığıldı...

Bitiş

Son Anılar

Haziranın ortaları. Sıcak, boğucu bir gün. Kentte kalmak güç. Toz, kireç, onarılan evler, kızgın taşlar, rutubet... Ama alın size mutlu bir haber! Uzaklarda bir yerde gök gürlüyor. Gökyüzü yavaş yavaş bulutlarla kaplandı. Hafif bir rüzgâr kentin toz bulutlarını önüne katıp götürüyor. Birkaç iri yağmur tanesi düştü yere. Arkasından gök delindi sanki, bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Yarım saat sonra yağmur durup gene güneş çıktığında küçük odamın penceresini açtım. Temiz havayı hasta ciğerlerime çektim. Kalemi kaldırıp atmayı, işi gücü bırakıp Vasilyevski'de bizimkilere gitmeyi öyle istiyordu ki canım. Çok istiyordum ama, yendim bu isteğimi, gene kâğıdın üzerine eğildim. Ne pahasına olursa olsun bitirmeliydim elimdeki işi! Yayınevi sahibi öyle buyurmuştu. Yoksa para vermezdi bana. Bekliyorlardı beni orada. Akşama serbest, rüzgâr gibi özgür olacaktım. İki gün iki gece çalışarak uzun öykümün üç buçuk formasını yazmamın ödülü olacaktı bu akşam...

İşte sonunda bitti işim. Kalemi bırakıyorum elimden, ayağa kalkıyorum, sırtımla göğsüm ağrıyor, başım dönüyor. Sinirlerimin çok bozuk olduğunu biliyorum. Yaşlı doktorumun son

sözleri çınlıyor kulağımda: “Hayır, hayır insan sınırları böyle bir çalışmaya dayanamaz, olmaz bu kadar!” Ama pekâlâ oluyor işte! Başım fena halde dönüyor. Ayakta zor duruyordum. Ama mutluyum. Yüreğim öyle hafif ki! Öykümü bitirdim artık. Yayınevi sahibi, ona çok borçluyum ama gene de, kitabı elinde görünce hiç değilse biraz para verecektir bana... en azından elli ruble verir. Oysa uzun zamandır bu kadar parayı bir arada görmedim! Özgürlük ile para!.. Şapkamı kaptım, öykümü koltuğumun altına aldım, saygıdeğer Aleksandr Petroviç’imi evde yakalamak için acele çıktım.

Çıkmak üzereyken yakaladım onu. O da edebi olmayan, ama hayli kârlı bir işi henüz bitirmişti. İki saattir çalışma odasında birlikte oturduğu marsık gibi kara bir Yahudi’yi sonunda sepetledikten sonra içtenlikle sıktı elimi. O tatlı, kalın sesiyle sağlığımı sordu. Çok iyi bir insandı. Ne yalan söyleyeyim, çok şey borçluydum ona. Edebiyat dünyasında bir yayınevi sahibi olmaktan ileri gidemediyse kabahat onda mı? Edebiyata yayınevi sahibinin de gerektiğini zamanında anlamış, kendini bu yola adanmıştı. Gurur duymalıydı bundan.

Öykünün bittiğini öğrenince tatlı tatlı gülümsedi. Derginin gelecek sayısının şimdiden hazır olması sevindirmişti onu. Benim kırk yılda bir kez bir işi zamanında bitirdiğimi söyleyerek hoş bir nükte yaptı. Söz verdiği elli rubleyi bana sunmak için kasasına gitti. Ama bu arada rakip yayınevinin kalın dergisini de uzatmıştı bana. Derginin eleştiri sayfasında son romanım üzerine iki satırlık bir yazı vardı.

Baktım, “Kopyacı”nın yazısıydı bu: Yermesine yermiyordu beni, ama övmüyordu da. Gene de sevinmiştim. “Kopyacı” yapıtlarımın “ter koktuğu”nu söylüyordu. Yazılarımın, romanlarımın üzerinde öylesine sıkı çalışıyormuşum ki, insana bıkkınlık geliyormuş.

Yayınevi sahibi de ben de kahkahalarla güldük. Bundan önceki öykümü iki gecede, sonuncununsa üç buçuk formasını iki gün iki gecede tamamladığımı bilse, beni yapıt üzerinde çok çalışmakla suçlayan “Kopyacı”nın kimbilir ne diyeceğini söyledim.

– Ama sizde de kabahat var Ivan Petroviç. Başta elinizi çok yavaş tutuyorsunuz, sonra geceleri çalışmanız gerekiyor.

Kuşkusuz iyi bir insandır Aleksandr Petroviç. Gelgelelim bir zayıf yanı vardır. Kendisinin de farkında olduğu kofluğunu bilen kimselere karşı, özellikle edebiyat alanında bilgisiyle övünür. Ama edebiyat üzerine tartışmaya girecek zamanım yoktu onunla. Paramı aldım, şapkamı başıma koydum. Aleksandr Petroviç Ostrova'ya gidiyordu... Benim de Vasilyevski'ye gideceğimi öğrenince arabasıyla bırakmak istedi beni.

– Yeni bir kupa arabası aldım, dedi, görmediniz onu değil mi? Çok hoş bir şey.

Dışarı çıktık. Yeni arabası gerçekten çok hoştu. Aleksandr Petroviç yeni arabasıyla tanıdıklarını bir yerlere “bırakmaya” bayılırdı nedense.

Yolda, edebiyat konusuna birkaç kez daha döndü. Benden hiç sıkılmaz, düşüncelerine değer verdiği, güvendiği birtakım edebiyatçılardan duyduğu şeyleri kendi düşüncesiymiş gibi yinelerdi. Pek garip şeyler söylediği de olurdu. Kimi zaman başkalarının düşüncelerini yanlış yerde öne sürerek saçmalardı bile. Sessizce dinliyordum onu. İnsanın tutkularının ne denli çeşitli, sınırsız olduğunu düşünüyordum kendi kendime. “Adam kazanacağı kadar para kazanmış,” diye geçiriyordum içimden, “ama yetmiyor ona bu, iyi bir edebiyatçının, yayıncının, eleştirmenin ününe erişmek istiyor.”

Üç gün önce benden duyduğu bir düşünceyi şimdi bana satmaya çalışıyordu. Oysa o zaman karşı durmuştu bana. Çok unuttukandı. Arkadaşları, onu tanıyan herkes bilirdi bunu. Arabasında ne mutluydu, ne keyifli oturuyordu... Bilimsel bir tartışmaydı. Yumuşak, tok sesi bilim kokuyordu. Yavaş yavaş işi ilericiliğe döktü. Edebiyatımızda hiçbir zaman içtenliğin olmayacağını, herkesin “birbirini gırtlaklamaya çalıştığını” söyledi. Bana öyle geliyor ki Aleksandr Petroviç her dürüst, içten edebiyatçıyı, bu özelliklerinden ötürü aptal olmasa bile, hiç değilse saf saymaktadır.

Ama artık dinlemiyordum onu. Vasilyevski'de indirdi beni. Bizimkilere koştum. İşte on üçüncü sokak, işte onların küçü-

cük evi. Anna Andreyevna beni görünce işaret parmağını gösteriyor bana. Elini kolunu sallayarak, gürültü etmeyeyim diye “şışt” diyor. Hemen,

– Nelli şimdi uyudu, diye fısıldıyor. Yavrum! Ne olur gürültü etme! Zavallım çok hasta. Korku içindeyiz. Doktor şimdilik korkacak bir şeyin olmadığını söylüyor. Senin o doktorun dediğine de inanılmaz ya... Sende utanmak diye bir şey yok mu Ivan Petroviç? İki gündür nerelerdedin?..

– İki gün gelemeyeceğimi söylemiştim size Anna Andreyevna, diye fısıldadım. Elimdeki işi bitirmem gerekiyordu...

– Bugün yemeğe gelecektin hani? Niçin gelmedin? Nelli zavallım yataktan kalktı. Koltuğa oturttuk onu. Sofraya getirdik. “Sizinle birlikte ben de bekleyeceğim Vanya’yı,” dedi. Ama bizim Vanya efendi gelmediler... Neredeyse saat altı olacak! Nerelelerde sürtüyordun? Ah sizi gidi çapkınlar! Öyle üzüldü ki kızcağız... nasıl yatıştırdığımı bir ben bilirim... Tatlı bir uykuya daldı yavrucuğum. Üstelik Nikolay Sergeyiç de kente indi bugün. Ne yana koşacağımı şaşırdım... Çaya gelecek. Bir işe giriyor Ivan Petroviç, ama Perm’de oluşuna canım çok sıkılıyor...

– Nataşa nerede?

– Bahçede, bahçede yavrum. Yanına git... O da başka bir türlü... Anlayamadım gitti... Ah Ivan Petroviç, çok fenayım! İyi olduğunu söylüyor ama, gel de inan... Git yanına Vanya, derdinin ne olduğunu öğrenmeye çalış. Sonra anlatırsın bana... Duydun mu?

Anna Andreyevna’yı duyduğum yoktu artık. Bahçeye koştum. Küçük, uzunluğuyla genişliği yirmi adım kadar bir bahçeydi bahçeleri. Yemyeşildi. İçinde üç yaşlı gül ağacı, birkaç kayın fidanı, bir leylak, hanımeli, bir köşede ahududuyla iki sıra çilek vardı. Kıvrıntılı iki yol bahçeyi enine, boyuna kesiyordu. İhmenev pek seviyordu burasını. “Bahçemde yakında mantar da yetişecek,” diyordu. Hele Nelli bayılıyordu oraya. Tekerlekli koltuğuna koyup gezdiriyorlardı onu bu küçük bahçede. Evin gözbebeğiydi Nelli. Nataşa sevinçle karşıladı beni. Kollarını uzattı... Ne kadar zayıflamıştı. Renk kalmamıştı yüzünde! O da yeni kalkmıştı yataktan.

– Bitirdin mi Vanya? diye sordu.

– Evet, bitirdim! Artık özgürüm bu akşam.

– Hele şükür! Aceleye gelmedi ya? Bozmasaydın sakın!

– Elimden geleni yaptım. Ama önemli olan bu değil. Böyle sıkı çalışınca sinirlerimde tuhaf bir gerilme oluyor. Daha iyi düşünebiliyor, daha canlı, yürekten hissediyor, hatta anlatışma daha iyi hâkim olabiliyorum, iyi oldu...

– Ah Vanya, ah!

Nataşa'nın son zamanlarda benim edebiyat dalındaki başarılarımla, ünümle pek ilgilendiği kaçmıyordu gözümde. Bir yıldır yazdığım her şeyi tekrar tekrar okuyor, üzerinde çalıştığım eserimi sık sık soruyor, benimle ilgili her eleştiri yazısını inceden inceye okuyor, bazılarına kızıyor, yükselmemi çok istiyordu. Şaşırtıyordu beni bu durum.

– Kendini harcıyorsun Vanya, çok yoruyorsun kendini, böyle giderse sağlığını da yitireceksin. Bak. S... İki yılda bir uzun öykü yazıyor, hele N... on yılda ancak bir roman bitirdi. Ama yazdıkları nasıl, görüyorsun... oya gibi işlenmiş! En küçük bir savruluk bulamazsın...

– Öyle ama onların paradan yana sıkıntıları yok. Zamanında yetiştirmek zorunda değiller romanı. Oysa ben posta beygiriyim! Saçma bunların hepsi! Boş ver Nataşa. Yeni bir şey var mı?

– Yok. Bir kez, mektup aldım ondan...

– Gene mi?

– Evet.

Nataşa, Alyoşa'dan gelen mektubu verdi bana. Ayrıldıklarından beri üçüncü mektuptu bu. Birincisini Moskova'dan yazmıştı. Çok heyecanlı bir mektuptu. Ayrırlırlarken kararlaştırdıkları gibi Moskova'dan Petersburg'a dönemeyeceğini yazıyordu. İkinci mektubunda birkaç güne kadar geleceğini, hemen evleneceklerini, buna hiçbir gücün engel olamayacağını bildiriyordu. Ama mektubun havasından onun umutsuzluk içinde kıvrandığını, Katya'ya kendini iyice kaptırdığını, artık kendine güveni kalmadığını anlamak çok kolaydı. Öte yandan ona yalnız Katya'nın güç verdiğini, yalnız onun yanında teselli bulduğunu söylüyordu. Üçüncü mektubunu büyük bir merakla açtım.

İki sayfalık mektup acele yazılmıştı. Birbirini tutmaz, karışık tümcelerle, mürekkep lekeleriyle, gözyaşı lekeleriyle doluydu. Alyoşa mektubunun başında Nataşa'dan ayrılmak zorunda olduğunu bildiriyor, onu unutmaması için yalvarıyordu. Birleşmelerinin olanaksızlığını kanıtlamaya çalışıyordu. Yan etkilerin, düşmanların güçlülüğünü, böylesinin daha iyi olacağını yazıyordu. Mutlu olamayacaklarını, çünkü birbirinin dengi olmadıklarını ne sürüyordu. Ama dayanamıyor, ne sürdüğü delilleri, düşünceleri birden yana itip mektubunun yarısında Nataşa'ya karşı suçlu olduğunu itiraf ediyor, "Ben mahvolmuş bir insanım," diyordu. "Köye gelen babamın isteklerine karşı duramıyorum." ektiği acıları anlatmadığını söylüyor; Nataşa'yı mutlu edecek gücü kendinde bulamadığını itiraf ediyor; birden bu kez birbirinin dengi olduklarını kanıtlamak için dil dökmeye başlıyor; babasının gösterdiği delilleri öfkeyle, nefretle çürütmeye çalışıyor; umutsuzluk içinde, evlenirlerse nedenli mutlu olacaklarını anlatıyor, kendine, yreksizliğine lanet okuyor... "Elveda!" diyerek bitiriyordu mektubunu. Mektubu yazarken Alyoşa'nın acılar içinde kıvrandığı belliydi. Besbelli kendinde değildi zavallı. Gözlerim yaşarmıştı... Nataşa bir mektup daha uzattı bana. Katya'dan geliyordu... İki mektup da aynı zarfta gelmişti. Katya'nınki ayrıca kapatılmıştı. Genç kız birkaç satırla Alyoşa'nın gerçekten çok üzüldüğünü, durmadan ağladığını, umutsuzluk içinde kıvrandığını, hatta kederinden hastalandığını, ama onun yanında olduğunu, Alyoşa'nın mutlu olacağını yazıyordu. Katya aynı zamanda Nataşa'ya, Alyoşa'nın üzüntüsünün çabuk geçeceğine, kolay avunabileceğine inanmasını yazıyordu. "Hiçbir zaman unutmayacaktır sizi," diyordu, "istese de unutamaz zaten, öyle bir yüreği var... Size olan sevgisi bir gün snerse, bir gün sizi anımsayınca içi sızlamazsa o zaman benim ona olan sevgim de söner."

İki mektubu da geri verdim Nataşa'ya. Birbirimizin gözünün içine baktık. Hiçbir şey söylemedik. İlk iki mektupta da böyle olmuştu. Aramızda sözleşmiş gibi, geçmişten hiç söz etmiyorduk artık. Çok acı çekiyordu Nataşa. Farkındaydım. Ama bana bile açılmak istemiyordu. Baba evine döndükten sonra üç hafta

ateşler içinde yatmış, şimdi biraz düzelmişti. Hayatımızda yakında olacak değişiklikten, ihtiyarın iş bulduğunu bilmemize karşın kısa bir zaman sonra ayrılacağımızdan da çok az söz ediyorduk. Gene de benimle öylesine yakından ilgileniyordu, içten davranıyordu, her şeyimi öylesine önemsiyordu. Kendimle ilgili anlattığım her şeyi öylesine büyük bir dikkatle dinliyordu ki önceleri üzüyordu beni bu: Geçmişte ona yaptığım iyiliklerin karşılığını vermek istiyor sanıyordum. Ama çabuk kurtuldum bu kuşkularımdan: Bambaşka düşünceleri olduğunu, beni sevdiğini, çok sevdiğini, bensiz yaşayamayacağını, benimle ilgili her şeyin onun için çok önemli olduğunu anlamakta gecikmedim. Sanırım hiçbir kız kardeş erkek kardeşini Nataşa'nın beni sevdiği denli sevmemiştir. Yaklaşan ayrılık gününü düşündükçe yüreğinin sızladığını biliyordum. Benim de onsuz yaşayamayacağımı o biliyordu. Gelecekteki durumdan uzun uzun söz etmemize karşın bunu hiç karıştırmıyorduk...

Nikolay Sergeyiç'i sordum. Nataşa,

– Sanırım biraz sonra gelir, dedi, çaya yetişeceğini söylemişti.
– Hep o iş için mi uğraşiyor?

– Evet. Artık yüzde yüz atayacaklar onu o işe. Bugün boşuna gitti. (Nataşa bir an düşündükten sonra dalgın, ekledi). Yarın da gitse pekâlâ olurdu.

– Niçin gitti öyleyse?

– Mektup aldığım için... –Gene bir an sustu.– Beni o kadar taktı ki aklına, Vanya, fena oluyorum artık. Düşlerinde bile hep beni görüyor galiba. Ne yapıyorum, ne ediyorum, bir derdim var mı? Durmadan bunları düşündüğünden kuşkum yok. Beni biraz üzüntülü görse perişan oluyor. Kimi zaman üzüntüsünü yenip, bana neşeli gözükneye çalıştığı, bizleri güldürmeye uğraştığı oluyor. Ama beceremiyor... Annem bile kanmıyor. Göğüs geçiriyor... Ne zavallı kadın şu annem... –Nataşa gülümsedi– Yüreği çok temiz! Bugün mektubu aldığım da nedense birden işi çıktı babamın. Benimle göz göze gelmemek için kuşkusuz...

Nataşa başını önüne eğdi, elimi sıktı,

– Onu kendimden de, dünyadaki her şeyden de çok seviyorum Vanya, diye ekledi, senden bile...

Yeniden konuşmaya başlayıncaya dek iki kez dolaştık bahçeyi,

– Bugün Maslobojev geldi, dedi, dün de gelmişti.

– Öyle mi? Son zamanlarda nedense biraz sık gelip gitmeye başladı.

– Niçin geldiğini söylesem şaşırırsın! Annemin güveni sonsuz ona. Yasaları falan iyi bildiğine inanıyor. Yapamayacağı işin olamayacağı kanısında. Bu son günlerde neyi taktı aklına biliyor musun? Prenses olamadım diye üzülüyor. Gece gündüz hep bunu düşünüyor zavallı. Sanırım her şeyi anlattı Maslobojev'e. Babamla konuşmaya korkuyor bu konuyu, Maslobojev'in yasalar yoluyla birşeyler yapabileceğini sanıyor. Maslobojev de umut veriyor ona.

Nataşa gülümseyerek ekledi:

– O da şarapla ağırlıyor onu.

– Öyledir o yaramaz, dedim. Nereden biliyorsun bunu?

– Annem ağzından kaçırdı... daha doğrusu üstü kapalı söyledi.

– Ya Nelli nasıl?

– Şaşıyorum sana Vanya. Deminden beri sormadın onu.

Evde herkes titriyordu Nelli'nin üzerine. Nataşa çok seviyordu onu. Nelli de sonunda bağlanmıştı ona. Zavallı çocuk! Bir gün böyle candan insanlarla karşılaşacağını, böylesine bir sevgi göreceğini hiç ummuyordu. Katı yüreğinin giderek yumuşadığını, hepimize içten davrandığını görmek sevindiriyordu beni. Eski inadı, hırçınlığı, güvensizliği bitmişti. Çevresini kuşatan sevgiye heyecanla karşılık veriyordu. Ama başta uzun süre diremişti. Gözyaşlarını saklamıştı bizden. Sonunda bırakmıştı kendini. Nataşa'yla ihtiyarı çok seviyordu. Bana öylesine düşkün olmuştu ki, birkaç gün görünmeyecek olsam hastalığı ağırlaşıyordu. Son zamanlarda iyice boşladığım öykümü bitirmek için ondan iki gün izin almam hayli güç olmuştu. Duygularını açık açık belli etmekten hâlâ sıkılıyordu.

Hepimiz merak ediyorduk durumunu. Aramızda konuşulmamıştı ama, onun İhmenevlerin evinde kalmasına karar verilmişti. Oysa yolculuk yaklaşıyordu. Kızcağızın durumu da gündün güne kötüye gidiyordu. İhtiyarlara geldiğimiz, Nikolay

Sergeyiç'in Nataşa'yla barıştığı günden beri hastaydı Nelli. Ben de ne diyorum yani? Eskiden beri hastaydı aslında. Hastalığı ta baştan bu yana sinsi sinsi ilerlemekteydi. Son zamanlardaysa hızını artırmıştı. Hastalığının ne olduğunu kesin söyleyemeyeceğim. Nöbetler eskisinden daha sık geliyordu şimdi. Ama anlaşılmaz bir güçsüzlük, bitkinlik, sürekli ateş son günlerde öylesine perişan etmişti ki onu, ayağa kalkamıyordu. Çok tuhaftır: Hastalığı ilerledikçe bize karşı daha bir içten, yumuşak davranıyordu. Üç gün önce yatağının yanından geçerken kolumdan tutmuş, çekmişti beni. Odada ikimizden başka kimse yoktu. Yüzü ateş gibi yanıyordu. Çok zayıflamıştı. Gözlerinin içi parlıyordu. Heyecanla bana doğru uzandı, kollarını boynuma doladı, sevgiyle öptü beni. Sonra Nataşa'yı istedi. Gidip çağırdım Nataşa'yı. Yanına oturttu onu. Uzun uzun baktı yüzüne...

– Sizi seyretmek istedi canım, dedi. Dün düşümde gördüm sizi, bu gece de göreceğim... sık sık görüyorum sizi düşümde... her gece...

Birşeyler söylemek istiyordu ama duygulanmıştı, söyleyemiyordu. Kendisi de anlayamıyordu duygularını. Onları nasıl açığa vuracağını bilemiyordu...

Benden sonra sanırım en çok Nikolay Sergeyiç'i seviyordu. Şunu da söyleyeyim, Nikolay Sergeyiç de en az Nataşa kadar seviyordu onu. Nelli'yi neşelendirmesini, güldürmesini pek güzel beceriyordu. Kızın odasına girer girmez kahkahalar duyulmaya başlıyordu içeriden. Hasta kızcağız neşeleniyor, ihtiyarla şakalaşıyor, çeşitli maskaralıklar yapıyor, gördüğü düşleri anlatıyordu ona. Her zaman birşeyler buluyor, ihtiyarı konuşturuyor, anlattırıyordu. İhmenev "küçük kızı Nelli"yi o kadar seviyor, ondan o kadar hoşlanıyordu ki, her gün biraz daha bağlanıyordu ona. Bir gün gece uykusuna yatması için onu kutsadıktan sonra yanından çıkıyorduk,

– Çektiğimiz acılara karşılık Tanrı yolladı onu bize, demişti bana.

Akşamları toplandığımız zamanlar (Masloboyev bile hemen her akşam geliyordu. İhmenevleri yürekten seven ihtiyar doktor da geliyordu bazı akşamlar.) Nelli'yi tekerlekli sandalyesiy-

le salona çıkarıyor, yuvarlak masanın başına, yanımıza oturtuyorduk. Balkon kapısını açıyorduk. Batmak üzere olan güneşin kızıl ışınları yemyeşil, küçük bahçeye görkemli bir görünüm veriyordu. Taptaze bir yeşillik kokusuyla yeni açmış leylak kokusu doluyordu içeri. Nelli sandalyesinde oturuyor, hepimizi sevgi dolu bakışlarla süzüyor, konuşmalarımızı dinliyordu. Bazen farkına varmadan o da heyecanlanıyor, söze karışıyordu... Ama böyle anlarda endişeye kapılıyorduk. Çünkü anıları arasında dokunulmaması gereken konular vardı. Ben de Nataşa da İhmenevler de onu o gün yaşam öyküsünü anlatmaya zorladığımız için kendimizi suçluyorduk. Doktor özellikle bu çeşit konuşmalara karşıydı. Bu yüzden daha çok başka şeylerden söz açmaya çalışıyordu. Böyle durumlarda Nelli niyetimizi anladığını bize belli etmemeye çalışıyor, doktorla ya da Nikolay Sergeyiç'le şakalaşmaya başlıyordu...

Bu arada sağlığı giderek bozulmaktaydı. Çok duygulu olmuştu. Kalp atışları düzensizdi. Doktor, ölümünün belki beklenenden çok erken olacağını söylemişti bana. Heyecanlandırmamak için İhmenevlere söylemiştim bunu. Nikolay Sergeyiç onun yolda iyileşeceğine inanıyordu. Nataşa babasının sesini duyunca.

– Babam da geldi işte, dedi. Hadi içeri girelim Vanya.

Nikolay Sergeyiç içeri girerken her zamanki gibi yüksek sesle konuşmaya başlamıştı. Anna Andreyevna susması için el kol sallamaya başladı ona. İhtiyar hemen alçalttı sesini. Nataşa'yla beni görünce, fısıltıyla o günkü dolaşmasının sonucunu anlattı: İşi olmuştu. Çok sevinçliydi. Ellerini ovuşturarak,

– İki haftaya kadar gidebiliriz, dedi.

Endişeyle Nataşa'ya bir göz attı. Ama kızı gülümseyerek karşılık verdi ona, boynuna sarıldı. İhtiyarın kuşkuları bir anda dağıldı. Bu kez sevinçle sürdürdü konuşmasını:

– İyisi mi gidelim buradan! Ama senden ayrılmak güç olacak Vanya... (Şunu da söyleyeyim ki, onlarla gelmemi bir kez bile istememişti benden. Oysa Nataşa'yı sevdiğimi bilmeseydi yalvarırdı...) Ne yaparsınız! Sıkılıyorum burada Vanya. Yer değişikliği hepimizi yaşama yeniden bağlayacaktır...

Gene kızına bakarak ekledi:

– Yani her şeyin değişmesi!

Inanıyordu buna, inandığı için de mutluydu. Anna Andreyevna,

– Ya Nelli ne olacak? diye sordu.

– Nelli mi? Hiç... ne olacak... hastalığı öyle önemli değil ki. O zamana kadar iyileşir. Şimdi biraz daha iyi hem. Öyle değil mi Vanya?

Korkmuştu sanki. Kuşkusundan onu ben kurtaracaktım gibi endişeyle bakıyordu yüzüme.

– Durumu nasıl? diye ekledi. İyi uyuyabildi mi? Nöbet falan gelmedi ya? Şimdi uyuyor mu? Bak ne diyeceğim Anna Andreyevna, masayı balkona çıkaralım, semaveri getirsinler. Biraz sonra konuklarımız da gelirler. Balkonda oturalım bu akşam, Nelli'yi de çıkaralım... Çok iyi olur. Uyanmıştır belki? Gidip bir bakayım.

Anna Andreyevna'nın gene elini kolunu salladığını görünce,

– Korkma uyandırmam onu, dedi. Kapıdan bir bakacağım o kadar.

Ama Nelli uyanmıştı. On beş dakika sonra her zamanki gibi yuvarlak masaya oturmuş, akşam çayımızı içiyorduk.

Nelli'yi tekerlekli sandalyesiyle çıkarmışlardı gene. Önce doktor, az sonra da Maslobojev geldiler. Nelli için büyük bir demet leylak getirmişti... ama tedirgin, üzgün bir hali vardı.

Sırası gelmişken söyleyeyim: Maslobojev hemen her gün uğruyordu. Herkesin, özellikle Anna Andreyevna'nın onu çok sevdiğini söylemiştim. Ama Aleksandra Semyonovna'dan açık açık hiç söz etmiyorduk aramızda. Maslobojev de adını hiç anmıyordu. Anna Andreyevna henüz evlenmediklerini benden öğrenince, onu eve alamayacaklarına karar vermişti. Bu konularda pek titizlik gösteriyordu. Ne var ki, Nataşa'nın başından o olay geçmemiş olsaydı belki daha hoşgörülü olurdu...

O akşam Nelli pek üzgün, hatta endişeliydi. Sanki kötü bir düş görmüş, hep onu düşünüyordu. Ama Maslobojev'in hediyesine çok sevindi. Önündeki bardağa konan çiçeklere gözlerinin içi gülerek bakıyordu. İhtiyar,

– Çok mu seversin çiçeği Nelli? dedi. Dur hele? Yarın... neyse, yarın görürsün!..

– Severim. Annemi çiçeklerle karşıladığımızı anımsıyorum. Oradaydık, (yurtdışına orası diyordu). Annem bir ara bir ay çok hastaydı. Henri'yle karar vermiştik, annem bir aydır hiç çıkmadığı yatak odasından çıkacağı gün bütün odaları çiçekle bezeyecektik. Bezedik. Annem akşamdan, sabah kahvaltısını bizimle edeceğini söylemişti. Daha gün ağarmadan kalktık. Henri bir sürü çiçek getirdi. Bütün evi yeşil yapraklarla, çiçeklerle donattık. Sarmaşıklar, adını bilmediğim geniş yapraklı, iri, beyaz çiçekler, nergisler... Nergisi çok severim. Sonra güller, öyle güzel güller vardı ki... Hepsini çelenk yaptık duvarlara astık, saksılara koyup odanın her yerine yerleştirdik. Annemin oturacağı koltuğun üzerine güller serpiştirdik; annem yatak odasından çıkınca şaşırды. Çok sevindi. Henri mutluydu...

O akşam Nelli pek bitkin, duyguluydu. Doktor endişeyle süzüyordu onu. Ama durmadan konuşmak istiyordu kızcağız. Oradaki yaşantısını, geçmiş günleri uzun uzun anlattı. Kesmiyorduk sözünü. Orada annesiyle, Henri'yle çok gezmişler. Her şeyi açık seçik anımsıyordu. Masmavi gökyüzünden, yakınından geçtikleri buzla, karla kaplı yüksek dağlardan, çağlayanlardan heyecanla söz ediyordu. İtalya'nın göllerini, ovalarını, çiçeklerini, ağaçlarını, esmer tenli, siyah gözlü köylülerini, giysilerini unutamamıştı. Başlarından geçen olayları, gördüğü kimseleri hep anımsıyordu. Sonra büyük kentleri, sarayları, renk renk ışıklarla birdenbire aydınlanan kubbeli, büyük kiliseyi, üzerinde masmavi bir gök, önünde masmavi bir deniz olan sıcak güney kentini... O zamana dek Nelli anılarını hiç bu denli ayrıntılarıyla anlatmamıştı. Heyecanla dinliyorduk onu. Bambaşka anılarından haberdardık o akşama kadar. Kendisinin ve annesinin başına çok işler açan bir sürü yarı deli, acımasız insanlarla dolu, donuk güneşli, zengin yapıları her zaman çamurlu, havası pis, kasvetli bir kentle ilgiliydi bu anılar. Rutubetli, havasız bir bodrumda kasvetli bir akşam annesinin yatağında birbirine sarılıp yatmışlar, geçmiş, ölen Henri'yi, başka ülkelerin güzelliklerini konuşmaları geldi gözleri-

min önüne... Nelli'nin annesiz, yalnız başına Bubnova'nın in-safsızca attığı dayaklara, kötü yola sürüklenmesine karşı duruşunu düşündüm...

Ama sonunda fenalaştı Nelli. Odasına götürdüler onu. Kızı bu kadar konuşturdular, heyecanlandırdılar diye ihtiyar çok üzüldü, hatta kızdı. Nelli bayılmıştı. Bu bayılmaları son zamanlarda sıklaşmıştı. Kendisine gelince beni görmek istedi. Bana gizli olarak bir şey söylemek istiyordu. Çok yalvardı. Bu kez isteğini yapmamızı doktor söyledi. Odada yalnız bıraktılar bizi. Nelli,

– Bak ne diyeceğim sana Vanya, dedi, onlarla gideceğimi sanıyorlar. Ama gitmeyeceğim. Gidemem. Çünkü senin yanında kalacağım. Bunu söylemek istiyordum sana.

Kandırmaya çalıştım onu. İhmenevlerin onu çok sevdiklerini, öz kızlarından ayırmadıklarını söyledim. Onlardan ayrılırsa çok üzüleceklerini anlatmaya çalıştım.

– Oysa benim yanımda hiç rahat edemezsin, dedim. Gerçi ben de çok seviyorum seni, ama ayrılmak zorundayız.

Nelli diretiyordu:

– Hayır, olmaz! Annemi her gece düşümde görüyorum. Onlarla gitmememi, burada kalmamı söylüyor. Dedemi yalnız bırakmakla büyük günah işlediğimi ağlaya ağlaya söylüyor. Burada kalmak, dedemle ilgilenmek istiyorum Vanya.

Şaşırmıştım.

– Deden öldü ama Nelli, dedim.

Bir an düşündü, yüzüme dik dik baktı.

– Dedemin nasıl öldüğünü bir kez daha anlatsana bana Vanya. Her şeyi anlat. En küçük bir ayrıntıyı atlama.

Nelli'nin bu isteği şaşırtmıştı beni. Ama gene de her şeyi en küçük ayrıntısıyla anlattım. Sayıkladığından ya da nöbetten sonra şuurunun tam yerine gelmediğinden kuşkulanıyordum.

Anlattıklarımı büyük bir dikkatle, parlayan gözlerini benden ayırmadan dinledi. Hava kararmak üzereydi. Beni sonuna dek dinledikten sonra bir an düşündü.

– Hayır Vanya, dedi, ölmedi o. Annem sık sık söz ediyor bana ondan. Dün ona “Dedem öldü,” deyince çok kızdı. Ağlama-

ya başladı. Hayır, dedi. “Ölmedi deden, sana mahsus öyle söylüyorlar. Eskiden seninle yaptığımız gibi dileniyor. Seninle onu ilk kez gördüğümüz, ayaklarına kapandığım, Azorka'nın beni tanıdığı yerde dolaşiyor hep...”

– Düş görüyorsun Nelli, dedim.

– Ben de biliyordum düş gördüğümü. Bu yüzden hiç kimseye söylemedim. Yalnız sana söylemek istiyordum. Ama bugün sen gelmeden uyuyordum. Düşümde dedemi gördüm. Evinde oturuyordu. Beni bekliyordu. Öyle zayıflamıştı ki! Azorka'yla birlikte iki gündür bir şey yemediğini söyledi. Kızdı bana. Sitem etti. Enfiyesinin de kalmadığını, tütünsüz yaşayamayacağını söyledi. Annem öldükten sonra bir keresinde gerçekten söylemişti bana aynı şeyi. Çok hastaydı. Söyleneni anlamıyordu. Bugün bana bunu söyleyince gidip köprüde dilenmeyi, topladığım parayla ona ekmek, haşlanmış patates, tütün almaya karar verdim. Sonra kendimi dilenirken gördüm. Dedem çevremde dolaşıyor, arada bir yanıma gelip avcumdaki paraları alıyordu. “Bu ekmek için,” diyordu, “şimdi de tütün için dilen.” Gelen geçen bana para verdikçe o gelip elimden alıyordu. Nasıl olsa onun için dilendiğimi, paraları ondan saklamak niyetinde olmadığımı söylüyordum. “Hayır,” diyordu, “çalarsın sen paralarımı. Bubnova hırsız olduğunu söyledi. Zaten evime de onun için sokmuyorum seni. Deminki beşliği ne yaptın?” Bana inanmıyor diye ağlamaya başladım. O beni dinlemeyip ha bire bağırıyordu: “Bir beşliği çaldın!” Hemen orada, köprünün üstünde dövmeye başladı beni. Çok hızlı vuruyordu. Ağlamaya başladım... İşte bunun için onun ölmediğine, bir yerlerde yalnız başına dolaşığına, beni beklediğine inanıyorum Vanya...

Onu inandırmak için gene bir sürü şey anlattım. Sonunda inanır gibi oldu. Uyumaktan korktuğunu, çünkü düşünde gene dedesini göreceğini söyledi. Sonunda sevgiyle kucakladı beni...

Küçücük yüzünü yüzüme bastırdı.

– Ne olursa olsun senden ayrılamam Vanya! dedi. Dedem olmasa da bırakmazdım seni.

Nelli'ye gelen nöbet evde herkesi ürkütmüştü. Sayıklamalarının hepsini anlattım doktora. Kızın hastalığı üzerine son dü-

şüncesini sordum. Bir an düşündükten sonra,

– Şimdilik hiçbir şey belli değil, dedi. Durumunu inceliyorum, anlamaya çalışıyorum, ama... şimdilik bir şey söyleyemem. İyileşmesine olanak yok. Ölecek, siz istediniz diye durumu söylemiyorum onlara. Ama çok üzülüyorum. Yarın bir konsültasyon yapmayı düşünüyorum. Belki birşeyler olur. Ama çok acıyorum zavallıya. Öz kızım gibi sevmiştim onu... Ne sevimliydi! Cin gibi zekiydi!

Nikolay Sergeyiç büyük bir heyecan içindeydi.

– Bak ne düşündüm Vanya, dedi. Çiçeği çok seviyor. Ne yapalım biliyor musun? Henri'yle annesine yaptıkları çiçekli karşılamanın aynısını yarın uyanınca biz ona yapalım... Anlatırken nasıl heyecanlanmıştı...

– Heyecanlandı ama, iyi değil ki heyecanlanması...

– İyi heyecanlar başkadır! Bana güven Vanya, iyi heyecanın zararı yoktur. Üstelik iyileşmesine yardım eder...

Kısacası, bu düşünce ihtiyarı coşturmuştu. Vazgeçirmek olanaksızdı onu. Doktorun ne diyeceğini sordum, adamcağız daha bir şey söylemeye fırsat bulamadan İhmenev şapkasını kaptığı gibi, aklına koyduğu şeyi yapmak için çıkıp gitti. Kapıdan çıkarken bana,

– Şu yakınlarda bir bahçe var, diye seslendi, çok güzel bir bahçe. Bahçıvanlar çiçek satıyorlar. Ucuza alabiliriz oradan. Hem çok ucuza!.. Sen Anna Andreyevna'yı yola getirmeye çalış. Yoksa boşuna para harcıyoruz diye kızar... Hadi bakalım... Evet! Sonra bak ne diyeceğim sana Vanya: Ne işin var evde? Yazman bitti nasıl olsa, evde ne yapacaksın? Tavan arasındaki odanda yat gene. Yatağın olduğu gibi duruyor. Fransız kralı gibi güzel bir uyku çekersin orada. Ne diyorsun, kalacak mısın? Sabah erken kalkarız. Saat sekizde getirirler çiçekleri. Odayı güzelce donatırız. Nataşa da yardım eder bize: Zevki senden benden iyidir... Kabul mü? Kalacak mısın?

Kalmama karar verdik. İhtiyar düzenledi işleri. Doktor ile Maslobojev iyi geceler deyip gittiler. İhmenevler de erken, saat on birde yatarlardı. Giderken pek düşünceliydi Maslobojev. Bir şey söylemek istiyordu bana, ama söylemedi. Bir dahaki

görüşmemize bıraktı. İhtiyara iyi geceler deyip tavan arasındaki odama çıkarken onu gene karşımda görünce şaşırđım. Küçük masaya oturmuş, önündeki bir kitabı karıştırarak beni bekliyordu.

– Yoldan döndüm Vanya, dedi. İyisi mi şimdi anlatayım. Otursana. Büyük bir aksilik oldu, canım öyle sıkılıyor ki...

– Hayrola?

– Senin alçak Prens geçen hafta kızdırdı beni. Hem öyle kızdırdı ki, sinirim hâlâ geçmiş değil.

– Ne oldu? Prens’le ilişkin sürüyor mu yoksa?

– Bir şey varmış gibi hemen telaşlanırsın. “Ne oldu?” dersin. Senin de benim Aleksandra Semyonovna’dan, bütün öteki kadınlardan farkın yok Vanya... Kadınlardan nefret ederim!.. Çeneleri durmaz hiç, “ne oldu, ne var?” diye sormaya başlarlar hemen.

– Peki, peki, kızma.

– Kızdığım filan yok. İnsan her şeyi heyecanlanmadan karşılamalı, büyütmemeli... söylemek istediğim bu işte.

Hâlâ bana kızıyormuş gibi bir süre sustu. Bekliyordum.

– Bak Vanya, diye başladı, yeni bir iz buldum... aslında bulmadım da, birtakım kuşkularım var... yani bazı durumlar Nelli’nin... belki de... Kısaca söyleyeceğim, Nelli’nin Prens’in kızı olduğunu sanıyorum.

– Ne diyorsun!

Maslobojev öfkeyle salladı kolunu.

– Hemen “Ne diyorsun!” diye böğürme. Adam gibi konuşmasını bilmez misin sen! Kesin olarak bilmiyorum dedim ya, akılsız! Prens’in tanıklı, delilli kızı olduğunu söyledim mi? Söyledim mi, söylemedim mi?..

Büyük bir heyecanla kestim sözünü:

– Bak canım, ne olur kızma, bağırma da, açık açık anlat bana. Seni dinliyorum. Bunun ne önemli bir şey olduğunu, sonuçlarını düşün.

– Sonuçlarıymış... neyin sonuçları? Deliller nerede? Bu işler böyle yürütülmez. Aramızda kalsın sana söylediklerim. Bunu sana niçin anlattığımı da sonra söylerim. Böyle gerekiyordu.

Sus ve dinle, bütün bunların sır olduğunu da unutma... Durum şu: Daha kışın, Smith daha ölmeden, Prens Varşova'dan döner dönmez ilgilenmeye başlamıştı bu işle. Anlayacağın geçen yıldan başlamıştı. Ama yanlış iz üzerindeydi. Daha doğrusu izi kaybetmişti. Paris'te Smith'in kızını yüzüstü bıraktığı günden beri sürekli izliyordu onu. Demin sözü edilen Henri'yle yaşadığını biliyordu. Bir kızı olduğundan, kadının hastalığından da haberdardı. Sözün kisası her şeyi biliyordu. Ama birden kaybetmişti izi. Henri'nin ölümünden hemen sonra olmuştu bu. Kadın kızıyla Petersburg'a gelmişti. Hangi adla dönerse dönsün, Petersburg'da kolaylıkla bulabilirdi onu kuşkusuz. Ne var ki, yurtdışındaki adamları yanlış bilgi vermişler ona: Kadının kızıyla birlikte Almanya'nın küçük bir kentinde olduğu haberini yollamışlardı. Oysa onlar da yanılmışlardı. Başkasıydı oradaki. Aradan bir yıl belki, daha uzun zaman geçti böyle. Bir yıl sonra kuşkulanmaya başlamış Prens: Bazı olaylardan, sözü edilen kadının o olmadığını sezinlemiş. Şimdi bir soru vardı kafasının içinde: Smith'in kızı neredeydi? Durup dururken, sakın Petersburg'da olmasın? diye düşünmüş. Bu arada başka işler peşinde olduğu için resmi yoldan iz sürememiş. Böylece benimle tanıştı. Birisi salık vermiş beni ona. Bu işlerden iyi anlar falan demiş... Durumu anlattı. Ama pek üstü kapalı anlattı namussuz. Çelişkilere düştü. Aynı olayı birkaç türlü anlattı... Ama yalancının mumu yatsıya kadar yanar derler. Elbette saf numarası yaptım. Prens'e yürekten bağlı göründüm. Her zaman olduğu gibi davrandım. Bu arada doğanın yasalarına da uydum (doğanın bir yasasıdır bu çünkü), önce şöyle düşündüm: Bana söylenen şeyin aslı astarı var mıydı? Sonra: Bana söylenenin altında gizli başka bir durum daha var mıydı? Öyle ya, bana yaptırmak istediği işin altında bir iş daha varsa kazık yemiş olurdu. Bunu o ozan kafanla sen de anlayabilirsin sanırım. Çünkü bana söylediği iş bir rubleliktir de, onun altında dört ruble eden başka bir iş vardır. Adam bir taşla iki kuş vururken biz hava alırız. Bir rubleye dört rublelik iş yapacak kadar enayi değilim. Durumu yavaş yavaş kavramaya, birtakım izler bulmaya başladım. Birini ondan, birini bu işle hiç ilgisi olmayan birisinden öğrendim.

Üçüncüsünü de kendi aklımla buldum. Niçin böyle hareket etmeyi uygun bulduğumu soracaksınız şimdi. Söyleyeyim: Prens'i pek bir telaşlı görmüştüm çünkü. Korkuyordu. Korkmasının nedeni neydi? Bir kızı babasından ayırmış, alıp yurtdışına götürmüş, kadın gebeyken yüzüstü bırakmıştı onu. Bunda ne vardı? Hoş bir çapkınlık olayından başka neydi bu? Prens gibi bir insanın korkmaması gerekirdi böyle bir serüvenden. Ama korktuğu belliydi... Beni kuşkulandıran bu oldu işte. Henri'nin yardımıyla çok ilginç izler buldum Vanya. Adam hayatta değil kuşkusuz. Ama burada bir kuzeni var. Kadın Alman bir fırıncıyla evli. Gelgelelim şişko kocasına, çabucak peydahladıkları sekiz çocuğa karşın on beş yıldır seviyormuş Henri'yi. Uzun uğraşmalardan sonra çok önemli bir şey öğrendim bu kadından: Henri sürekli mektup yazarmış ona. Almanca'ymış elbette bu mektuplar. Günlük de tutarmış. Ölmeden önce birtakım kâğıtlarını ona yollamış. Salak karı mektupların öneminden habersizmiş kuşkusuz. Yalnızca Mein lieber Augüstchen, Wieland üzerine yazdıklarıyla ilgilenmiş Henri'nin. Ben gerekli bilgiyi almıştım mektuplardan. Artık yeni bir iz üzerindeydim. Söz gelişi, Smith'in kızı üzerine bazı şeyler öğrenmiştim. Babasının ne kadar parasını çaldığını, Prens'in parayı kızcağızın elinden aldığını öğrenmiştim. Sonra bir sürü heyecanlı, üstü kapalı söz arasında gerçeği gördüm: Yani, Vanya elle tutulur bir şey yoktu bu mektuplarda. Aptal Henri saklıyordu, ancak üstü kapalı yazıyordu. Ama ben büyük gerçeği biliyordum artık. Prens Smith'in kızıyla evliydi! Nerede, burada Petersburg'da mı, Avrupa'da mı evlendiler, belgeler neredeydi? Bunların hiçbiri bilinmiyordu. Anlayacağın, sıkıntıdan patlıyordum Vanya. Ne yapacağımı bilemiyordum. Gece gündüz hep bu bilmecelerdi kafamda. Sonunda Smith'i buldum, ama şanssızlığa bak ki, tam o sırada ölüverdi adam. Konuşamadım bile onunla. Sonra bir rastlantıyla, Vasilyevski'de benim için kuşku çekici bir kadının öldüğünü öğrendim. Durumu inceleyince yeni bir iz bulmuş oldum. Hemen Vasilyevski'ye koştum. O gün seninle karşılaşmıştık, anımsıyor musun? Hayli şey öğrenmiştim. Kısacası, Nelli'nin çok yardımı oldu bana...

Sözünü kestim:

– Beni dinle, sence Nelli biliyor mu?..

– Neyi?

– Prens'in kızı olduğunu.

Maslobojev yüzüme tuhaf bir öfkeyle baktı.

– Sen biliyorsun ya, dedi, ne diye böyle boş şeyleri sorarsın?

İşin yok galiba! Önemli olan bu değil hem. Prens'in yalnızca kızı değil, meşru kızı olduğunu da biliyor. Düşünebiliyor musun?

– Olamaz? diye haykırdım.

– Başta ben de “Olamaz” diyordum kendi kendime. Şimdi bile bazen “Olamaz!” diyorum. Gelgelelim, olabilmemiş, olmuş bile...

Yüksek sesle:

– Hayır Maslobojev, yanılıyorsun, dedim. Nelli'nin bunu bilmesi bir yana, Prens'in yasal çocuğu olamaz. Annesinin elinde herhangi bir belge bulunsaydı böylesine bir sefalete katlanır mıydı kadın? Sonra kızını yapayalnız bırakır mıydı? Kes artık! Olamaz böyle bir şey!..

– Ben de senin gibi düşünüyorum, hâlâ kurcalıyor kafamı bu. Ama şu da var, Smith'in kızı deli bozuğun biriydi. Dünyada onun kadar sivri akıllı kadına az rastlanır. Romantizmin, aşırı aptallığın sonucu... Şunu düşün yeter: Ta baştan beri yüzünde bir cenneti, melekleri hayal etmiş. Bütün kalbiyle sevdi, inandı. Sonra erkeğinin ona olan sevgisi söndüğü için değil de yanıldığı, öylesine güvendiği insan onu bırakabildiği; melek bellediği yaratık çamur çıktığı için onu aşağıladığı için aklını yitirdi. Duygulu, çılgın ruhu dayanamadı bu değişikliğe. Üstelik alınına sürülen leke... bu lekenin ne olduğunu anlıyorsun sanırım! Dehşetle, gururla, nefretle uzaklaştı adamdan. Bütün bağlarını koparıp attığı gibi, elindeki delilleri de yok etti. Babasının olduğunu unuttuğu parayı, onu aldatan insanı ruh soyluluğuyla ezmek, hırsız sayabilmek, ömrünün sonuna dek küçümsemek hakkını elde etmek için istemedi. Resmen ayrılmamışlardı, ama de facto* ayrıydılar. Öyleyken gelip yar-

(*) Gerçekte (Latince).

dım isteyebilir miydi ondan? Şunu da unutma ki deliydi kadın. Ölüm döşeginde Nelli'ye "Gitme onlara" demiş. Sürünse de gitmesini istemiyordu kızının onlara. "Kim çağırırsa gitme"... Kızını çağıracaklarını biliyordu demek. Böylece bir kez daha oç almak istiyordu. Anlayacağın, yemek yerine intikam hırsıydı kadını besleyen. Çok şey öğrendim Nelli'den Vanya. Hâlâ öğreniyorum. Annesi hastaydı, veremli hastaların daha bir sinirli, huysuz oldukları bilinir. Ama şunu da biliyorum ki, kadın Prens'e bir mektup yazdı... Bubnova'nın evindeki bir dostumdan öğrendim bunu. Evet Prens'in kendisine...

– Mektup mu! diye haykırdım. Prens'in eline geçmiş mi bu mektup?

– Önemli olan da burası zaten. Bilmiyorum. Deli kadın, dostumla (anımsarsın, boyalı bir kız vardı hani, şimdi akıl hastanesinde yatıyor) kafa kafaya vermiş, onunla yollayacakmış mektubu. Yazmış ama sonra vazgeçmiş. Mektubu kadına Prens'e götürmek üzere vermişken geri almış. Ölmeden üç hafta önce oluyor bu... Çok önemli bir durum: Bir kez yollamaya karar verdikten sonra, vazgeçmiş olsa bile başka bir zaman yollayabilirdi demektir. Sonra yollayıp yollamadığını bilmiyorum işte. Ne var ki, yollamadığını gösteren bazı belirtiler var. Öyle olsaydı Prens onun Petersburg'da bulunduğunu kesinlikle bilirdi. Öldüğüne de sevinirdi kuşkusuz!

– Evet, anımsadım... Alyoşa babasının, onu pek sevindiren bir mektup aldığını söylemişti. Ama bu daha geçenlerde olmuştu. Topu topu iki ay önce. Peki sonra, Prens'le senin işler ne oldu?

– Ne olacak? Düşün bir kere: Yüzde yüz eminim, ama elimde delil yok... ne kadar uğraştıysam en küçük bir delil bulamadım. Durum kritikti! Yurtdışıyla ilişki kurmam gerekiyordu, ama neyle? Bilmiyordum. Prens'le bir çatışmaya girmenin, onu birtakım üstü kapalı sözlerle, bildiklerimden daha çok şey biliyormuş numarası yapmakla korkutmanın gerektiğini anlamıştım kuşkusuz...

– Sonra?

– Kuru gürültüye pabuç bırakmadı. Ama gene de korktu. HA-

lâ korku içinde. Birkaç kez buluştuk. Nasıl alttan alıyor görsen! Bir keresinde arkadaşça açılacak oldu bana. Benim her şeyi bildiğimi sanıyordu. Ama söylediklerinin hepsi yalandı elbette. Hayâsızca yalan söylüyordu. Benden ne denli korktuğunu o zaman anladım işte. Çok safmışım, kurnazlık etmeye kalkışıyormuşum gibi görünüyordum ona. Beceriksizce korkutmaya çalışıyordum onu. Anlayacağın gibi, bile bile yapıyordum bunu. Bilerek çam deviriyor, gözdağı veriyordum. Niyetim kendimi ona saf belletip ağzından söz almaktu. Ama farkına vardı alçak! Başka bir gün sarhoş numarası yaptım. Gene sökmedi: Çok kurnaz namussuz! Bilmem anlatabildim mi Vanya: Önce benden ne kadar korktuğunu öğrenmem gerekiyordu. Sonra, gerçekten bildiğimden çok şey biliyor gözükmeliydim ona...

– Sonunda ne oldu?

– Hiç. Delil gerekliydi, ama benim elimde yoktu delil. Ne var ki, benim bir gürültü çıkarabileceğimi de anlamıştı. Korktuğu tek şey rezaletti. Çünkü birtakım ilişkiler kurmak üzereydi. Evleniyor, biliyor musun?

– Hayır...

– Gelecek yıl! Evleneceği kimseyi daha geçen yıldan kestirmiş gözüne. Kız o zaman on dördündeydi. Şimdi on beşinde kuşkusuz. Zavallı okul önlüğüyle dolaşiyor daha. Kızın anası babası seviniyorlar? Karısının ölümü onun için ne denli önemliydi, anlıyor musun şimdi? Kızın babası general. Para istemediğin kadar! Seninle bana düşmez böylesi Vanya...

Maslobojev yumruğunu masaya öfkeyle indirdi.

– Yalnız bir aptallığımı hazmedemiyorum, diye haykırdı. Namussuz herif iki hafta önce aldattı beni!..

– Nasıl?

– Basbayağı... Elimde delil olmadığının farkına vardığını seziniyordum. İş ne kadar uzarsa güçsüzlüğümü o kadar anlayacağımı düşündüğüm için iki bine razı oldum.

– Aldın mı iki bini?..

– Hem de gümüş iki bin... Dişlerimi gıcırdata gıcırdata aldım. Böyle bir işin ücreti iki bin miydi! Küçüldüm o anda. Şamar yemiş gibi duruyordum karşısında; “Maslobojev,” dedi,

“eski iyiliklerinizin karşılığını vermedim henüz.” Oysa konuştuğumuz gibi, yüz elli ruble vermişti. “Şimdi gidiyorum. Şu iki bini alın. Umarım işiniz bitti artık.” “Bitti Prens!” dedim. Ama yüzüne bakamıyordum. Bana “Çok bu para ama, içimden geldi, senin gibi enayiye veriyorum,” der gibilerden baktığını düşünüyordum. Dışarı nasıl çıktığını anımsamıyorum.

– Ama senin bu yapuğun düpedüz alçaklık Maslobojev! diye haykırdım. Nelli’yi düşün?

– Alçaklık da söz mü, canilik, rezillik... Bu... bu... anlatacak söz bulamıyorum!

– Tanrım! Hiç değilse Nelli’ye biraz yardım etmesi gerekirdi!

– Elbette. Ama nasıl zorlarsın buna onu! Korkutmakla mı? Korkmaz: Para aldım ondan. İki bin rubleye bana sattı korkusunu! Artık niçin korksun?

Umutsuzca,

– Nelli’nin işi de böylece kapandı mı yani? diye haykırdım.

Maslobojev ürperdi, heyecanla,

– Asla! dedi. Bırakmam bunu ona! Yeni bir iş açacağım başına Vanya. Kararımı verdim! İki bin ruble aldıysam ne olmuş! Allah belasını versin. Ugradığım hakarete sayarım. Namussuz çok fena tongaya bastırdı beni çünkü, alay etti benimle. Tongaya bastırıldığı yetmemiş gibi bir de alay etti! Hayır, alaya gelemem ben... Şimdi Nelli’den başlayacağım Vanya. Bazı belirtilerden, esrar perdesini onun yardımıyla kaldırabileceğimi sanıyorum. Her şeyi biliyor o, her şeyi... annesi anlattı ona. Hastayken, sayıklarken anlatmış olabilir. İçini dökeceği kimsesi yoktu. Kızına döktü. –Maslobojev keyifli keyifli oğuşturdu ellerini.– Belki bazı deliller de bulabiliriz. Buraya niçin böyle sık geldiğimi anlıyor musun şimdi Vanya? Önce, seni sevdiğimden, bunu söylemeye gerek yok zaten; sonra, Nelli’yi inceliyorum. Vanya’cığım, istersen de istemesen de yardım etmek zordurasın bana. Çünkü Nelli’yi etkileyebiliyorsun.

– Yardım edeceğim, diye haykırdım. Maslobojev, umarım önce kendi çıkarını değil de Nelli’yi, bu zavallı, mutsuz yetimi düşünerek hareket edersin...

– Kimin çıkarını düşünerek hareket edeceğimden sana ne!

Önemli olan, bir şey yapmış olmak! Elbette önce yetim kızı düşüneneğim! Ama birazcık da kendimi düşünürsem sakın gücenme! Yoksul bir insanım ben. Yoksulları hor görmemeli. Hakkımı yediği yetmemiş gibi tuttu bir de alay etti benimle. Böyle bir madrabazın cezasını vermemeli miyim sence?

Devrisi günkü çiçek bayramımız olmadı. Nelli fenalaşmıştı. Yatağından kalkamadı.

Yattığı odadan bir daha hiç çıkamadı.

İki hafta sonra öldü. Bu iki hafta içinde kendinde değildi. O tuhaf hayallerinden bir an kurtulamadı. Aklını az da olsa yitirmişti sanki. Ölünceye dek dedesinin onu çağırdığına, gelmiyor diye ona kızdığına, bastonuyla yere vurarak gidip dilenmesini, ekmekle tütün parası bulmasını söylediğine inandı. Uykudayken birden ağlamaya başlıyordu. Hemen uyanıyor, düşünde annesini gördüğünü söylüyordu.

Arada bir kendine geliyordu. Bir gün yalnızdık odada: Bana doğru uzandı, bir deri bir kemik kalmış, ateş gibi yanan eliyle elimi tuttu.

– Vanya, dedi, ben ölünce Nataşa'yla evlen.

Bunu çoktan beri düşündüğü belliydi. Gözlerinin içine bakarak sessizce gülümsedim. Gülümsediğimi görünce o da gülümsedi. İncecik parmağını beni tehdit eder gibi muzip bir tavırla salladı. Yüzümü gözümü öpmeye başladı...

Ölümünden üç gün önce nefis bir yaz akşamı perdeyi kaldırıp pencereyi açmamızı istedi. Küçük bahçeye bakıyordu pencere. Dışarıdaki yeşillige, batmak üzere olan güneşe uzun uzun baktıktan sonra birden bizi yalnız bırakmalarını istedi. Çok bitkin olduğu için zayıf bir sesle,

– Vanya, dedi, yakında öleceğim. Hem de çok yakında... Beni unutmamanı istiyorum. Anı olarak şunu bırakıyorum sana. (Boynuna haçla birlikte asılı muska gibi, beze sarılı irice bir şeyi gösterdi.) Ölürken annem bırakmıştı bana. Ben ölünce al onu. Aç, içinde yazılanları oku. Bunu senden başkasına vermemelerini söyleyeceğim. Ben öldükten sonra ona git. Öldüğümü, ama onu bağışlamadığımı söyle. İncil'i okuduğumu, orada "Bütün düşmanlarınızı bağışlayın" diye yazdığı halde

gene bağışlamadığımı söyle. “Annem ölürken onu lanetle” dedi bana, kendim için değil, annem için lanetliyorum onu.” Annemin nasıl öldüğünü, Bubnova'nın evindeki çektüklerimi anlat. Beni orada ne durumda bulduğunu da anlat. Her şeyi, her şeyi öğrensin... Onun yanına gitmektense Bubnova'nın evinde kalmaya razı olduğumu da söyle...

Nelli bunları söylerken yüzü kireç gibi bembeyaz olmuştu. Yüreği öyle hızlı çarpmaya başlamıştı ki, başını yastığa koydu, iki dakika bir şey söyleyemedi. Sonunda bitkin bir sesle:

“Çağır onları Vanya,” dedi, “vedalaşmak istiyorum hepsiyle. Elveda Vanya...”

Son kez sevgiyle kucakladı beni. Sıktı sıktı. Bizimkiler girdi odaya. Kızcağızın ölmek üzere olduğuna akıl erdiremiyordu ihtiyar. Son ana dek hepimizle cenkleşiyor, Nelli'nin iyileşeceğini söylüyordu. Üzüntüden büsbütün zayıflamıştı. Gece gündüz hastanın başucunda oturuyordu... Son geceler hiç uyumadı. Nelli'nin en küçük bir isteğini yapmak için çırpınıyor; bazen dışarı çıktığında içli içli ağlıyordu. Ama bir dakika sonra gene umutlanıyor, Nelli'nin kesinlikle iyileşeceğini söylüyordu. Odayı çiçeklerle donatmıştı. Bir gün Nelli'ciğine kırmızı beyaz güllerden kocaman bir demet getirmişti... Hem çok uzak bir yere sırf bu gülleri almak için gitmişti. Bütün bunlar Nelli'yi daha çok heyecanlandırıyordu. Herkesten gelen böylesine bir sevgiyi karşılıksız bırakamıyordu. O vedalaşma akşamı ihtiyar bir türlü vedalaşmak istemedi onunla. Nelli gülümsemi, uyuyuncaya dek neşeli görünmeye çalıştı. Dahası şaka-laştı ihtiyarla... Odalarımıza çekilirken umutlanmıştık bile. Ama devrisi gün konuşamıyordu. İki gün sonra öldü.

İhtiyarın tabutu çiçeklerle bezeyişini, kızın kuru, ölü yüzüne, donuk gülümseyişine, göğsünün üzerine çaprazlama konmuş kollarına bakışını hiç unutamam. Ölen öz kızımıymış gibi ağlıyordu. Nataşa, ben, hepimiz avutmaya çalışıyorduk onu. Ama dinmiyordu ağlaması. Nelli'nin ölümünden sonra ağır hasta oldu.

Ölünün boynundan çıkarılan küçük torbacığı Anna Andreyevna kendisi verdi bana. Nelli'nin annesinin Prens'e mektubu

vardı içinde. Nelli öldüğü gün okudum onu. Prens'i lanetle anıyor, onu hiçbir zaman bağışlamayacağını söylüyor, çektiklerini anlatıyordu. Nelli'yi bekleyen korkunç günlerden söz ediyor, hiç olmazsa çocuk için birşeyler yapması için yalvarıyordu. "Sizin evladınızdır o," diye yazıyordu, "sizin kızınızdır, öz kızınız olduğunu siz de biliyorsunuz. Ben öldükten sonra size gelmesini, bu mektubu vermesini söyledim ona. Nelli'mi yüzüstü bırakmazsanız orada bağışlarım sizi belki, yüce yargı günü Tanrı'nın tahtının önünde yere kapanır, günahlarınızı bağışlaması için yalvarırım. Bu mektupta neler yazdığımı biliyor Nelli. Okudum ona. Her şeyi anlattım, her şeyi biliyor, her şeyi..."

Ama annesinin dediğini yapmamıştı Nelli. Her şeyi bildiği halde gitmemişti Prens'e, onunla barışmadan ölmüştü.

Nelli'yi toprağa verip eve döndükten sonra Nataşa'yla bahçeye çıktık. Güneşli, güzel bir gündü. Bir hafta sonra gideceklerdi. Nataşa tuhaf bir bakışla uzun uzun baktı gözlerimin içine.

– Vanya, dedi, Vanya, bir düştü bu!

– Düş olan ne?

– Hepsi, hepsi. Bir yıldan beri olan her şey. Ah Vanya, ne diye senin mutluluğunu da mahvettim!

"Bütün bir ömür mutlu olabilirdik seninle!" demek istediğini okudum gözlerinde.